

การตลาดลำเส้นชวนพนัน เพื่อการกระตุ้นตลาดที่ส่งผลต่อประชาชน ในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้

กามีละฮ์ หะยียะโกะ
สุกัญญา มาลาวิัจจันทร์
หัสนียะห์ นะดารานิง

โครงการวิจัยเรื่อง

การตลาดลำเส้นชวนพนันเพื่อการกระตุ้นตลาดที่ส่งผลกระทบต่อประชาชน
ในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้

กามีละห์ หะยียะโกะและคณะ

30 พฤศจิกายน 2560

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
สารบัญ	ก
สารบัญตาราง	ค
บทที่ 1 บทนำ	1
1) หลักการและเหตุผล	1
2) วัตถุประสงค์	7
3) ขอบเขตการศึกษา	7
4) ผลที่คาดว่าจะได้รับ	8
5) นิยามศัพท์เฉพาะ	8
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	9
1) การซื้อขาย	9
2) การส่งเสริมการขาย	28
3) หลักการศาสนาอิสลามว่าด้วยการพนัน	31
4) หลักการศาสนาอิสลามว่าด้วยการชิงโชค	55
5) งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	71
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	76
1) ระเบียบวิธีวิจัย/แนวทางการดำเนินงานวิจัย	76
2) ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	76
3) เครื่องมือในการวิจัย	77
4) วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล	77
5) การวิเคราะห์ข้อมูล	77
6) แผนการดำเนินการวิจัย	78

สารบัญ (ต่อ)

เรื่อง	หน้า
บทที่ 4 สรุปผลการวิจัย	79
1) หลักเกณฑ์เพื่อการวินิจฉัยการทำการตลาดล้ำเส้นชวณพนันตามหลักการของศาสนาอิสลาม	79
2) แนวทางการเผยแพร่หลักเกณฑ์การวินิจฉัยการทำการตลาดล้ำเส้นชวณพนันตามหลักการศาสนาอิสลามต่อประชาชนมุสลิม	90
บทที่ 5 สรุป อภิปรายผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ	96
1) สรุปผลการวิจัย	96
2) อภิปรายผลการวิจัย	99
3) ข้อเสนอแนะ	101
บรรณานุกรม	103
ภาคผนวก	107
ภาคผนวก ก รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ	108
ภาคผนวก ข รายงานผลการจัดเสวนา	111
ภาคผนวก ค ภาพ Info Graphic	115
ภาคผนวก ง รูปภาพการจัดกิจกรรม	122
ภาคผนวก จ ประวัติคณะผู้วิจัย	128

สารบัญตาราง

เรื่อง	หน้า
ตารางที่ 1 สรุปความหมายและองค์ประกอบของการพนัน	32
ตารางที่ 2 สรุปความหมายและองค์ประกอบของศาสนาอิสลามว่าด้วยการพนัน	34

บทที่ 1

บทนำ

1) หลักการและเหตุผล

ประเทศไทยถือเป็นประเทศที่มีความก้าวหน้าในเรื่องการลด ละ เลิกบุหรี่และเหล้า ส่วนการพนันเป็นเรื่องเก่า แต่การริเริ่มให้มีการควบคุมการจัดการการพนันต้องถือเป็นเรื่องใหม่ ๆ ทุกวันนี้สภาพสังคมปัญหาที่เกิดขึ้นเนื่องจากการพนัน คนที่ติดไปกับการพนันแล้วประกอบอาชีพการมาตั้งแต่การลักเล็กขโมยน้อยจนถึงลักมากขโมยมาก และแม้กระทั่งการกระทำร้ายต่อชีวิตและทรัพย์สินผู้อื่น จนกระทั่งถึงขั้นติดคุก ติดตาราง ทำความเดือดร้อนให้แก่ตนเองและครอบครัว ญาติพี่น้องเป็นจำนวนมาก การพนันให้ผลเสียไม่ยิ่งหย่อนกว่าเรื่องเหล้า บุหรี่และอุบัติเหตุหรือถ้าจะรวมถึงเรื่องโรคภัยไข้เจ็บ การพนันก็เป็นโรคชนิดหนึ่ง (ไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม, 2550) จากรายงานผลการศึกษาแจ้งว่า สาเหตุแรกอันตรายเป็นการพนัน จะไม่มีอาการเตือน ให้รู้เหมือนอย่างโรคภัยไข้เจ็บต่างๆ และเพราะเหตุที่ผู้ที่ตกเป็นทาสการพนัน จะไม่ค่อยมีการเจ็บป่วยมาขัดขวาง จึงมีโอกาที่จะผลาญฐานะทางการเงินลงได้อย่างไม่มีที่สิ้นสุด นำไปสู่ภัยอันใหญ่หลวง นั่นคือ การสิ้นเนื้อประดาตัว (ไทยรัฐออนไลน์, 2555) เห็นได้ว่าสังคมไทยมองว่าคนเล่นการพนันไม่ใช่คนเลว ถ้าเล่นเพื่อความสนุกสนาน สร้างความสัมพันธ์ในชุมชน หรือเล่นเพื่อเสียงโชค ก็ไม่ใช่ปัญหา เมื่อการเล่นพนันไม่ใช่ปัญหา จึงไม่ใช่เรื่องแปลกที่คนไทยเกือบ 77% เคยเล่นการพนันมาแล้ว โดยผู้ที่มีอายุต่ำสุดในการเล่นพนันครั้งแรกมีอายุเพียง 7 ปี และสถานที่เล่นการพนันครั้งแรกมักอยู่ในบ้าน ระเบียงบ้าน หรือในโรงเรียน (ศิริพร ยอดกมลศาสตร์, ออนไลน์)

ปัจจุบันธุรกิจมีอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่อง จำนวนธุรกิจไม่น้อยที่คาดหวังให้ธุรกิจสามารถเอาเปรียบคู่แข่งขั้นได้ มีแนวโน้มจะเป็นภาวะภัยคุกคามของธุรกิจการพนันที่ขาดการควบคุมที่ดี แม้ว่าการตลาดถูกกฎหมาย แต่ควรมีมาตรการควบคุมการโฆษณาเพื่อคุ้มครองผู้บริโภค วางกลไกการป้องกันเด็ก/เยาวชนในการเล่นการพนันทางธุรกิจ โดยการสร้างภูมิคุ้มกันการพนันที่จะเข้าถึงตัวพวกเขา เพื่อให้พวกเขาเติบโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่ที่แข็งแกร่งท่ามกลางสภาพแวดล้อมที่มีแนวโน้ม “เป็นพิษ” มากขึ้น (ออนไลน์) บทบาทการตลาดในปัจจุบันเป็นสิ่งสำคัญที่สุดต่อความสำเร็จของหน่วยงานทุกประเภทไม่ว่าจะเป็นธุรกิจขนาดใหญ่หรือขนาดเล็ก ไม่ว่าจะเป็ธุรกิจในประเทศหรือนานาชาติ ไม่ว่าจะเป็องค์กรมุ่งหวังกำไรหรือไม่มุ่งหวังกำไร การตลาดมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต และยกระดับความเป็นอยู่ของมนุษย์ในสังคม ทำให้เกิดการพึ่งพาอาศัยกันอย่างเป็นระบบ ทั้งเป็นเครื่องมือที่ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยน การเป็นตัวเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างเจ้าของผลิตภัณฑ์กับผู้บริโภค การเป็นตัวผลักดันให้เกิดการพัฒนาปรับปรุงผลิตภัณฑ์ให้ตรงต่อความ

ต้องการ สร้างความพึงพอใจให้กับผู้บริโภคและเป็นกลไกในการเสริมสร้างระบบเศรษฐกิจ ทั้งเกิดการจ้างงาน เกิดรายได้ เกิดการบริโภค และเกิดการใช้จ่าย (ความสำคัญของการตลาด, 2555) ปัจจุบันการดำเนินธุรกิจย่อมหลีกเลี่ยงไม่พ้นกับการนำเอาส่วนประสมทางการตลาดทั้ง 4 องค์ประกอบมาผสมผสานกันให้เหมาะสม (สุพรรณิ อินทร์แก้ว, 2555) ซึ่งส่วนหนึ่งของการตลาดทั้ง 4 คือ การส่งเสริมการขาย เป็นหัวใจสำคัญของกลยุทธ์องค์กรทางการตลาด เป็นเครื่องมือที่ทำให้สิ่งจูงใจระยะสั้นเพื่อกระตุ้นผู้บริโภค หรือร้านค้าให้ซื้อสินค้าและบริการมากขึ้น รวดเร็วขึ้น (Philip Kotler, 2010) นอกจากนี้ การส่งเสริมการขายยังสามารถทำให้เกิดการกระตุ้นต่อบุคคลต่าง ๆ ที่มีบทบาทด้านการตลาดไม่ว่าจะเป็นผู้ค้าส่งหรือค้าปลีก การมอบส่วนยอมให้คนกลางในช่องทางการจัดจำหน่าย หรือเสนอส่วนลดให้กับผู้ค้าปลีก ซึ่งจะช่วยเพิ่มรายได้ให้แก่ร้านค้ากระตุ้นให้เกิดการสั่งซื้อสินค้าเข้าสต็อกและช่วยผลักดันสินค้าของบริษัท การจัดการแข่งขันโดยการทำยอดขายสินค้าสำหรับตัวแทนค้าส่งหรือค้าปลีกด้วยการเสนอสิ่งจูงใจพิเศษเพื่อบรรลุเป้าหมายการขายที่ต้องการ (George E. Belch และ Michael A. Belch, 2015)

ปัจจุบันมีช่องทางการตลาดที่เข้าถึงผู้บริโภคได้ง่าย ไว และในปริมาณมาก “โทรศัพท์มือถือ” น่าจะเป็นเป้าหมายหลักที่นักการตลาดต้องการ จากการวิเคราะห์ยอดขายผู้ใช้บริการโทรศัพท์เคลื่อนที่ในปัจจุบัน จากรายงานของสำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (กสทช.) ในปี 2557 พบว่า ยอดผู้ใช้บริการมากถึง 93.7 ล้านเลขหมาย ในขณะที่ประชากรทุกช่วงวัยของไทยมีเพียง 56 ล้านคน เรียกว่า มีเลขหมายโทรศัพท์มากกว่าจำนวนประชากรของประเทศชาติเสียอีก (แกะรอยผลกระทบของการพนัน, 2559) เป็นสิ่งที่น่าจับตามองกับการรุ่มแฉธุรกิจการทำตลาดชิงโชคการพนันแฝงตัวในธุรกิจการค้าที่มุ่งเน้นการสร้างยอดขายเพื่อหวังผลในระยะยาว การส่งเสริมการตลาดที่กระตุ้นให้ผู้บริโภคหันมาสนใจในผลิตภัณฑ์ แล้วลุ้นชิงโชคกับนโยบาย “ง่าย กระตุ้น ลุ้นดี” สินค้าที่เป็นยอดนิยมให้นักเสี่ยงโชคลุ้นซื้อไปการตลาดคงหนีไม่พ้น “ชาเขียว” ที่เชื้อเชิญให้ผู้บริโภคลุ้นรางวัลอย่างต่อเนื่อง และการตลาดเสี่ยงโชคของธุรกิจหมื่นล้านที่เติบโตอย่างเสรีโดยไร้กฎหมายควบคุมดูแล ได้ก้าวข้ามเส้นจากการส่งเสริมการขายสู่การพนันที่สุดแล้วการตลาดแบบนี้จะส่งผลเสียทางเศรษฐกิจ เนื่องจากผู้บริโภคจะถูกกระตุ้นให้ซื้อสินค้าโดยขาดการไตร่ตรองเรื่องราคาและคุณภาพของสินค้า บริษัทคู่แข่งในธุรกิจประเภทเดียวกันอาจได้รับผลกระทบ การจัดกิจกรรมการตลาดแบบชิงโชคพร้อมกับการลดราคาสินค้าอาจก่อให้เกิดความเสียหายต่อระบบการแข่งขันภายใต้กติกาของการค้าเสรีและเป็นธรรม อาจกล่าวได้ว่าตลาดล้ำเส้น คือ การส่งเสริมการขายที่ล้ำเส้น มีการพนันแฝงตัวในธุรกิจ เป็นเรื่องที่เกิดขึ้นจากบรรณการตลาดและจริยธรรมธุรกิจ ซึ่งจะเห็นได้จากการมีเครื่องมือสื่อสารการขายที่ชวนให้ผู้บริโภคต้องการรางวัลมากกว่าสินค้าหรือบริการ คล้ายกับความรู้สึกที่เกิดจากการเล่นพนันตัวเลขแบบสลากหรือลอตโต้ นักการตลาดตั้งชื่อให้เครื่องมือส่งเสริมการขายนี้ว่า Lotto Marketing คือ 1) ง่าย ด้วยการออกแบบวิธีการร่วมสนุกให้

ง่ายที่สุดเท่าที่จะทำได้ ลดเงื่อนไข ลดขั้นตอน เพื่อให้ผู้คนตัดสินใจเข้าร่วมสนุกแบบไม่ลังเล ไม่ต้องคิดมาก เช่น ซื้อสินค้า...พริกผา...ส่งมาเลย ไม่ต้องรับประกัน ไม่ต้องตัดชิ้นส่วน ไม่ต้องส่งไปรษณีย์ 2) กระตุ้น ด้วยรางวัลใหญ่ ยังมีมูลค่ามากยิ่งกระตุ้นมาก เช่น ทองคำ รถหรู ทวีร์ต่างประเทศ หรือรางวัลที่ต้องตาต้องใจกลุ่มเป้าหมายบางกลุ่ม เช่น สมาร์ทโฟน ตัวหนัง ตัวคอนเสิร์ต 3) ลุ้นถี่ ด้วยการออกผลรางวัลให้ถี่-ถี่มาก ยิ่งถี่มากยิ่งมีพลังเร้ามาก เช่น ทุกเดือน ทุกสัปดาห์ ทุกวัน ทุกชั่วโมง ส่งปุ้ปรู้ปั้ป...รับไปเลย

จากข้อมูลของกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย ระบุ ช่วงเดือนเมษายน-กันยายน 2558 ได้ให้ใบอนุญาตจัดให้มีการแถมพหุหรือรางวัลด้วยการเสี่ยงโชค 240 ราย เมื่อตรวจสอบกิจกรรมจากเว็บไซต์บริษัทให้บริการจัดกิจกรรมการส่งเสริมการตลาดด้วยการชิงโชคแบบครบวงจร พบสินค้า 80 รายการใช้กลยุทธ์การตลาดเข้าข่าย Lotto Marketing แลกทั้งสิ้น (ทันเกม เรียนรู้ เท่าทัน การพนัน, 2559) มีรายละเอียดดังนี้

ประเภทสินค้า กลุ่มเครื่องดื่มใช้กลยุทธ์นี้มากเป็นอันดับหนึ่งคือ ร้อยละ 32.50 รองลงมาคือ กลุ่มของกิน (31.25%) กลุ่มของใช้ (11.25%) และอื่น ๆ เช่น ผลิตภัณฑ์ความงาม ธนาคาร ปิมน้ำมัน รายการทีวี สายการบิน เป็นต้น

รูปแบบการชิงโชค อันดับแรกคือการส่ง SMS (รหัสใต้ฝา/ฉลาก/ใบเสร็จรับเงิน) มีมากถึงร้อยละ 38.10 ห่างจากรูปแบบอื่น ๆ ทั้งรูปแบบดั้งเดิมคือ การส่งชิ้นส่วน/คูปอง (17.86%) และรูปแบบที่น่าจะเป็นแนวโน้มที่มีมากขึ้นอย่างการส่งถ่ายภาพ (15.48%) หรือการกด Like&share (5.95%)

ของรางวัลอันดับแรกคือ ทองคำ/เพชร มีมากถึงร้อยละ 32.12 รองลงมาคือไอโฟน (26.28%) รถยนต์-รถจักรยานยนต์ (16.06%) และอื่น ๆ เช่น สินค้าไอที โปรแกรมท่องเที่ยว เครื่องใช้ไฟฟ้า บัตรกำนัลต่างๆ เป็นต้น ไอโฟนเป็นที่ต้องการมาก โดยเฉพาะลูกค้าที่เป็นเด็ก ไอโฟนถือเป็นรางวัลสูงสุด ได้ทองยังไม่เท่ากับได้ไอโฟน ถ้าได้ทองพ่อแม่เก็บหมดแต่ถ้าได้ไอโฟนเด็กได้ใช้

ความถี่ในการออกรางวัลบางธุรกิจเลือกการออกรางวัลเพียงครั้งเดียว แต่หลายธุรกิจเลือกการออกรางวัลแบบผสม เช่น ออกทุกวัน ทุกสัปดาห์ และให้รางวัลใหญ่ทุกเดือนหรือ 2-3 เดือนครั้ง เป็นต้น

จากผลการสำรวจพฤติกรรมและทัศนคติในการส่งชิงโชคของผู้บริโภคทั่วประเทศที่มีอายุ 25 ปีขึ้นไป ผลการศึกษาวิจัย ได้วางกรอบมาตรการการกำกับกิจกรรมส่งเสริมการขายด้วยการเสี่ยงโชคไว้ 2 ด้าน การตลาดเสี่ยงโชคและการซื้อผลิตภัณฑ์เพื่อร่วมเสี่ยงโชคเป็นปัจจัยสาเหตุที่มีผลต่อความโน้มเอียงที่จะเสพติดการเสี่ยงโชคพนัน ข้อค้นพบนี้นำมาสู่ข้อเสนอเรื่องการปกป้องเด็กและเยาวชนรวมทั้งกลุ่มผู้เปราะบางจากการตลาดเสี่ยงโชคโดยไม่มีข้อแม้ เพื่อตัดปัจจัยสาเหตุที่นำไปสู่ความโน้มเอียงที่จะเสพติดการเสี่ยงโชคพนัน จากการเปรียบเทียบมาตรการการกำกับดูแลการเสี่ยงโชคนำมาสู่

ข้อเสนอแนะ การคุ้มครองสังคม ทั้งด้านการสร้างความเป็นธรรมแก่ผู้บริโภคในกิจกรรมเสี่ยงโชค การสื่อสารผลกระทบทางลบที่จะเกิดขึ้นเพื่อให้ผู้บริโภคเกิดการรับรู้เพื่อประกอบการตัดสินใจร่วมหรือไม่ร่วมกิจกรรม และการกำหนดเงื่อนไขการอนุญาตที่รัดกุมเพื่อสื่อสารกับสังคมว่ากิจกรรมประเภทนี้ แม้ไม่ได้ห้ามทั้งฝ่ายผู้จัดและผู้บริโภคตามแนวความคิดการค้าเสรี แต่ภาครัฐไม่ได้ส่งเสริมสนับสนุนเนื่องจากเป็นกิจกรรมที่ทำให้สังคมมีค่านิยมเสี่ยงโชค และอาจจะส่งผลกระทบทางลบต่อสังคมได้เช่นเดียวกับการอนุญาตการพนัน

แนวทางการกำกับการส่งเสริมการขายด้วยวิธีการเสี่ยงโชค 5 เรื่อง ได้แก่ 1) การป้องกันกลุ่มเปราะบางในสังคมจากกิจกรรมการแจกรางวัลด้วยการเสี่ยงโชค 2) การสื่อสารให้ทุกฝ่ายเกิดความเข้าใจว่ากิจกรรมประเภทนี้มีโอกาสสร้างผลกระทบได้แบบเดียวกับการติดการพนัน 3) การกำหนดกรอบหรือขอบเขตด้านมูลค่ารางวัล ความถี่และถ้อยคำในการสื่อสารกิจกรรมประเภทนี้ 4) มาตรการด้านภาษีและค่าธรรมเนียมเพื่อลดแรงจูงใจในการจัดกิจกรรมของผู้ประกอบการ 5) บทลงโทษผู้กระทำผิด ส่วนในระยะยาวควรมีการหาข้อสรุปว่ากิจกรรมนี้ควรถูกกำกับอย่างเข้มงวดในไทยหรือไม่อย่างไร เพื่อความเหมาะสมและเป็นธรรมแก่ผู้บริโภคและสังคมไทย (ศรัณยพงศ์ เทียงธรรม, 2557)

ซึ่งศาสนาอิสลามห้ามการพนันทุกชนิด และถือว่าเป็นบาปอันใหญ่หลวง เพราะนอกจากผู้ที่เล่นการพนันจะหมดเนื้อหมดตัวแล้ว ยังก่อให้เกิดอาชญากรรมในสังคมอีกด้วย (การพนันคือความโสภมของชัยฎอน, 2011) ซึ่งในทัศนะของอิสลามการพนันเรียกในภาษาอาหรับว่า อัล-กีมา (الْقِمَار) หรือ อัล-มายิซ (الْمَيْسِر) หมายถึง การเล่น เอาเงินหรือสิ่งอื่นด้วยการเสี่ยงโชคหรือฝีมือ (Game of Chance) โดยการทำนายหรือคาดเดาผลที่เกิดขึ้นในอนาคต การพนันอาจแบ่งได้หลายอย่าง เช่น การพนันในการแข่งขัน ตัวอย่างเช่น เกมไพ่ เกมลูกเต๋า การพนันโดยการทำนายผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคต เช่น การแทงบอล การเล่นหวย การแทงมวย การแทงม้า ศาสนาอิสลามห้ามการพนันทุกชนิด และถือว่าเป็นบาปอันใหญ่หลวง ผู้ที่เล่นการพนันจะมีความหมกมุ่นไม่ทำมาหากิน ทำให้หมดเนื้อหมดตัว แล้วยังก่อให้เกิดปัญหาในสังคมอีกด้วย บทบัญญัติเกี่ยวกับการพนัน อัลลอฮ์ (ซบ.) ทรงบัญญัติห้ามการพนันในอัลกุรอานซูเราะฮ์อัลมาอิดะฮ์ ความว่า

يٰۤاَيُّهَا الَّذِيْنَ ءَامَنُوْا اِنَّمَا الْخَمْرُ وَالْمَيْسِرُ وَالْاَنْصَابُ وَالْاَزْلَمُ رِجْسٌ مِّنْ

عَمَلِ الشَّيْطٰنِ فَاَجْتَنِبُوْهُ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُوْنَ ﴿٩٠﴾

โอ้ บรรดาผู้ศรัทธาเอ๋ย! แท้จริงแล้วสุรา การพนัน แทนบูชายัญ และการเสี่ยงตัวนั้นเป็นสิ่งโสภมที่เกิดจากการกระทำของชัยฎอน ดังนั้น พวกเจ้าจงหลีกเลี่ยงมันเสีย เพื่อว่าพวกเจ้าจะได้รับความสำเร็จ (5 : 90)

การพนันสำหรับมุสลิมเป็นสิ่งที่ต้องห้าม และนำไปสู่การชุล (ช.ล.) ได้กล่าวว่า “เนื้อทุกก้อนที่มันงอกเงยออกมาจากของที่ฮาลาล ดังนั้นนรกคือสิ่งที่เหมาะสมยิ่งกับมัน” รายงานโดย ดิรมีซีห์ ดังนั้นในเรื่องของการเงินอิสลาม ธนาคารอิสลามและการลงทุนแบบอิสลาม ก็ถือเป็นข้อห้ามเช่นเดียวกันในการที่ห้ามทำธุรกรรมที่เกี่ยวข้องกับการพนัน (การพนันข้อห้ามการเงิน การแทงบอล การเล่นเกม การแทงมวย การแทงม้า. 2557, ออนไลน์)

ศาสนาอิสลามตระหนักและให้ความสำคัญกับหลักการที่เกี่ยวข้องกับการทำการค้าขายไว้อย่างครบครันและเหมาะสม หลักการบางอย่างเป็นหลักพื้นฐานในภาพรวม บางอย่างอาจจะเป็นหลักการที่ให้รายละเอียดที่ชัดเจนตรงจุดและไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ เนื่องด้วยธรรมชาติของการทำธุรกิจที่อาจนำมาซึ่งความทุจริตและเอาเปรียบได้ง่าย อิสลามจึงย้าให้นักธุรกิจมุสลิมทำธุรกิจด้วยความเหมาะสม ยุติธรรม และอย่างมีจริยธรรม

นักธุรกิจมุสลิมต้องให้ความสำคัญอย่างจริงจังกับหลักการพื้นฐานในอิสลาม ซึ่งเป็นสิ่งที่มุสลิมในสาขาอาชีพอื่นจำเป็นต้องให้ความสำคัญเช่นเดียวกัน หลักการที่สำคัญนั้น ได้แก่ 1) อัลลอฮ์พระผู้สร้างเป็นเจ้าของและควบคุมสรรพสิ่งที่มีอยู่ในโลกนี้ทั้งหมด นักธุรกิจมุสลิมในฐานะบ่าวของพระองค์สามารถหาผลประโยชน์จากสิ่งที่ถูกสร้างเหล่านั้น หากเขายังปฏิบัติตามคำสั่งของพระองค์ 2) มนุษย์ต้องรับผิดชอบในทุกๆ สิ่งที่เขากระทำ ดังที่อัลลอฮ์ได้สัญญาว่า หากมนุษย์ปฏิบัติสิ่งที่เป็นความดีไม่ว่าจะเล็กน้อยเพียงใด เขาก็จะได้การตอบแทนเป็นรางวัล เช่นเดียวกันหากว่าเขาปฏิบัติกรรมชั่วเล็กน้อยนิด เขาก็จะได้รับการลงโทษ (อาพันดี หะซัน, 2557)

ปัจจุบัน บริษัทต่าง ๆ ได้หันมาใช้วิธีการส่งเสริมการตลาดด้วยการให้ของกำนัลแก่ลูกค้าของตน ของกำนัลเหล่านี้อาจจะให้แก่ลูกค้าทุกคนหรืออาจให้แก่เฉพาะลูกค้าที่เลือกมาโดยวิธีการใดวิธีการหนึ่ง ซึ่งแล้วแต่บริษัทจะตัดสินใจ รางวัลหรือของสมนาคุณที่บริษัทห้างร้านต่างๆ แจกแก่พนักงานหรือลูกค้าที่ซื้อสินค้าจากบริษัทห้างร้านต่างๆ นั้น ไม่ว่าจะอยู่ในรูปของเงินรางวัลหรือผลิตภัณฑ์สินค้าหรือสิ่งของที่ถูกระบุเจาะจงแน่นอน ไม่เข้าข่ายอยู่ในการพนันที่ศาสนาบัญญัติห้ามเอาไว้ ทั้งนี้เพราะการพนันก็คือสิ่งที่ไม่พ้นจากกำไรหรือขาดทุนแก่ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด (คือมีฝ่ายหนึ่งได้ ฝ่ายหนึ่งเสีย) อย่างเรื่องของเกมหรือลอตเตอรี่ เป็นต้น ส่วนของรางวัลที่บรรดาบริษัทห้างร้านจะมอบให้ขึ้นเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากฝ่ายเดียว อีกฝ่ายหนึ่งไม่ต้องแบกรับความขาดทุนใดๆ (หมายถึงบรรดาลูกค้า) ส่วนการคัดเลือกผู้โชคดีบางส่วนโดยอาศัยการจับฉลากหรือขึ้นส่วนผลิตภัณฑ์สินค้า ซึ่งเรียกว่า อัลกุรออะฮ์ (الْقُرْعَة) นั้นไม่มีข้อห้ามหรือเป็นบาปแต่อย่างใด ตามหลักศาสนาบัญญัติในทัศนะปวงปราชญ์นิติศาสตร์ เพราะมีหะดีษอยู่หลายบทที่อนุญาตให้ตัดสินในการให้น้ำหนักด้วยการจับฉลาก อย่างไรก็ตาม มีกรณียกเว้นก็คือ หากผู้ซื้อสินค้าจากบริษัทห้างร้านนั้นๆ ไม่มีเป้าหมายในการซื้อหรือไม่มีความต้องการในผลิตภัณฑ์สินค้านอกจากมุ่งเอารางวัลเพียงอย่างเดียว กรณีนี้อาจเข้าข่ายว่าเป็นการพนันที่

ต้องห้าม หรือใกล้เคียงกับรูปแบบการพนันได้ (เฉียด) เพราะมีการลงทุนเพื่อหวังกำไรโดยการเสี่ยงโชค ซึ่งอาจได้ไม่คุ้มเสียนั่นเอง (การส่งชิงโชคต่าง ๆ ผิดหลักการศาสนาหรือไม่. 2555, ออนไลน์)

เชค อะหมัด อุตตี นักวิชาการอิสลามสถาบันแห่งโตรอนโต แคนาดา อธิบายไว้ว่า การซื้อของหนึ่งชิ้นและได้แถมฟรีหนึ่งชิ้นไม่เป็นที่ต้องห้าม(ฮะรออม) ตราบใดที่ลูกค้าทุกคนที่ซื้อสินค้าอย่างเดียวกันได้รับการแถมเหมือนกัน ส่วนเชค มุสต่อฟา อะหมัด อัซซัรกอ ศาสตราจารย์ทางด้านนิติศาสตร์อิสลามที่มหาวิทยาลัยซีเรีย ว่า ให้แยกของแถมหรือรางวัลไว้ด้วยกัน 2 ประเภท คือ 1) ของที่ผู้ขายแถมให้แก่ผู้ซื้อสินค้าจำนวนมาก อาจจะเป็นของเล่นเด็กหรือสินค้าบางชิ้นแถมเป็นการพิเศษเพื่อแสดงความขอบคุณและผูกใจลูกค้า 2) การให้รางวัลที่มีราคาแพงอย่างเช่น รถยนต์ ตู้เย็น ซึ่งคนที่จะได้รับก็คือลูกค้าที่ส่งคูปองไปและถูกจับสลากขึ้นมาได้ สำหรับของแถมประเภทแรกซึ่งผู้ขายเคยให้แก่ผู้ซื้อสินค้าเป็นจำนวนมากนั้นเป็นที่อนุมัติ เพราะเป็นการแสดงความขอบคุณต่อลูกค้า ส่วนของรางวัลประเภทที่สองซึ่งต้องใช้การจับสลากนั้นไม่ต่างอะไรไปจากล็อตเตอรี่ที่นักวิชาการส่วนใหญ่มองว่าเป็นการพนันประเภทหนึ่ง ดังนั้น จึงเป็นที่ต้องห้ามและทำให้เกิดบาปแก่ทั้งผู้ขายและลูกค้า รางวัลที่เกิดขึ้นจากวิธีการดังกล่าวจึงไม่เป็นที่อนุมัติ (บรรจง บินกาซัน, 2545)

ฉะนั้นการชิงโชคไม่ต่างอะไรกับการเล่นพนัน เนื่องจากการส่งฉลากของสินค้าไปชิงรางวัลเป็นข้อห้าม ซึ่งในทัศนะของนักวิชาการอิสลามมองว่าไม่เป็นที่อนุญาต เช่น เมื่อคนใดคนหนึ่งไม่เคยเป็นลูกค้ากับบริษัทแห่งนั้น และเมื่อเขาได้เินทางบริษัทแห่งนั้นประกาศว่าจะมีการแจกรางวัลชิงโชคสำหรับบุคคลที่เขียนฉลากหรือพิมพ์ SMS ไปยังบริษัท เขาคนนั้นก็เลยรีบไปซื้อสินค้าแล้วก็เขียนฉลากหรือ SMS ชื่อที่อยู่แล้วส่งไปยังบริษัทดังกล่าวเพื่อชิงโชค เช่นนี้ถือว่าไม่อนุญาตอย่างแน่นอน อีกกรณีหนึ่งคือ ถ้าเขาเป็นลูกค้ากับบริษัทแห่งนั้น ไม่ว่าจะเป็ลูกค้าประจำหรือไม่ประจำ แต่การซื้อสินค้าของเขาไม่ได้เจตนาอยากได้สินค้าเหล่านั้น เพียงแค่ซื้อเพื่อเป้าหมายรอการชิงโชค เช่นนี้อิสลามก็ห้ามเป็นที่ไม่อนุญาตเช่นกัน

นอกจากนี้แล้ว วิธีการดังกล่าวยังทำให้ผู้ขายรายย่อยต้องได้รับความเสียหายด้วย เพราะมันทำให้ประชาชนไม่ไปซื้อของในร้านค้าย่อยเนื่องจากร้านค้าเหล่านั้นไม่ได้ใช้วิธีการพนันมาล่อใจลูกค้า (บรรจง บินกาซัน, 2558) เห็นได้ว่าสิ่งที่ผู้ประกอบการทำ คือ เล่นกับความอยาก การรอคอย ความต้องการของคน ทำให้ทุกเพศทุกวัยเข้าถึงง่าย จึงมีความถี่มากกว่าการเล่นการพนัน ขณะนี้เด็กเยาวชนมีพฤติกรรมที่เปลี่ยนไปเจาะจงดื่มชาเขียวยี่ห้อที่มีการให้ส่งชิงโชคไม่ได้คำนึงถึงรสชาติ ราคา หรือคุณค่าอาหาร อย่งไรก็ตาม ต้องเร่งแก้ปัญหา เปลี่ยนวิธีคิด คนในครอบครัวต้องรู้เท่าทัน สร้างความเข้าใจ สร้างภูมิคุ้มกันให้กับบุตรหลาน ภาครัฐควรตีกรอบเรื่องนี้ให้ชัดเจนไม่ควรปล่อยให้เลยเถิดไปมากกว่านี้ ทางหนึ่งที่จะเป็นไปได้ คือการมีคณะกรรมการควบคุมการพนันแห่งชาติ จะมีเวทีระดมนโยบายที่เฝ้ามองเรื่องการควบคุมการพนันว่ามีอยู่อย่างไร ทำได้ผลดีแค่ไหน จะต้องทำอะไรเพิ่มเติมจะได้เป็นตัวกระตุ้นและสนับสนุนให้ฝ่ายต่าง ๆ ดำเนินการ ฉะนั้นเมื่อใช้การพนันนำการตลาด ผู้ซื้อจะ

ถูกทำให้สูญเสียเหตุผลในการซื้อสินค้าและบริการติดกับดักพฤติกรรม ขาดความยับยั้งชั่งใจ ถ้าถึงขั้นเป็นโรคติดการพนันก็จะส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสารเคมีในสมองด้วย (กัญญา ลีลาภย์, 2559)

ศาสนาอิสลามได้มีบทบัญญัติห้ามการพนันไว้อย่างชัดเจน แต่ด้วยการออกแบบการตลาดที่มีความซับซ้อนมากขึ้น ทำให้การวินิจฉัยต่อการทำการตลาดในบางรูปแบบจำเป็นต้องมีการกำหนดหลักเกณฑ์การวินิจฉัยที่ชัดเจนมากยิ่งขึ้นกว่าเดิม เพื่อสร้างการรับรู้ให้กับประชาชนมุสลิมในการป้องกันตนเองในการเข้าร่วมกิจกรรมของสินค้าที่ทำการตลาดล่าเส้นชวนพนันซึ่งเป็นสิ่งต้องห้ามตามหลักการของศาสนา คณะผู้วิจัยจึงได้เล็งเห็นถึงความสำคัญในการสร้างความรู้ความเข้าใจแก่ประชาชนมุสลิมในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้ ตระหนักถึงข้อหลักการของศาสนาว่าด้วยการตลาดล่าเส้นชวนพนัน และธุรกิจสามารถยับยั้งชั่งใจในการนำคุณธรรม จริยธรรมทางธุรกิจสู่การส่งเสริมการตลาดอย่างถูกต้องให้มากที่สุด

2) วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาหลักเกณฑ์เพื่อการวินิจฉัยการทำการตลาดล่าเส้นชวนพนันตามหลักการของศาสนาอิสลาม
2. เพื่อศึกษาแนวทางการเผยแพร่หลักเกณฑ์การวินิจฉัยการทำการตลาดล่าเส้นชวนพนันตามหลักการของศาสนาอิสลามต่อประชาชนมุสลิม

3) ขอบเขตการศึกษา

3.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

ประกอบด้วย การซื้อขาย การส่งเสริมการขาย หลักการศาสนาว่าด้วยการพนัน หลักการศาสนาว่าด้วยการชิงโชค

3.2 ขอบเขตด้านประชากร

นักวิชาการศาสนา นักวิชาการด้านการตลาด นักวิชาการด้านการบริหารธุรกิจ และผู้นำศาสนา

3.3 ขอบเขตด้านพื้นที่

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดพื้นที่การวิจัยได้แก่ จังหวัดชายแดนภาคใต้ (ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส)

4) ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. เพื่อทราบถึงหลักเกณฑ์การวินิจฉัยการทำการตลาดล้ำเส้นชวนพนันตามหลักการของศาสนาอิสลาม
2. เพื่อทราบถึงแนวทางการเผยแพร่หลักเกณฑ์การวินิจฉัยการทำการตลาดล้ำเส้นชวนพนันตามหลักการของศาสนาอิสลามต่อประชาชนมุสลิม

5) นิยามศัพท์เฉพาะ

การตลาด หมายถึง กิจกรรมที่สนองความต้องการของผู้บริโภคผ่านกระบวนการสื่อสาร การแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการ โดยการสร้างความพึงพอใจให้กับผู้บริโภคที่มุ่งผลกำไร

การตลาดล้ำเส้นชวนพนัน หมายถึง กิจกรรมที่สนองความต้องการของผู้บริโภคผ่านการแลกเปลี่ยนสินค้า โดยให้ผู้บริโภคได้รับทรัพย์สินความเพลิดเพลินใจ โดยการเดิมพัน เสี่ยงโชค เสี่ยงทาย ทำนาย คาดการณ์ คาดเดอนาคต รวมถึงการใช้คำพูดเชิญชวนพนันเพื่อทำกิจกรรม

การพนันที่คาบเกี่ยวกับการตลาด คือ สัญญาณของการตลาดที่เปลี่ยนแปลงอันก่อให้เกิดการผิดศีลธรรมจรรยาบรรณว่าเป็นการโจมตีคู่แข่ง ด้วยการให้การส่งเสริมการขายกระตุ้นความต้องการให้ผู้บริโภคหวังโชคลาภ

การพนัน หมายถึง การเล่นเอาเงินหรือสิ่งอื่นใดโดยอาศัยความฉลาด ความชำนาญ เล่ห์เหลี่ยม ไหวพริบ และฝีมือ รวมทั้งโชคด้วย การเล่นเช่นนั้นเรียกว่าการพนัน (พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542) หรือ การพนัน (Gambling) หมายถึง การเข้าเล่นเพื่อแสวงหาประโยชน์ โดยอาศัยการเสี่ยงโชคด้วยไหวพริบและฝีมือ โดยพนันเอาเงินหรือทรัพย์สิน เช่น การเล่นไพ่ต่างๆ บิดเกลียด เป็นต้น

การพนันในอิสลาม หมายถึง การได้มาซึ่งทรัพย์สินหรือความเพลิดเพลินใจ โดยการเดิมพัน เสี่ยงโชค เสี่ยงทาย ทำนาย คาดการณ์ คาดเดอนาคต รวมถึงการใช้คำพูดเชิญชวนพนันเพื่อทำกิจกรรม

สามจังหวัดชายแดนใต้ คือ จังหวัดที่ประกอบด้วย จังหวัดปัตตานี จังหวัดยะลา และจังหวัดนราธิวาส

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเกี่ยวกับการตลาดล้าเส้นชวนพนันเพื่อการกระตุ้นตลาดที่ส่งผลกระทบต่อประชาชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้ คณะผู้วิจัยได้ทำการทบทวนเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องใน 5 ประเด็นคือ 1) การซื้อขาย 2) การส่งเสริมการขาย 3) หลักการศาสนาอิสลามว่าด้วยการพนัน 4) หลักการอิสลามว่าด้วยการชิงโชค 5) งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. การซื้อขาย

อัลลอฮ์ได้สร้างมนุษย์ขึ้นมาในสถานะที่ต่างคนต่างต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน โดยที่แต่ละคนมิได้เป็นเจ้าของทุกสิ่งทุกอย่างที่ตัวเองต้องการ กล่าวคือคนหนึ่งอาจจะมียิ่งซึ่งเขาอาจที่จะแบ่งให้คนอื่นได้ในขณะที่เขาอาจจะต้องการสิ่งบางอย่างที่ผู้อื่นมีและสามารถแบ่งปันให้เขาได้เช่นกัน ดังนั้นอัลลอฮ์จึงได้นำมนุษย์ให้มารู้จักการแลกเปลี่ยนสินค้าและการใช้ประโยชน์จากกันผ่านทาง การซื้อและการขาย เพราะว่าการดำเนินธุรกิจดังกล่าวจะเป็นสิ่งที่ทำให้ชีวิตทางด้านสังคมและเศรษฐกิจดำเนินไปอย่างราบรื่นและส่งเสริมประชาชนให้เป็นผู้ที่สร้างผลงาน

ในยุคเริ่มแรกแห่งการปฏิบัติภารกิจของท่านศาสดามุฮัมมัดนั้น ในหมู่พวกอาหรับมีการดำเนินธุรกิจและการแลกเปลี่ยนทรัพย์สินหลายรูปแบบด้วยกัน ท่านศาสดาเองยอมรับในการดำเนินธุรกิจทั้งหลายที่ไม่ขัดกับหลักการชะรีอะฮ์และห้ามการทำธุรกิจที่ขัดต่อวัตถุประสงค์และเป้าหมายชะรีอะฮ์ เช่น การค้าขายสิ่งที่หะรอม การดำเนินธุรกิจที่สร้างความปั่นป่วนวุ่นวาย หรือการค้ากำไรเกินควร หรือการเอาไรต์เอาเปรียบคู่ค้า เป็นต้น (ยูซุฟ กือรฎอวี, 2539 : 328-329) เพื่อที่จะป้องกันการปั่นตลาด ท่านศาสดายังได้ห้ามสิ่งที่เรียกว่า “นะญูซ” ไว้ด้วย อุมร์ได้อธิบายว่านะญูซ หมายถึง การที่ใครคนใดคนหนึ่งประมูลสินค้าไว้เกินกว่าราคาของมัน โดยไม่มีเจตนาที่จะซื้อมันจริง ๆ แต่เพียงเพื่อที่จะดึงคนอื่นให้ประมูลในราคาที่สูงกว่า ซึ่งการทำเช่นนี้มีหลายครั้งด้วยกันที่พ่อค้าบางคนทำไปเพื่อหลอกลวงคนอื่น (ยูซุฟ กือรฎอวี, 2539 : 337-338) ในบรรดามาตรการต่าง ๆ ที่ท่านศาสดาใช้เพื่อที่จะป้องกันการดำเนินธุรกิจให้ปลอดภัยจากการเอาไรต์เอาเปรียบและการหลอกลวงให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ ก็คือห้ามคนมิให้ออกไปนอกเมืองเพื่อซื้อสินค้าที่กำลังเดินทางมาสู่ตลาด ท่านได้บอกให้คนในเมืองคอยจนกว่าสินค้าเหล่านั้นจะมาถึงตลาดเสียก่อน (รายงานโดย มุสลิม, อะหมัด และอิบนุมาญะฮ์ อ้างถึงในยูซุฟ กือรฎอวี, 2539 : 33)

1.1. บทบัญญัติเรื่องการซื้อขาย

การซื้อขายเป็นสิ่งที่อนุมัติตามหลักการศาสนา

อัลลอฮ์และรอซูลุลลอฮ์ คือลัลลลอฮ์อะลัยฮิวะซัลลัม ได้กำหนดบทบัญญัติว่าด้วยเรื่องภาคสังคัมไว้ครบถ้วนชัดเจนเพื่อที่มนุษย์จะได้นำปฏิบัติได้โดยสะดวก ทั้งนี้เพราะมนุษย์มีความประสงค์สนองความต้องการบางประการของตน หากไม่สังคัมกับผู้อื่นแล้ว บางทีเขาอาจไม่สามารถสนองความต้องการของตนได้ เช่น ความต้องการอาหารเพื่อเสริมสร้างร่างกายให้แข็งแรง ต้องการเสื้อผ้า ที่อยู่อาศัย และสิ่งจำเป็นต่าง ๆ ในการดำรงชีวิตรวมถึงส่วนที่ทำให้การดำรงชีวิตสมบูรณ์ขึ้น

การซื้อขายถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของภาคสังคัมที่อนุมัติตามหลักการที่ปรากฏในอัลกุรอานซูเราะฮ์อัลบะกอเราะฮ์ อัซซุนนะห์ อัลอิจมาอ์ และอัลกียาส

- อัลลอฮ์ตรัสไว้ในซูเราะฮ์อัลบะกอเราะฮ์ ความว่า

الَّذِينَ يَأْكُلُونَ الرِّبَا لَا يَقُومُونَ إِلَّا كَمَا يَقُومُ الَّذِي يَتَخَبَّطُهُ الشَّيْطَانُ
مِنَ الْمَسِّ ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ قَالُوا إِنَّمَا الْبَيْعُ مِثْلُ الرِّبَا وَأَحَلَّ اللَّهُ الْبَيْعَ
وَحَرَّمَ الرِّبَا فَمَنْ جَاءَهُ مَوْعِظَةٌ مِّن رَّبِّهِ فَادْتَمَعْتُمْ فَلَهُ مَا سَلَفَ وَأْمُرُهُ
إِلَى اللَّهِ وَمَنْ عَادَ فَأُولَئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ﴿٢٧٥﴾

“บรรดาผู้กินดอกเบี้ยนั้น พวกเขาจะไม่ทรงตัว นอกจากจะเป็นเช่นเดียวกับผู้ที่ชัยฏอนทำร้ายเขาทรงตัว พวกเขากล่าวว่า ที่จริงการค้าขายนั้นก็เหมือนการเอาดอกเบี้ยนั่นเอง และอัลลอฮ์นั้นทรงอนุมัติการค้าขาย และทรงห้ามการเอาดอกเบี้ย ดังนั้นผู้ใดที่การตักเตือนจากพระเจ้าของเขาได้มายังเขาแล้วเขาก็เลิก สิ่งทีล่วงแล้วมากก็เป็นสิทธิของเขา และเรื่องของเขา นั้นยอมกลับไปสู่อัลลอฮ์ และผู้ที่กลับ(กระทำ) อีก คนเหล่านี้แหละคือชาวนรกโดยที่พวกเขาจะอยู่ในนรกนั้นตลอดกาล”

لَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَنْ تَبْتَغُوا فَضْلًا مِّن رَّبِّكُمْ فَإِذَا أَفَضْتُمْ مِّنْ عَرَفَاتٍ
فَأَذْكُرُوا اللَّهَ عِنْدَ الْمَشْعَرِ الْحَرَامِ وَاذْكُرُوهُ كَمَا هَدَيْتُمْ وَإِنْ كُنْتُمْ
مِّن قَبْلِهِ لَمَنِ الضَّالِّينَ ﴿٣٨﴾

ประการที่สาม เกิดการซื้อขายขึ้นจากทั้งสองฝ่ายโดยมิได้พูดกล่าวถ้อยคำใด ๆ เลย เช่น ผู้ขายส่งสินค้าให้ผู้ซื้อหรือวางสินค้าไว้ ผู้ซื้อรับหรือหยิบสินค้านั้นพร้อมส่งมอบราคาค่าสินค้านั้นแก่ผู้ขาย ซึ่งเป็นวิธีที่ถือปฏิบัติมาช้านานและเป็นที่ยอมรับโดยทั่วไป การซื้อขายลักษณะดังกล่าว นักวิชาการเรียกว่า “อัลมุอาฮ์ออต”

1.3 เงื่อนไขสำคัญในการซื้อขาย

การซื้อขายจะถือว่าถูกต้องตามหลักการศาสนานั้น ต้องครบเงื่อนไขต่าง ๆ ที่ศาสนากำหนด เงื่อนไขบางส่วนเกี่ยวข้องกับผู้ซื้อขาย บางส่วนเกี่ยวกับสิ่งที่ซื้อขาย หากการซื้อขายนั้นขาดเงื่อนไขหนึ่งเงื่อนไขใด การซื้อขายนั้นถือว่าไม่ถูกต้องตามหลักการศาสนา (ไม่เศาะหฺ)

1.3.1 เงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับผู้ซื้อผู้ขาย

1.3.1.1 เงื่อนไขที่หนึ่ง ความพึงพอใจของทั้งสองฝ่าย การซื้อขายใด ๆ หากมีการบังคับหรือถูกฝืนใจให้ขายโดยมิชอบ การซื้อขายนั้น ๆ ถือว่าไม่ถูกต้องตามหลักการศาสนา (หรือที่เรียกตามภาษาปากบ้านเราว่าไม่เศาะหฺ) แต่หากถูกบังคับให้ขายโดยชอบ การซื้อขายนั้นย่อมถือว่าถูกต้อง เช่น ศาลตัดสินให้ขายทอดตลาด อย่างนี้ เป็นต้น

อัลลอฮฺ ซุบฮานะฮฺวะตะอะลา ตรีสไว้ในซูเราะฮ์อันนิซาอ์ ความว่า

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَكُمْ بَيْنَكُمْ بِالْبَطْلِ إِلَّا أَنْ
تَكُونَ تِجَارَةً عَنْ تَرَاضٍ مِّنْكُمْ وَلَا تَقْتُلُوا أَنْفُسَكُمْ إِنَّ اللَّهَ كَانَ بِكُمْ
رَحِيمًا ﴿٢٩﴾

“โอ้ผู้ศรัทธาทั้งหลาย! จงอย่ากินทรัพย์สินของพวกเจ้าในระหว่างพวกเจ้าโดยมิชอบ นอกจากมันจะเป็นการค้าขายที่เกิดจากความพอใจในหมู่พวกเจ้า และจงอย่าฆ่าตัวของพวกเจ้าเอง แท้จริงอัลลอฮฺเป็นผู้ทรงเมตตาต่อพวกเจ้าเสมอ” (4 : 29)

ท่านนบี ศ็อลลัลลอฮุอะลัยฮิวะซัลลิม กล่าวไว้ความว่า

“แท้จริงการซื้อขายต้องเกิดจากความพึงพอใจเท่านั้น” (อิบนุมาญะฮ์ : 2185)

ทั้งนี้หากเป็นการบังคับให้ขายโดยชอบ การขายนั้นก็ถือว่าถูกต้อง เช่น ศาลหรือผู้มีอำนาจออกคำสั่งให้ขายทอดตลาด ตามที่กล่าวแล้ว

1.3.1.2 เจื่อนไซที่สอง ผู้ซื้อผู้ขายต้องอยู่ในวิสัยที่จะดำเนินการได้ กล่าวคือ ต้องเป็นไท (ไม่ตกอยู่ในสภาพเป็นทาส) ต้องอยู่ในเกณฑ์บังคับ (บรรลุตสาสนภาวะ) หรือจำแนกแยกแยะสิ่งดีและไม่ดีได้ (มีสัมปชัญญะครบถ้วน) ดังนั้นการซื้อขายของเด็ก คนสติไม่สมบูรณ์ คนบ้า หรือทาส จึงถือว่าไม่ถูกต้อง (ไม่เค้ะห) ในกรณีของเด็กที่ยังไม่บรรลุตสาสนภาวะแต่สามารถแยกแยะสิ่งดีและไม่ดีได้รวมถึงกรณีทาส มีรายละเอียดอีกหลายประการ ซึ่งขอเว้นจะกล่าวในที่นี้ ส่วนหลักฐานในเจื่อนไซที่สองนี้ได้จากการวิเคราะห์หลักการอื่น ๆ ประกอบ ซึ่งต้องการคำอธิบายค่อนข้างยืดเยื้อ ดังนั้นจึงขอเว้นที่จะไม่กล่าวถึงเช่นกัน

1.3.1.3 เจื่อนไซที่สาม ผู้ซื้อผู้ขายต้องเป็นเจ้าของสิ่งที่จะแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกันหรือได้รับมอบหมายโดยชอบจากผู้เป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์นั้น ท่านนบี คืออลลลอฮฺอะลัยฮิวะซัลลัม กล่าวไว้ในรายงานของอะหิม อิบน์ ฮิซาม ความว่า

“อย่าได้ขายสิ่งที่ไม่มียู่ ณ ที่เจ้า”

หมายถึง อย่าได้ขายสิ่งที่เจ้ามิได้ครอบครองเป็นเจ้าของ หรือยังมีได้ครองสิทธิ์ในสิ่งนั้น

“นักวิชาการต่างเห็นพ้องต้องกันว่าห้ามสิ่งที่ผู้ขายยังไม่มีหรือยังมีได้ถือครองสิทธิ์ และหากกระทำไปดังว่านั้นก็ถือว่าการซื้อขายนั้นโมฆะ” (อัดดีรมีซีฮ์ อัลบุญญ์วอ : 1232, อันนะซาอี บทเดียวกัน : 4613, ออบูดาวูด บทเดียวกัน : 3503, และอิบนุมญาอฺอ์ อันติญารออต : 2183)

1.3.2 เจื่อนไซที่เกี่ยวข้องกับสิ่งที่ซื้อขาย

1.3.2.1 เจื่อนไซที่หนึ่ง ต้องเป็นสิ่งที่อนุมัติ (ตามหลักการศาสนา) ให้ใช้ประโยชน์ได้ ดังนั้นจึงไม่อนุญาตซื้อขายสิ่งที่ศาสนาห้ามนำไปใช้ประโยชน์ เช่น สุรา สุกร ชากสัตว์ที่ได้เลือดตามหลักการและรวมถึงอุปกรณ์ดนตรีต่าง ๆ เป็นต้น ท่านนบี คืออลลลอฮฺอะลัยฮิวะซัลลัม กล่าวไว้ว่า

“แท้จริงอัลลอฮฺและร่อซูลของพระองค์ ห้าม (ซื้อ) ขายสุรา ชากสัตว์ (ที่ตายโดยมิได้เลือดตามหลักการศาสนา) สุกร และเจวิด” (อัลบุคอรี อัลบุญญ์วอ : 2121, มุสลิม อัลมุซก้ออต : 1581 และท่านอื่น ๆ : 7)

ท่านกล่าวอีกว่า

“แท้จริงอัลลอฮฺทรงห้ามสุราและราคาของมัน ทรงห้ามชากสัตว์ (ที่ตายโดยมิได้เลือดตามหลักการศาสนา) และราคาของมัน ทรงห้ามสุกรและราคาของมัน” (อบูดาวูด อัลบุญญ์วอ : 3485 : 7)

มีผู้ถามท่านนบี คืออลลลอฮฺอะลัยฮิวะซัลลัม ว่า

يَتَأْتِيهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا إِذَا نُودِيَ لِلصَّلَاةِ مِنْ يَوْمِ الْجُمُعَةِ فَاسْعَوْا إِلَىٰ ذِكْرِ
 ٱللَّهِ وَذَرُوا ٱلْبَيْعَ ذَٰلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ إِن كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٦﴾

“โอ้บรรดาผู้ศรัทธาทั้งหลาย หากเมื่อมีการเรียกร้องไปสู่ละหมาดในวันศุกร์แล้ว ก็จงเร่งรีบ
 ไปสู่การรำลึกถึงอัลลอฮฺเถิด และจงละการซื้อขายไว้ (ก่อน) สิ่งดังกล่าวดีกว่าสำหรับพวกเจ้าหากพวก
 เจ้าทราบ” (62 : 9)

อัลลอฮฺทรงห้ามการซื้อขายขณะที่มีการเรียกร้อง (อะซาน) ไปสู่การละหมาดวันศุกร์ เพราะ
 การซื้อขายอาจยืดเยื้อจนไม่ทันละหมาดในวันศุกร์ซึ่งถือว่าสำคัญกว่าและที่ระบุดังกล่าวถึงการซื้อขายไว้เป็น
 เฉพาะก็เพราะว่าเป็นสิ่งที่ผู้คนให้ความสำคัญมากกว่าสิ่งอื่นในแง่ของการดำรงชีพ การห้ามย่อมสื่อถึง
 ความไม่ถูกต้อง กล่าวคือการซื้อขายนั้น ๆ ไม่ถูกต้องตามหลักการของศาสนาไม่เคาะหฺ)

การละหมาดที่จำเป็นอื่น ๆ เช่นละหมาดประจำวันละห้าเวลา ก็ไม่แตกต่างจากละหมาดใน
 วันศุกร์ ซึ่งหากมีการเรียกร้อง (อะซาน) แล้ว ก็ไม่อนุญาตให้ทำการซื้อขายกันหรือดำเนินการซื้อขาย
 กันแม้การซื้อขายจะเริ่มก่อนการเรียกร้องนั้นก็ตาม

การซื้อขายใด ๆ ที่เป็นการส่งเสริม หรือสนับสนุนการละเมิดบทบัญญัติของอัลลอฮฺ การซื้อ
 ขายนั้นก็ไม่ถูกต้อง เช่น การขายองุ่นที่ทราบดีว่าจะถูกนำไปทำสุรา (ไวน์) เพราะอัลลอฮฺตรัสไว้ในซู
 เราะฮ์อัลมาอิดะฮฺ ความว่า

يَتَأْتِيهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا تَحِلُّوا شَعْبِيرَ ٱللَّهِ وَلَا ٱلشَّهْرَ ٱلْحَرَامَ وَلَا ٱلْهَدْيَ
 وَلَا ٱلْقَلْبِدَ وَلَا ءَامِينَ ٱلْبَيْتِ ٱلْحَرَامِ يَبْتَغُونَ فَضْلًا مِّن رَّبِّهِمْ وَرِضْوَانًا
 وَإِذَا حَلَلْتُمْ فَاصْطَادُوا وَلَا يَجْرِمَنَّكُمْ شَنَاٰنُ قَوْمٍ أَن صَدُّوكُمْ
 عَنِ ٱلْمَسْجِدِ ٱلْحَرَامِ أَن تَعْتَدُوا وَتَعَاوَنُوا عَلَىٰ ٱلْبِرِّ وَٱلتَّقْوَىٰ وَلَا
 تَعَاوَنُوا عَلَىٰ ٱلْإِثْمِ وَٱلْعُدْوَانِ وَٱتَّقُوا ٱللَّهَ إِنَّ ٱللَّهَ شَدِيدُ ٱلْعِقَابِ ﴿٢﴾

“ผู้ศรัทธาทั้งหลาย! จงอย่าให้เป็นที่อนุมติ ซึ่งบรรดาเครื่องหมายแห่งศาสนาของอัลลอฮฺ และ
 เดือนที่ต้องห้าม และสัตว์พลี และสัตว์ที่ถูกสามเครื่องหมายไว้ที่คอเพื่อเป็นสัตว์พลี และบรรดาผู้ที่มุ่ง
 สู่บ้านอันเป็นที่ต้องห้าม โดยแสวงหาความโปรดปราน และความพอพระทัยจากพระเจ้าของพวกเขา

แต่เมื่อพวกเขาเปลื้องอิหฺรอมแล้ว ก็จงล่าสัตว์ได้ และจงอย่าให้การเกลียดชังแก่พวกหนึ่งพวกใด ที่ขัดขวางพวกเขาให้มีให้เข้ามัสยิดฮะรอม ทำให้พวกเขากระทำการละเมิดและพวกเขาจึงช่วยเหลือกันในสิ่งที่เป็นครุธรรม และความยำเกรง และจงอย่าช่วยกันในเรื่องที่เป็นบาป และเป็นศัตรูกันและพึงกลัวเกรงอัลลอฮ์เถิด แท้จริงอัลลอฮ์นั้นเป็นผู้ทรงรุนแรงในการลงโทษ” (5 : 2)

ท่านองเดียวกัน การขายอาวุธในห้วงเวลาที่เกิดความรุนแรงและไม่สามารถควบคุมสถานการณ์ได้ เพราะผู้ที่ซื้อไปอาจนำไปประทุษร้ายต่อผู้บริสุทธิ์ได้ และหากผู้ที่ประทุษร้ายนั้นเป็นมุสลิมด้วยแล้วย่อมเกิดบาปมหันต์ ทั้งนี้รวมถึงวัตถุและอุปกรณ์ใด ๆ ที่เป็นส่วนประกอบของอาวุธนั้น ๆ ด้วย

ท่านอับนุก็อยยิมกล่าวว่า “มีตัวบทหลักฐานมากมายระบุชัดเจนว่าเจตนาและเป้าหมายย่อมได้รับการพิจารณาเสมอในการทำข้อตกลงระหว่างกัน และมันส่งผลต่อข้อตกลงในแง่ความถูกต้องหรือไม่ถูกต้อง กล่าวคือต้องห้ามหรือไม่ต้องห้าม ดังนั้นอาวุธใด ๆ ที่ถูกขายไปให้แก่ผู้ที่ทราบดีว่าจะนำไปสังหารมุสลิม การขายนั้นมิชอบด้วยหลักการ เพราะเป็นการส่งเสริมหรือช่วยเหลือในสิ่งที่เป็นครุธรรมและเป็นศัตรู แต่หากขายอาวุธนั้นไปแก่ผู้ที่ทำการปกป้องศาสนา การขายนั้นเป็นเรื่องดีและถูกต้อง ในทางกลับกันหากมันถูกขายไปแก่ผู้สร้างความเสียหายให้สังคม เช่น ปล้นสะดม ชู่ ฆ่า และบังคับผู้อื่น หากผู้ถูกกระทำเป็นมุสลิมด้วยแล้ว การขายนั้นย่อมมิชอบด้วยหลักการของศาสนา

ศาสนากำหนดว่าห้ามมิให้ซื้อขายตัดหน้ากัน เช่น พ่อค้าที่ขายของตัดหน้าผู้อื่น ลูกค้าได้ตกลงจะซื้อสินค้าจากผู้ขายรายหนึ่งในราคาหนึ่งร้อยบาท แต่มีพ่อค้าอีกรายหนึ่งเสนอราคาตัดหน้าว่าหากซื้อของเขา เขาคิดเพียงเก้าสิบบาท หรือถ้าเปลี่ยนใจมาซื้อของเขา เขาจะนำสินค้าที่ดีกว่ามาให้ในราคาเดียวกัน อย่างนี้เป็นต้น การกระทำลักษณะดังกล่าวเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้องตามหลักการศาสนาและเป็นที่ต้องห้าม ท่านนบี ศ็อลลัลลอฮุอะลัยฮิวะซัลลัม กล่าวไว้ความว่า

“ผู้หนึ่งผู้ใดจากพวกเขาอย่าได้ขายตัดหน้าพี่น้องของเขา” (อัลบุคอรี อัลบุฮัยวีย์ : 2034, มุสลิม อัลบุฮัยวีย์ : 1515 และท่านอื่นๆ : 10)

“ผู้หนึ่งอย่าได้ขายตัดหน้าพี่น้องของเขา” (อัลบุคอรี อัลบุฮัยวีย์ : 2034, มุสลิม อัลบุฮัยวีย์ : 1515 และท่านอื่นๆ : 10)

ทั้งนี้รวมถึงการซื้อขายตัดหน้ากันด้วย เช่น มีผู้ขายของให้ผู้หนึ่งในราคาหนึ่งร้อยบาท ในขณะที่นั้นก็อีกผู้หนึ่งขอซื้อในราคาหนึ่งร้อยห้าสิบบาท การกระทำดังกล่าวถือว่าการซื้อตัดหน้า ซึ่งต่างจากวิธีการประมูลที่จะได้กล่าวในลำดับต่อไป

การซื้อขายที่ต้องห้ามอีกประเภทหนึ่งคือ การที่คนในเมืองขายให้กับชนบทเรียกตามทีปรากฏในตัวบทฮะดีษว่า “บัยอฺฮาดีรินลิบาด” ซึ่งพิจารณาตามวิธีการแล้วอาจจะมิใช่เป็นการซื้อขายโดยตรง แต่เป็นการแทรกแซงตลาดมากกว่า วิธีการดังกล่าวคือ ผู้มาจากชนบทที่ตั้งใจนำสินค้าของตนมาขาย

ในตลาดในเมือง โดยกำหนดราคาที่ดินพอใจไปแล้ว ส่วนใหญ่ก็ไม่ทราบราคาสินค้านั้น ๆ ว่าในเมือง เขาซื้อขายกันเท่าใด บังเอิญเขามีเพื่อน พี่น้อง หรือญาติอยู่ในเมือง ผู้คนเหล่านั้นอาจอาสาขายสินค้านั้นแทนผู้มาจากชนบทเพราะเห็นว่าตั้งราคาต่ำเกินไปจากราคาที่ซื้อขายกันในตลาดในเมือง มองโดยภาพรวมแล้วน่าจะเป็นสิ่งที่ดีและถูกต้อง แต่ศาสนาระบุว่าการกระทำดังกล่าวไม่ถูกต้อง ท่านนบีกล่าวไว้ความว่า

“ผู้อยู่ในเมืองอย่าขายแทนผู้มาจากชนบท” (อัลบุคอรี อัลบุยิว้อ : 2034, มุสลิม อัลบุยิว้อ : 1515 และท่านอื่นๆ)

ท่านอิบนุอับบาส กล่าวว่า

“อย่า (อาสา) เป็นตัวกลาง (แนะนำ) ระหว่างผู้ขายและผู้ซื้อ” (อัลมุลักศ็อฟ อัลฟิฮีย์ ,อิบนุลเฟาซาน : 327)

ท่านนบี ศ็อลลัลลอฮุอะลัยฮิวะซัลลัม กล่าวไว้ความว่า

“จงปล่อยให้ผู้ที่ได้รับริชกีจากอัลลอฮ์โดยผ่านซึ่งกันและกันและกันเถิด” (มุสลิม อัลบุยิว้อ : 1522, อัตติรมีซี อัลบุยิว้อ : 1223 และท่านอื่นๆ)

สิ่งที่ต้องห้ามนั้นคือการที่คนในเมืองเสนอเป็นตัวกลางขายสินค้าให้กับคนชนบทซึ่งรวมถึงการซื้อด้วยเช่นกัน แต่ถ้าผู้อยู่ในชนบทเป็นผู้ขอร้องให้ผู้อยู่ในเมืองทำการแทนไม่ว่าจะเป็นการขายหรือซื้อก็ตาม การกระทำดังกล่าวก็ไม่ถือว่าเป็นที่ห้าม เราเห็นได้ชัดเจนว่าศาสนาห้ามมิให้ผู้อื่นแทรกแซงตลาดเช่นกรณีของชาวเมืองที่อาสาเป็นตัวกลางระหว่างผู้ขายที่มาจากชนบทกับลูกค้าที่อยู่ในเมือง

การซื้อขายอีกประเภทหนึ่งที่น่าจะต้องห้ามคือการซื้อขายที่เรียกว่า “อัลอีนะห์” ตัวอย่างเช่น มีผู้หนึ่งขายสินค้าผ่อนให้กับอีกผู้หนึ่ง แล้วเขาซื้อคืนในราคาเงินสดที่ต่ำกว่าราคาขาย กล่าวคือผู้ขายในตอนแรกเป็นผู้ซื้อสินค้านั้นคืนจากผู้ซื้อในราคาที่ต่ำกว่า การกระทำดังกล่าวเรียกว่าการซื้อขายแบบ “อัลอีนะห์” ซึ่งเป็นสิ่งที่ต้องห้าม เพราะเป็นวิธีเลี่ยงดอกเบี้ยเพราะจริงๆ แล้วก็เท่ากับการกู้เงินลักษณะผ่อนส่ง คือให้เงินกู้ไปและคืนเงินใช้หนี้ที่มากกว่าหนี้ ท่านนบี ศ็อลลัลลอฮุอะลัยฮิวะซัลลัม กล่าวไว้ความว่า

“เมื่อพวกเขาซื้อขายกันลักษณะ “อัลอีนะห์” ถือหางว่ว (วุ่นอยู่กับการเลี้ยงสัตว์) พอใจในพืชผล ละทิ้งการต่อสู้ในหนทางของอัลลอฮ์ อัลลอฮ์จะให้ความตกต่ำเกิดแก่พวกเขา พระองค์จะไม่ถอนมันคืนไปจนกว่าพวกเขาจะหวนกลับไปสู่ศาสนาของพวกเขา” (อบูดาวูด อัลบุยิว้อ : 3462, อะห์มัด : 2/48)

“จะมียุคหนึ่งมาถึงมนุษย์ พวกเขาจะทำดอกเบี้ยเป็นท่อนุมิตด้วย (เล่าห์ของ) การซื้อขาย”
(อิซออะตุลละห์ฟาน เล่ม 1 : 352 อ้างถึงบันทึกของอิบนุญญาฮ์)

1.5 เงื่อนไขในการซื้อขาย

เงื่อนไขในการซื้อขายนั้นอาจเกิดขึ้นมากมายหลายทาง ซึ่งผู้ซื้อขายอาจตั้งเงื่อนไขใดๆ เพิ่มเติมจากเงื่อนไขทั่ว ๆ ไปซึ่งเป็นเงื่อนไขหลักของการซื้อขาย ดังนั้นจึงต้องเรียนรู้และศึกษาให้ละเอียดเพื่อจะได้เกิดความเข้าใจที่ถูกต้องนำไปสู่การปฏิบัติให้ถูกต้องและเพื่อให้ทราบว่าเงื่อนไขใดถูกต้องตามหลักการศาสนาและเงื่อนไขใดไม่ถูกต้อง

นักวิชาการฟิกฮ์ให้นิยาม (ความหมาย) ของเงื่อนไขในการซื้อขายว่าหมายถึงข้อกำหนดของฝ่ายหนึ่งใช้บังคับอีกฝ่ายหนึ่งที่เกิดจากพันธสัญญาที่สร้างขึ้นโดยทั้งสองฝ่าย ซึ่งเป็นพันธสัญญาที่ก่อเกิดประโยชน์ เงื่อนไขใด ๆ หากมิได้กระทำหรือระบุในพันธสัญญานั้น เงื่อนไขนั้น ๆ ไม่มีผล กล่าวคือต้องกระทำหรือระบุในข้อตกลงซื้อขายนั้นทันที ไม่อนุญาตให้ระบุก่อนหรือหลังเกิดการซื้อขายแล้ว เพราะเงื่อนไขมีสองประเภทคือถูกต้องและไม่ถูกต้อง

1.5.1 เงื่อนไขที่ถูกต้อง

เงื่อนไขใด ๆ ที่ไม่ค้านต่อเนื้อหาของพันธสัญญานั้น เงื่อนไขนั้น ๆ ถือว่าถูกต้องและมีผลบังคับใช้ เพราะท่านนบี ศ็อลลัลลอฮุอะลัยฮิวะซัลลิม กล่าวว่าไว้ความว่า

“บรรดามุสลิม (ต้อง) อยู่บน (ปฏิบัติตาม) เงื่อนไขของพวกเขา (ที่ให้ไว้แก่กันและกัน)” (อบูดาอูด อัลอุกฎียะห์ : 3594)

ทั้งนี้เพราะมีหลักว่าเงื่อนไขใด ๆ ถือว่าเป็นท่อนุมิตหากเงื่อนไขนั้น ๆ ไม่ค้านต่อสาระสำคัญของพันธสัญญานั้น ๆ หรือที่มีตัวบทระบุว่าเป็นโมฆะ

เงื่อนไขที่ถูกต้องแบ่งได้เป็นสองประเภทดังนี้

ประเภทที่หนึ่ง คือเป็นเงื่อนไขที่ส่งผลต่อพันธสัญญานั้น ๆ เช่น การให้หลักประกันหรือของประกันแก่ผู้ซื้อ ซึ่งเป็นผลดีต่อผู้ซื้อ หรือตั้งเงื่อนไขว่าให้ชำระผ่อนส่งในเวลาที่เหมาะสม ซึ่งก็เป็นผลดีต่อผู้ซื้อ อย่างไรก็ตาม หากเป็นเงื่อนไขประเภทดังกล่าว เงื่อนไขนั้น ๆ ก็ถือว่าถูกต้องและต้องปฏิบัติตาม ทำนองเดียวกันหากผู้ซื้อตั้งเงื่อนไขว่าสินค้านั้นต้องเป็นประเภทชั้นดี หรือมีแหล่งผลิตจากที่นั่นที่นี้ จากผู้ผลิตคนนั้นคนนี้ เงื่อนไขเช่นนี้ก็ถูกต้องเช่นกัน เพราะความประสงค์ของผู้บริโภคย่อมแตกต่างกัน และหากสินค้านั้นตรงตามที่ระบุไว้ การซื้อขายย่อมเกิดขึ้น และหากไม่ตรงตามเงื่อนไขผู้ซื้อก็มีสิทธิ์ยกเลิกพันธสัญญานั้น หรือปล่อยให้สัญญาดำเนินไปพร้อมกับค่าชดเชยจากเงื่อนไขที่ไม่ครบถ้วน ซึ่งอาจจะเป็นไปในรูปของการลดราคาหรือเพิ่มปริมาณสินค้าให้ก็แล้วแต่จะตกลงกัน

ประเภทที่สอง คือการที่ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดตั้งเงื่อนไขเพื่อได้ประโยชน์จากสิ่งที่ขายแล้ว อันเป็นประโยชน์ที่ไม่ผิดต่อหลักการศาสนา เช่น ผู้หนึ่งขายบ้านแต่มีเงื่อนไขว่าขอยุ่ต่อเป็นระยะเวลาหนึ่งที่แน่นอน หรือผู้หนึ่งขายรถแต่มีข้อแม้ว่าขอใช้ระยะเวลาหนึ่งที่แน่นอน หากผู้ซื้อยินดี เงื่อนไขดังกล่าวก็ถือว่าถูกต้องและการซื้อขายดังกล่าวถือว่าถูกต้อง เพราะในรายงานบทหนึ่งระบุว่าท่านรอซูลุลลอฮ์ซื้ออูฐของท่านญาบิรด้วยราคาสี่ดีนารโดยมีเงื่อนไขว่าให้ท่านญาบิรขี่หลังมันจนถึงมะดีนะห์ จาก รายงานดังกล่าวเป็นการระบุเงื่อนไขในระยะเวลาหนึ่ง ซึ่งก็คือการใช้อูฐที่ขายแล้วนั้นเป็นพาหนะสู่เมืองมะดีนะห์ ยังมีตัวอย่างที่ใกล้เคียงกันอีก เช่น ผู้ซื้อสินค้าประเภทหนึ่งตั้งเงื่อนไขว่าให้ผู้ขายส่งของถึงที่ หรือผู้ซื้อผ้าตั้งเงื่อนไขว่าให้ผู้ขายปักชื่อหรือลายดอกที่ระบุให้ อย่างนี้เป็นต้น ทั้งหมดนี้ถือว่าเป็นเงื่อนไขที่ได้ขัดต่อนัยของพันธะสัญญาหลักซึ่งก็คือการซื้อขายนั่นเอง ดังนั้นจึงเป็นเงื่อนไขที่ถูกต้อง

เงื่อนไขที่ไม่ถูกต้องแบ่งได้หลายประเภท

ประเภทหนึ่ง คือเงื่อนไขที่ทำให้สัญญาซื้อขายนั้นเสียไป คือทำให้การซื้อขายนั้นไม่ถูกต้อง (ไม่เศาะหฺ) เช่น ผู้ขายกล่าวแก่ผู้ซื้อว่าฉันขายสินค้านี้ให้แก่ท่านแต่ท่านต้องเช่าบ้านฉัน หรือกล่าวว่าฉันขายสินค้านี้ให้แก่ท่าน แต่ท่านต้องให้ฉันทำงานนั้นงานนี้กับท่าน หรือกล่าวแก่ผู้ซื้อว่าฉันขายสินค้านี้ให้แก่ท่านแต่ท่านต้องให้ฉันกู้เท่านั้นเท่านั้น เงื่อนไขเช่นนี้ไม่ถูกต้อง อีกทั้งทำให้การค้าขายดังกล่าวไม่ถูกต้องด้วยเช่นกัน เพราะท่านนบี ศ็อลลัลลอฮุอะลัยฮิวะซัลลัม ห้ามการซื้อขายซ้อนการซื้อขาย (กล่าวคือมีสัญญาซ้อนสัญญา)

ประเภทที่สอง คือเงื่อนไขที่เป็นโมฆะแต่เพียงลำพัง แต่ไม่ทำให้สัญญาซื้อขายนั้นต้องถูกยกเลิกไปด้วย เช่น ผู้ซื้อตั้งเงื่อนไขว่าหากซื้อสินค้าไปแล้วเกิดขาดทุนก็จะคืนสินค้านั้นแก่ผู้ขาย เช่นมีผู้ซื้อรถไปในราคาหนึ่งแสนบาท โดยตั้งใจว่าจะนำไปขายในราคาหนึ่งแสนห้าหมื่นบาท แต่ปรากฏว่าไม่มีผู้ใดสนใจยกเว้นในราคาหกหมื่นบาทเท่านั้น ผู้ซื้อจะนำมาคืนผู้ขายมิได้ และเงื่อนไขใด ๆ ที่ตั้งไว้ก็ไม่มีผลในทางปฏิบัติ ส่วนการซื้อขายรถดังกล่าวก็ต้องถูกยกเลิกแต่ประการใด อีกตัวอย่างหนึ่งคือผู้ขายตั้งเงื่อนไขว่าห้ามผู้ซื้อนำสิ่งที่ซื้อขายกันแล้วนำไปขายต่อ เงื่อนไขนี้ก็ไม่ถูกต้องเช่นกัน มันเป็นโมฆะเพียงลำพังและไม่ถึงกับทำให้การซื้อขายก่อนหน้านั้นเป็นโมฆะตามไปด้วย ท่านนบี ศ็อลลัลลอฮุอะลัยฮิวะซัลลัม กล่าวไว้ความว่า

“ผู้ใดก็ตามตั้งเงื่อนไขใด ๆ โดยไม่ปรากฏในคัมภีร์ของของอัลลอฮ์ เขาย่อมไม่ได้ตามเงื่อนไขนั้น แม้เขาจะกำหนดไว้เป็นร้อยครั้ง” (อัลบุคอรีย์ อัลบุฮัยวีย์ : 2047, มุสลิม อัลอิติก : 1504 และท่านอื่นๆ)

คำว่า ไม่ปรากฏในคัมภีร์ของอัลลอฮ์ ในฮะดีษข้างต้นนี้ หมายถึงไม่ปรากฏเป็นข้อบัญญัติ (หุกุม) ไว้ ทั้งนี้เพื่อให้ครอบคลุมถึงซุนนะห์ของท่านรอซูลุลลอฮ์ ศ็อลลัลลอฮุอะลัยฮิวะซัลลัม ด้วย

เงื่อนไขที่กล่าวแล้วนั้นเป็นโมฆะ แต่ก็มีได้ทำให้สัญญาซื้อขายนั้นเป็นโมฆะ เพราะมีเหตุการณ์หนึ่งเกิดขึ้นในยุคของร่อซูลุลลอฮ์ คือลัทธิลอบออะลียะฮ์อะลิม คือเหตุการณ์ของท่านบรีเราะห์ผู้เป็นคู่อาบะห์ที่ขายทาสของตนและตั้งเงื่อนไขว่าหากผู้ซื้อจะปล่อยทาสให้เป็นไท ก็ให้สิทธิในการรับมรดกเป็นของตนตามเดิม (ในภาษาอาหรับเรียกว่า “วะลาอ์” ซึ่งหมายถึงสิทธิในการรับมรดกจากทาสที่ได้รับการปล่อยให้เป็นไท ซึ่งเป็นสิทธิของผู้ปล่อยทาส) ดังนั้นท่านนบี คือลัทธิลอบออะลียะฮ์อะลิม จึงกล่าวไว้ความว่า

“สิทธิในวะลาอ์ (การรับมรดก) ตกแก่ผู้ปล่อยทาสเท่านั้น” (อัลบุคอรี อัลบุย्यूว : 2048, อันนาฮาอี อัลบุย्यूว : 4646 และท่านอื่นๆ)

เป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับมุสลิมทุกคนที่จะต้องศึกษาเรียนรู้ว่าเงื่อนไขใดถูกต้องและไม่ถูกต้องเกี่ยวกับการซื้อขาย เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องในเรื่องดังกล่าว และเป็นการป้องกันความเสียหาย การทะเลาะเบาะแว้ง และความไม่ยุติธรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจากความไม่รู้และไม่เข้าใจในหลักการซื้อขายและเงื่อนไขต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในเรื่องการซื้อขายมักมาจากความไม่รู้ไม่เข้าใจของคนส่วนใหญ่ ทั้ง ๆ ที่ทุกคนเคยเป็นทั้งผู้ซื้อและผู้ขาย แต่น้อยคนจะเข้าใจเรื่องดังกล่าวอย่างถูกต้องเที่ยงตรงตามหลักการของศาสนา ดังนั้นเราจึงเห็นการกำหนดเงื่อนไขผิด ๆ อยู่เนื่อง ๆ ในการซื้อขาย ไม่ว่าจะมาจากผู้ซื้อหรือผู้ขายก็ตาม

1.6 สิทธิในการซื้อขาย

ศาสนาอิสลามเป็นศาสนาที่มีหลักการครอบคลุมทุกด้าน ละเอียด และยึดหยุ่นรักษาประโยชน์ของทุกคนทุกฝ่าย ขจัดความสับสน ยุ่งยาก และความเดือดร้อนต่าง ๆ ให้หมดไป ด้วยเหตุนี้อิสลามจึงมีบัญญัติว่าผู้ซื้อขายย่อมมีสิทธิในการเลือก มีระยะเวลาที่จะเลือก หรือยกเลิกการซื้อขายนั้น ๆ

คำว่า “เลือก” ในที่นี้หมายถึงสิทธิของผู้ซื้อและผู้ขายที่จะทำการซื้อขายต่อไปหรือยกเลิกข้อตกลงซื้อขายนั้น ซึ่งมีอยู่ด้วยกันแปดประการดังนี้

1. คิยารูลัมัจลิส (การเลือก ณ ที่ๆ ทำการซื้อขาย)

ผู้ซื้อผู้ขายมีสิทธิที่จะปล่อยให้ข้อตกลงซื้อขายนั้นดำเนินไปหรือถูกยกเลิกตราบใดที่ทั้งสองไม่แยกจากกัน สิทธิดังกล่าวนี้เรียกว่า “คิยารูลัมัจลิส” ซึ่งมีต้นเหตุมาจากท่านร่อซูลุลลอฮ์ระบุไว้ชัดเจนดังนี้

“เมื่อบุคคลสองคนทำการซื้อขายกัน ทั้งคู่ต่างมีสิทธิเลือกเฟ้นตราบใดที่ทั้งคู่ไม่แยกจากกันคือยังอยู่ด้วยกัน” (อัลบุคอรี อัลบุย्यूว : 2006, มุสลิม อัลบุย्यूว : 1531 และท่านอื่นๆ)

ท่านอิบนุก็อยอิม อัลญะซีรีย์ กล่าวว่า “การที่ศาสนานุญาตให้ผู้ซื้อขายที่ยังไม่แยกจากกันมีสิทธิที่จะยกเลิกข้อตกลงซื้อขายนั้น นับเป็นสิทธิที่เอื้อประโยชน์แก่ทั้งคู่ และเป็นส่วนสมบูรณ์ของคำว่าเต็มใจและพอใจอันเป็นเงื่อนไขหลักของการซื้อขายตามที่ศาสนากำหนด”

يَتَأْتِيهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَكُمْ بَيْنَكُمْ بِالْبَاطِلِ إِلَّا أَنْ
تَكُونَ تِجَارَةً عَنْ تَرَاضٍ مِّنْكُمْ وَلَا تَقْتُلُوا أَنْفُسَكُمْ إِنَّ اللَّهَ كَانَ بِكُمْ

رَحِيمًا ﴿٢٩﴾

“ผู้ศรัทธาทั้งหลาย! จงอย่ากินทรัพย์สินของพวกเจ้าในระหว่างพวกเจ้าโดยมิชอบ นอกจากมันจะเป็นการค้าขายที่เกิดจากความพอใจในหมู่พวกเจ้า และจงอย่าฆ่าตัวของพวกเจ้าเองแท้จริงอัลลอฮ์เป็นผู้ทรงเมตตาต่อพวกเจ้าเสมอ” (4 : 29)

อีกทั้งยังอยู่ในความหมายของอายะห์อัลกุรอานในซูเราะฮ์อัลมาอิดะฮ์ที่ว่า

يَتَأْتِيهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا أَوْفُوا بِالْعُقُودِ أُحِلَّتْ لَكُمْ بَهِيمَةٌ
الَّتِي لَكُمْ إِلَّا مَا يَتْلَىٰ عَلَيْكُمْ غَيْرَ مُجَلِّى الصَّيْدِ وَأَنْتُمْ حُرْمٌ إِنَّ
اللَّهَ يَحْكُمُ مَا يُرِيدُ ﴿٦١﴾

“บรรดาผู้ศรัทธาทั้งหลาย! จงรักษาบรรดาสัญญาให้ครบถ้วนเถิด สัตว์ประเภทปศุสัตว์นั้นได้ถูกอนุมัติแก่พวกเจ้าแล้ว นอกจากที่ถูกอ่านให้พวกเจ้าฟัง โดยที่พวกเจ้ามิใช่ผู้ที่ให้สัตว์ที่จะถูกล่านั้นเป็นที่อนุมัติขณะที่พวกเจ้าอยู่ในอิหม่ามแท้จริงอัลลอฮ์นั้นทรงชี้ขาดตามที่พระองค์ทรงประสงค์” (5 : 1)

ข้อตกลงใด ๆ ที่เกิดขึ้นโดยพลันและไม่มีเวลาที่จะคิดทบทวนว่าดีหรือไม่ดีเหมาะสมหรือไม่เหมาะสม เป็นข้อตกลงที่อาจก่อให้เกิดความเสียหายหรือเสียใจได้ในภายหลัง ดังนั้นศาสนาจึงเปิดโอกาสให้ผู้ที่จะตกลงซื้อขายกันมีเวลาสำหรับการตัดสินใจ มีเวลาที่จะคิด และมีเวลาที่จะเลือก ดังนั้นผู้ซื้อขายต้องปฏิบัติตามนัยของฮะดีษข้างต้น ทั้งนี้เพราะถือว่าสิ่งดังกล่าวเป็นบทบัญญัติที่ต้องปฏิบัติ จะละเลยมิได้ กล่าวคือทั้งคู่มีสิทธิเต็มที่จะเลือกตัดสินใจว่าจะปล่อยให้ข้อตกลงซื้อขายนั้นดำเนินต่อไปหรือยกเลิกมัน トラバใดที่ทั้งคู่ยังอยู่ในสถานที่ ๆ ทำการตกลงซื้อขายกันและยังมีได้แยกจากกันไปไหน

แต่ถ้าทั้งคู่ตกลงและพอใจว่าจะไม่เลือกหรือฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดตกลงและพอใจว่าจะไม่เลือก การซื้อขายนั้นย่อมเกิดขึ้นและดำเนินไป การซื้อขายนั้นถือว่าถูกต้องเช่นกัน ทั้งนี้เพราะการเลือกเป็นสิทธิ์ของทั้งสองฝ่ายในการทำข้อตกลงซื้อขาย หากทั้งคู่หรือฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดสละสิทธิ์ เขาย่อมกระทำได้ ตามที่ปรากฏตัวบทดังนี้

“ตราบไตที่ทั้งคู่ (ผู้ซื้อผู้ขาย) ยังไม่แยกจากกัน หรือฝ่ายหนึ่งยินยอมให้อีกฝ่ายหนึ่งเป็นผู้เลือก (กล่าวคือมอบสิทธิ์นั้นแก่อีกฝ่ายหนึ่ง)” (อัลบูกอริ อัลบุย्यूว : 2006, มุสลิม อัลบุย्यूว : 1531 และท่านอื่นๆ)

หากผู้ซื้อผู้ขายตกลงว่าให้อีกฝ่ายหนึ่งมีสิทธิ์เลือกได้แต่อีกฝ่ายของสงวนสิทธิ์นั้น ข้อตกลงซื้อขายดังกล่าวก็ยังถือว่าถูกต้อง เพราะสิทธิ์ดังกล่าวเป็นของทั้งสองฝ่าย หากฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดขอถอนสิทธิ์นั้น เขาก็ย่อมกระทำได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความพึงพอใจของทั้งสองฝ่าย

อย่างไรก็ดี หากเกิดการตกลงซื้อขายกันแล้วและอีกฝ่ายหนึ่งรีบแยกตัวจากไป เพื่อมิให้อีกฝ่ายหนึ่งมีสิทธิ์ในการเลือก การกระทำดังกล่าวถือว่าเป็นที่ต้องห้าม ท่านนบีกกล่าวไว้ความว่า

“ไม่อนุญาตให้เขา (ทั้งผู้ซื้อและผู้ขาย) แยกจากคู่กรณีของเขา เหตุเพียงเพื่อกันมิให้อีกฝ่ายหนึ่งขอยกเลิก (ข้อตกลงซื้อขาย) ต่อเขา” (อัลติรมิซีย อัลบุย्यूว : 1247, อันนะซาอี อัลบุย्यूว : 4483 และท่านอื่นๆ)

2. คิยารูลซัรฎุ (การเลือกประเภทเงื่อนไข)

หมายถึง ทั้งสองฝ่ายคือผู้ซื้อและผู้ขายตกลงกันว่าทั้งคู่มีสิทธิ์เลือกกว่าจะให้การซื้อขายนั้นดำเนินไปหรือถูกยกเลิกในเวลาที่แน่นอน เช่น มีสิทธิ์เฉพาะขณะทำสัญญาซื้อขายเท่านั้น หรือมีสิทธิ์เฉพาะหลังจากการซื้อขายเพียงระยะเวลา นับจากเกิดการซื้อขายเป็นเวลาเท่านั้นเท่านี้ การตั้งเงื่อนไขเช่นว่านี้ก็มิได้ผิดแต่ประการใด และทั้งคู่ก็มีสิทธิ์กระทำได้ ทั้งนี้ต้องเป็นการยินยอมของทั้งสองฝ่าย สิทธิ์ดังกล่าวถูกเรียกว่า “คิยารูลซัรฎุ”

3. คิยารูลฆ็อบน์ (การเลือกเพราะความเสียหาย)

ความเสียหายที่ว่านี้หมายถึงความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นต่อฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด (ผู้ซื้อผู้ขาย) โดยมีเหตุมาจากอีกฝ่ายหนึ่ง เช่น ซื้อขายกันแล้วปรากฏว่าสินค้าดังกล่าวไม่ครบถ้วนหรือครบถ้วนแต่มีตำหนิ หรือว่าจำนวนเงินที่จ่ายเป็นราคาสินค้านั้นไม่ครบถ้วนตามที่ตกลงกัน หรือครบถ้วนแต่มีตำหนิอย่างนี้เป็นต้น ซึ่งเป็นความเสียหายที่เกินปกติ

ผู้ที่เป็นฝ่ายได้รับความเสียหายนั้นมีสิทธิ์ที่จะยกเลิกข้อตกลงซื้อขายนั้น เพราะมีตัวบทว่า

“ไม่ก่อให้เกิดความเดือดร้อนและไม่ตอบโต้ด้วยการสร้างความเดือดร้อน” (อิบน์มาญะห์ อัลอะห์กาม : 2340, อะห์มัด 5 : 237)

ท่านนบี ศ็อลลัลลอฮุอะลัยฮิวะซัลลัม กล่าวไว้ความว่า
“ทรัพย์สินของผู้หนึ่งจะไม่ใช่ที่อนุมัติจนกว่าเขาจะยินยอมอ่อนน้อมใจ” (อะห์มัด 5 : 73)

ผู้ที่ได้รับความเดือดร้อนและเสียหายยอมไม่ยินยอมอ่อนน้อมใจแน่นอน ได้กล่าวแล้วข้างต้นว่า ความเสียหายที่กล่าวถึงนี้ต้องเป็นความเสียหายที่เกินปกติ หากเป็นความเสียหายตามปกติที่อาจเกิดขึ้นได้ เช่น ธนบัตรเก่าบ้างเล็กน้อย หรือสินค้ามีรอยขีดข่วนเป็นรอยข่วนแมว อย่างนี้ไม่นับว่าเป็นความเสียหายเดือดร้อนตามนัยที่กล่าวถึง เพราะความเสียหายเหล่านี้ไม่จัดว่าเป็นความเสียหายร้ายแรงจนต้องยกเลิกข้อตกลงซื้อขาย

สิทธิยกเลิกการซื้อขายอันเกิดจากความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการหลอกลวงซึ่งมีสามรูปแบบ ดังนี้

รูปแบบที่หนึ่ง ออกไปดักรอสินค้าก่อนถึงตลาด เรียกตามทีระบุนในฮะดีษว่า “ตะลักกอรรีกบาน” ซึ่งหมายถึงบรรดาพ่อค้าที่ออกไปดักรอผู้นำสินค้ามาสู่ตลาดและซื้อด้วยราคาที่ต่ำกว่าความเป็นจริงมาก ส่วนใหญ่บรรดาผู้ผลิตสินค้าหรือผู้ค้าขายที่ไม่คุ้นกับตลาดนั้น ๆ มักไม่ทราบราคาสินค้าที่ตนนำมาขายในตลาดดังกล่าว มีราคาสูงขึ้นหรือลดลงเล็กน้อยเพียงใด จึงเป็นโอกาสของพ่อค้าหัวใสออกไปดักรอก่อนที่พวกเขาเหล่านั้นจะนำสินค้ามาถึงตลาดและซื้อด้วยราคาที่ต่ำกว่าความเป็นจริง ดังนั้นเมื่อเจ้าของเดิมของสินค้านั้นมาถึงตลาดและทราบต่อมาภายหลังว่าสินค้าของเขาถูกซื้อไปในราคาต่ำเกินจริงจากราคาในตลาด เขาก็มีสิทธิยกเลิกการค้าขายนั้นได้ ท่านนบีกล่าวไว้ความว่า

“พวกเจ้าอย่าได้ดักผู้นำสินค้าเข้าตลาด หากผู้ใดซื้อจากเขาเมื่อเจ้าของเขาถึงตลาดเขาจะมีสิทธิ์เลือก (คือหากเห็นว่าถูกเอาเปรียบเกินไปก็สามารถยกเลิกการค้าขายนั้นได้)” (มุสลิม อัลบุย्यूว : 1519, อัตติรมีซี อัลบุย्यूว : 1221 และท่านอื่นๆ)

แต่ถ้าเจ้าของเดิมไม่ติดใจก็เป็นสิทธิ์ของเขา แต่ถ้าเขาไม่พอใจเขาจะมีสิทธิ์ขอยกเลิกการค้าขายนั้นกับบรรดาผู้ทีออกไปดักรอเขา ก่อนที่เขาจะนำสินค้ามาถึงตลาด เพราะถือว่าเขาเป็นผู้เสียหาย ท่านชัยคุลอิสลาม อิบน์ ตัยมียะห์ กล่าวว่า

“ท่านนบี ศ็อลลัลลอฮุอะลัยฮิวะซัลลัม ยืนยันสิทธิ์ในการยกเลิกหรือให้การค้ำดำเนินไป แก่ผู้นำสินค้าเข้าตลาดหากพวกเขาถูกดักซื้อนอกตลาด ก็เพราะการดักซื้อสินค้านอกตลาด มีอะไรที่ไม่ชอบและไม่ซื้อ” (อัลมุลัคศ็อศ อัลฟิกฮี อัลฟาซาน : 333)

ท่านอิบน์ก๊อยยิม อัลญะฮะซียี กล่าวว่า “(ท่านนบี ศ็อลลัลลอฮุอะลัยฮิวะซัลลัม) ห้ามเช่นนั้นก็เพราะว่ามันเกิดผลเสียแก่ผู้ขายเพราะเขาอาจไม่ทราบราคาที่แท้จริงตามราคาตลาด และผู้ที่ซื้อไปจาก

การซื้อขายอีกรูปแบบหนึ่งที่นิยมกันโดยทั่วไปคือ เมื่อมีผู้หนึ่งผู้ใดนำสินค้ามาสู่ตลาด พ่อค้าทั้งหลายก็รวมหัวกันส่งคนไปต่อรองเพียงคนเดียวด้วยการกดราคาให้ต่ำที่สุดเท่าที่จะทำได้ ฝ่ายผู้ขายก็เห็นว่าไม่มีพ่อค้าคนอื่นสนใจเลยหากปล่อยไว้นานสินค้าก็อาจเสียหายได้ จึงจำใจขายในราคาที่ต่ำเกินจริง ส่วนพ่อค้าที่ซื้อสินค้าไปก็นำมาแบ่งกันภายหลัง การกระทำเช่นนี้ผิดต่อหลักการศาสนา และหากผู้ขายทราบภายหลังว่าถูกหลอกเขาก็มีสิทธิ์เลือกว่าจะยกเลิกการค้ำนั้นหรือไม่ หรือจะเรียกร้องราคาที่เหมาะสมได้ในภายหลัง

รูปแบบที่สี่ หากมีการปกปิดอำพรางสินค้า เช่น ตกแต่งด้านหน้าของสินค้าให้ดูดีแต่ซ่อนของไม่ดีไว้ด้านล่างหรือด้านใต้ และหากเป็นรถยนต์ก็พ่นสีให้ดูดีและใหม่ แต่ตัวถังผุและเป็นสนิม การกระทำดังกล่าวถือว่าเป็นการหลอกภายหลังว่าถูกหลอกเขาย่อมมีสิทธิ์ยกเลิกการค้ำนั้นได้ในภายหลัง การหลอกประเภทนี้เรียกว่า “อตัดตลีส” ซึ่งมาจากคำว่า “ตะละสะหฺ” ซึ่งหมายถึงความมืด ฉะนั้นการ “ตัดตลีส” คือการทำให้สินค้าไม่เป็นที่ประจักษ์ชัดแก่ผู้ซื้อ การหลอกลักษณะดังกล่าวมักจะเป็นได้สองทางคือ

- 1) ปกปิดข้อบกพร่อง
- 2) ตกแต่งให้ดูดี

การกระทำลักษณะดังกล่าวถือว่าต้องห้าม และศาสนาก็ให้สิทธิ์แก่ผู้ซื้อที่ถูกหลอกด้วยวิธีการดังกล่าว ยกเลิกการค้ำนั้นได้ในภายหลัง เพราะเขาจ่ายทรัพย์ไปก็เพราะเห็นว่าสินค้านั้นดีไม่มีข้อเสียหายอะไร แต่เมื่อซื้อแล้วพบว่าผู้ขายปิดบังอำพรางสินค้านั้นหรือตกแต่งมันให้ดูดีเกินจริง

ตัวอย่างการตกแต่งสินค้าอีกรูปแบบหนึ่งที่เคยมีมาตั้งแต่อดีต คือ การไม่รีดนมสัตว์เลี้ยง (แพะ แกะ วัว ควายฯ) กล่าวคือปล่อยให้มันนมคัดเต้า แล้วจึงนำสัตว์ไปขายเพื่อให้ลูกค้าหรือผู้ซื้อเห็นว่าสัตว์ดังกล่าวมีน้ำนมมาก แท้ที่จริงแล้วมันเกิดจากการที่ผู้ขายไม่ยอมรีดหรือให้ลูกมันดูดกินต่างหาก การกระทำเช่นนี้ก็จัดได้ว่าเป็นการ “ตัดตลีส” อีกรูปแบบหนึ่ง

ประการที่ห้า สินค้ามีตำหนิ กล่าวคือผู้ขายไม่ยอมบอกผู้ซื้อว่าสินค้าของตนมีตำหนิอะไร หรือบางทีผู้ขายก็ไม่ทราบก่อนเช่นกันว่าสินค้าของตนมีข้อตำหนินั้น เมื่อผู้ซื้อพบว่าสินค้านั้นมีตำหนิหลังจากซื้อไปแล้ว ผู้ซื้อจะมีสิทธิ์ที่จะคืนสินค้านั้นหรือบอกเลิกการซื้อขายนั้น แต่ถ้าไม่ติดใจก็เป็นอีกเรื่องหนึ่ง หลักเกณฑ์ของตำหนิคือต้องส่งผลกระทบต่อราคาของสินค้านั้นหรือตัวของสินค้านั้นมีประโยชน์ลดลง ในส่วนของตำหนิที่ส่งผลกระทบต่อราคาสินค้านั้น ผู้ค้าขายทั่วไปมักทราบดี หากตำหนิไม่ส่งผลทั้งทางด้านราคาและประโยชน์ สิทธิ์ในการเลือกที่จะคืนสินค้านั้น หรือรับสิ่งชดเชยก็ตกไป สิทธิ์ในการเลือกลักษณะที่ห้าเรียกตามภาษาอาหรับว่า “คิยารูลฮัยบ์”

ประการที่หก หากผู้ซื้อบอกกับผู้ขายว่าเขาขายสินค้าให้ในราคาทุน คือซื้อมาในราคาเท่าใดก็ขายให้ในราคานั้น แต่ผู้ซื้อทราบภายหลังว่ามันไม่จริงตามที่ผู้ขายอ้างสิ่งนี้เรียกตามภาษาอาหรับว่า “คิยารูลตคิบรีบิษชะมัน” ซึ่งอาจเป็นไปได้สี่รูปแบบ รูปแบบที่หนึ่งคือตามที่กล่าวแล้ว

สอง ผู้ขายชวนผู้ซื้อร่วมทุน

สาม ผู้ขายระบุต้นทุนเท่านี้และต้องการกำไรเท่านี้แก่ผู้ซื้อ

สี่ ผู้ขายระบุว่าต้นทุนเท่านี้และขายลดราคาให้เท่านี้

ทั้งสี่รูปแบบที่กล่าวมานั้น หากผู้ขายบอกไปผิดจากต้นทุนจริงที่ซื้อมา ผู้ซื้อก็มีสิทธิ์ยกเลิกการซื้อขายนั่นหรือจะคงการซื้อขายไว้ก็ได้ ข้อวินิจฉัยนี้เป็นข้อวินิจฉัยหนึ่งของปราชญ์ อีกข้อวินิจฉัยหนึ่งคือผู้ซื้อไม่มีสิทธิ์ดังกล่าว กล่าวคือแม้จะทราบภายหลังว่าผู้ขายมิได้บอกราคาต้นทุนจริง ผู้ซื้อก็ไม่ได้รับสิทธิ์ที่จะเลือกยกเลิกการซื้อขายนั่น

ประการที่เจ็ด ในกรณีที่ทั้งผู้ซื้อและผู้ขายเกิดความขัดแย้งกันในเรื่องราคาสินค้า เวลาส่งมอบและ ฯลฯ ทั้งคู่ต้องสาบานต่ออัลลอฮฺตามที่ตนอ้าง (ในกรณีที่เป็นมุสลิมทั้งคู่) หลังจากกล่าวคำสาบานแล้ว แต่ละฝ่ายก็มีสิทธิ์ที่จะยกเลิกการซื้อขายนั่นหากฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดยังไม่พอใจในคำสาบานนั้น ๆ

ประการที่แปด หากผู้ซื้อได้ซื้อสินค้าตามที่ตนเคยเห็นตัวอย่างมาก่อนหน้านั้นแล้วพบว่าสิ่งที่ซื้อมาไม่ตรงตามตัวอย่างที่เคยเห็น ผู้ซื้อไม่มีสิทธิ์ที่จะบอกเลิกข้อตกลงซื้อขายนั่นหรือให้ผู้ขายเปลี่ยนสินค้าให้ตรงตามตัวอย่าง

1.7 สินค้าที่ยังมิได้ครองสิทธิ์เต็มและการยินยอมเลิกข้อตกลงซื้อขาย

ในบทนี้จะได้พูดถึงสินค้าที่ผู้ซื้อยังมิได้ครองสิทธิ์ ผู้ซื้อจะสามารถจัดการกับมันได้หรือไม่อย่างไร เช่น โอนกรรมสิทธิ์ให้ผู้อื่นหรือขายมันต่อให้ผู้อื่น

เป็นที่ทราบดีและชัดเจนในหมู่นักวิชาการว่า ผู้ซื้อไม่อาจจัดการใด ๆ ในลักษณะเป็นเจ้าของสินค้านั้น หากสินค้านั้นอยู่ในประเภทต้องชั่ง ตวง วัด และนับ กล่าวคือจะได้นำไปขายต่อ โอนกรรมสิทธิ์ หรือการกระทำใด ๆ ในลักษณะเป็นเจ้าของมิได้ ข้อตัดสินนี้เป็นเรื่องเอกฉันท์ในหมู่ปวงปราชญ์ ซึ่งเรียกว่า “อิจมาอ์” และหากสินค้านั้นมีลักษณะอื่นจากที่กล่าวแล้ว มุมมองที่ถูกต้องและแข็งแรงของปราชญ์ถือว่าสินค้าอื่นจากลักษณะที่กล่าวมาอยู่ในวิสัยต้องห้ามเช่นกัน ทั้งนี้เพราะท่านนบี ศ็อลลัลลอฮุอะลัยฮิวะซัลลัม กล่าวไว้ความว่า

“ผู้ใดที่ซื้ออาหาร เขาอย่าได้ขายมันจนกว่าเขาจะครอบครองมันครบถ้วน” (อัลบุคอรีย์ อัลบุย्यूว : 2019, มุสลิม อัลบุย्यूว : 1526 และท่านอื่นๆ)

อีกกระแสหนึ่งมีสำนวนว่า

“จนกว่าจะได้จับต้องมัน” (อัลบุคอรีย์ อัลบุย्यूว : 2026, มุสลิม อัลบุย्यूว : 1526 และท่านอื่นๆ)

เพื่อป้องกันการขัดแย้ง โต้แย้ง หรือป้องกันความสูญเสียใด ๆ ที่อาจเกิดขึ้นได้ ซึ่งเป็นการรักษาประโยชน์ของทั้งสองฝ่ายไม่ว่าจะเป็นผู้ซื้อหรือผู้ขายก็ตาม ส่วนการยินยอมเลิกข้อตกลงซื้อขายนั้นปรากฏในอดีดังนี้

“ผู้โดยมยกเลิก (การขาย) ต่อมุสลิม อัลลอฮ์ก็จะยกเลิกความลำบากของเขาในวันกียามะห์” (อบูดาวูด อัลบุฮัยว / 3460, อิบุนุมานะฮ์ อัตติญาร็อต / 2199 (สำนวนนี้อยู่ในบันทึกของอิบุนุมานะฮ์), อะห์หมัด 2/252)

กรณีที่มีผู้ซื้อของหรือสินค้าไปแล้ว แต่ต้องการบอกเลิกการซื้อขายนั้น คือหลังจากที่การค้าขายเสร็จสิ้นสมบูรณ์แล้ว การบอกเลิกนี้จะมาจากสาเหตุใดก็ได้แล้วแต่ หากผู้ขายยินยอมโดยไม่เรียกเก็บค่าเสียหายใด ๆ จากผู้ซื้อ ท่านนบียบอว่าในวันกียามะห์ อัลลอฮ์ก็จะผ่อนปรนความลำบากต่าง ๆ แก่เขา ดังนั้นหากผู้ใดต้องการคืนสินค้าหรือสิ่งที่ซื้อไปแล้ว ด้วยเหตุผลใด ๆ ที่ไม่อาจนำมาเป็นเหตุยกเลิกการค้าขายนั้นได้โปรดขอร้องพี่น้องของเขาด้วยการเจรจาที่ดี ๆ ส่วนผู้ที่ถูกขอร้องหากไม่เสียหายจนเกินไปก็โปรดยินยอมยกเลิกการซื้อขายนั้นเสีย เพราะอย่างน้อยเขาก็จะได้รับการผ่อนปรนมิให้ลำบากในวัน กียามะห์ จากอัลลอฮ์ ซุบฮานะฮฺวะตะอะลา (อิสฮาก พงษ์มณี, มปป.)

2. การส่งเสริมการขาย (Sales Promotion)

2.1 นิยามการส่งเสริมการขาย ได้มีผู้ให้นิยามของการส่งเสริมการขาย ไว้หลากหลาย ดังนี้

การส่งเสริมการขายเป็นกิจกรรมทางการตลาดที่นิยมใช้ในการประกอบธุรกิจ ที่มีการจูงใจกลุ่มผู้บริโภคเป้าหมายหรือคนกลาง (ผู้จัดจำหน่าย) โดยการนำเสนอสินค้าและบริการ (ศิริรัตน์ เจนศิริศักดิ์และคมทัศนีย์ ทศวา, 2560) เพื่อให้ผู้บริโภคสนใจในตัวสินค้าและผลิตภัณฑ์ การนำเสนอสิทธิประโยชน์ให้กลุ่มลูกค้าเป็นครั้งคราว โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเพิ่มยอดขายกระตุ้นให้เกิดการซื้อขายในทันที หรือเพื่อให้เกิดการซื้อซ้ำ เพื่อสร้างการรับรู้ตราสินค้าและสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้บริโภค (Shimp, 2010) เช่น การแสดงสินค้า การแสดง งานแสดงสินค้า งานแสดงการปฏิบัติงานของสินค้า และความพยายามในการขายต่าง ๆ ที่มีได้เกิดขึ้นเป็นประจำวัน (เทพฤทธิ์ คงเพชร ขาว, 2554)

เช่นเดียวกับ George E.Belch และ Michael A.Belch (2015) กล่าวถึงการส่งเสริมการขาย หมายถึง วิธีการดึงดูดใจโดยตรงด้วยการนำเสนอคุณค่าพิเศษ หรือการเพิ่มความดึงดูดใจในตัวสินค้าให้แก่ทีมขาย ตัวแทนจำหน่ายหรือผู้บริโภคปลายทาง โดยใช้เครื่องมือกระตุ้นในการออกแบบให้เพิ่มความเร็วของกระบวนการขาย เพื่อเพิ่มปริมาณการขายให้สูงสุด และลดระยะรอบการซื้อให้สั้นลง

ทั้งนี้การส่งเสริมการขาย (Sale Promotion) คือ การตอบสนองต่อการเชื่อมโยงหรือสะพานระหว่างการผลิตกับการขายโดยบุคคล การส่งเสริมการขายช่วยให้พนักงานขายเพิ่มขาย สามารถส่งเสริมการขายผลิตภัณฑ์ ช่วยกระตุ้นให้คนซื้อผลิตภัณฑ์ ถูกดึงดูด สนับสนุน และชักชวนให้ซื้อ (ชาญชัย อาจิ้นสมาจาร, 2551) ซึ่งการเพิ่มความดึงดูดใจในตัวสินค้าให้แก่ทีมขายตัวแทนจำหน่ายหรือผู้บริโภค มีวัตถุประสงค์หลักคือเพื่อให้เกิดการซื้อสินค้าทันที (George E.Belch และ Michael A.Belch, 2015) ด้วยการนำเสนอสิ่งดึงดูดใจพิเศษให้เกิดการซื้อสินค้าในปริมาณที่เพิ่มขึ้น หรือลดระยะเวลารอบการซื้อให้สั้นลง จะช่วยให้เพิ่มระดับยอดขายให้มากที่สุดแก่ผู้บริโภค (George E.Belch และ Michael A.Belch, 2015)

ซึ่งจากความหมายของการส่งเสริมการขาย สรุปได้ว่า กิจกรรมที่เป็นตัวกระตุ้นผู้บริโภค ให้เกิดการตัดสินใจซื้อ สินค้า และผลิตภัณฑ์ รวดเร็วขึ้น ในช่วงระยะเวลาอันสั้น

2.2 ประเภทของการส่งเสริมการขาย

การส่งเสริมการขายมีวิธีการที่หลากหลาย ขึ้นอยู่กับผู้กำหนดและเกณฑ์ในการแบ่งประเภทของการส่งเสริมการขาย ยกตัวอย่างเช่น Belch and Belch, 2555 ได้แบ่งประเภทการส่งเสริมการขาย โดยถือเกณฑ์ 1) การส่งเสริมการขายที่มุ่งเน้นที่ผู้บริโภค (Consumer-oriented sales promotion) การแจกคูปอง (Couponing) การแจกของตัวอย่าง (Sampling) การให้ของแถม (Premiums) การเพิ่มขนาดบรรจุภัณฑ์ (Bonus packs) การลดราคา (Price-offs) การคืนเงิน (Rebates) การแข่งขัน (Contests) การชิงโชค (Sweepstakes) และการอุปถัมภ์กิจกรรมพิเศษ (Event sponsorship) และ 2) การส่งเสริมการขายที่มุ่งเน้นที่คนกลาง (Trade-oriented sales promotion) ได้แก่ การให้ส่วนลดทางการค้า (Trade allowances) การจัดแสดง ณ แหล่งซื้อ (Point of purchase display) การแข่งขันทางการขาย (Sales contests) การจัดโปรแกรมฝึกอบรม (Training programs) การจัดแสดงสินค้า (Trade shows) และการโฆษณาความร่วมมือ (Cooperative advertising)

(เทพฤทธิ์ คงเพชรขาว, 2554) ได้กำหนดรูปแบบการส่งเสริมการขายในลักษณะดังนี้

1) การส่งเสริมการขายที่มุ่งสู่ผู้บริโภคหรือผู้ใช้คนสุดท้าย (Consumer promotion or end user promotion) เป็นการส่งเสริมการขายแบบหนึ่งที่มีจุดมุ่งเน้นที่ผู้บริโภคหรือผู้ใช้คนสุดท้ายเป็นส่วนหนึ่งของการส่งเสริมการขายด้วยกลยุทธ์ดึง (Pull Strategy) โดยทั่วไปจะใช้ร่วมกับการโฆษณาเพื่อดึงดูดให้ผู้บริโภคไปซื้อสินค้าที่ร้านค้า (ศิริรัตน์ เจนศิริศักดิ์และคมทัตน์ ทศวา, 2560) ซึ่งได้ออกแบบมาเพื่อจูงใจผู้บริโภคให้ซื้อตราสินค้าของบริษัท และจะถูกนำไปใช้กับผู้บริโภคที่เป็นผู้ซื้อสินค้าและบริการของบริษัทโดยตรง (สายฤดี พัฒนพจนานท์และนภวรรณ ตันติเวชกุล, 2556) การส่งเสริมการขายแบบมุ่งสู่ผู้บริโภค มีความต้องการให้ผู้บริโภคซื้อสินค้าในปริมาณที่มากขึ้น ผู้บริโภคที่ไม่เคยใช้ผลิตภัณฑ์เกิดความสนใจในตราสินค้าและพิจารณาที่จะทดลองใช้และทำให้ผู้บริโภคที่ใช้มี

ความภักดีต่อผลิตภัณฑ์ของบริษัทอยู่แล้ว มีความภักดีในตราสินค้ายิ่งขึ้น และได้รับรางวัลบริการพิเศษ (สวิตา เดชวรสุทธิ, 2558)

2) การส่งเสริมการขายที่มุ่งสู่คนกลางหรือผู้จัดจำหน่าย (Trade-oriented sales promotion) การส่งเสริมการขายประเภทนี้ได้ถูกออกแบบมาเพื่อจูงใจคนกลางและผู้ค้าปลีกให้ซื้อสินค้าเพิ่มมากขึ้น (สายฤดี พัฒนพงศานนท์และนภวรรณ ตันติเวชกุล, 2556) เป็นการชักชวนให้ผู้จัดจำหน่ายคงยึดมั่นภักดีในตราสินค้า และสร้างความกระตือรือร้นในการขายให้ปริมาณยอดขายเพิ่มขึ้น เช่น การแสดงสินค้านิทรรศการร่วมกัน การเผยแพร่ชื่อเสียงของตัวแทนจำหน่าย การให้ส่วนลดพิเศษ การสนับสนุนการแข่งขัน การขายในการจัดตกแต่งร้าน (สวิตา เดชวรสุทธิ, 2558) 3) การส่งเสริมการขายมุ่งสู่พนักงาน เป็นการแข่งขันระหว่างพนักงานขายด้วยกัน เพื่อการตอบสนองความสามารถของพนักงานขาย (นิติพล ภูตะโชติ, 2549) เนื่องจากพนักงานขายเป็นบุคคลที่อยู่ใกล้ชิดลูกค้ามากที่สุด และเป็นบุคคลที่สามารถกระตุ้นให้ลูกค้าเกิดการซื้อซ้ำได้ เช่น มอบเงินรางวัลพิเศษจากการขาย รางวัลแรงจูงใจในการแข่งขัน การขาย การให้ของขวัญ เป็นต้น (สวิตา เดชวรสุทธิ, 2558)

ซึ่งในการศึกษาวิจัยครั้งนี้คณะผู้วิจัยจะมุ่งเน้นที่การส่งเสริมการขายที่มุ่งสู่ผู้บริโภคเป็นหลัก โดยเครื่องมือที่ใช้ในการส่งเสริมการขายมุ่งสู่ผู้บริโภค สามารถสรุปรวมได้ดังนี้

1) การแจกสินค้าตัวอย่าง เป็นการให้แก่ผู้บริโภคเพื่อนำไปทดลองใช้ฟรี (นิติพล ภูตะโชติ, 2549) เป็นวิธีทำให้ผู้บริโภคมีประสบการณ์กับตราสินค้าโดยตรงเพื่อให้เกิดทัศนคติทางบวก และพฤติกรรมการซื้อสินค้านั้น ๆ ต่อไป (สายฤดี พัฒนพงศานนท์และนภวรรณ ตันติเวชกุล, 2556)

2) การให้คูปอง เป็นหลักฐานที่ยืนยันว่า ผู้ที่ได้รับคูปองจะเป็นเจ้าของสิทธิ์ในการได้รับส่วนลดหรือสิทธิ์อื่น ๆ สำหรับสินค้าในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง (ศิริรัตน์ เจนศิริศักดิ์และคมทศน์ ทศวา, 2560) การแจกคูปองเพื่อแลกซื้อสินค้ามักจะใช้กับสินค้าออกใหม่หรือเป็นสินค้าที่ได้รับการปรับปรุงคุณภาพให้ดีกว่าเดิม (นิติพล ภูตะโชติ, 2549) ซึ่งคูปองจะถูกนำไปใช้ร่วมกับสินค้าตัวอย่างในการกระตุ้นให้เกิดการทดลองใช้ เพราะช่วยลดความเสี่ยงในการรับรู้ของผู้บริโภคในผลิตภัณฑ์ใหม่ (สายฤดี พัฒนพงศานนท์และนภวรรณ ตันติเวชกุล, 2556)

3) การให้ของแถม เป็นการให้สินค้าอย่างหนึ่งเป็นของแถม โดยลูกค้าจะได้รับของแถมเมื่อซื้อครบตามที่กำหนด (เทพฤทธิ์ คงเพชรขาว, 2554) ซึ่งของแถมที่แจกให้ผู้บริโภคโดยไม่คิดมูลค่าหรือซื้อในราคาต่ำมาก เพื่อดึงดูดใจให้ผู้บริโภคตัดสินใจซื้อสินค้าได้ง่ายขึ้น (สายฤดี พัฒนพงศานนท์และนภวรรณ ตันติเวชกุล, 2556) และของแถมควรจะเป็นสิ่งที่มีคุณค่า มีประโยชน์ และเป็นสิ่งที่ผู้บริโภคยอมรับ (นิติพล ภูตะโชติ, 2549)

4) การแข่งขันและการชิงรางวัล การแข่งขันเป็นการส่งเสริมการขายเพื่อให้ได้รับรางวัลจากความสามารถหรือทักษะของผู้บริโภคเอง ส่วนการชิงรางวัล เป็นการส่งเสริมการขายที่ผู้

ชนะได้รับรางวัลเนื่องจากโชคอย่างแท้จริง โดยใช้วิธีการสุ่มเพื่อหาผู้ชนะ ซึ่งเป็นวิธีการที่นิยมมาก เพราะผู้เข้าร่วมไม่ต้องแสดงความสามารถหรือทักษะใด ๆ ทั้งสิ้นก็มีสิทธิชนะได้ (สายฤดี พัฒนพงศานนท์และนภวรรณ ตันติเวชกุล, 2556) โดยการชิงรางวัลที่นิยมคือการเล่นเกมส์ แต่การส่งเสริมการขายวิธีนี้ไม่สามารถสร้างความผูกพันของผู้บริโภคกับตราสินค้าได้มากนัก (ศิริรัตน์ เจนศิริศักดิ์และคมทัศน์ ทศวา, 2560)

5) การลดราคา เป็นการเสนอขายผลิตภัณฑ์ด้วยราคาที่ต่ำกว่าปกติหรือเป็นการลดราคาสินค้าลงจากเดิม ผู้ประกอบการมักจะนำเสนอผ่านบรรจุภัณฑ์หรือบนฉลากที่ระบุราคาพิเศษ (ศิริรัตน์ เจนศิริศักดิ์และคมทัศน์ ทศวา, 2560) โดยลักษณะการส่งเสริมการขายแบบลดราคาต้องไม่ใช้เวลานาน เพราะถ้าใช้เวลานานผู้บริโภคจะเกิดความเคยชิน อาจจะมีข้อแตกต่างจากการชิงโชคหรือการแลกซื้อจะต้องใช้เวลาค่อนข้างนาน เพราะต้องให้เวลาผู้บริโภคในการส่งชิ้นส่วนกลับมายังบริษัท (เสรี วงศ์มณฑา, 2547) ซึ่งการลดราคาถือว่าเป็นการให้ประโยชน์โดยตรงกับผู้บริโภคทันทีที่ซื้อและเท่ากับเป็นการกระตุ้นให้ซื้อในปริมาณที่มากขึ้น (เทพฤทธิ์ คงเพชรขาว, 2554)

3) หลักการศาสนาอิสลามว่าด้วยการพนัน

3.1 นิยามของการพนันทั่วไป

“พนัน” หรือการพนัน (Gambling) หมายถึง การเข้าเล่นเพื่อแสวงหาประโยชน์ โดยอาศัยการเสี่ยงโชคด้วยไหวพริบและฝีมือ โดยพนันเอาเงินหรือทรัพย์สิน เช่น การเล่นไพ่ต่างๆ บิดเสียด เป็นต้น

การพนันเป็นการที่บุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปตกลงร่วมกันทำการเสี่ยงโชคเอาจากทรัพย์สินที่ตนนำมารวมกันเพื่อพนันกัน และยังเป็นอบายมุขอย่างหนึ่งที่ทำให้ประชาชนมัวเมาในการเสี่ยงโชค ซึ่งอาจทำให้ครอบครัวของผู้เล่นได้รับความเดือดร้อน และอาจเป็นสาเหตุของการเกิดอาชญากรรมที่มีผลกระทบต่อความสงบเรียบร้อยของสังคมโดยรวม เศรษฐกิจ และศีลธรรมอันดีของประชาชน (บ้านจอมยุทธ, 2557) พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 ให้ความหมายของคำว่า “การพนัน” ว่าเป็น “การเล่นเอาเงินหรือสิ่งอื่นโดยอาศัยความฉลาด ความชำนาญ เล่ห์เหลี่ยม ไหวพริบ ฝีมือ รวมทั้งโชคด้วย” ส่วนคำว่า “พนันขันต่อ” หมายถึง “การพนันซึ่งได้เสียกันโดยวิธีการต่อรอง” (พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542)

สำหรับในภาษาอังกฤษนั้นก็มีคำที่ใช้เรียก “การพนัน” ประเภทต่างๆโดยรวม (ผาสุก พงษ์ไพจิตร ศังสิต พิริยะรังสรรค์ นवलน้อย ตรีรัตน์ และกนกศักดิ์ แก้วเทพ, 2543) คือ “Gambling” ซึ่งมีความหมายว่าเป็นการทายผลแพ้ชนะ หรือการวางเงินเดิมพันในการคาดการณ์ถึงผลเกมการ

แข่งขัน หรือเหตุการณ์อื่นๆโดยผลของกิจกรรมนั้นขึ้นอยู่กับโอกาส อุบัติเหตุ หรือแม้กระทั่งจากการคำนวณที่ผิดพลาดของผู้พนันเอง

ในกฎหมายการพนันของสหรัฐอเมริกามีการจำแนกการพนันเอาไว้ในสองระดับคือ 1) “gambling” และ 2) “gaming” โดยคำว่า “gambling” มักใช้ในกรณีของกิจกรรมที่อาจเป็นการกระทำผิดกฎหมายส่วนคำว่า “gaming” นั้นหมายถึงกิจกรรมที่มีกฎหมายรับรองให้เป็นกิจกรรมตามกฎหมายหรือได้รับการยกเว้นจากความผิดตามกฎหมายอาญา อย่างไรก็ตาม “gambling” ในบางกรณีอาจจะได้รับยกเว้นว่าไม่เป็นการกระทำที่ผิดกฎหมายอาญา เช่น การเล่นเพื่อเข้าสังคมโดยไม่มีผลประโยชน์เข้ามาเกี่ยวข้องและการเล่นพนันบางประเภทที่เป็น “gaming” ก็อาจจะกลายเป็น “gambling” ได้เช่นกัน หากการกระทำนั้นละเมิดต่อกฎหมายที่อนุญาตให้ทำได้ (Chuck Humphrey, ม.ป.ป)

นอกจากนี้ยังมีคำนิยามของคำว่า “การพนัน” ซึ่งเป็นที่ยอมรับกันในแวดวงการศึกษา การพนันในปัจจุบันว่าหมายถึง “อะไรก็ได้ที่มีลักษณะเป็นธุรกรรมทางการเงิน (financial transaction) ซึ่งเกี่ยวข้องกับผลลัพธ์ที่ไม่แน่นอน” ส่วนการพนันที่เล่นกันในแวดวงส่วนตัวที่มีแต่การหมุนเวียนเงินไปมาโดยไม่มีกำไรเกิดขึ้นหรือทำเพื่อเสี่ยงทายอนาคตหรือเล่นเพื่อช่วยในการตัดสินใจในการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งโดยไม่ได้ทำเป็นธุรกิจและไม่มีจุดมุ่งหมายเพื่อหารายได้นั้น ไม่ถือว่าเป็นการพนัน แต่การเล่นพนันที่จัดขึ้นองค์กรการพนัน เช่น กาสีโนซึ่งจัดบริการหรือเกมการเล่นในหลายรูปแบบเพื่อดึงดูดให้คนเข้ามาเล่นการพนันถือว่าการพนันตามความหมายนี้ (สังคิต พิริยะรังสรรค์ และคณะ, 2543)

ตารางที่ 1 สรุปความหมายและองค์ประกอบของการพนัน

ซึ่งจากความหมายและองค์ประกอบของการพนันทั่วไป สามารถแตกประเด็นการพนันดังตารางต่อไปนี้

ประเด็นของการพนันทั่วไป	บ้านจอมยุทธ์	พจนานุกรม	ผาสุก
บุคคล 2 คนขึ้นไป	✓		
การเสี่ยงโชค	✓	✓	
การเล่นเอาเงิน		✓	
การวางเงินเดิมพัน			✓

การคาดการณ์			✓
การทนายผล			✓

จากความหมายสรุปได้ว่า หมายถึง บุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปตกลงร่วมกัน ทำการเสี่ยงโชค โดยการวางเงินเดิมพันจากทรัพย์สิน อาศัยความฉลาดและไหวพริบในการคาดการณ์ และการทนายผล อย่างไรก็ตาม เนื่องจากการพนันเป็นสิ่งที่อ่อนไหวต่อการเปลี่ยนแปลงของกระแสสังคม (Social conditions) และอุดมการณ์การควบคุมของรัฐ (Ideologies of control) ความสัมพันธ์ระหว่างการพนันและสังคมจึงเป็นสิ่งที่มีการปรับตัวเป็นระยะๆ โดยขึ้นอยู่กับอิทธิพลของมโนคติด้านศีลธรรมต่อสิ่งที่ถือว่าเป็น “การพนัน” ดังนั้นความคิดเห็นทัศนคติหรือความเข้าใจใดๆ เกี่ยวกับการพนันจึงขึ้นอยู่กับมุมมอง (Perspectives) มากกว่าธรรมชาติในตัวของการพนันเอง (สังคีต พิริยะ รังสรรค์และคณะ, 2543) และอาจส่งผลต่อการกำหนดนิยามของคำว่า การพนันในแต่ละสังคมให้แตกต่างกันออกไปด้วย

3.2 นิยามของการพนันในอิสลาม

ศาสนาอิสลามเป็นศาสนาที่พระองค์อัลลอฮ์ ทรงค้ำชูไว้แก่มวลมนุษยชาติ เป็นศาสนาแห่งความเมตตาปราณี ถูกส่งมาเพื่อจรรโลงโลกใบนี้ให้เกิดดุลยภาพในทุกๆ ด้านไม่ว่าจะด้านวัตถุหรือด้านจิตวิญญาณ อิสลามไม่ได้แยกระหว่างศาสนจักรกับอาณาจักร เป็นวิถีที่ครอบคลุมทั้งศาสนา การเมืองการปกครอง เศรษฐกิจ การค้า การศึกษา จรรยาบรรณ ฯลฯ (นิติศาสตร์อิสลาม, ม.ป.ป.) การดำเนินชีวิตของมุสลิมย่อมมีขอบเขตหรือกรอบ เขาจะไม่ปล่อยชีวิตให้ดำเนินไปตามอำเภอใจหรือขึ้นอยู่กับอารมณ์แห่งตน สิทธิหน้าที่ที่เขาพึงมีต่อพระเจ้าผู้ทรงสร้าง สิทธิระหว่างตัวเขา กับผู้ถูกสร้างด้วยกัน การสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวเขากับสมาชิกในครอบครัวหรือบุคคลทั่วไปที่ร่วมอยู่ในสังคมเดียวกัน จะต้องไม่หลุดออกไปจากกรอบที่บทบัญญัติแห่งศาสนากำหนดไว้

จากหุกมที่กล่าวเกี่ยวกับอัลหะรอม คือสิ่งที่ศาสนาต้องการให้ละทิ้งอย่างเด็ดขาด โดยถือว่าการละทิ้งนั้นเป็นการปฏิบัติตามคำสั่ง และถ้าหากมีการฝ่าฝืนต่อคำสั่งแล้วจะต้องถูกลงโทษ ดังเช่น

- ด้านความเชื่อ โดยไม่ตั้งภาคีใดๆ กับพระองค์อัลลอฮ์ ไม่บิดเบือนในเรื่องของศาสนา
- ด้านสังคม การลักขโมย การฆ่าเพื่อนมนุษย์ การฉ้อโกง การสร้างความเสียหายบน

พื้นดิน การผิดประเวณี ดื่มสุรา การพนัน การบริโภคสัตว์ที่ห้ามรับประทาน เช่น สุกร สุนัข และซากสัตว์ (ยกเว้นปลา และตั๊กแตน) เป็นต้น

ดังนั้นเมื่อมนุษย์ได้กระทำการที่ต้องห้าม เขาก็มีบาปและสมควรที่จะต้องถูกลงโทษและเมื่อใดที่ละทิ้งโดยถือเป็นการกระทำที่อัลลอฮ์ห้าม เขาจะได้รับผลบุญและหะรอมยังมีชื่อเรียกอีกว่า : มะฮ์ซุร์หรือมะฮ์ซียะฮ์ เป็นต้น (มีสลัน มาหามะ, มปป.)

การพนันเรียกในภาษาอาหรับว่าอัล-กิมีร์ (الْقِمَار) หรืออัล-มายสิร์ (الْمَيْسِر) หมายถึงการเล่นเพื่อให้ได้เงินหรือสิ่งอื่นด้วยการเสี่ยงโชคหรือด้วยฝีมือ เช่น การเล่นลูกเต๋า หมากรุก ถั่ว หัวแหวน ไข่ ก้อนหิน เป็นต้น การพนัน คือ การเล่นทุกชนิด ที่มีจุดประสงค์เพื่อได้เงินหรือสิ่งอื่นใดมาด้วยการเสี่ยงโชค โดยการทำนายหรือคาดเดาผลที่เกิดขึ้นในอนาคต การพนันอาจแบ่งได้หลายอย่าง เช่น การพนันในการแข่งขัน ตัวอย่างเช่น เกมไพ่ เกมลูกเต๋า การพนันโดยการทำนายผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคต เช่น การแทงบอล การแทงม้า หรือการคาดเดาเช่น หวย (สำนักงานข่าวไทยมุสลิม, 2010)

การพนัน เรียกในภาษาอาหรับว่าอัล-กิมีร์ (الْقِمَار) หรืออัล-มายสิร์ (الْمَيْسِر) หมายถึงการเล่นโดยนำเงินหรือสิ่งอื่นไปใช้ในการเสี่ยงโชค หรือการใช้ฝีมือ (Game of Chance) โดยการทำนายหรือเดาผลที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต การพนันอาจแบ่งได้หลายอย่าง เช่น การพนันในการแข่งขัน ตัวอย่างเช่น ไพ่ เกมลูกเต๋า การพนันโดยการทำนายผลที่คาดเดาเกิดขึ้นในอนาคต เช่น การพนันบอล การพนันมวย การพนันม้า การแทงหวย (อิมรอน, 2559)

การพนันเรียกในภาษาอาหรับว่า หมายถึงการเล่นเอาเงินหรือสิ่งอื่น ด้วยการเสี่ยงโชคหรือฝีมือ อาทิเช่น การเล่นลูกเต๋า หมากรุก ถั่ว หัวแหวน ไข่ ก้อนหิน เป็นต้น นักวิชาการเห็นพ้องตรงกันว่าทุกๆ การละเล่นที่มีการพนันถือเป็นสิ่งต้องห้าม (حَرَامٌ) และถือเป็นส่วนหนึ่งจากการได้มาซึ่งทรัพย์สินของผู้คนโดยมิชอบ (بِاطِلٌ)

ตารางที่ 2 สรุปความหมายและองค์ประกอบของศาสนาอิสลามว่าด้วยการพนัน

ซึ่งจากความหมายและองค์ประกอบของศาสนาอิสลามว่าด้วยการพนัน สามารถแตกประเด็นดังตารางต่อไปนี้

ประเด็นความหมายของการพนัน	อิบรอฮีม	अबดุลลาตีฟ	อบูอิสรอฟีล	บุญโชค
การเดิมพัน	√			
การใช้คำที่เชิญชวนการพนัน		√		
การเสี่ยงทาย		√	√	
การลงขันที่มีผู้ได้และผู้เสีย				√
การเสี่ยงโชค			√	

การทำนาย			√	
การคาดเดาอนาคต			√	√

กล่าวโดยสรุป การพนันในอิสลาม หมายถึง การได้มาซึ่งทรัพย์สินหรือความเพลิดเพลินใจ โดยการเดิมพัน เสี่ยงโชค เสี่ยงทาย ทำนาย คาดการณ์ คาดเดาอนาคต รวมถึงการใช้คำพูดเชิญชวนพนันเพื่อทำกิจกรรม

3.3 ประเภทของการพนันในอิสลาม

จากการศึกษา ในตำราหลายเล่มทั้งจากตำราในกฎหมายไทยและกฎหมายอิสลาม ทำให้เห็นถึงความคล้ายและความแตกต่างในรูปแบบและวิธีการของการเล่นการพนันต่างๆ ซึ่งในหนังสือกฎหมายการพนัน โดยทั่วไปกล่าวถึงการพนันไว้มาก แต่ในหนังสือฟิกห์ และกฎหมายอิสลามนั้น ได้กล่าวถึงเรื่องการพนันไว้เพียงคร่าวๆ และไม่มีการจัดประเภทของการพนันในอิสลาม แต่ทั้งนี้ สามารถศึกษาและค้นคว้าวิจัยถึงลักษณะของการพนันในอิสลาม ได้ดังนี้

1. การพนันที่มีลักษณะเป็นการเสี่ยงทาย
2. การพนันที่อยู่ในตัวของตัวมันเอง
3. การพนันที่อาศัยอุปกรณ์ที่คิดค้นขึ้นมาโดยเฉพาะ
4. การพนันในรูปแบบของการกีฬา
5. การพนันในรูปแบบของการละเล่น
6. การพนันที่ใช้สัตว์เป็นเครื่องมือ

3.3.1 การพนันที่มีลักษณะของการเสี่ยงทาย หรือ เสี่ยงตัว

กล่าวคือ “อฮฺลาม” หมายถึง รูปแบบต่างๆของการเสี่ยงทาย ซึ่งกระเตียดไปทางซิริค และไสยศาสตร์ เช่น การเสี่ยงทายโดยใช้ลูกศรของอาหรับในสมัยญาฮิลียะฮ์ พวกเขาเคยใช้ธนูสามดอกเพื่อการเสี่ยงทาย โดยดอกหนึ่งจะเขียนว่า “พระเจ้าของฉันบัญชาฉัน” อีกดอกหนึ่งจะเขียนว่า “พระเจ้าของฉันได้ห้ามฉัน” และดอกที่สามจะถูกปล่อยวางไว้โดยไม่เขียนอะไร ถ้าหากเขาคิดที่จะเดินทาง แต่งงาน หรือทำอะไรก็ได้ก็แล้วแต่ พวกเขาจะไปยังที่วิหารอันเป็นที่เก็บดอกธนู หลังจากนั้นก็เสี่ยงเลือกธนู ถ้าหากเลือกได้ดอกที่เขียนว่า “บัญชา” พวกเขาจะทำสิ่งที่เขาคิดไว้ แต่ถ้าหากเลือกได้ดอกที่เขียนว่า “ห้าม” พวกเขาจะไม่ทำ และถ้าเลือกได้ดอกธนูที่ไม่ได้เขียนอะไรไว้ พวกเขาก็จะใส่มันลงไปใหม่ และเสี่ยงหยิบธนูอีกจนกระทั่งได้ดอกธนูที่ชี้ขาดเป็นแน่ชัด

การเสี่ยงทายเพื่อตัดสินใจ ซึ่งกระทำกันในปัจจุบัน จะโดยการสังเกตจากทราย จากหอย ใบบัว ไฟ ฝ่ามือ การเปิดหนังสือเสี่ยงทาย หรืออื่นๆในทำนองนี้ ก็เป็นการปฏิบัติ

เช่นเดียวกันกับการเสี่ยงทายสมัยญาฮิลียะฮ์ด้วยเช่นกัน ดังนั้น รูปแบบของการละเล่นใดที่ถูกกำหนด โดยมีลักษณะของการเสี่ยงทายเข้ามาเกี่ยวข้อง จึงเข้าข่ายการพนันในลักษณะนี้ด้วย

อิสลามได้ห้ามการเล่นทุกอย่างที่มีลักษณะของการพนันและการเสี่ยงทาย รวมไว้ด้วยกันและถือว่ามันเป็นบาปอย่างหนึ่ง ดังที่ อัลลอฮ์ ﷻ ได้ทรงตรัสไว้ในซูเราะห์มาอิเตหฺ ความว่า

حُرِّمَتْ عَلَيْكُمُ الْمَيْتَةُ وَالْدَّمُ وَلَحْمُ الْخِنْزِيرِ وَمَا أُهْلٍ لِغَيْرِ اللَّهِ بِهِ
وَالْمُنْخَنِقَةُ وَالْمَوْقُوذَةُ وَالْمُتَرَدِّيَةُ وَالنَّطِيحَةُ وَمَا أَكَلَ السَّبُعُ إِلَّا مَا
ذَكَيْتُمْ وَمَا ذُبِحَ عَلَى النُّصُبِ وَأَنْ تَسْتَقْسِمُوا بِالْأَزْلَمِ ذَٰلِكُمْ فِسْقٌ
الْيَوْمَ يَبْسُ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ دِينِكُمْ فَلَا تَخْشَوْهُمْ وَاخْشَوْنَ الْيَوْمَ
أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَأَتَمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي وَرَضِيْتُ لَكُمْ الْإِسْلَامَ دِينًا
فَمَنْ اضْطُرَّ فِي مَخْمَصَةٍ غَيْرِ مُتَجَانِفٍ لِإِثْمٍ فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿٣﴾

“ได้ถูกห้ามแก่พวกเจ้าแล้ว ซึ่งสัตว์ที่ตายเอง และเลือด และเนื้อสุกร และสัตว์ที่ถูกเปล่งนาม อื่นจากอัลลอฮ์ ที่มัน(ขณะเชือด) และสัตว์ที่ถูกรัดคอตาย และสัตว์ที่ถูกตีตาย และสัตว์ที่ตกเหวตาย และสัตว์ที่ถูกขวิดตาย และสัตว์ที่สัตว์ร้ายกัดกิน นอกจากที่พวกเจ้าเชือดกัน และสัตว์ที่ถูกเชือดบน แทนหินบูชา และการที่พวกเจ้าเสี่ยงทายด้วยไม้ดี๊ เหล่านั้นเป็นการละเมิด วันนี้บรรดาผู้ปฏิเสธการ ศรัทธาหมดหวังในศาสนาของพวกเจ้าแล้ว ดังนั้นพวกเจ้าจงอย่ากลัวพวกเขา และจงกลัวข้าเถิด วันนี้ ข้าได้ให้สมบูรณ์แก่พวกเจ้าแล้ว ซึ่งศาสนาของพวกเจ้าและข้าได้ให้ครบถ้วนแก่พวกเจ้าแล้ว ซึ่งความ กรุณาเมตตาของข้า และข้าได้เลือกอิสลามให้เป็นศาสนาแก่พวกเจ้าแล้ว ผู้ใดได้รับความคับขันใน ความหิวโหย โดยมีใช่เป็นผู้จงใจกระทำความบาปแล้วไซ้ร้แน่นอนอัลลอฮ์นั้นเป็นผู้ทรงอภัยโทษผู้ทรงเมตตา เสมอ” (5 : 3)

และท่านรอซูล ﷺ ยังได้กล่าวสั่งทับไว้อีกด้วยความว่า

“จากอบีดิรดา رضي الله عنه กล่าวว่า ท่านรอซูล ﷺ กล่าวว่า ใครที่ปรึกษา กับหมอดู หรืออาศัยการ เสี่ยงดี๊ หรือกลับจากการเดินทาง เพราะกลางไม้ดี๊ จะไม่ได้รับตำแหน่งที่สูง (ในสวรรค์)”

(อัตตอबरอนีย์อัลดร์ซีบวัลดร์ฮีบ เล่มที่ 4 หน้า : 18 เลขที่ : 4612)

จากความหมายของหะดีษทั้งสองนี้ เป็นสิ่งที่ชี้ชัดว่า การเล่นชนิดใดที่มีลักษณะของการเสี่ยงทาย ถือ เป็นการพนันที่ต้องห้ามในอิสลาม และหากมีผู้ใดฝ่าฝืนก็เป็นการฝ่าฝืนต่อคำบัญชาต่อพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ นั้นเอง ทั้งนี้ยังรวมไปถึงการเชื่อในคำทำนายทายทัก ของบรรดาหมอดูต่างๆ ที่ทำนายกันไปต่างๆ นานาๆ หรือการอาศัยโชคกลางในการดำรงชีวิต

ในปัจจุบัน เราจะพบว่าการพนันในรูปแบบของการเสี่ยงทายนั้น มีมากมายหลายรูปแบบซึ่งมีความแตกต่างกันไปตามรูปลักษณะ และยุคสมัย เช่น การเสี่ยงทายผลการแข่งขันฟุตบอลผ่านทางโทรศัพท์มือถือ ซึ่งกำลังเป็นที่แพร่หลายกันมากในหมู่เยาวชนหนุ่มสาว เป็นสิ่งที่ผิดต่อหลักการศาสนาอย่างชัดเจน หรืออีกในรูปแบบหนึ่ง นั่นก็คือ “การส่งชิงโชค” การส่งชิงโชคนั้นจัดเป็นการพนันรูปแบบหนึ่งที่มาในลักษณะของเยาวชน การเสี่ยงทาย เพราะเป็นการคาดเดา หรือ การทำนายในสิ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคต เช่น การทายผลฟุตบอล เช่น การทายฟุตบอลผ่านทางไปรษณียบัตร ว่าทีมใดจะเป็นทีมฝ่ายชนะ หรือเป็นฝ่ายแพ้ในทัวนาเมนท์นั้นๆ หากผลของการทายถูกต้องก็จะได้รับรางวัลจากทางผู้จัด ซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้องตามหลักการอิสลาม ของรางวัลที่ได้จากการเสี่ยงทายก็ถือเป็นสิ่งที่ฮะรอมเช่นกัน

นอกจากนั้นยังมีการละเล่นอีกมากมายที่เข้าข่ายการพนันประเภทนี้ เช่น การเล่นลูกเต๋า ลูกเต๋ามีหลายสีหลายชนิด หลายแบบ แต่ละแบบมีชื่อเรียกและวิธีการเล่นที่ต่างกันออกไป แต่สิ่งที่เหมือนกันอย่างหนึ่งของลูกเต๋า คือ มีลักษณะเป็นสี่เหลี่ยมหกด้าน แต่ละด้านจะมีลักษณะอย่างไร ขึ้นอยู่กับชนิดของลูกเต๋าแต่ละชนิด วิธีการเล่นส่วนมากขึ้นอยู่กับการทาย กล่าวคือ ผู้ถือลูกเต๋าไว้ในมือ แล้วทอยลงบนพื้นหรือโต๊ะ ก่อนเล่น ผู้เล่นจะต้องวางเงินพนันลงบนโต๊ะ เพื่อทายว่า ลูกเต๋าแต่ละลูกจะออกมาเป็นเช่นไร ทั้งนี้การเล่นอาจจะมีลักษณะที่แตกต่างกันออกไป หรืออาจเป็นการละเล่นในทำนองเดียวกันที่สามารถดัดแปลงการเล่นได้ตลอดเวลา หากมีการเล่นลักษณะเช่นนี้ถือว่าเป็นการเล่นที่ต้องห้ามทั้งสิ้น เช่นเดียวกับการ “จับเบอร์ หรือ จับสลาก” เป็นการเล่นที่มักใช้ในการทำกิจกรรมจริง ๆ แล้วการจับสลากธรรมดา ๆ อาจไม่มีความผิด เพราะไม่มีการพนันเกิดขึ้นแต่หากว่าการจับสลากนั้น มีการนำเงินไปเพื่อแลกซื้อสลาก ซึ่งทางร้านจัดให้มี สลากนั้นจะมีอยู่ด้วยกันสองชุด ชุดที่หนึ่งให้ผู้ซื้อ อีกชุดหนึ่งติดไว้กับสิ่งของ หากผู้ซื้อจับสลากได้ตรงกับเบอร์ใดในสิ่งของนั้นๆ ก็รับสิ่งของนั้นไป ลักษณะเช่นนี้ถือว่าเป็นการพนันในลักษณะของการเสี่ยงทายต้องห้ามในศาสนาอิสลามเช่นกัน

3.3.2 การพนันที่มีลักษณะของการพนันอยู่ในตัวของมันเอง เช่น ลีอตเตอรี หวย เรียงเบอร์ ที่กล่าวมานี้ล้วนแต่เป็นการพนันที่มีอยู่ในตัวของมันเองโดยไม่ต้องมีการเดิมพันกันมาก่อน เพราะการเล่นหรือการซื้อ มีลักษณะของการพนันอยู่ในตัวของมันเอง กล่าวคือ

ลีอตเตอรี หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “สลากกินแบ่งรัฐบาล” ซึ่งรัฐบาลเป็นเจ้าของ ได้จัดให้มีขึ้นโดยถูกต้องตามกฎหมาย เพื่อนำเงินที่ได้จากการขายสลากกินแบ่งนี้ นำไปใช้ใน

กิจการสาธารณะประโยชน์ต่างๆ แต่ทว่าในการขายสลากกินแบ่งแต่ละครั้ง มีสิ่งที่ย้อนแย้งอยู่เบื้องหลัง นั่นคือ การขายผลหรือเบอร์ของสลากกินแบ่ง ผู้ซื้อล็อตเตอรี่ จะเลือกซื้อล็อตเตอรี่ตามเบอร์ที่ตนเอง คาดว่าจะถูกต้องตามเบอร์ที่ทางกองสลากกินแบ่งกำหนด หากขายถูกต้องตามที่ว่านั้น ก็รับผลตอบแทน จากรายได้ที่ทางกองสลากจัดให้ โดยนำใบสลากนั้น ไปขึ้นเงินที่กองสลากตามวันเวลาที่กำหนด ดังนั้น ล็อตเตอรี่ จึงเป็นสิ่งที่ไม่อนุญาตในอิสลาม เพราะเป็นการลงทุนที่น้อย แต่ได้รับผลกำไรมหาศาล อีกทั้งยังเป็นภาระต่อผู้อื่น และเป็นการหารายได้ที่ปราศจากหยาตเหงื่อแรงกายของตนเอง รวมทั้งยังมีลักษณะของการเสี่ยงทายเข้ามาอีก

3.3.3. การพนันที่ต้องอาศัยอุปกรณ์ที่คิดค้นขึ้นมาโดยเฉพาะ

การพนันประเภทนี้มีมาก ซึ่งชนิดของมันมีต่าง ๆ นานา ขึ้นอยู่กับว่ามนุษย์จะ คิดค้นขึ้นมาเล่นกันอย่างไร ใช้วัสดุ อุปกรณ์อะไร การพนันประเภทนี้ บางครั้งใช้กระดาษหรือหนังสือ เล่มเดียวกันก็สามารถเล่นการพนันกันได้ ในกฎหมายอิสลามจึงถือว่าทุก ๆ สิ่งที่ใช้ขายการพนัน หรือ เป็นการละเล่นที่คล้ายกันกับการพนัน ก็ถือเป็นสิ่งต้องห้ามแล้ว การพนันประเภทนี้มีปรากฏขึ้นในเกม หรือการละเล่นต่างๆ เช่น การเล่นทายภาพ การเล่นหมากรุก หมากฮอส การเล่นไพ่ หรืออื่นๆ ที่อาจมี การคิดค้นขึ้นมาใหม่ และมีชื่อเรียกกันต่าง ๆ นานา ดังที่ท่านรอซูล ﷺ ได้กล่าวไว้ความว่า

“ทุกสิ่งที่มีการเดิมพัน คือการพนัน ถึงแม้ว่าจะเป็นการเล่นของเด็กๆ ด้วยกับชนิดที่เป็น ต่อแต้ม หรือชนิดที่เป็นตัวกลมก็ตาม” (อัตตอบริยัตฟิรตอบริยัตารุ้ลกุตุบ อัลอิลมียะฮฺเบรุต. 1992 : 219)

จากหะดีษดังกล่าวนี้ บ่งชี้ว่าการละเล่นทุกอย่างสามารถทำให้เป็นการ พนันได้ หากว่ามีการเล่น หรือการเดิมพันเกิดขึ้น และการพนัน สามารถเกิดขึ้นได้ กับบุคคลทุกเพศ ทุกวัย

3.3.4 การพนันที่มาในรูปแบบของการกีฬา

การกีฬาเป็นสิ่งที่อิสลามส่งเสริม และสนับสนุน เพื่อเสริมสร้างให้เยาวชน มุสลิมได้มีสุขภาพ พลานามัยที่แข็งแรงสมบูรณ์ เพราะอัลลอฮ์ ﷻ ทรงรักบ่าวที่แข็งแรงมากกว่าบ่าวที่ อ่อนแอและในทัศนะของอิสลามนั้น ไม่ได้วัดความแข็งแรงของคนๆ หนึ่งจากความแข็งแรงที่เขา สามารถล้มคู่ต่อสู้ได้ แต่ผู้ที่แข็งแรงในทัศนะของอัลลอฮ์ ﷻ คือ ผู้สามารถชนะอารมณ์ของเขาเมื่อเขา โกรธ กีฬาเป็นสิ่งที่ดีหากใช้ให้เกิดประโยชน์และสามารถก่อเกิดโทษได้หากไม่เข้าใจวัตถุประสงค์ของ การเล่นกีฬาอย่างแท้จริง ดังเช่น กลุ่มคนบางกลุ่มที่ใช้การกีฬาเป็นการพนัน กล่าวคือ พวกเขาจะทำ พนันกันด้วยการวางเงินหรือทรัพย์สินที่มีเป็นเดิมพัน แล้วทายว่า ผลของการแข่งขันกีฬานั้นๆ เป็นเช่น ไร หากฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งทายได้ถูกต้องผลที่ปรากฏขึ้นจากการแข่งขัน ผู้นั้นก็จะได้ทรัพย์สินเดิมพันนั้นไป

ครอบครอง ซึ่งเป็นการครอบครองทรัพย์สินที่ไม่ถูกต้องตามหลักการอิสลาม เพราะเป็นการได้มาโดยปราศจากน้ำพักน้ำแรง ในการประกอบอาชีพ

ดังนั้น การนำการกีฬาทุกชนิดที่อิสลามอนุญาตให้เล่น มาเติมพันทันด้วยทรัพย์สินถึงผลของการแพ้ ชนะ จึงเป็นที่ต้องห้ามในอิสลาม ถึงแม้ว่าการกีฬานั้นจะเป็นที่อนุมัติในอิสลามก็ตาม

ดังที่ท่านรอซูล ﷺ ได้กล่าวไว้ความว่า

“ทุกสิ่งที่มีการเติมพันทัน คือ การพนันถึงแม้จะเป็นการเล่นของเด็กด้วยข้อต่อหรือที่เป็นตัวกลมก็ตาม (อัตตอบรียัตฟชีรตอบรียัตรุลกุฎบ อัลอิลมียะฮฺเบรุต, 1992 : 219)

3.4.5. การพนันในรูปของการละเล่น

การพนันในรูปแบบของการละเล่น มักพบเห็นกันบ่อยในทุกซอกซอยของสังคม เพราะที่ใดมีการละเล่น ที่นั่นมักมีการพนันปะปนอยู่ด้วยเสมอ ทั้งๆที่บางครั้งผู้เล่นเอง อาจจะรู้หรือไม่รู้ว่าเป็นการพนัน โดยเฉพาะการเล่นของเด็กๆ เพราะท่านรอซูล ﷺ ได้กล่าวไว้ความว่า

จากอบีฮุร็อยร็อทกล่าวว่า ท่านรอซูล ﷺ กล่าวว่า คนหนึ่งคนใดจากพวกท่านได้กล่าวคำสาบานด้วยกับพระเจ้าแล้ว ดังนั้น สำหรับเขาจงกล่าวว่าไม่มีพระเจ้าอื่นใดนอกจากอัลลอฮ์ ﷻ และใครที่กล่าวกับเพื่อนของเขาว่า “มาเรามาพนันกัน” ดังนั้นจะต้องจ่ายทาน (บันทึกโดยอัลบุคอรีหะดีษที่ 6301 และมุสลิม 1647 อ้างถึงในมนัส สุทธิการ, 2557 : 2-69)

เราคงปฏิเสธไม่ได้ว่า คงไม่มีเลยที่การเล่นของเด็กๆ จะไม่มีการพนันเกิดขึ้น ไม่ว่าจะด้วยการกล่าวคำทำพนันกันด้วยคำพูด หรือการเติมพันทันด้วยทรัพย์สิน การพนันในรูปแบบของการละเล่นจึงเป็นพื้นฐานของการพนันชนิดอื่นๆ รูปแบบของการพนันที่เป็นการละเล่นมีมากมายหลายชนิด เช่น การโยนสตางค์หัว ก้อย การเป่ายิงฉุบ การทอยสตางค์ การทอยเส้น การเล่นปิ่นแปะ การเล่นเกมแก้ว การเล่นต่อแต้ม เกมเศรษฐี การเล่นหนังยาง การเล่นไพ่ การเล่นเปิดหนังสือ การเล่นเกมกรุก หมากฮอส หมากเก็บ การเล่นเกมส่ต่างๆ และอื่น ๆ อีกมากมาย

3.4.6 การพนันที่ใช้สัตว์เป็นเครื่องมือในการเล่น

ดังที่กล่าวมาแล้วว่า การพนันเกิดขึ้นได้ทุกรูปแบบ ไม่เว้นแม้แต่การเล่นของเด็กๆหรือแม้แต่ใช้สัตว์มาเป็นเครื่องมือ และมีองค์ประกอบของการเล่น เช่น การแข่งม้า แข่งสุนัขหรือแม้แต่แพะ แกะ วัว ควาย ก็สามารถนำมาแข่งขันเป็นเกมการพนันได้ รูปแบบของการเล่นพนันชนิดนี้เป็นการละเล่นที่ผสมผสานกับการกีฬา เช่น การแข่งม้า หรือ แข่งสุนัข ซึ่งก็ไม่น่าจะเป็นสิ่งที่ผิดในหลักการอิสลามแต่อย่างไร เพราะอิสลามส่งเสริมให้ฝึกฝนการขี่ม้า แต่แท้ที่จริงแล้ว เบื้องหลังของการแข่งขันเหล่านี้ ล้วนแล้วแต่มีการพนัน หรือการเติมพันทันด้วยกันทั้งสิ้น เช่นเดียวกันกับการพนันที่

เป็นการทรมาน เช่น การกักปลา ชนไก่ ชนโค หรือวิ่งวัวชนพนันดังกล่าวนี้ล้วนแล้วเป็นการทรมานสัตว์

3.5 บทบัญญัติเกี่ยวข้องกับการพนัน

คำสอนของอิสลามกระตุ้นมุสลิมให้ดำเนินตามแนวทางของอัลลอฮ์ ในการหาเลี้ยงชีพให้รู้จักใช้กฎธรรมชาติ และวิธีการที่เที่ยงตรงในการไปสู่เป้าหมาย และใช้เหตุผลที่ถูกต้องสร้างผลที่ต้องการ ส่วนการพนันซึ่งรวมไปถึง การจับสลาก และล็อตเตอรี่นั้น ทำให้ประชาชนขึ้นอยู่กับโอกาสและหวังในโชคลาภ ซึ่งเป็นความหวังลมๆแล้งๆ สิ่งเหล่านี้ล้วนทำให้ต้องหันเหออกจากการใช้แรงงานโดยสุจริต การเอาจริงเอาจัง ผู้ที่ติดอยู่กับการพนันจึงเป็นผู้ที่ไม่เคารพต่อกฎเกณฑ์ที่อัลลอฮ์ทรงกำหนด

ในอิสลามถือว่าทรัพย์สินส่วนบุคคล เป็นสิ่งที่ใครจะเอาไปจากผู้เป็นเจ้าของไม่ได้ ยกเว้นโดยการแลกเปลี่ยนกันอย่างถูกต้องตามกฎหมาย หรือเว้นเสียแต่ว่าจะเป็นการให้เป็นของขวัญหรือเป็นทานแก่กัน ดังนั้น การได้ทรัพย์สินของคนอื่นจากการเล่นพนันจึงเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้องตามกฎหมายอิสลาม

ผู้ที่เล่นการพนันมักจะมีอาการเกลียดชัง และเป็นศัตรูกัน ถึงแม้พวกเขาอาจจะอ้างว่าถึงแพ้ก็ไม่เป็นไรก็ตาม ในการพนันนั้นจะมีทั้งผู้ชนะและผู้แพ้ บางครั้งผู้แพ้อาจดูว่ามีอารมณ์ดี แต่แท้ที่จริงแล้วเบื้องหลังความรู้สึกของเขานั้นคือความกังวล ความโกรธ ความเคียดแค้น และความเสียใจ

เป็นการถูกต้องเหลือเกินที่คัมภีร์อัลกรุอ่าน ได้กล่าวถึงเรื่องการดื่มสุราและพนันไว้ด้วยกัน ทั้งนี้เพราะโทษของมันทั้งสองที่จะเกิดขึ้นกับตัวบุคคล ครอบครัว และสังคม นั้นเหมือนกัน มันจะมีอะไรมากกว่าการติดเหล้ามากไปกว่าการติดพนัน นี่คือเหตุผลที่ว่า หากเราพบสิ่งหนึ่งสิ่งใดจากสองสิ่งนี้ เราก็จะหนีไม่พ้นที่จะต้องพบกับอีกสิ่งหนึ่ง คัมภีร์อัลกรุอ่านกล่าวไว้ถูกต้องแล้วว่าการดื่มสุราและการพนันนั้นมาจากการกระทำของมารร้าย มันคล้ายกับการบูชาเจวีต และการเสียชีวิตด้วยลูกศรมันเป็นสิ่งโสมมและเป็นนิสัยที่ต้องสลัดทิ้ง (ยูซุฟ ก็อรฎอวีย์, ม.ป.ป.) การพนันถือเป็นสิ่งที่ฮะรَام (ต้องห้าม) ในอิสลาม ดังหลักฐานที่ปรากฏอย่างชัดเจนในคัมภีร์อัลกรุอ่าน ประหนึ่งว่าได้ถูกประทานลงมาให้แก่มุสลิมในยุคปัจจุบัน บทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับการพนันได้ถูกประทานลงมาแล้วในอดีตที่สภาพสังคมสมัยนั้นเต็มไปด้วยความกักขะไรซึ่งอารยธรรม มีการดื่มสุราและเล่นการพนันกันอย่างแพร่หลายจนทำให้สังคมเกิดความปั่นป่วน สับสนวุ่นวาย พระองค์อัลลอฮ์ จึงได้ประทานบทบัญญัติดังกล่าวมา เพื่อเป็นข้อสั่งห้ามและลบล้างค่านิยม วัฒนธรรมที่เลวทรามของคนยุคนั้น และเพื่อให้ได้เข้าใจถึงแก่นแท้ของชีวิตที่แท้จริง

สุราและการพนันเป็นสิ่งที่ศาสนาห้าม อิสลามได้ห้ามการดื่มสุราและการพนันไว้ใน
โองการเดียวกัน แต่การห้ามนั้นไม่ได้เป็นการห้ามอย่างฉับพลัน อิสลามห้ามการดื่มสุราและการพนัน
เป็นลำดับขั้น อัลลอฮ์ ได้ประทานโองการที่เกี่ยวกับการพนันและการดื่มสุราไว้ 4 โองการ ด้วยกัน
และตามลำดับดังต่อไปนี้

ในขั้นตอนแรกอัลลอฮ์ ได้ชี้แจงโทษของการพนันเพื่อเป็นการเตือนแก่นุญญ์ ดังคำ
ดำรัสของพระองค์ในซูเราะฮ์อัลบาคอเราะห์ความว่า

﴿يَسْأَلُونَكَ عَنِ الْخَمْرِ وَالْمَيْسِرِ قُلْ فِيهِمَا إِثْمٌ كَبِيرٌ وَمَنْفِعٌ لِلنَّاسِ
وَإِنَّهُمَا أَكْبَرُ مِنْ نَفْعِهِمَا وَيَسْأَلُونَكَ مَاذَا يُنْفِقُونَ قُلِ الْعَفْوَ كَذَلِكَ
يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمُ الْآيَاتِ لَعَلَّكُمْ تَتَفَكَّرُونَ ﴿٢١٩﴾

“พวกเขาจะถามเจ้าเกี่ยวกับสุราและการพนัน จงกล่าวเถิดว่าในทั้งสองนั้นมีโทษมากและมี
คุณหลายอย่างแก่นุญญ์แต่โทษของมันทั้งสองนั้นมากกว่าคุณของมัน และพวกเขาจะถามเจ้าว่า พวกเขา
จะบริจาคสิ่งใด ? จงกล่าวเถิดว่า สิ่งที่เหลือจากการใช้จ่าย ในทำนองนั้นแหละ อัลลอฮ์จะทรงแจก
แจงโองการทั้งหลายแก่พวกเจ้าหวังว่าพวกเจ้าจะได้ใคร่ครวญ” (2 : 219)

อายะห์ข้างต้นเป็นคำสั่งแรกของการห้ามดื่มสุรา การพนัน ซึ่งเป็นการชี้แจงถึงโทษของ
การกระทำทั้งสองที่มีมากกว่าคุณ ในตอนแรกการกระทำดังกล่าวเป็นแค่เพียงการไม่อนุมัติ เพื่อที่จะ
เป็นการเตรียมไปสู่การห้ามโดยเด็ดขาด ถัดมาจากขั้นตอนนี้ก็คือ มุสลิมได้ถูกสั่งห้ามอย่างเด็ดขาดจาก
การดื่มสุราและการพนัน ท่านอิหม่ามอะหมัดได้รายงานมาจากท่านอบูฮูร็อยเราะฮ์ว่า ครั้งหนึ่งท่านน
บีมุฮัมมัด ได้เดินทางมายังเมืองมาดีนะฮ์ ซึ่งขณะนั้นชาวเมืองมาดีนะฮ์ได้ดื่มสุรา และเล่นการพนันกัน
อย่างเปิดเผย คนหนึ่งจากพวกเขา ได้ถามท่านนบีมุฮัมมัด ถึงเรื่องการดื่มสุราและเล่นการพนัน อัลลอ
ฮ์จึงได้ประทานโองการนี้ลงมาในช่วงสมัยนั้น หลังจากอายะห์นี้ ถูกประทานลงมาได้ไม่นาน ชาวเมือง
มาดีนะฮ์จึงพูดกันว่า อัลลอฮ์ มิได้ทรงห้ามเราเพียงแต่ทรงกล่าวว่ามันทั้งสองมีโทษมากกว่าคุณเท่านั้น

อีกอายะห์หนึ่งที่อัลลอฮ์ ได้ทรงห้ามการดื่มสุรา และการพนันซึ่งเป็นการห้ามอย่าง
เด็ดขาด ณ วันที่ประทานอายะห์นี้จนถึงอนาคต พระองค์ทรงตรัสไว้ในซูเราะฮ์อัลมาอิดะฮ์ ความว่า

يَتَأْتِيهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا إِنَّمَا الْخَمْرُ وَالْمَيْسِرُ وَالْأَنْصَابُ وَالْأَزْلَامُ رِجْسٌ مِّنْ

عَمَلِ الشَّيْطَانِ فَاجْتَنِبُوهُ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴿٩٠﴾

“ผู้ศรัทธาทั้งหลายที่จริงสุราและการพนัน และแห่งหินสำหรับเชือดสัตว์บูชาญ และการเล่นเต๋าเป็น สิ่งโสมมอันเกิดจากการกระทำของชัยฏอน (มารร้าย) ดังนั้น พวกเจ้าจงห่างไกลจากมันเสีย เพื่อว่า พวกเจ้าจะได้พบกับความสำเร็จ”(5 : 90)

إِنَّمَا يُرِيدُ الشَّيْطَانُ أَنْ يُوقِعَ بَيْنَكُمُ الْعَدَاوَةَ وَالْبَغْضَاءَ فِي الْخَمْرِ

وَالْمَيْسِرِ وَيَصُدَّكُمْ عَن ذِكْرِ اللَّهِ وَعَنِ الصَّلَاةِ فَهَلْ أَنْتُمْ مُنْتَهُونَ ﴿٩١﴾

“แต่ทั้งจริงชัยฏอนนั้นมันเพียงต้องการที่จะก่อการเป็นศัตรูและการเกลียดชังกันระหว่างพวกเจ้า เรื่อง ของน้ำมันเมาและการพนัน และต้องการจะขัดขวางพวกเจ้าให้หันเหออกจากกรรำลึกถึงอัลลอฮ์ และ การเคารพภักดีต่อพระองค์ และพวกเจ้าจะยุติใหม่” (5 : 91)

บทบัญญัติที่ได้กล่าวมาข้างต้นนี้ เป็นบทบัญญัติที่ว่าด้วยเรื่องสุราและการพนัน ซึ่งพระองค์ อัลลอฮ์ทรงตรัสไว้ด้วยกัน เพื่อกำชับมนุษย์ให้รู้ถึงพิษการพนันของมันทั้งสองและเพื่อให้มนุษย์ได้หลีกเลี่ยง ออกจากมัน

ส่วนอิสสุนนะฮ์ หะดิษรายงานจากบุรียดะฮฺ บิน อัลหุศัยบ์ (ร.ฎ) ว่า แท้จริงท่านนบี ศ็อลลัลลอฮุอะลัยฮิวะสัลลัม กล่าวไว้

ความว่า “ผู้ใดเล่นลูกเต๋า ก็เหมือนกับ เขาได้จุ่มมือของเขา ลงไปเนื้อหมูและเลือดของมัน” (บันทึกโดย อิหม่ามมุสลิม หะดิษหมายเลข 2260, ไม่ปรากฏเลขหน้า, ออนไลน์)

นอกจากนี้วัจนะท่านศาสดาที่รายงานจากอับมุซา อัลอซอะรีย์ว่า แท้จริงท่านนบี ศ็อลลัลลอฮุอะลัยฮิวะสัลลัม กล่าวไว้

ความว่า “ผู้ใดเล่นลูกเต๋า แน่นอนเขาได้ฝ่าฝืนอัลลอฮ์และรอซูลของพระองค์” (บันทึกโดย อับดูดาวูด หะดิษหมายเลข 4938 และอิบนุมาเยฮฺ หะดิษหมายเลข 3762, ไม่ปรากฏเลขหน้า, ออนไลน์)

จากอาเยห์และหะดิษข้างต้นอาจจะขยายความถึงโทษของการพนันได้ว่า การพนันเป็นการ กระทำอันโสมมและเป็นพฤติกรรมของมารร้ายชัยฏอน นอกจากนี้ ถ้อยคำแห่งอัลกุรอานยังแสดงให้เห็น

เห็นว่าการพนัน และการดื่มน้ำเมา เป็นสหายของการตั้งภาคี (ซิริก) เพราะอัลลอฮ์ ชูบฮานะฮฺวะตะอาลา ทรงระบุ การเล่นการพนัน ในกลุ่มเดียวกับ การดื่มน้ำเมา, การบุชายันและการเลี้ยงตัว

นอกจากนี้ท่านร่อซูลุลลอฮ์ (คือลัลล่อฮุอะลัยฮิวะสลั้ม) ได้กล่าวว่าการพนัน เป็นอาชียที่ ต้องห้ามและนำพาไปสู่รกรดั่งหะดิษ

ความว่า “เมื่อทุกก่อนที่มันงอกเงยออกมา จากของที่ฮาราม ดังนั้นรกรคือสิ่งที่เหมาะสมยิ่ง กับมัน” (รายงานโดย ตีรมีซีย, ไม่ปรากฏเลขหน้า, ออนไลน์)

จากอัลหะดิษบทนี้ จะเห็นได้ว่า เพียงแค่บุคคลพูดจาชักชวนบุคคลอื่นให้เล่นการพนัน ก็ถือว่า บุคคลผู้นั้นจำต้องเสียค่าปรับ (กัฟฟาเราะฮฺ) ด้วยการบริจาคทาน เพื่อลบล้างความผิดที่เกิดขึ้นจาก คำพูด ดังนั้น การเล่นการพนันจริง ๆ จึงถือเป็นสิ่งที่ต้องห้ามและถือเป็นการประพฤติบาปใหญ่ (กะ บาอิร) ซึ่งจำเป็นที่บุคคลผู้นั้นต้องเตาบะฮฺ (สำนึกผิด) ตามเงื่อนไขที่ศาสนากำหนดเอาไว้ คือ

- ละเลิกและถอนตัวจากการเล่นการพนัน โดยเด็ดขาด
- ตั้งใจอย่างแน่วแน่ว่า จะไม่หวนกลับไปประพฤติผิด ด้วยการเล่นการพนันอีก
- ต้องคืนทรัพย์สินที่ได้มา โดยการพนันนั้น แก่เจ้าของทรัพย์สิน

อนึ่ง ถึงแม้ว่าการพนันจะเป็นสิ่งที่ต้องห้าม และถือเป็นบาปใหญ่เช่นเดียวกับการดื่มสุรา แต่ เนื่องจากการพนันไม่มีข้อกำหนดบดทลงโทษ โดยตัวของศาสนา ดังเช่นกรณีการดื่มสุรา แต่ผู้มี อำนาจ หรือศาล สามารถตัดสินคดีการเล่นการพนันได้ โดยใช้ดุลยพินิจตามคคีลหุโทษ (อัต-ตะซีร) เช่น การเฆี่ยนที่ไม่ถึงจำนวนที่ศาสนบัญญัติเอาไว้ การจำคุก การปรับ หรือทั้งจำทั้งปรับ เป็นต้น (Piwdee, 2013)

โทษการพนันอีกอย่างคือการพนันเป็นสิ่งต้องห้ามและการบริโภคจากรายได้ที่ต้องห้าม อัลลอฮ์ชูบฮานะฮฺวะตะอาลาจะไม่ทรงตอบรับการทำงาน (อะมัลอิบาดะฮฺ)

3.6 หุกมการพนันในอิสลาม

ในอัลกรุอ่านได้กล่าวคำว่า “มัยซีร” ถึง 3 ครั้ง คือ 1. ในซูเราะฮ อัล-บากอเราะฮ (2) อา ยะฮฺที่ 219 2. ซูเราะฮ อัล-มาอิดะฮ (5) อายะฮฺที่ 90 และ อายะฮฺที่ 91 ทั้งสามอายะฮฺนี้ได้กล่าวถึง สิ่งที่ไม่ดีบางประการที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาสมัยญะฮิลียะฮ คือ อัล-กิมีร์ อัล-อันซาบ (แทนบูชายัญ) และ อัล-อัชลัม (เสี่ยงโชคเป็นการยิงเป้าโดยใช้ธนู)

คำอธิบายข้างต้นโดยใช้จำนวนคอบารียะฮและจำนวนอินซาอียะฮกับการอธิบายที่ได้ กล่าวมา ในอัลกรุอ่านได้บอกหุกุมไว้อย่างชัดเจน เช่น ในซูเราะฮ อัล-บากอเราะฮ (2) อายะฮฺที่ 219 อัลลอฮ์ (ช.บ) ได้ตรัสไว้ในซูเราะฮอัลบากอเราะฮความว่า :

﴿يَسْأَلُونَكَ عَنِ الْخَمْرِ وَالْمَيْسِرِ قُلْ فِيهِمَا إِثْمٌ كَبِيرٌ وَمَنْتَفِعٌ لِلنَّاسِ
وَإِثْمُهُمَا أَكْبَرُ مِنْ نَفْعِهِمَا وَيَسْأَلُونَكَ مَاذَا يُنْفِقُونَ قُلِ الْعَفْوَ كَذَلِكَ
يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ آيَاتِهِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ﴾ (219)

พวกเขาจะถามเจ้าเกี่ยวกับน้ำเมา และการพนัน จงกล่าวเถิดว่า ในทั้งสองนั้นมีโทษมาก และมีคุณหลายอย่างแก่มนุษย์ แต่โทษของมันทั้งสองนั้น มากกว่าคุณของมัน และพวกเขาจะถามเจ้าว่า พวกเขาจะบริจาคสิ่งใด? จงกล่าวเถิดว่า สิ่งที่เหลือจากการใช้จ่าย ในทำนองนั้นแหละ อัลลอฮ์จะทรงแจกแจงโองการทั้งหลายแก่พวกเจ้า หวังว่าพวกเจ้าจะได้ใคร่ครวญ (2 : 219)

ซูเราะฮ์ อัลบาคอเราะฮ์ อายะฮ์ 219 เป็นคำสั่งแรกเพื่อเตรียมไปสู่การห้ามการดื่มสิ่งมีนเมาโดยเด็ดขาดในศาสนาอิสลามหลังจากอายะฮ์นี้ถูกประทานลงมา ตามที่ศนะของอัล-กุตุบิ หลังจาก อายะฮ์ที่ 219 ในซูเราะฮ์ อัลบาคอเราะฮ์ถูกประทานลงมาจากนั้นตามมาด้วยซูเราะฮ์อัล-มาอิดะฮ์ อายะฮ์ที่ 91 (เกี่ยวกับกิมารอายะฮ์นี้ได้ให้ความกระจ่างชัดหลังจากซูเราะฮ์ อัล-นิซาอ อายะฮ์ที่ 43) สุดท้ายอัลลอฮ์ (ช.บ) ได้สั่งห้ามการพนันและการเสี่ยงโชคในซูเราะฮ์ อัล-มาอิดะฮ์ อายะฮ์ที่ 90

อัล-ตอบารีย์ได้อธิบายว่า บาบใหญ่ จากการเล่นการพนัน ซึ่งอายะฮ์ที่ได้กล่าวข้างต้นคือเป็นการกระทำจากการพนันหรือการเดิมพันจากการกระทำของเขาซึ่งผลที่ตามมาจะทำให้เขาสูญเสียทรัพย์สิน ครอบครัวและต่อผู้อื่น เป็นต้น

ในซูเราะฮ์ อัล-มาอิดะฮ์ (5) อายะฮ์ที่ 90 และ อายะฮ์ที่ 91 อัลลอฮ์ (ช.บ) ตรัสไว้
ความว่า :

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّمَا الْخَمْرُ وَالْمَيْسِرُ وَالْأَنْصَابُ وَالْأَزْلَامُ رِجْسٌ مِّنْ
عَمَلِ الشَّيْطَانِ فَاجْتَنِبُوهُ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ﴾ (90)

﴿إِنَّمَا يُرِيدُ الشَّيْطَانُ أَنْ يُوقِعَ بَيْنَكُمُ الْعَدَاوَةَ وَالْبَغْضَاءَ فِي الْخَمْرِ
وَالْمَيْسِرِ وَيُضِدَّكُمْ عَنِ ذِكْرِ اللَّهِ وَعَنِ الصَّلَاةِ فَهَلْ أَنْتُمْ مُنْتَهُونَ﴾ (91)

โอ้ บรรดาผู้ศรัทธาเอ๋ย ! แท้จริงแล้วสุรา การพนัน แทนบูชายัญ และการเสี่ยงตัวนั้นเป็นสิ่งโสภณที่เกิดจากการกระทำของชัยฏอน ดังนั้น พวกเจ้าจงหลีกเลี่ยงมันเสีย เพื่อว่าพวกเจ้าจะได้รับ

ความสำเร็จ (5 : 90) ที่จริงชัยภูอนั้นเพียงต้องการที่จะให้เกิดการเป็นศัตรูกันและการเกลียดชังกันระหว่างพวกเจ้าในสุราและการพนัน เท่านั้น และมันจะหันเหพวกเจ้าออกจากการรำลึกถึงอัลลอฮ์และการละหมาดแล้วพวกเจ้าจะยุติใหม่ (5 : 91)

3.7. ผลของการพนัน

ในซูเราะฮ์ อัลบาคอเราะฮ์ 2 อายัตที่ 219 อัลลอฮ์ ชูบฮานาฮฺวาตาอาลาได้อธิบายเกี่ยวกับน้ำเมาและการพนันว่าทั้งสองมีโทษมากและมีคุณหลายอย่างแก่มนุษย์ แต่โทษของมันทั้งสองนั้นมากกว่าคุณของมัน คุณที่หมายถึงในอายัตนั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งเกี่ยวกับการพนัน คือ ให้คุณเฉพาะแก่ผู้ที่ชนะในการเล่น นั่นคือ การโอนกรรมสิทธิ์จากคน ๆ หนึ่ง ไปยังอีกคนหนึ่งโดยมิได้มาจากความพยายาม แม้ว่าการพนันนั้นมีประโยชน์อย่างอื่น ๆ ก็ตาม

ในรูปแบบการเล่นที่เป็นอันตรายหรือความเสี่ยง (المخاطرة) ฝ่ายที่ชนะในการเล่นจะได้รับทรัพย์สินของการพนันอย่างง่ายดายแล้วยังสามารถเพศสัมพันธ์กับภรรยาของฝ่ายที่แพ้ที่ใช้เป็นเดิมพัน แต่การเล่นในรูปแบบส่วนย่อย (لتجزئة) นั้นสำหรับฝ่ายที่ชนะจะมีความภาคภูมิใจและคนยากจนก็เช่นกันเพราะได้ลิ้มรสเนื้ออูฐที่เป็นเดิมพัน อย่างไรก็ตาม การพนันนั้นเป็นสิ่ง ๆ หนึ่งที่เป็นบาปใหญ่ซึ่งเป็นสิ่งต้องห้ามโดยศาสนาอิสลาม

การยืนยันในซูเราะฮ์อัลบาคอเราะฮ์ อายัตที่ 219 ว่าบาป ผลจากการพนันนั้นยิ่งใหญ่มีมากกว่าประโยชน์และเป็นผลเสียตามมา ระหว่างบาปหรืออันตรายที่เกิดขึ้นจากการพนันนั้นถูกยืนยันใน ซูเราะฮ์ อัลมาอิดะฮ์ อายัตที่ 90-91 ทั้งสองอายัตที่กล่าวมานั้นว่า การพนันเป็นการกระทำของชัยภูอนที่ต้องห่างไกลจากคนที่เล่นมัน นอกจากนี้ การพนันเป็นสิ่งที่ชัยภูอนใช้เป็นเครื่องมือในการทำลาย และสร้างความรังเกียจระหว่างมนุษย์ด้วยกัน โดยเฉพาะกับคนที่เล่น อีกทั้งยังเป็นสิ่งที่กีดกันต่อการรำลึกถึงอัลลอฮ์และการปฏิบัติศาสนกิจ อัลลอฮ์กล่าวว่า นอกเหนือจากนั้นความเสียหายจากการพนันส่งผลกับตัวเองโดยการกินใช้ทรัพย์สินที่ไม่ถูกต้อง นั่นคือทำให้พวกฝ่ายตรงข้ามมีแนวโน้มที่จะเป็นขโมย ทำลายความนับถือตนเอง ละเลยต่อครอบครัว พิจารณาน้อยลงต่อการกระทำในสิ่งที่ไม่ดี มีนิสัยที่น่ารังเกียจ และง่ายต่อการมีเรื่องทะเลาะกับคนอื่น

ทุกการกระทำนั้น แท้จริงแล้วคือ มันเป็นนิสัยของคนที่ไม่ชอบคิดอย่างมีสติ แต่สำหรับคนที่ติดการพนันแล้วจะกระทำโดยไม่รู้สึกรู้ตัว เหมือนคนตาบอด หูหนวก นอกจากนั้น การเล่นการพนันยังทำให้ผู้เล่นหวังกับทรัพย์สินที่เดิมพันกันที่อาจให้ประโยชน์กลับมาอย่างมหาศาล

ดังนั้นควรหลีกเลี่ยงจากการพนัน ด้วยการอิคลาสเพื่ออัลลอฮ์อย่างจริง ๆ จัง ๆ ว่าจะไม่เล่นการพนัน และมันขอต่อพระองค์เพื่อห่างไกลจากสิ่งดังกล่าว เชื่อกันว่าการพนันหุกุมนั้น ฮารอม (ผิดต่อหลักการ) ทุกการกระทำที่ฮารอมหากละเมิดก็จะเป็นอันตรายทั้งโลกนี้และโลกหน้า อัลลอฮ์ชูบฮานาฮฺวาตาอาลา ตรัสว่า ความว่า โอ้ผู้ศรัทธาทั้งหลาย แท้จริงสุราและการพนันและแทนหินสำหรับ

เชือดสัตว์บูชาญ และการเล่นเสียงตีนั้น เป็นสิ่งโสมมอันเกิดจากการกระทำของชัยฏอน ดังนั้นพวกเขาจึงห่างไกลจากมันเสียเพื่อว่าพวกเขาจะได้รับความสำเร็จ (ซูเราะฮฺ อัลมาอิดะฮฺ อายัต 90) และควรเข้าใจว่าหากรายได้มาจากสิ่งที่ฮารอม ดังนั้นคุณจะไม่ถูกตอบรับจากอัลลอฮฺ ซุบฮานาฮฺวาทาลา อาบูฮุร็อยเราะฮฺกล่าวว่า ท่านรอซูลุลลอฮฺ (ซ.ล) เคยกล่าวว่า แท้จริงแล้วพระองค์อัลลอฮฺนั้นดี พระองค์จะไม่ตอบรับสิ่ง ๆ หนึ่งนอกจากสิ่งนั้นดี และแท้จริงอัลลอฮฺทรงสั่งให้ผู้ศรัทธา (มุฮิมิน) เสมือนเคยสั่งแก่บรรดาอโศลของพระองค์ อัลลอฮฺตรัสว่า โอ้บรรดาอโศลเอ๋ย พวกเจ้าจงบริโภคนิส่ที่ดี (ฮะลาล) และจงกระทำความดีเถิด เพราะแท้จริง ข้ารอบรู้สิ่งพวกเจ้ากระทำ (ซูเราะฮฺ อัลมุฮิมิน อายัตที่ 51) และทรงตรัสอีกว่า บรรดาผู้ศรัทธาทั้งหลาย จงบริโภคนิส่ที่เราได้ให้เป็นปัจจัยยังชีพแก่พวกเจ้าจากสิ่งดี ๆ ทั้งหมด และจงขอบคุณอัลลอฮฺเถิด หากเฉพาะพระองค์เท่านั้น ที่พวกเจ้าจักเป็นผู้ไครพสักการะ (ซูเราะฮฺ อัลบากอเราะฮฺ อายัตที่ 172) จากนั้นเขาได้เล่าประวัติของชายผู้หนึ่งที่เดินทางไกล ฝมยู่เหิง และเต็มไปด้วยฝุ่น ชายผู้นั้นได้ยกมือขึ้นสูงเพื่อขอคุณว่า “โอ้พระเจ้าของฉัน โอ้พระเจ้าของฉัน” ในขณะที่เขาบริโภคนิส่ที่ฮารอม เครื่องดื่มก็ฮารอม เครื่องนุ่งห่มก็ฮารอม และท้องของเขาเต็มไปด้วยอาหารที่ฮารอม ดังนั้นคุณของคนแบบนี้จะถูตอบรับ (ฮาดีษ มุสลิม 3/85, ไม่ปรากฏเลขหน้า, ออนไลน์)

3.8 กฎเกณฑ์ว่าด้วยการพนันในอิสลาม

การเล่นทุกอย่างโดยพื้นฐานของมันนั้น เป็นสิ่งที่อนุญาตในอิสลาม แต่เนื่องจากได้มีการพนันเข้ามาเกี่ยวข้องจึงทำให้เป็นสิ่งที่ต้องห้าม ทั้งนี้กฎเกณฑ์ที่จะมาเป็นตัวชี้วัดว่า การเล่นใดที่เป็นการเล่นพนัน ตามที่อิสลามห้ามนั้น สามารถพิจารณาได้ดังนี้

3.8.1 มีการเดิมพันระหว่างกัน เช่น มีการเดิมพันกันในการเล่นโดยกล่าวว่า ถ้าหากฉันชนะท่าน ฉันจะต้องได้จากท่านเท่านั้น เทานี้ และหากท่านชนะฉัน ท่านก็จะได้จากฉันเท่านั้นเท่านั้น

เดิมพันที่ศาสนาอนุญาต คือ เดิมพันที่ผู้นำตั้งให้ หรือใครคนหนึ่งตั้งให้ หรือคนหนึ่งจากในสองคนที่ทำการแข่งขันตั้งให้ เช่นกล่าวว่า ถ้าหากฉันแข่งชนะท่าน ฉันไม่เอาอะไรเลย แต่ถ้าท่านชนะฉันท่านจะได้จากฉันเท่านั้นเท่านั้น

3.8.2 มีการใช้คำพูดเชิญชวนในการเล่นพนัน เช่น กล่าวว่า “เรามาพนันกันเถิด” ดังนั้นท่านรอซูล ﷺ ได้กล่าวไว้ความว่า “จากอบีฮุร็อยรอฮฺ رضي الله عنه กล่าวว่า ท่านนบี ﷺ กล่าวว่าคนคนหนึ่งใดจากพวกท่านได้สาบานต่อพระเจ้า ดังนั้นสำหรับเขาจงกล่าวว่าไม่มีพระเจ้าอื่นใดนอกจากอัลลอฮฺ ﷻ และใครก็ตามที่กล่าวกับเพื่อนของเขาว่ามาเรามาพนันกันดังนั้นจะต้องจ่ายทาน (บันทึกโดยอัลบุคอรียะฮ์หะดีษที่ 6301 และมุสลิม 1647, อ้างถึงในมนัส สุทธิการ : 2-70)

จากหะดีษบทนี้ ชี้ให้เห็นว่า การพนันนั้นไม่ได้เกิดขึ้นจากการละเล่นแต่เพียงเท่านั้น หากแต่ว่า การพูดเชิญชวนที่ส่อไปในการพนัน ก็ถือว่าเป็นการพนันแล้ว ดังนั้น สิ่งที่ยังชี้ถึงกฎเกณฑ์ของการพนันในอิสลามนั้น จึงไม่ได้ขึ้นอยู่กับ “การกระทำ” เพียงอย่างเดียว แต่ขึ้นอยู่กับวาจาด้วย

3.8.3 มีลักษณะของการเสี่ยงทายในการเล่นเท่านั้น

การเสี่ยงทายในภาษาอาหรับ ใช้คำว่า “อัซลาม” เป็นการเสี่ยงทายของชาวอาหรับในสมัยญาฮีลียะฮ์ ที่ชอบเสี่ยงทายด้วยการใช้ลูกศร

การเสี่ยงทายถือเป็นรูปแบบหนึ่งของการพนัน แต่ค่อนข้างกระตือรือร้นไปทางการซิริก และไสยศาสตร์ ดังนั้น การพนันใดที่มีลักษณะของการเสี่ยงทาย เป็นการพนันที่ส่อไปในทางซิริก (อบุลอะลา เมาดูดี ตัฟฮีมุลกรูอ่าน : 2)

การพนันบางประเภทมีลักษณะของการเดิมพัน ที่ต้องใช้ความสามารถเฉพาะตัว เช่น การเล่นหมากรุก หมากฮอส บางประเภทมีลักษณะของการเสี่ยงทาย เช่น การเล่นไพ่ และบางประเภทมีลักษณะของการเดิมพันที่ต้องใช้ความสามารถเฉพาะตัวผสมผสานกับการเสี่ยงทาย เช่น การเล่นลูกเต๋า เป็นต้น ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า การละเล่นใดที่มีลักษณะของการเสี่ยงทายถือเป็นสิ่งต้องห้าม และเป็นชนิดของการพนันทั้งสิ้น

3.9. ข้อห้ามสำหรับการละเล่นในอิสลาม

เมื่อกล่าวถึงการพนันก็ต้องกล่าวถึงการละเล่น เพราะส่วนมากของการพนันมาจากการละเล่น อิสลามจึงห้ามการละเล่นบางอย่างที่มีลักษณะของการพนัน ดังต่อไปนี้

3.9.1 ห้ามการละเล่นที่มีการเดิมพันระหว่างกัน

ถึงแม้จะเป็นการละเล่นของเด็กๆ ด้วยกับอุปกรณ์ต่างๆ ที่มีลักษณะทรงกลม ทรงเหลี่ยม หรือการแข่งขันกีฬา แข่งหมากรุกซึ่งเป็นการเล่นของผู้ใหญ่และการเล่นอื่นๆ ที่มีลักษณะคล้ายกัน ลักษณะของการเล่นชนิดนี้ เป็นการเล่นที่มีการตั้งเงื่อนไขระหว่างกัน ซึ่งบุคคลหนึ่งจะตั้งเงื่อนไขกับอีกคนหนึ่งในการละเล่นนั้น เช่น การที่คนหนึ่งกล่าวแก่อีกคนหนึ่งว่า “หากฉันชนะท่านทรัพย์สินของท่านทั้งหมดเป็นของฉัน และหากท่านชนะฉันทรัพย์สินของฉันนั้นทั้งหมดตกเป็นของท่าน” เช่นนี้เป็นสิ่งที่ศาสนาไม่อนุญาต เพราะลักษณะเช่นนี้เป็นการได้มาซึ่งทรัพย์สินโดยปราศจากสิทธิที่แท้จริง

การพนันคือลักษณะของการจ้างของหนึ่งไว้แก่อีกบุคคลหนึ่ง ตามที่ได้ตกลงกันไว้ซึ่งหากฝ่ายใดทำไม่ได้ตามที่ตกลงนั้นสิ่งของชิ้นนั้นก็จะตกเป็นของอีกฝ่ายหนึ่งทันที ทั้งนี้ อิสลามยังมีข้อยกเว้นสำหรับการละเล่นที่มีลักษณะคล้ายกับการพนันแต่ไม่ถือว่าเป็นการพนัน เช่น การละเล่นที่มีลักษณะของการสู้รบ เช่น การแข่งอูฐ แข่งม้า หรือการแข่งขันปาเป้าหรือสิ่งที่มีลักษณะ

คล้ายกับสิ่งเหล่านี้ โดยมีเป้าหมายเพื่อฝึกฝนฝีมือ โดยปราศจากการพนัน ดังที่ท่านรอซูล ﷺ ได้กล่าวไว้ความว่า

เล่าจากอะบีฮุร็อยเราะห์ رضي الله عنه จากท่านนบี ﷺ ได้กล่าวว่า : ไม่มีเดิมพันการแข่งขันนอกจากในสัตว์ที่มีเท้าแบบอูฐหรือมีเท้าแบบม้าหรือในหอกสั้น

การแข่งขันที่มีเดิมพันที่ศาสนานุญาตก็คือ เดิมพันที่ผู้นำตั้งให้หรือใครคนหนึ่งตั้งให้ หรือคนหนึ่งจากในสองคนที่ทำการแข่งขันกันตั้งให้ เช่นกล่าวว่า ถ้าหากฉันชนะท่าน ฉันจะไม่เอาอะไรเลย แต่ถ้าท่านชนะฉัน ท่านจะได้จากฉันเท่านั้น เท่านี้ ดังนั้น ถ้าหากผู้เข้าร่วมทำการแข่งขันทั้งสองคนร่วมกันออกเดิมพันกัน เช่นดังกล่าวว่า “ถ้าหากฉันชนะฉันจะต้องได้จากท่านเท่านั้น เท่านี้ และถ้าหากท่านชนะฉันจะต้องได้จากท่านเท่านั้น เท่านี้ และถ้าหากท่านชนะฉันท่านก็จะได้จากฉันเท่านั้น เท่านี้ เช่นนี้เป็นสิ่งที่ศาสนาไม่อนุญาต และห้ามเข้าร่วมทำการแข่งขันด้วย

3.9.2 ห้ามการเล่นที่มีการทำลายจิตวิญญาณหรือทำลายชีวิต

การเล่นการพนันหลายอย่างที่เราพบเห็น ล้วนแล้วแต่เป็นการทำลายจิตวิญญาณ ทำลายศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์โดยทั้งนั้น เมื่อผู้ใดที่เข้าไปเกลือกกลั้วกับวงพนัน ชัยภูอนก็จะอยู่กับพวกเขา จะเล่นจะกระชิบกระชาบในหัวใจของพวกเขาให้ลุ่มหลงไปในการเสพสุขและความสนุกสนานของมันจนทำให้ลืมตัวตนที่แท้จริงของตนเอง ผู้เล่นพนันจึงมักจะลืมตัวในขณะที่เล่น หลงลืมนึกถึงพระเจ้าและครอบครัว จนทำให้เวลาที่ใช้ไปจากการพนันเปรียบเสมือนได้ใช้ไปเพียงนิดเดียว สุดท้ายเมื่อเงินหมดจึงเกิดความทุกข์ไม่สามารถหาทางออกของความทุกข์ได้ การพนันจึงเป็นเครื่องมือทำลายจิตวิญญาณและทำลายชีวิตมนุษย์ ดังนี้อิสลามจึงห้ามเล่นการพนันอย่างเด็ดขาด

3.9.3 ห้ามการละเล่นที่มีการทำลายจริยธรรมและมารยาทที่ดีงาม

เหตุผลหนึ่งที่อิสลามห้ามเล่นการพนัน เพราะมันเป็นการทำลายจริยธรรมและมารยาทอันดีงามของมนุษย์ มนุษย์ส่วนมากเมื่อเข้าไปเกี่ยวข้องกับการเล่นแล้ว มักจะเปลี่ยนนิสัยตนเองที่เคยมีปฏิบัติ จากคนที่เคยมีมารยาทดีจริยธรรม เมื่อติดการพนันเขาจะกลายเป็นผู้ที่มีจิตใจกระด้างกระเดื่องไม่มีมารยาท สิ่งเหล่านี้ถูกทำลายไปกับการพนันทั้งสิ้น ด้วยเหตุผลนี้อัลลอฮ์ ﷻ จึงได้กล่าวสั่งทับไว้ในคัมภีร์ของพระองค์ว่า “การเล่นพนันเป็นการกระทำของมารร้าย” คำตรัสของพระองค์ศักดิ์จริงเสมอ

ดังนั้น อิสลามจึงห้ามการละเล่นทุกชนิดที่ทำลายจริยธรรมและคุณงามความดีของมนุษย์เพื่อปกป้องและรักษาศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ เพราะผู้ที่ติในสายตาของอัลลอฮ์ ﷻ นั้น คือผู้ที่มีมารยาทอันดีงาม

3.9.4 ห้ามการละเล่นที่มีการทำลายสังคม

ดูเหมือนว่าการพนันเป็นเรื่องเล็กๆ ในสังคม แต่แท้จริงแล้วการพนันเป็นเรื่องที่ใหญ่ ที่ก่อเกิดจากสิ่งเล็กๆ ดังเช่นที่ท่านนบี ﷺ ได้กล่าวไว้ว่า “ทุกๆ สิ่งเป็นการพนันได้แม้แต่การละเล่นของเด็กๆ” (อาบียะฟิรมุฮัมมัด อัจญ์อบรีย, 1992 : 219)

แต่เมื่อการพนันเป็นสิ่งที่แพร่หลายในสังคม ก็ย่อมมีการพัฒนาวิธีการและรูปแบบการละเล่นพนันให้มีความทันสมัยขึ้นตามยุคสมัย จึงเห็นได้ว่าในยุคปัจจุบันมีการพนันเกิดขึ้นในทุกรูปแบบ ถึงขั้นที่รัฐบาลบางประเทศเปิดให้มีการเล่นพนันที่ถูกต้องตามกฎหมายเพื่อหวังควบคุมการละเล่น ผู้เล่น และเงินไหลเวียนไม่ให้ออกสู่นอกระบบ แต่แล้วกลับกลายเป็นว่ามันยิ่งก่อให้เกิดปัญหามากกว่าคุณที่จะได้รับ เพราะว่าเมื่อมีการพนันก็ต้องมีบ่อน เมื่อมีบ่อนก็ต้องมีผู้ดูแลบ่อน เมื่อมีผู้ดูแลบ่อนก็เท่ากับว่ามีกำนันเพิ่มของผู้มีอิทธิพล สิ่งเหล่านี้ยังไม่รวมไปถึงปัญหาอาชญากรรมที่มักอยู่คู่กับธุรกิจการพนัน ฉะนั้น การพนันจึงเป็นสิ่งต้องห้ามในศาสนาอิสลามเป็นการห้ามที่ครอบคลุมทุกกระบวนการที่สามารถก่อให้เกิดการพนัน

3.10. การละเล่นที่อนุญาติและไม่อนุญาติในอิสลาม

การละเล่นโดยพื้นฐานแล้วที่ศาสนาอนุญาต แต่หากการละเล่นมีลักษณะของการเดิมพันก็ไม่ใช่ที่อนุญาตในอิสลาม แม้ว่าจะเป็นการเดิมพันจากฝ่ายเดียวหรือสองฝ่ายก็ตามเพราะจะกลายเป็นการพนันที่ศาสนาห้ามทันที

อย่างไรก็ตาม ทศนะหนึ่งในมัซฮับอิหม่ามฮาฟีอี เห็นว่าการต่อสู้ที่มีการเดิมพันฝ่ายเดียวเป็นสิ่งที่ศาสนาอนุญาต เหมือนกับกรณีของการแข่งขันวิ่งหรือแข่งขันยิงธนู

ทั้งนี้เมื่อกล่าวถึงการพนันก็มักจะกล่าวถึงการละเล่นในบ่อนี้ จึงเป็นบ่อนที่กล่าวถึงการละเล่นที่อนุญาติและไม่อนุญาติในอิสลาม การละเล่นที่อนุญาติในอิสลามมีหลายลักษณะด้วยกัน แต่ลักษณะที่จะกล่าวต่อไปนี้เป็นลักษณะที่อิสลามส่งเสริม เพื่อฝึกยุทธวิธีในเชิงรบ เช่น การวิ่งแข่ง มวยปล้ำ ยิงธนู การพุ่งหอก การขี่ม้า การล่าสัตว์

การละเล่นดังที่กล่าวมาแล้วนั้นเป็นการละเล่นที่อนุญาติในอิสลาม แต่หากว่าการละเล่นดังกล่าวมีการเดิมพันหรือการพนันเข้ามาเกี่ยวข้องก็เป็นสิ่งที่ไม่อนุญาติเช่นเดียวกัน ดังเช่นการละเล่นที่กล่าวต่อไปนี้เป็นการเล่นที่ไม่อนุญาติในอิสลาม แต่นักวิชาการอิสลามมีความคิดเห็นที่แตกต่างกันออกไป

การละเล่นที่ไม่อนุญาติในอิสลามมีดังนี้คือ

1. การเล่นหมากรุก หมากฮอส
2. การเล่นลูกเต๋า

3. การเล่นไฟ
4. ลอตเตอรี
5. เกมส หรือ กีฬาที่มีการเดิมพันระหว่างกัน
6. การเล่นที่มีการทรมานสัตว์ ซึ่งสามารถอธิบายได้ดังนี้

3.10.1 การเล่นหมากรูก หมากฮอส

หมากรูกเป็นการละเล่นอย่างหนึ่งซึ่งเป็นที่นิยม บ้างว่าเกิดขึ้นในเปอร์เซีย บ้างกล่าวว่าเกิดขึ้นในอินเดีย และแพร่หลายในเปอร์เซีย ต่อมาชาวมุสลิมได้ถ่ายทอดกีฬาหมากรูกนี้ ด้วยการแปลตำราหมากรูกนี้เป็นภาษาอาหรับ และกลายเป็นกีฬาในร่มที่ได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายในอาณาจักรอิสลาม คำว่า “ซักรอนจ์” ซึ่งแปลว่า หมากรูกในภาษาอาหรับ มีรากศัพท์มาจากภาษาเปอร์เซีย และคำว่า “ซามัตติ” ซึ่งแปลว่า รุกฆาตในกีฬาหมากรูก ซึ่งมีรากศัพท์ผสมมาจากคำในภาษาเปอร์เซียและอาหรับรวมกัน คำว่า “ซาฮู” ซึ่งแปลว่า กษัตริย์ในภาษาเปอร์เซีย และคำว่า “มาต” แปลว่า ตายหรือถึงฆาตในภาษาอาหรับ ภาษาอังกฤษทับศัพท์ว่า (Shamat)

ท่านอิบนิ อุมร์ رضي الله عنه ได้กล่าวว่า การเล่นหมากตารางทั้งหลาย คือ การพนันในทัศนะของอิสลาม เสมือนกับว่า ได้สัมผัสกับน้ำมันที่ทำจากไขมันหมู (ข้าซูดิน อัชชะมี อังกบาอีร์ ติมัสกี ม.ป.ป. : 75)

ท่านอิหม่าน นาวาวี ได้ถูกถามถึงการเล่นหมากรูกว่าเป็นสิ่งที่ต้องห้ามหรือไม่ ท่านตอบว่า มันคือสิ่งที่ต้องห้ามในอิสลามตามความเห็นของนักวิชาการส่วนใหญ่ (ข้าซูดิน อัชชะมี อังกบาอีร์ ติมัสกี ม.ป.ป. : 76)

และท่านได้ถูกถามจากการเล่นอีกว่า อนุญาตหรือไม่ หรือผู้เล่นนั้นมีโทษหรือไม่ ท่านตอบว่า หากการเล่นหมากตารางทำให้เสียละหมาด มันก็เป็นสิ่งที่ต้องห้าม เป็นความเห็นของนักวิชาการส่วนใหญ่ที่เห็นพ้องต้องกัน ยกเว้นทัศนะของอิหม่ามซาฟีอีร์ว่า เป็นเพียง “มักรุธ” สิ่งที่น่ารังเกียจ

ท่านอบูมุซา อัลอัซฮารี ได้กล่าวว่า การพนันเป็นการเล่นของคนบาป มีผู้กล่าวกับท่านอิสฮากว่า แท้จริงชาวเมืองตามพรหมแดน จะชอบเล่นหมากรูกกัน เพื่อฝึกฝนการวางแผนด้านการรบ และท่านอิสฮากได้กล่าวว่า พวกเขา คือ ผู้ไร้จริยธรรม และคุณธรรม

และมีผู้ถามท่านอิสฮากว่า ท่านเห็นการเล่นหมากรูกเป็นเช่นไร ท่านตอบว่า มันเป็นคนบาป (ข้าซูดิน อัชชะมี อังกบาอีร์ ติมัสกี ม.ป.ป. : 75)

ท่านอิบนุอุมร์ได้ถูกถามเรื่องหมากรุก และท่านได้ตอบว่า มันเป็นสิ่งที่ต้องห้าม(ซาซุดีน อัซซะมี อังกบาอิร ตีมัสกี ม.ป.ป. : 76)

นักวิชาการอิสลามมีความขัดแย้งกันในเรื่องการเล่นหมากรุก ว่าเป็นที่อนุญาตหรือไม่ บางท่านว่าการเล่นหมากรอก หมากรุก เป็นการละเล่นที่ผ่อนปรนในอิสลาม เนื่องจากมันเป็นการฝึกฝนการวางแผนด้านการรบ แต่ทั้งนี้ต้องตั้งอยู่บนเงื่อนไขสามประการ ดังนี้

1. ต้องไม่มีการพนันเข้ามาเกี่ยวข้อง
2. ต้องไม่ทำให้เสียเวลาและเพิกเฉยต่อการละหมาด
3. ต้องไม่พุดจาหยาบโลน

การเล่นหมากรุก มีความขัดแย้ง 2 ทศนะ ดังนี้

ทศนะที่ 1. ฮะร่าม (ต้องห้าม) จากทศนะของท่านอาลี บิน อปีฏอริบ ท่านอิบนุ อุมร์ ท่านอิบนิ อับบาส ท่านอิหม่ามมาลิก ท่านอิหม่ามอูษานีพะฮุ และท่านอิหม่ามอะฮหมัด บินฮันบัล

ทศนะที่ 2. มุบาฮ (อนุญาต) จากทศนะของท่านอูซุรอยเราะฮุ ท่านซาอิด บินมุศิบ ท่านชะอิด บิน ญาบิร อิบนุซิริน และท่านอิหม่ามซาฟีอี” (ยูซุฟ ก็อรฎอวีรีย, ม.ป.ป. : 460-490)

3.10.2 การเล่นเกมเต๋า

การเล่นลูกเต๋ายกในภาษาอาหรับใช้คำว่า “อัลนัรด์” มีลักษณะเป็นรูปทรงสี่เหลี่ยม

ท่านเซกาเนีย กล่าวไว้ว่า ท่านอิบนุ มุซอ็อฟฟัล และ ท่านอิบนุ มุซซัยยิบ อนุญาตให้เล่นเกมเต๋าได้ ถ้าหากว่าการเล่นนั้นไม่มีการพนัน ทั้งนี้ได้ตีความจากหะดีษที่กล่าวไว้ความว่า จากท่านสุไลมานบินญะรีดะฮ์จากพ่อของเขาแน่แท้ท่านนบี ﷺ ได้กล่าวว่า “ใครก็ตามที่เล่นเกมเต๋า ก็เหมือนกับผู้ที่ถือน้ำและเลือดของสุกร” (มุสลิม อัลเศาะเฮียะฮ์ หมวด : การแข่งขัน)

และอีกหะดีษที่ว่า

จากอิมามอะลอะฮาลี แท้จริงท่านรอซูล ﷺ กล่าวว่า “ผู้ใดเล่นเกมเต๋าเท่ากับผู้นั้นทรยศต่ออัลลอฮ์ ﷻ และศาสนาทูตของพระองค์” (อิบนุหิบบาน อัลเศาะเฮียะฮ์ หมวด : การเล่นเกมพนัน)

ท่านอิบนุ มุซอ็อฟฟัล มุซซัยยิบ ได้ตีความว่าหะดีษดังกล่าวนี้ เป็นการห้ามสำหรับผู้เล่นเพื่อเงิน ดังนั้นจึงอนุญาตให้เล่นเกมเต๋าได้ หากไม่มีการพนัน

นักวิชาการบางท่านถือว่า การเล่นลูกเต๋า เป็นสิ่งฮะรอม ถึงแม้จะเล่นกันโดย ไม่มีการพนันก็ตาม โดยอาศัยการตัดสินจากหะดิษที่ท่านนบี ﷺ ได้กล่าวไว้ความว่า

จากอับดุลลอฮ์ อัลลอฮาลี แท้จริงท่านรอซูล ﷺ กล่าวว่า “ผู้ใดเล่นลูกเต๋า เท่ากับผู้นั้นทรยศต่ออัลลอฮ์ ﷻ และศาสนาทูตของพระองค์” (อิบนุฮิบบาน อัลเศาะเฮียะฮฺ หมวด : การเล่นการพนัน)

และนักวิชาการบางท่านถือว่า การเล่นลูกเต๋าเป็นเพียง “มัจรูฮฺ” สิ่งที่น่า รังเกียจ เท่านั้นในกรณีที่ไม่มีการพนัน (ยูซุฟ ก็อรฎอวีย์, ม.ป.ป. : 272)

อิหม่ามชาฟีอีย์ และนักวิชาการส่วนใหญ่ชี้ให้เห็นว่า การเล่นที่ใช้ลูกเต๋าเป็น ส่วนประกอบแม้จะเล่นโดยไม่มีทรัพย์สินเป็นเดิมพันก็ถือว่าเป็นสิ่งต้องห้าม เพราะการเล่นดังกล่าว ต้องอาศัยผลที่ออกจากลูกเต๋า ซึ่งก็เหมือนกับการเสี่ยงทายด้วยตัว (ยูซุฟ ก็อรฎอวีย์, ม.ป.ป. : 272) และปรากฏว่า ท่านอิบนุอุมัร เมื่อท่านพบว่า คนหนึ่งคนใด เล่นลูกเต๋า ท่านจะลงโทษด้วยการตี

3.10.3 การเล่นไพ่

การเล่นไพ่ ในอิสลามไม่ได้กล่าวถึงรายละเอียด ไว้แต่อย่างใด แต่สามารถ ศึกษาถึงประวัติของการเล่นได้ในหนังสือการพนันต่างๆไป จากประวัติของการเล่นไพ่อีกกล่าวไว้ว่า ไพ่ เกิดขึ้นตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 17 สารานุกรมของจีนแจ้งว่า กำนันของพระเจ้าซุนโห พระเจ้าซ่งฮุย เป็นผู้คิดค้นขึ้น (พ.ศ.1644 – 1669) แต่นายที่ เอน คาเตอร์ ผู้แต่งเรื่องการประดิษฐ์สิ่งพิมพ์ใน ประเทศจีน พ.ศ. 2468 อ้างว่า ไพ่เกิดขึ้นในสมัยพระเจ้าซ่งไทจง (พ.ศ. 1519 – 1531)

ส่วนทางยุโรป เชื่อว่าไพ่ถูกคิดค้นขึ้นเพื่อความสำเร็จของพระเจ้าชาร์ล ที่ 6 แห่งประเทศฝรั่งเศส ปรากฏในจดหมายเหตุในหนังสือ Chamber descompets ฉบับ ค.ศ. 1392 จากนั้นจึงเริ่มมีการเล่นไพ่อย่างแพร่หลายในคริสต์ศตวรรษที่ 14

การเล่นไพ่มีลักษณะของการเสี่ยงทาย และการได้เสียกันด้วยทรัพย์สินซึ่งมี ลักษณะของการพนันที่เด่นชัด นอกจากนั้นไพ่อยังสามารถนำมาใช้เป็นอุปกรณ์ในการทำนายโชคชะตา ดังนั้นการเล่นไพ่อจึงเป็นสิ่งที่จะต้องห้ามในอิสลาม

3.10.4 ลีอตเตอรี

ลีอตเตอรี เป็นการเสี่ยงทายอย่างหนึ่ง และเป็นอีกรูปแบบหนึ่งของการพนัน ดังนั้นเราจะใช้ชื่อ “สถาบันการกุศล” หรือ “มนุษยธรรม” มาผ่อนผันหรืออนุญาตให้มีการเล่น

ประเภทนี้ไม่ได้ คนที่ถือว่ามีนเป็นที่อนุญาตเพื่อสิ่งดังกล่าว ก็เหมือนกับผู้ที่หาทุนการกุศลโดยการจัดเต็นท์ หรือการจัดแสดงทางศิลปะที่สาธารณะ

บรรดาผู้คนที่ใช้วิธีการเล่นเช่นนี้ พยายามที่จะอ้างว่าเนื่องจากคนในสังคมไม่มีความรู้สึกและจิตใจที่จะทำงาน ไม่มีความสงสารและความเมตตา ดังนั้นมันจึงไม่มีทางอื่นที่จะหาเงินจากคนเหล่านั้นได้ นอกเสียจากจะต้องอาศัยการพนัน และความบันเทิง แต่หลักการดังกล่าวอิสลามไม่ยอมรับที่จะให้มีขึ้นในสังคม อิสลามเชื่อในความดีพื้นฐานของมนุษย์ และอิสลามก็เชิญชวนไปสู่ความดี โดยมีได้แสวงหาสิ่งใดนอกไปจากวิธีการที่บริสุทธิ์สำหรับแนวทางที่ประเสริฐ วิธีการหาเงินของอิสลามจะเชิญชวนไปสู่ความถูกต้องจะชักชวนมนุษย์ไปสู่ความเห็นอกเห็นใจกันและกัน และจะเตือนมนุษย์ให้นำเอาความเชื่อในอัลลอฮ์ ﷻ และความเชื่อในวันโลกหน้ามาปฏิบัติ (ยูซุฟ ก็อรฏอวีย์, ม.ป.ป. : 278)

3.10.5 เกมส์ และ กีฬาที่มีการเดิมพัน

นักวิชาการเห็นตรงกันว่า เกมส์ทุกประเภทที่มีการเดิมพันเป็นสิ่งที่ต้องห้าม นั่นคือมีฝ่ายหนึ่งได้ และฝ่ายหนึ่งเสีย ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ได้กล่าวไว้ความว่า

“เล่าจากอิบนิอับบาส رضي الله عنه จากท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ได้กล่าวว่า ไม่มีการเดิมพันการแข่งขัน นอกจากในสัตว์ที่มีเท้าแบบอูฐ หรือม้า หรือการเล่นหอกสั้น” (อัลบัยฮากิม มุจมะอะอัลชะวาอีด, ม.ป.ป. : 263)

เกมส์ที่ไม่มีการพนัน คือเกมส์ที่ไม่มีการได้เสียจากทั้งสองฝ่าย หรือฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง เกมส์บางประเภทเป็นสิ่งต้องห้าม บางประเภทเป็นสิ่งอนุมัติ แต่ว่าเกมส์ที่ไร้ประโยชน์ยอมเป็นสิ่งที่ไม่เหมาะสม (การอชะฮ์) เนื่องจากเป็นการใช้เวลาว่างโดยเปล่าประโยชน์ และทำให้ผู้คนเพิกเฉยต่อการรำลึกถึงพระผู้เป็นเจ้าของเขา

3.10.6 การเล่นที่มีการทรมานสัตว์

ในปัจจุบันมีการพนันหลายชนิดที่มีการใช้สัตว์ เป็นเครื่องมือในการเล่นพนันไม่เว้นแม้แต่จิ้งหรีด หรือคางคกก็เอามาพนันกัน การพนันลักษณะนี้มักเป็นที่รู้จักกันในสังคมเพราะมีการสนับสนุนให้มีการเล่นได้โดยการขออนุญาต เช่น การกีดปลา ชนไก่ ชนวัว หรือวิ่งวัวชน การเล่นเหล่านี้นอกจากจะเป็นการพนันแล้ว ยังเป็นการทรมานสัตว์ ซึ่งเป็นสิ่งที่ต้องห้ามในอิสลาม ถึงแม้ไม่มีการพนันกันก็ตาม เพราะท่านนบี ﷺ ได้กล่าวไว้ความว่า

“เล่าจากอิบนิอับบาส رضي الله عنه ได้กล่าวว่า ท่านนบี ﷺ ห้ามการแห่สัตว์ให้ชนกัน” (อัลบัยฮากิม มุจมะอะอัลชะวาอีด, ม.ป.ป. : 263)

3.11 โทษของการพนัน

จากท่านอับนิอับบาส رضي الله عنه ได้กล่าวว่า คำว่า”โทษ”ของสุราและการพนันที่มีมากกว่า “คุณ” นั้นหมายความว่า ทั้งสุราและการพนันมันทั้งสองเคยมีประโยชน์ต่อมนุษย์ ก่อนที่บัญญัติข้อห้ามจะถูกบัญญัติขึ้น และหลังจากบัญญัติข้อห้ามของมันทั้งสองได้ถูกบัญญัติขึ้น มันทั้งสองจึงมีโทษต่อมนุษย์มากกว่าคุณ และกลายเป็นสิ่งที่ต้องห้าม

ตัวอย่างโทษและผลเสียที่เกิดจากการพนัน เช่น

1. ทำลายชีวิต เช่น ทำให้เกิดหนี้สิน ความเจ็บป่วย ความเครียด กระทั่งคิดฆ่าตัวตาย
2. ทำลายครอบครัว เช่น การหย่าร้างอันเนื่องมาจากผู้เป็นหัวหน้าครอบครัวติดการพนัน
3. สร้างนิสัยที่ไม่ดี เช่น การด่าทอ การโกหกหลอกลวง การสุรุษสุร่าย
4. เป็นแหล่งอบายมุข แหล่งอาชญากรรม และการค้ายาเสพติด
5. เป็นบ่อเกิดของการทะเลาะและสร้างความขัดแย้งในสังคม
6. ทำลายความดีงามของมนุษย์
7. ทำลายเศรษฐกิจ สังคม และประเทศชาติ
8. ทำให้มนุษย์มีความเห็นแก่ตัว
9. ทำลายเวลาของมนุษย์

3.12 บทลงโทษการพนันในอิสลาม

บทลงโทษของการพนันในอิสลามไม่มีบทบัญญัติที่กล่าวไว้อย่างชัดเจนเหมือนบทลงโทษของสุรา หรือการทำซินา บทลงโทษของการพนันในอิสลามจึงเป็นบทลงโทษที่เรียกว่าตะซีร์ คือ บทลงโทษตามดุลยพินิจของศาลสำหรับความผิดฐานละเมิดคำสั่งของอัลลอฮ์หรือละเมิดสิทธิส่วนบุคคลซึ่งไม่มีบทลงโทษอื่นบัญญัติไว้

ดังนั้น ผู้เล่นการพนันถือว่ามีความผิดและต้องถูกลงโทษตามหลักการศาสนา แต่การจะลงโทษผู้เล่น หรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับการพนันด้วยวิธีใดนั้นขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของศาสนาอิสลาม ดังตัวอย่างของท่านอับนุอุมร์ ที่ครั้งหนึ่ง ท่านเคยลงโทษผู้เล่นลูกเต๋าด้วยการตี

และท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ได้กล่าวไว้ความว่า

ความว่า จากอบีฮุร็อยรฮ رضي الله عنه กล่าวว่า ท่านรอซูล ﷺ กล่าวว่า คนหนึ่งคนใดจากพวกท่าน ได้สาบานกับพระเจ้า ดังนั้นสำหรับเขาจงกล่าวว่า ไม่มีพระเจ้าอื่นใดนอกจากอัลลอฮ์ ﷻ และใครก็ตามที่กล่าวกับเพื่อนของเขาว่า “มา เรามาพนันกัน” จะต้องจ่ายทาน (มุสลิม อัลเศาะเฮียะฮ์ หมวด: การศรัทธา)

4) หลักการศาสนาอิสลามว่าด้วยการชิงโชค

ปัจจุบันนี้ การค้าต่าง ๆ มีมากมาย เช่นเดียวกันผลิตภัณฑ์ถูกผลิตขึ้นมากมาย จนล้นตลาด มากเกินความจำเป็นต่อผู้บริโภค กลายเป็นว่าทุกบ้าน ดังที่พวกท่านได้เห็นกันในปัจจุบัน ทุกบ้านมีของใช้ในครัวเรือนหลากหลายชนิด หรือ เสื้อผ้าหลายแบรนด์และบริษัทต่าง ๆ จึงต้องจัดรางวัลให้แก่ผู้บริโภคและบริโภค (ชัยค์อูศัยมิน ร่อฮิมะฮุลลอฮ์, มปป.) กล่าวว่าจำเป็นต้องมีเงื่อนไข 2 เงื่อนไขต่อไปนี้

1. เงื่อนไขแรก การที่สินค้านั้น ๆ (ราคาสินค้า) คือราคาจริง ๆ ของมัน (ขายตามราคาเดิม ๆ) หมายความว่า ไม่เพิ่มราคาขึ้นในช่วงที่แจกรางวัล หากปรับราคาขึ้นในช่วงแจกรางวัล ถ้าเช่นนี้แล้วจะเป็นการพนัน ไม่เป็นที่อนุญาต

2. เงื่อนไขที่สอง ลูกค้านั้นจะต้องไม่ซื้อสินค้าเพียงเพื่อหวังรางวัล คือ ผู้ซื้อ ซื้อเพื่อหวังรางวัลเท่านั้นไม่ได้มีความประสงค์ในสินค้านั้น ๆ มิเช่นนั้นมันคือการสิ้นเปลืองทรัพย์สิน จะเห็นว่าผู้ซื้อซื้อสินค้ามากองไว้ในตลาด (ในห้างร้าน) หรือในมุมบ้าน เช่นนี้เป็นสิ่งที่ไม่อนุญาตเพราะแท้จริงมันคือการสิ้นเปลืองต่อทรัพย์สิน แน่แน่นอนว่าท่านนบีฮัมมัด คือลัลลอฮูอะลัยฮิวะซัลลัม ห้ามจากการสิ้นเปลืองทรัพย์สิน (อบูซีส. การส่งชิงโชคสินค้า, มปป.)

(นุรูลอิสลาม, 2008) กล่าวว่า การจับฉลากมีในอิสลาม เป็นสิ่งที่อนุญาตให้กระทำได้ การให้สมนาคุณแก่ลูกค้าก็อนุญาตให้กระทำได้ เพราะไม่มีหลักฐานใดมาห้าม ตามหลักนิติศาสตร์ที่ว่า “หลักเดิมของสรรพสิ่งต่าง ๆ นั้นคืออนุญาต จนกว่ามีหลักฐานมาบ่งชี้ว่าฮะรอม” เมื่อมีการสมนาคุณให้แก่ลูกค้าเกิดขึ้น จำนวนลูกค้ามีมากกว่าสิ่งที่จะเป็นรางวัลหรือสมนาคุณ ดังนั้นเพื่อความยุติธรรมที่สุด ก็คือการจับฉลาก แต่มีเงื่อนไขว่าการทำธุรกิจต้องเป็นสิ่งที่ฮะลาล มีระบบการประกอบกิจการที่ต้องตามหลักศาสนา หากมีเช่นนั้น การจับฉลากชิงโชคหรือชิงรางวัลนั้นย่อมฮะรอม (ต้องห้าม) ตามมาด้วยการจับฉลากชิงโชคหรือสมนาคุณนั้น เขาเรียกว่าเป็นกลยุทธ์ของการค้า ภาษาอาหรับเรียกว่า ฮัยละฮ์ ซึ่งอนุญาตให้กระทำได้ แต่อย่าเกินเลยจนถึงขั้นหลอกลวงหรือเกินจริง ซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่อนุญาต

ไม่อนุญาตให้มีการส่งชิ้นส่วนผลิตภัณฑ์ต่างๆ ไปร่วมชิงโชค ถือว่าเป็นการเล่นการพนัน หรือเป็นการเสี่ยงโชคซึ่งถูกห้ามจากศาสนา (เชคบินบาช, 2556) กรณีที่เราซื้อผลิตภัณฑ์สินค้าต่าง ๆ แล้วได้รับรางวัล ถึงแม้ว่าก่อนที่จะซื้อสินค้านั้นจะไม่เฝ้าวางใจว่าจะได้รางวัลนั้นก็ไมอนุญาต ถึงแม้ว่าจะดูประหนึ่งไม่ถึงขั้นเป็นการพนันอย่างชัดเจน แต่เป็นการป้องกันมิให้เราเข้าไปเกี่ยวข้องกับสิ่งที่จะนำไปสู่การเสี่ยงโชคเหล่านั้น (แสวงหาสวรรค์จากอิสลาม, 2556)

จะถือว่าการชิงโชคเป็นสิ่งที่อนุญาต ถ้าการชิงโชคเราไม่ได้ลงทุนอะไรเลย ถ้าได้คือโชคของเขาแต่ถ้าไม่ได้ก็ต้องแบกรับความขาดทุนใด ๆ ทั้งสิ้น ไม่ว่าวิธีการมอบโชคนั้นโดยการจับฉลากหรือวิธีอื่นก็ตาม เช่นเดียวกันคือวันหนึ่งทางบริษัทแจ้งว่าจะตอบแทนลูกค้าโดยสินค้าหรือของแจกเป็นรางวัลให้แก่ลูกค้า โดยสินค้าหรือของที่แจกเป็นรางวัลแก่ลูกค้านั้นมีจำนวนจำกัด (ลูกค้าประจำ) นำ

หลักฐานมาเพื่อจะได้ตอบแทนรางวัลให้ ก็เลยตั้งกติกา ให้เขียนชื่อที่อยู่กำกับไว้ที่ฉลากที่ติดอยู่ที่สินค้า นั้นส่งมายังบริษัท หากการเขียนเข้ามาของลูกค้ามีจำนวนมาก ทางบริษัทก็ต้องจับฉลากเพราะของ รางวัลนั้นมีน้อยนั่นเอง หากมุสลิมเป็นลูกค้าประจำแล้วเขียนส่งไปยังบริษัทดังกล่าว เช่นนี้ถือว่าเป็นอนุญาต

แต่ถ้าหากการชิงโชคที่อิสลามไม่อนุญาต เช่น เมื่อคนใดคนหนึ่งไม่เคยเป็นลูกค้ากับบริษัทแห่ง นั้นและเมื่อเขาได้ยื่นทางบริษัทแห่งนั้นประกาศว่าจะมีการแจกรางวัลชิงโชคสำหรับบุคคลที่เขียน ฉลากหรือพิมพ์ SMS ส่งไปยังบริษัท เขาคอนนั้นก็เลยรีบไปซื้อสินค้าแล้วก็เขียนฉลากหรือ SMS ชื่อที่ อยู่แล้วส่งไปยังบริษัทดังกล่าวเพื่อชิงโชค การกระทำเช่นนี้ไม่อนุญาต และอีกกรณีคือ ถ้าเขาเป็นลูกค้า บริษัทแห่งนั้นไม่ว่าจะเป็นลูกค้าประจำหรือไม่ประจำ แต่การซื้อสินค้าของเขาไม่ได้เจตนาที่อยากได้ สินค้าเหล่านั้นเพียงแค่ซื้อเพื่อเป้าหมายรอการชิงโชค เช่นนี้อิสลามห้าม เป็นที่ไม่อนุญาตเช่นกัน (อิสลามถามตอบ, 2013)

4.1 บทบัญญัติว่าด้วยการชิงโชค การจับรางวัล (SMS, คูปองชิงโชค และอื่น ๆ)

ในเรื่องนี้เกี่ยวข้องกับบทบัญญัติเกี่ยวกับการชิงโชค ควรให้ความสำคัญถึงหลักการศาสนา ที่ได้ยืนยันเกี่ยวกับในเรื่องนี้ ซึ่งได้มีหลักเกณฑ์ในการกำหนดดังนี้

1.เกี่ยวกับทัศนะของอิหม่ามมุสลิมจากอาบูฮูร็อยเราะฮ์ รอฎียะลลอฮูอันฮู กล่าวว่า ท่านรอซูล ลุคลอฮุซอลลอลฮอลัยฮิวาลลัม “ห้ามในการซื้อขายในลักษณะ ชี้อรอร”

ชี้อรอร หมายถึง การซื้อขายที่ยังไม่รู้แน่ชัดว่าจะได้หรือไม่ มันคืออะไร ขนาดเท่าไร

2.จากบทบัญญัติอัลกรูอานในซูเราะฮ์อัลมาอิดะห์ ความว่า

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّمَا الْخَمْرُ وَالْمَيْسِرُ وَالْأَنْصَابُ وَالْأَزْلَامُ رِجْسٌ مِّنْ

عَمَلِ الشَّيْطَانِ فَاجْتَنِبُوهُ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴿٩٠﴾

إِنَّمَا يُرِيدُ الشَّيْطَانُ أَنْ يُوقِعَ بَيْنَكُمُ الْعَدَاوَةَ وَالْبَغْضَاءَ فِي الْخَمْرِ

وَالْمَيْسِرِ وَيُضِدَّكُمْ عَنِ ذِكْرِ اللَّهِ وَعَنِ الصَّلَاةِ فَهَلْ أَنْتُمْ مُنْتَهُونَ ﴿٩١﴾

“ผู้ศรัทธาทั้งหลายที่จริงสุราและการพนันและแท่นหินสำหรับเชือดสัตว์บูชายัญ และการเสี่ยง ตีว นั้น เป็นสิ่งโสมนอนเกิดจากการกระทำของชัยฏอน ดังนั้นพวกเจ้าจงห่างไกลเสียเพื่อว่าพวกเจ้าจะ ได้รับความสำเร็จ ที่จริงชัยฏอนนั้นเพียงต้องการที่จะให้เกิดศัตรูกันและเกลียดชังกันระหว่างพวกเจ้า

ในสุรเราะและการพนันเท่านั้น และมันจะหันเหพวกเจ้าออกจากการรำลึกถึงอัลลอฮ์และการละหมาด แล้วพวกเจ้าจะยุติใหม่” (5 : 90-91)

และหะดีษจากท่านอาบูฮุร็อยเราะฮ์ รอฎิยา ลอฮูฮันฮู รายงานโดยอัลญุคอรีย์และมุสลิม ท่านรอซูลุลลอฮ์ซอล็อลฮอลัยฮิวาล็อลัยม ก่่าวว่า “ใครก็ตามที่ได้กล่าวมาเติมพันการพนันใหม่ ดังนั้นเขาผู้นั้นจะต้องจ่ายซากาต” เขาจะต้องจ่ายกัฟเราะฮ์ เพื่อลบล้างความผิดดังกล่าวจากคำพูดของเขา (มุสลิม : 11/107, ฟัตฮุล บะฮรี : 86/12, นัยลุ อัลยิว : 8/258 และอันนูล มะอบูด : 9/54)

จากอายัตและหะดีษเป็นข้อชี้ขาดว่าด้วยการพนันและกิมาร์ในการห้ามซื้อขาย

ลักษณะการซื้อขายที่เข้าข่ายการพนัน ผู้ที่เล่นการพนันมีโอกาสเป็นไปได้ว่าจะขาดทุนหรือได้กำไร ซึ่งทั้งสองมีความเสี่ยงเหมือนกัน ส่วนกิมาร์ ทัศนะบางส่วนมีความเห็นว่ามี ความเหมือนกับอัลมัชชีร และบางส่วนก็มีความเห็นว่ามีกิมาร์ ในการซื้อขายจะมีรูปแบบเป็นการแข่งขันหรือการเติมพัน

จากคำกล่าวข้างต้น จึงขออธิบายรายละเอียดเกี่ยวกับการพนัน มีเงื่อนไขต่อไปนี้

2.1 ชนิดของการชิงโชค ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็น 3 ประเภท ดังนี้

1. การชิงโชคโดยปราศจากเงื่อนไขใดๆ

รูปแบบ เช่น ห้างสรรพสินค้า ตลาด การจัดแสดงสินค้า (โมโตโชว์) เป็นต้น เป็นก้าวแรกเพื่อที่จะดึงดูดให้ผู้บริโภคเข้ามามีส่วนร่วม โดยทางบริษัทมีการมอบของขวัญ ซึ่งลูกค้าไม่ต้องมาซื้อของใดๆ หลังจากนั้นทางบริษัทก็มีการจับฉลากและให้ผู้ชมที่เข้าร่วมงานร่วมแสดงความยินดี

หุ้ก็คือ การกระทำเช่นนี้ถือว่าอนุญาต เนื่องจากตั้งเดิมการซื้อขายถือว่าได้และอนุมัติ เพราะไม่ได้มีเงื่อนไขใด ๆ ที่ผิดหลักซารีฮะฮ์ ไม่มีดอกเบี้ย การหลอกลวงเข้ามาเกี่ยวข้องแต่อย่างใด

2. การชิงโชคโดยมีการซื้อของ

รูปแบบ การชิงโชคที่ผู้จัดกิจกรรมระบุชัดเจนว่า สินค้าดังกล่าวมีการจัดรายการเพื่อ การชิงโชค ดังนั้นผู้ที่ต้องการเข้าร่วมงานไม่สามารถเข้าร่วมงานได้ ยกเว้นเฉพาะผู้ที่ต้องการซื้อของชิ้น นั้นเท่านั้น

ยกตัวอย่าง ห้างสรรพสินค้าได้ระบุสินค้าที่ร่วมรายการ เช่น ตู้เย็น วิทยุ และอื่น ๆ เป็นต้น ใครที่ซื้อสินค้าที่เข้าร่วมรายการและจ่ายเงินครบตามจำนวนดังกล่าว มีสิทธิ์ได้รับของขวัญชิงโชค

อีกตัวอย่าง คือ บริษัทจะเตรียมสินค้าที่ร่วมรายการ เพื่อดึงดูดให้ผู้ซื้อสินค้า อาทิเช่น โทรศัพท์มือถือ ตัวเครื่องบิน ตัวไปทำฮัจญ์และอุมเราะฮ์ และอื่น ๆ เป็นต้น ซึ่งใครก็ตามที่ซื้อสินค้า หรือผลิตภัณฑ์ให้เขียนชื่อในคูปองพร้อมกับหย่อนใส่กล่องที่เตรียมไว้ บริษัทก็จะเป็นผู้หยิบฉลากและให้รางวัลแก่ผู้โชคดี

เงื่อนไขในลักษณะการจัดร่วมรายการเช่นนี้ สามารถสรุปได้ 2 ประเด็นคือ

1.กรณีที่ราคาสินค้าหรือผลิตภัณฑ์เพิ่มขึ้นจากราคาปกติ ถือว่าไม่อนุญาต หุกม คือ หะรอมและไม่อนุญาต เนื่องจากราคาสินค้าเพิ่มขึ้น โดยผู้ซื้อได้จ่ายเงินออกไปเพื่อซื้อสินค้าดังกล่าว ซึ่งไม่รู้ว่าจะได้กำไรหรือขาดทุน ในการซื้อขายดังกล่าวเข้าข่ายการพนันในอิสลาม

2.กรณีการจับฉลากรางวัลไม่มีอิทธิพลหรือกระทบกับราคา ทางบริษัทมีการจับฉลากเพื่อต้องการให้สินค้าขายดี

หุกม ในลักษณะการซื้อขายเช่นนี้ มีเงื่อนไข 2 ประการ

1.ศึกษารายละเอียด คือ ถ้าผู้ซื้อซื้อสินค้าเจตนาเพื่อต้องการคุ้มครองที่ร่วมรายการดังกล่าว หรือแค่อยากได้หรือเพียงต้องการลุ้น ก็ถือว่าไม่อนุญาตเข้าข่ายการพนันในอิสลาม เนื่องจากเมื่อส่งชิงโชคแล้วยังไม่สามารถรู้ได้ว่าจะได้กำไรหรือขาดทุน

2. เงื่อนไขดังกล่าวถือว่าหะรอมโดยสิ้นเชิง รายงานโดยเชค अबดุลอาซิ บินบาช (ฟัตวา อิสลามียะห์ 2 : 367-368) จากหนังสืออัล-ฮาวาฟิช อัลติฎียะห์ อัลตัสวีกีเยฮฺ, และอัล-ลัญญะฮฺ อัล-ดากีมะฮฺ (ฟัตวา อิสลามียะห์ 2 : 366-367) จากหนังสืออัล-ฮาวาฟิช อัลติฎียะห์ อัลตัสวีกีเยฮฺ, เนื่องจากการชิงโชคดังกล่าวเข้าข่ายการกิมาร์และการพนัน ซึ่งไม่ทราบว่าคุณเข้าร่วมรายการเจตนาเพื่ออะไร เป็นเรื่องที่ยากจะเข้าใจ

3. การชิงโชคโดยการจ่ายเงิน

รูปแบบ การชิงโชคสำหรับผู้ซื้อโดยการออกเงินเพื่อการชิงโชค ซึ่งผู้โชคดีจากการหยิบฉลากจะได้สินค้าและต้องจ่ายเงิน

ยกตัวอย่างเช่น การส่ง SMS เพื่อชิงโชคผ่านการให้บริการของเครือข่ายต่าง ๆ หรือการส่งฝาเครื่องดื่มเพื่อชิงโชค ส่งหมายเลขผ่าน SMS ลุ้นโชค เป็นต้น

หุกม ถือว่าเป็นการชิงโชคที่ไม่อนุญาต เนื่องจากลักษณะการชิงโชคดังกล่าวเข้าข่ายการพนัน (ซุลก็อรันยน์ บินมุฮัมมัด ซานูซี, 2008)

ดังนั้น อิสลามสอนให้มีการออกห่างจากสิ่งที่น่าเคลือบแคลงสงสัย เช่น การเล่นหุ้นในรูปแบบที่ผู้คนนิยมกัน ซึ่งมีลักษณะคล้ายกับการพนันเสี่ยงทาย ท่านอบูฮูร็อยเราะฮฺ เราะฎิยัลลอฮุอันฮฺ เล่าว่า ท่านนบี ศ็อลลัลลอฮุอะลัยฮิวะสัลลัม กล่าวไว้ความว่า

ความว่า “ในยุคสมัยหนึ่งในอนาคต ผู้คนจะไม่สนใจว่าทรัพย์สินของพวกเขาในันได้มาด้วยวิธีการใด และจากแหล่งที่มาที่หะลาลหรือหะรอม?” (บันทึกโดยอัล-บุคอรีฮฺ หะดิษเลขที่ 2083)

อิบนุ อัลมุบาร็อก กล่าวว่า “สำหรับฉันแล้วการคืนเงินหนึ่งดิรฮัมที่ไม่แน่ใจในแหล่งที่มาของมัน ดีกว่าการที่ฉันจะบริจาคเงินหนึ่งแสนดิรฮัมเสียอีก” ท่านอุมร์ กล่าวว่า “พวกเราจะออกห่างจากเก้าในสิบของสิ่งที่หะลาลเพียงเพราะเกรงว่าจะไปเกี่ยวข้องกับสิ่งที่หะรอม” นักวิชาการบางท่านกล่าว

4.2 อิสลามกับการลดแลกแจมแถม

จากคำถาม ผมไปซื้อน้ำอัดลมที่ร้านค้าแห่งหนึ่ง หลังจากที่ได้ซื้อน้ำอัดลมเสร็จแล้ว ผมสังเกตเห็นข้อความใต้ฝาขวดน้ำอัดลมว่า “ซื้อหนึ่งแถมหนึ่ง” โดยไม่คิดมาก่อนว่าจะมีรายการแถมเช่นนี้ ผมสามารถใช้ฝาขวดแลกซื้อได้หรือไม่ หรือผมควรจะขว้างมันทิ้งไปเพราะมันอาจเป็นที่ต้องห้าม เนื่องจากเป็นการพนันหรืออะไรทำนองนั้น ถึงอย่างไรก็ตาม ผมก็ต้องซื้อน้ำอัดลมยี่ห้ออื่นอีก?

ปัจจุบัน หลายบริษัทได้ให้มาใช้วิธีการส่งเสริมการตลาดด้วยการให้ของกำนัลแก่ลูกค้าของตน ของกำนัลเหล่านี้อาจจะให้แก่ลูกค้าทุกคนหรืออาจให้แก่เฉพาะลูกค้าที่เลือกมาโดยวิธีการใดวิธีการหนึ่ง ซึ่งแล้วแต่บริษัทจะตัดสินใจ

เกี่ยวกับเรื่องนี้เชค อะหมัด อุตดี นักวิชาการอิสลามอาวุโสท่านหนึ่งที่สถาบันแห่งโตรอนโต แคนาดา ได้ให้คำตอบเกี่ยวกับเรื่องนี้ไว้ดังนี้ “การซื้อของหนึ่งชิ้นและได้แถมฟรีหนึ่งชิ้นไม่เป็นที่ต้องห้าม(ฮะรออม) ตราบใดที่ลูกค้าทุกคนที่ซื้อสินค้าอย่างเดียวกันได้รับการแถมเหมือนกัน” การพนันเป็นที่ฮะรออมเพราะมันมีเรื่องของความไม่แน่นอน (ฆะรออร) ปะปนอยู่ซึ่งทำให้บางคนได้รับและบางคนไม่ได้รับ ในกรณีนี้ ไม่มีใครที่ไม่ได้รับของรางวัลแถมตราบใดที่เวลาการให้ของแถมยังไม่สิ้นสุด ดังนั้น มันจึงไม่มีเรื่องของความไม่แน่นอนเข้ามาเกี่ยวข้อง ผู้ชายมีอิสระที่จะจัดหาสิ่งจูงใจและรางวัลมาส่งเสริมการขายของตน

เชค มุสต่อฟา อะหมัด อัซซัรกอ ศาสตราจารย์ทางด้านนิติศาสตร์อิสลามที่มหาวิทยาลัยซีเรีย ได้พูดถึงรายละเอียดเกี่ยวกับเรื่องนี้ไว้ว่า “ความเห็นของผมเกี่ยวกับเรื่องนี้ก็เพื่อที่จะแยกแยะรางวัลของประเภทนี้ออกจากกัน นั่นคือ ของแถมโดยปกติที่ผู้ชายแถมให้แก่ผู้ซื้อสินค้าในปริมาณมาก อาจจะเป็นของเล่นเด็กหรือสินค้าบางชิ้นแถมเป็นการพิเศษ เพื่อแสดงความขอบคุณและผูกใจลูกค้าของแถมประเภทที่สองก็คือการให้รางวัลที่มีราคาแพงอย่างเช่น รถยนต์ ตู้เย็น ซึ่งคนที่จะได้รับก็คือลูกค้าที่ส่งคูไปและถูกจับสลากขึ้นมาได้”

สำหรับของแถมประเภทแรกซึ่งผู้ชายเคยให้แก่ผู้ซื้อสินค้าเป็นจำนวนมากนั้นเป็นที่อนุมัติ เพราะนี่เป็นการแสดงความขอบคุณต่อลูกค้า ส่วนของรางวัลประเภทที่สองซึ่งต้องใช้การจับสลากนั้นก็ไม่ว่าอะไรไปจากลัทธิเตอริที่นักวิชาการส่วนใหญ่มองว่าเป็นการพนันประเภทหนึ่ง ดังนั้น จึงเป็นที่ต้องห้ามและทำให้เกิดบาปแก่ทั้งผู้ชายและลูกค้า รางวัลที่เกิดขึ้นจากวิธีการดังกล่าวจึงไม่เป็นที่อนุมัติ นอกจากนี้แล้ว วิธีการนี้ยังทำให้ผู้ชายรายย่อยต้องได้รับความเสียหายด้วย เพราะมันทำให้ประชาชนไม่ไปซื้อของในร้านค้าย่อย เนื่องจากร้านค้านั้นไม่ได้ใช้วิธีการพนันมาล่อใจลูกค้า

ส่วนเชค ยูซุฟ อัล-กีอรฎอวี นักวิชาการมุสลิมผู้มีชื่อเสียงอีกคนหนึ่งให้ความเห็นเกี่ยวกับเรื่องนี้ว่า “ผมสนับสนุนการอธิบายในทางนิติศาสตร์เช่นนี้ ยิ่งไปกว่านั้น วิธีการนี้ในที่สุดแล้วก็คือวิธีการหนึ่งที่จะขึ้นราคาสินค้าโดยให้ผู้ซื้อเป็นผู้รับผิดชอบ นี่คือวิถีตะวันตกที่ใช้ในการกระตุ้นให้คนบริโภค

สินค้าเกินความจำเป็นทั้ง ๆ ที่ยังไม่มีมีความจำเป็นใด ๆ ที่จะต้องซื้อ ซึ่งเป็นการขัดต่อวิถีอิสลามที่ส่งเสริมความพอดีในทุกเรื่อง”

ส่วนผลทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของวิธีการดังกล่าวพออธิบายได้ดังนี้

“เป้าหมายของการส่งเสริมการขายส่วนใหญ่ที่ใช้กันในในสังคมทุนนิยม นั้นมิใช่การตอบสนองความต้องการที่เป็นอยู่อย่างมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผลหรือเพื่อสร้างความต้องการที่แท้จริงแล้วสำหรับสินค้าและบริการ แต่เพื่อสร้างความต้องการแบบผิวเผินชั่วคราวในสินค้าและบริการขึ้นมา “สลาซิงโซค” และวิธีการอื่น ๆ (เช่นการโฆษณา) จึงน่าที่จะต้องได้รับการวิเคราะห์โดยพิจารณาถึงผลทางด้านเศรษฐกิจและสังคม โดยเฉพาะทางด้านศีลธรรม อย่างไรก็ตามเป็นที่ชัดเจนว่าถึงแม้ผลของการส่งเสริมการขาย อาจจะไม่เป็นที่ต้องการจากด้านเศรษฐกิจและสังคม แต่ในสภาพที่ต้องแข่งขัน บริษัทเอกชนอาจจะไม่อยู่ในฐานะที่ดีที่สุดที่จะหลีกเลี่ยงการใช้กลเม็ดทางการตลาดเช่นนั้นได้

ถ้าหากผู้ออกกฎหมายในรัฐได้รู้สึกว่าการกระทบทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของการส่งเสริมการขายเช่นนั้นไม่พึงปรารถนา พวกเขาก็สามารถออกกฎหมายคุ้มครองสังคมให้พ้นจากผลกระทบดังกล่าวได้ เมื่อถึงเวลานั้น พวกบริษัทต่าง ๆ ที่มีความสามารถจะอยู่รอดและเจริญรุ่งเรืองได้ในตลาดที่ไม่จำเป็นต้องใช้วิธีการส่งเสริมการขายด้วยวิธีการสร้างความต้องการแบบหลอกลวงขึ้นมาก็จะได้พิจารณาถึงผลของมันและหลีกเลี่ยงการใช้วิธีการดังกล่าว” (บรรจง บินกาซัน, 2545 : 98-100)

4.3 การแข่งขันในอิสลาม

การแข่งขันนั้นถูกเป็นบทบัญญัติ โดยถือว่าเป็นกีฬาที่ดี ความจริงแล้วการแข่งขันกันนั้น บางทีเป็นการส่งเสริม (มุสตะฮับชะห) หรือบางทีก็เป็นเรื่องที่อนุญาต (มูบาฮะห) ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับที่ตั้งเจตนาและจุดมุ่งหมาย ซึ่งบางทีก็จะเป็นการวิ่งแข่งขันกันระหว่างคน และบางทีก็เป็นการยิงธนู หรือการใช้อาวุธ และบางทีก็เป็นม้า ล่อ และลา เป็นต้น (อัสฮัยยิด ซาบิก, 2558 : 340)

การแข่งขันเรียกในภาษาอาหรับว่า อัซ-สับาก (السَّبَاق) หรือ อัล-มุสาบะเกาะฮ (المُسَابَقَةُ) คือการที่บุคคลแข่งขันกับเพื่อน (คู่แข่ง) ในการขี่ม้าหรืออูฐ เป็นต้น การแข่งขันเป็นที่อนุมัติโดยมีหลักฐานจากอัซ-สุนนะฮ และอัล-อิจญ์มาฮ และการแข่งขันได้รับการยกเว้นจาก 3 เรื่องอันเป็นที่ต้องห้าม คือ การพนัน การทรมาณสัตว์ที่มีชีวิตเรื่องการกินและการได้สิ่งทดแทนและเติมพินสำหรับบุคคลเพียงคนเดียว ในกรณีเมื่อผู้แข่งขันทั้ง 2 ฝ่ายได้ยื่นสิ่งทดแทนเอาไว้ (วางเดิมพัน) เพื่อให้ผู้ชนะเอาสิ่งทดแทนและเติมพินนั้น

4.3.1 ประเภทของการแข่งขัน

การแข่งขัน (อัล-มุสาบะเกาะฮ) มี 2 ชนิด (อาลี เสือสมิง, 2555) คือ

1) การแข่งขันโดยไม่มีสิ่งทดแทน (อัล-อิวัฎ) ถือเป็นสิ่งอนุมัติ (ญาอิซ) โดยไม่มี การกำหนดเงื่อนไขด้วยสิ่งหนึ่งสิ่งใดที่แน่นอน เช่น การแข่งขันเดิน, แข่งเรือ, แข่งนก, แข่งล่อ, แข่งลา และแข่งช้าง เป็นต้น และอนุญาตให้แข่งขันมวยปล้ำและการยกก้อนหินเพื่อให้รู้ว่าผู้แข่งขัน คนใดแข็งแรงกว่า หลักฐานการแข่งขันชนิดนี้ คือหะดีษรายงานโดยอะหะหมัด, อิบูดาวูด, อัซซาฟี อีบี, อัน-นะซาอีบีและท่านอื่น ๆ

ความว่า “ท่านศาสดา ได้มีการวิ่งแข่ง กับภรรยาของท่าน คือท่านหญิงอาอิชะฮฺ (ร.ฎ.) ซึ่ง ในครั้งแรกท่านนบี ได้แพ้ให้กับท่านหญิงอาอิชะฮฺ (ร.ฎ.) และในครั้งที่ 2 ท่านนบี ก็ชนะได้”
นอกนี้ยังปรากฏหลักฐานว่า

ท่านนบีฯ เคยแข่งมวยปล้ำกับรูกานะฮฺ (รายงานโดยอิบูดาวูด)
และมีรายงานว่า

ท่านสลามะฮฺ อิบน์ อัล-อักวะฮฺได้แข่งขันวิ่งกับชายชาวอันศ็อรต่อหน้าท่านนบีฯ และ ปรากฏว่าท่านสลามะฮฺได้รับชัยชนะ (รายงานโดยมุสลิมและอะหะหมัด)

จากหลักฐานที่กล่าวมาข้างต้นนักนิติศาสตร์อิสลามหรือ ฟุคอฮฺอาอฺ ให้ใช้หลักการกียาสกับการ แข่งขันในประเภทอื่น ๆ เทียบกับตัวบทหลักฐานที่กล่าวมาข้างต้น

2) การแข่งขันโดยมีสิ่งทดแทน (อัล-อิวัฎ) นักวิชาการส่วนใหญ่ (ญุมฮูร์) มีความเห็นว่าจะไม่ อนุญาตให้แข่งขันโดยมีสิ่งทดแทนนอกเสียจากในการยิงธนู อูฐและม้า อันเป็นการฝึกในเรื่องการใช้ อาวุธและการขี่สัตว์พาหนะที่ใช้ในสงคราม

จากประเภทการแข่งขันที่กล่าวมา นักนิติศาสตร์อิสลาม หรือนักวิชาการอิสลามได้กล่าวถึง รูปแบบการแข่งขันอนุมัติหรือไม่อนุมัติ พอจะสรุปได้ดังนี้

1) การที่ผู้แข่งขันทั้งสองฝ่ายลงเงินเพื่อทำการแข่งขัน ถือว่าอยู่ในรูปแบบการพนันที่ฮะรอม เพราะทั้งสองฝ่ายอยู่ในระหว่างการมีได้มีเสีย

2) หากการแข่งขันมีการลงเงินรางวัลเพียงฝ่ายเดียว แล้วตกลงกันว่าหากอีกฝ่ายชนะก็จะได้ เงินรางวัลนี้ไป ก็ถือว่าไม่ฮะรอม ซึ่งรูปแบบนี้ไม่ค่อยจะมีนอกจากอีกฝ่ายหนึ่งต้องการจะทดสอบฝีมือ หรือชิงแข่งขันกระฉับมิตรเท่านั้นเอง

3) การแข่งขันที่มีเจ้าภาพหรือบุคคลอื่นได้นำเสนอรางวัลแก่ทีมผู้แข่งขัน ถือว่าไม่ฮะรอมแต่ ประการใด

4) ส่วนเงินรางวัลที่เอามาจากค่าสมัครนั้น หากทีมผู้แข่งขันลงเงินค่าสมัครโดยรู้ว่าจะใช้เป็น เงินรางวัล ถือว่าไม่ได้เพราะอยู่ในความหมายของการพนันอย่างหลีกเลี่ยงไม่พ้นเช่นกัน

"ไม่อนุญาตให้รวบรวมทรัพย์สินของผู้แข่งขันทั้งหมด เพื่อนำมาให้แก่ทีมที่ชนะหรือให้แก่บรรดาทีมที่ชนะตามลำดับ" (ฟัตวาหมายเลขที่ 5529 : 7/03/2005)

ดังนั้น ถ้าหากมีการแต่งตั้งคณะกรรมการในการจัดแข่งขัน ก็ให้พวกเขาำเงินอื่นที่ไม่ใช่เงินของผู้แข่งขันมาเป็นเงินรางวัล เพื่อไม่ให้อยู่ในรูปแบบการพนัน

จากข้อมูลที่ได้อีกกล่าวมา สรุปได้ว่าการละเล่นหรือการแข่งขันทุกชนิดที่มีการพนันเข้าไปเกี่ยวข้องถือเป็นสิ่งต้องห้าม(حَرَامٌ) การพนันในการละเล่น เช่น หมากรุก, การทอดลูกเต๋า, การเล่นไฮโล, การเล่นถั่ว, การเล่นน้ำเต๋ายูปลา การพนันที่เกี่ยวข้องกับกีฬา เช่น มวยต่อสู้ การพนันฟุตบอล เป็นต้น นอกจากนี้การเล่นห่วย ลอตเตอรี่ หรือสลากกินแบ่งรัฐบาล ทั้งที่ถูกกฎหมายและผิดกฎหมายถือเป็นสิ่งต้องห้าม เช่นกัน

การละเล่นและการแข่งขันบางประเภท เช่น การเล่นหมากรุก เพื่อฝึกสมองและปฏิภาณไหวพริบ การยิงธนู การขี่ม้า การวิ่งแข่ง เป็นต้น ถือเป็นสิ่งที่อนุมัติ (مُبَاحٌ) แต่มีเงื่อนไข 3 ประการดังนี้ (Rofeekie kareeme, 2552) คือ

- 1) การละเล่นและการแข่งขันดังกล่าวต้องไม่เป็นเหตุทำให้เกิดความล่าช้าในการละหมาดจนเลยเวลาการละหมาดที่ถูกกำหนดไว้
- 2) ต้องไม่มีการพนันเข้าไปเกี่ยวข้อง
- 3) ผู้เล่นต้องรักษามารยาทและกติการะหว่างการเล่นหรือการแข่งขัน ไม่พูดจาหยาบคาบไม่ด่าทอ เป็นต้น

หากขาดเงื่อนไขข้อหนึ่งข้อใดจาก 3 ประการนี้นักวิชาการถือว่าเป็นสิ่งต้องห้าม (حَرَامٌ)

4.3.2 อนุญาตให้ต่อรองกันได้

การแข่งขันโดยไม่มี การต่อรองกันนั้น เป็นที่อนุญาต ทั้งนี้เป็นมติเอกฉันท์ของบรรดานักปราชญ์ ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว

ส่วนการแข่งขันที่มีการต่อรองกัน ก็เป็นที่อนุญาตในรูปแบบต่อไปนี้

- 1) อนุญาตให้เอาเงินในการแข่งขันได้ ถ้าปรากฏว่าการแข่งขันมาจากเจ้าเมืองหรือจากคนอื่น เช่น กล่าวแก่ผู้เข้าแข่งขันว่า "ผู้ใดในหมู่พวกท่านได้ชัยชนะ เขาก็จะได้นำเงินจำนวนนี้ไป"
- 2) หรือคนหนึ่งในจำนวนผู้เข้าแข่งขันได้ออกเงินจำนวนหนึ่ง แล้วกล่าวแก่ผู้ร่วมแข่งขันว่าหากท่านชนะฉัน เงินจำนวนนี้ก็จะเป็นของท่าน และหากฉันชนะท่าน ท่านก็จะไม่ได้อะไรจากฉันและฉันก็จะไม่ได้อะไรจากท่าน
- 3) ถ้าปรากฏว่าเงินมาจากผู้เข้าแข่งขันทั้งสอง หรือเอามาจากผู้เข้าแข่งขัน โดยที่พวกเขา กำหนดให้มีคนกลางเป็นผู้เอาเงินถ้าคนหนึ่งชนะ ส่วนคนแพ้ก็ไม่มี การปรับเงินแต่อย่างใด

มีผู้กล่าวถามอะนัสว่า ในสมัยของท่านรอซูล คือลัลลอลฮุอะลัยฮิวะซัลมิม พวกท่านเคยต่อรองกันไหม? และท่านรอซูลเองเคยต่อรองไหม? เขาตอบว่า มีการต่อรอง ขอสาบานต่ออัลลอฮ์ ได้ มีการต่อรองกันในเรื่องม้าตัวหนึ่ง ชื่อ สัฟฮะหุ ผู้คนได้ชัยชนะกัน เรื่องดังกล่าวนั้นได้มีการกล่าวขวัญกันมาก และเป็นທີ່ประหลาดใจของผู้คน บันทึกโดย อะหมัด (อิซฮัยยิด ซาบิก, 2558 : 342)

4.3.3 รูปแบบที่เป็นที่ห้ามต่อรองกัน

ไม่อนุญาตให้มีการต่อรองกันในกรณีนี้เมื่อแต่ละคนได้ชัยชนะก็จะได้เงินไป ส่วนผู้แพ้ก็จะเสียเงินก็จะถูกปรับเงิน ในกรณีเช่นนี้ถือว่าเป็นการพนันที่เป็นที่ห้าม (หะรอม)

ท่านรอซูล คือลัลลอลฮุอะลัยฮิวะซัลมิม ได้กล่าวว่า ม้านั้นแบ่งออกเป็น 3 ประเภท

1. ม้าเพื่อพระผู้ทรงกรุณาปรานี (เพื่ออัลลอฮ์)
2. ม้าเพื่อมนุษย์
3. ม้าเพื่อซาตาน

สำหรับม้าเพื่ออัลลอฮ์ คือม้าที่เกี่ยวข้องอยู่ในหนทางของอัลลอฮ์ ทุกส่วนของร่างกาย มูลของมันและเยี่ยวของมัน (โดยที่ท่านกล่าว.....) เป็นไปตามที่อัลลอฮ์ทรงประสงค์

ส่วนม้าเพื่อซาตานนั้น คือม้าที่เอาไปเล่นการพนัน ต่อรองกัน

ส่วนม้าเพื่อมนุษย์ คือม้าผูกพันอยู่กับมนุษย์ ท้องของมันจะให้ผลิตผลแก่มนุษย์ มันจะปกป้องความจนที่ได้เกิดกับมนุษย์ (อิซฮัยยิด ซาบิก, 2558 : 342)

4.3.3 การแข่งขันที่มีการวางเงินที่อิสลามอนุญาต

การแข่งขันที่มีการวางเงินที่อิสลามอนุญาตจะมีอยู่ 2 ลักษณะ ซึ่งทั้งสองลักษณะนี้ ผู้วางเงินจะมี "เสีย" หรือ "เสมอตัว" อย่างใดอย่างหนึ่งแต่ไม่มี "ได้" ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้ (ปราโมทย์ ศรีอุทัย, มปป) คือ

(1) สองคนแข่งขันกัน และมีคนหนึ่งวางเงินฝ่ายเดียว โดยมีเงื่อนไขว่า หากอีกฝ่ายชนะ ก็ให้เอาเงินนั้นไป แต่หากเจ้าของเงินชนะเขาก็เอาเงินของเขากลับมา

(2) มีการวางเงินทั้งสองฝ่าย แต่มีคนกลางอีกคนร่วมแข่งขันด้วยโดยคนกลางไม่ต้องวางเงิน หากคนกลางชนะ ก็จะได้รับเงินจากทั้งสองฝ่าย แต่หากคนกลางแพ้ เงินนั้นก็กลับคืนสู่เจ้าของแต่ละคนตามเดิม .. ซึ่งกรณีนี้จะเห็นได้ว่า ผู้วางเงินจะไม่มีคำว่า "ได้" แต่จะมี "เสีย" หรือ "เสมอตัว" อย่างที่กล่าวมาแล้ว ..ข้อนี้ จะแตกต่างจากการพนันที่มีทั้งได้, มีทั้งเสีย, เพราะฉะนั้น การแข่งขันใดๆที่มีผลให้ผู้จ่ายเงินมี "ได้" หรือ "เสีย" อย่างใดอย่างหนึ่ง ก็ถือว่าเป็นการพนันที่ห้าม

สำหรับเรื่องการแข่งขันอื่นๆในหลักการอิสลาม หากผู้ร่วมแข่งขันจะต้องจ่ายค่าสมัคร เมื่อเขาชนะเขาก็จะได้รับรางวัล อาจจะเป็นเงินสดหรือสิ่งของอย่างอื่น แต่หากเขาแพ้ เขาก็จะเสียเงินค่า

สมัครนั้นจะถูกริบไป สรุ๊ป คือการแข่งขันในลักษณะดังกล่าวจึงหลีกเลี่ยงจากคำว่า "การพนัน" ไม่ได้
อย่างแน่นอนในหลักการอิสลาม

ส่วนหุ้มนการรับสิ่งตอบแทน (รางวัล) ในการแข่งขัน

การแข่งขันด้วยหวังผลตอบแทน (รางวัล) ถือว่าไม่ถูกต้อง ยกเว้น การแข่งขันวิ่งอูฐ หรือวิ่งม้า
หรือยิงธนู เพราะท่านรอซูล คืออลลัลลอฮฺ อะลัยฮิ วะสัลลัม ได้กล่าวว่า

«لَا سَبَقَ إِلَّا فِي نَصْلِ أَوْ خُفٍّ أَوْ حَافِرٍ». أخرجه أبو داود والترمذي.

ความว่า “จะไม่ใช้การแข่งขันเว้นแต่ในหัวลูกศร (ยิงธนู) หรือฝีเท้า (แข่งอูฐ) หรือกีบเท้าสัตว์
(แข่งม้า)” (หะดีษ เศาะฮี้หฺ บันทีกโดย อิบู ดาวูด 2574 และ อัต-ติรมิซียฺ 1700 และนี่เป็นสำนวนของ
ท่าน)

การรับรางวัลในการแข่งขันมีอยู่ 3 กรณี คือ

- 1) อนุญาตให้มีการแข่งขันด้วยของรางวัล คือ การขี่ม้า การขี่อูฐ และการยิงธนู
- 2) ไม่อนุญาตให้มีการแข่งขัน ไม่ว่าจะมิของรางวัลหรือไม่ก็ตาม เช่น การเล่นเกมเต๋า หมากกรุก
การพนัน และสิ่งที่คล้ายกับสิ่งที่กล่าวมาข้างต้น
- 3) อนุญาตให้มีการแข่งขันโดยไม่มีของรางวัล และไม่อนุญาตด้วยการมีรางวัล นี่คือหลักการ
เดิมของการแข่งขันส่วนใหญ่ เช่น การแข่งฝีเท้า การแข่งเรือ การแข่งมวยปล้ำ และสิ่งที่คล้ายกับสิ่งที่
กล่าวมาข้างต้น แต่อนุญาตให้มอบรางวัลหรือค่าตอบแทนที่ไม่มีการกำหนดตายตัวหรือบอกกล่าวไว้
ล่วงหน้าแก่ผู้ชนะเพื่อเป็นการให้กำลังใจ

ส่วนการเดิมพัน หมายถึง ทุกๆ การดำเนินการทางการเงินที่ได้กำไรและขาดทุนโดยปราศจาก
ความอดุทธสาหะ

หุ้มนของการเดิมพันและการพนัน

ห้ามเล่นเดิมพัน การพนัน และการเล่นทอดลูกเต๋า

- 1) อลลลอฮฺได้ตรัสไว้ในซูเราะฮ์อัลมาอิดะฮฺ ความว่า

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّمَا الْخَمْرُ وَالْمَيْسِرُ وَالْأَنْصَابُ وَالْأَزْلَامُ رِجْسٌ مِّنْ

عَمَلِ الشَّيْطَانِ فَاجْتَنِبُوهُ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴿٩٠﴾

“แท้จริงสุราและการพนันและแท่นหินสำหรับบูชายัญและการเสี่ยงต้วนั้น เป็นสิ่งโสมนอน
เกิดจากการกระทำของชัยฏอน ดังนั้นพวกเจ้าจงห่างไกลจากมันเสีย” (5 : 90)

2) จากท่านบรู๊ยะดะฮฺ เราะฆะอียัลลอฮฺ อันฮุ ว่า ท่านรอซูลุลลอฮฺ ค็อลลัลลอฮฺ อะลัยฮิ วะสัลลัม ได้กล่าวว่า “ผู้ใดที่เล่นลูกเต๋าเสมือนกับว่าเขาได้จุ่มมือของเขาลงในเนื้อหมูและเลือดของ มัน” (บันทึกโดยมุสลิม 2260)

4.3.4 หุ้ก่มการรับของขวัญจากตลาดการค้า

ของขวัญและรางวัลต่างๆที่มีการแจกกันตามท้องตลาดตามปริมาณสินค้า และในการแข่งขัน การโชว์สินค้า การจัดมหกรรมกีฬา สินค้า และศิลปะ การแข่งขันวาดภาพเหมือน ภาพถ่ายสิ่งมีชีวิต การแข่งขันโชว์เครื่องแต่งกาย การแข่งเทพีความงาม เป็นต้น ล้วนเป็นสิ่งที่นำไปสู่สิ่งที่ไม่ฮาลาลห้าม

เช่นเดียวกับการเล่นที่ล่อลวงสติปัญญาของคน กิณฑริพย์ของผู้อื่นโดยมิชอบ สูญเสียเวลา สร้างความเสื่อมเสียแก่ศาสนาและจริยธรรม และหมกมุ่นอยู่กับสิ่งที่ไม่ได้ถูกสร้างมาเพื่อการนั้น ดังนั้น มุสลิมจึงจำเป็นต้องระมัดระวังจากสิ่งเหล่านั้น

4.4 การตั้งรางวัล

4.4.1 คำนิยาม :

ญุอาละห์ - ตามหลักภาษา - เป็นคำเรียกขานสิ่งที่คนหนึ่งกำหนดไว้ให้แก่อีกคนหนึ่งต่อสิ่งที่เขากระทำขึ้น

ตามหลักการศาสนา : คือการผูกพันค่าตอบแทนที่กำหนดแน่นอนให้แก่การทำงานที่แน่นอน ที่รู้กันดี หรือยังไม่รู้จักตัวบุคคลที่แน่นอนหรือไม่รู้ตัวบุคคล หมายความว่าขึ้นงานนี้เกิดจากคนทำงานที่ รู้ตัวแน่นอนหรือไม่รู้ขึ้นงานที่แน่นอน และความหมายของคำนิยามนี้จะชัดเจนขึ้นเมื่อพูดถึง องค์ประกอบของมันเกี่ยวกับการบัญญัติเรื่อง ญุอาละห์ :

ญุอาละห์ถูกบัญญัติอยู่ในหลักการศาสนา โดยมีหลักฐานจากฮะดีษที่อะบูสะอีด อัลคุดรีย์ (ร.ด) ได้รายงานไว้ว่า : ความว่า

มีซอฮาบะห์ ของท่านรอซูลุลลอฮฺ (ซ.ล) กลุ่มหนึ่งอยู่ในการเดินทาง พวกเขาได้ลงพักอยู่ ใกล้กับอาหรับเผ่าหนึ่ง พวกเขาขอร้องให้อาหรับเผ่านั้นรับรองพวกเขาในฐานะเป็นแขก แต่พวกนั้น ปฏิเสธที่จะให้การต้อนรับพวกเขา ต่อมาหัวหน้าของอาหรับเผ่านั้นถูกสัตว์ร้ายตอย พวกนั้นได้ พยายามหาทุกอย่างมาเยี้ยวยาแต่ก็ไม่เกิดประโยชน์แก่เขา พวกเขาบางคนกล่าวว่า : พวกท่านควรไป หาคนพวกนั้น (ซอฮาบะห์) ที่ได้มาลงพักอยู่ที่นั่น เชื่อว่าพวกเขาบางคนจะมีสิ่งที่เป็นประโยชน์ พวก เขาจึงได้ไปหาพวกซอฮาบะห์ แล้วกล่าวว่า : พวกท่านทั้งหลาย นายของเราถูกสัตว์ร้ายตอย และพวก เราได้พยายามหาทุกอย่างมาเยี้ยวยาแต่ไม่เกิดประโยชน์แก่เขา มีใครบ้างจากพวกท่านมีสิ่งที่จะเป็น ประโยชน์บ้าง? ซอฮาบะห์บางคนกล่าวว่า มี สาบานต่ออัลลอฮฺว่า ฉันเป่าคาถาได้ แต่ ขอสาบาน ต่ออัลลอฮฺว่าพวกเราขอให้อาหรับเผ่านี้รับรองพวกเราในฐานะเป็นแขก แต่พวกท่านไม่ยอมต้อนรับ ดังนั้นฉันจะไม่เป่าคาถาให้แก่พวกท่านนอกจากพวกท่านจะต้องตั้งรางวัลให้แก่พวกเราเสียก่อน พวก

นั้นจึงตกลงกับซอฮาบะห์มอบแพะให้ฝูงหนึ่ง ซอฮาบะห์คนนั้นจึงไปเป่าพร้อมด้วยน้ำลายเป็นละอองลงบนหัวหน้าเผ่า และเขาได้อ่าน (อัลฮัมดุลิลลฮ์รอบบิ้ลอะละมีน) หัวหน้าเผ่ามีสภาพเหมือนอูฐที่ถูกแก้ออกจากเชือกผูกขา เขาเดินได้โดยไม่มีอาการเจ็บปวดใด ๆ ผู้รายงานได้กล่าวว่า : พวกเขาได้จ่ายรางวัลให้แก่ซอฮาบะห์กลุ่มนั้น ตามที่ได้พวกเขาได้ตกลงกันไว้ ซอฮาบะห์บางท่านกล่าวว่า : พวกท่านจงแบ่งกันเถิด ผู้ที่เป่าคาถากล่าวว่า พวกท่านอย่ากระทำการจนกว่าพวกเราจะไปหาท่านนบี (ซ.ล) เพื่อพวกเราจะได้เล่าให้ท่านฟังถึงสิ่งที่เกิดขึ้น และคิดว่าท่านจะมีบัญชาแก่พวกเราอย่างไร พวกเขาได้มาหาท่านรอซูลุลเลาะห์ (ซ.ล) และได้เล่าให้ท่านฟัง ท่านได้กล่าวว่า “ท่านรู้ได้อย่างไรว่า พากุฮะห์เป็นคาถา?” หลังจากนั้นท่านได้กล่าวว่า : พวกท่านทำถูกต้องแล้ว จงแบ่งกันเถิด และแบ่งให้ฉันด้วยส่วนหนึ่ง ท่านรอซูลุลเลาะห์ (ซ.ล) หัวเราะ (รายงานโดยบุคอรี เรื่องการเช่า-จ้าง, บท : รางวัลที่จะมอบให้ในเรื่องคาถา...เลขที่ 2156 และมุสลิม : เรื่องสลาม, บท : เอาค่าจ้างจากคาถา...เลขที่ 2201)

คำพูดของท่านนบี (ซ.ล) เท่ากับเป็นการยืนยันการกระทำของพวกเขา และเป็นหลักฐานเรื่องการตั้งรางวัล

และนำคำดำรัสของอัลลอฮ์ ตะอาลา มาช่วยเสริมในเรื่องนี้ ในซูเราะฮ์ยูซุฟคือ

قَالُوا نَفَقِدُ صَوْاعَ الْمَلِكِ وَلِمَنْ جَاءَ بِهِ حِمْلُ بَعِيرٍ وَأَنَا بِهِ زَعِيمٌ

“พวกเขา (พวกผู้ช่วย) ได้กล่าวว่าเราจะค้นหาภานะที่ใช้ดวงของกษัตริย์ ผู้ใดนำมาได้จะได้รับรางวัลอาหารเท่ากับที่อูฐบรรทุก โดยฉันเป็นผู้รับรอง” (12 : 72)

แม้ว่าเรื่องราวดังกล่าวจะปรากฏอยู่ในบัญญัติของผู้ที่อยู่ในยุคก่อนพวกเราก็ตาม แต่ในบัญญัติของพวกเราก็มียี่สิ่งที่ยืนยันรับรองในเรื่องเดียวกันนั้น ดังปรากฏในชะดีษก่อน ดังนั้นจึงนำมาช่วยเสริมการอ้างอิง แม้เราจะไม่ใช่เป็นหลักฐานโดยตรงก็ตาม

4.4.2 เคล็ดลับเรื่องการตั้งรางวัล :

เคล็ดลับในการบัญญัติเรื่องการตั้งรางวัลก็เพราะมีความจำเป็นเรียกร้องเช่นนั้น บางคนของหายไม่มีอาสาสมัครออกค้นหา และนำมาคืน และไม่อาจว่าจ้างให้ทำเช่นนั้นได้เพราะเป็นสิ่งที่ไม่อาจกำหนดขอบเขตได้ เขาจึงตั้งรางวัลให้แก่ผู้ที่จะช่วยเหลือเขาออกค้นหาและนำมาคืนให้ จึงได้มีการบัญญัติเรื่องนี้ขึ้นเพราะมีประโยชน์ และเพื่อสนองความต้องการ

4.4.3 องค์ประกอบสำคัญของการตั้งรางวัล

มีสี่ประการ : คู่ตกลงสองฝ่าย, คำพูดเสนอสนอง, ชื่องาน, ค่าตอบแทน

1) คู่ตกลงสองฝ่าย ได้แก่

- ผู้ตั้งรางวัล : คือเจ้าของชิ้นงานที่ผูกพันชิ้นงานกับรางวัล โดยไม่มีเงื่อนไขว่าจะต้องเป็นผู้บรรลุนิติภาวะ มีสติปัญญาสมบูรณ์ สามารถรับผิดชอบตนเองได้

- ผู้ทำงาน : คือผู้ที่จะทำงานให้ และมีสิทธิ์รับรางวัล โดยไม่มีเงื่อนไขว่าจะต้องเป็นคนใดคนหนึ่งแน่นอน เช่นคนหนึ่งกล่าวว่า ใครนำรถยนต์ของฉันทกลับคืนมาได้ เขาจะได้รับรางวัลจำนวนเท่านั้นเท่านี้ และเพราะผู้ตั้งรางวัลอาจมีงานจะต้องทำ และไม่รู้จักผู้ที่จะทำงานดังกล่าวให้เขา จึงยินยอมให้เขาตั้งรางวัลให้แก่ผู้ที่จะทำงานนั้น แม้จะ 모르ตัวว่าเป็นใครก็ตาม

2) **ถ้อยคำ** คือถ้อยคำที่บ่งชี้ว่าอนุญาตให้ทำงานที่ต้องการโดยมีค่าตอบแทนที่ผูกพันอยู่ เช่นผู้ตั้งรางวัลกล่าวว่า ผู้ใดนำรถยนต์ของฉันทกลับคืนได้ เขาจะได้รับรางวัลหนึ่งหมื่นบาท เป็นต้น หรือกล่าวแก่นายแพทย์ว่า ถ้าหากท่านรักษาคนไข้ของฉันทหาย ท่านจะได้รับรางวัลเท่านั้นเท่านี้ หรือพูดกับครูว่า ถ้าหากท่านสอนลูกของฉันทจนอ่านออกเขียนได้ท่านจะได้รับรางวัลเท่านั้นเท่านี้ เป็นต้น

โดยไม่มีเงื่อนไขว่าคนที่เข้าทำงานจะต้องกล่าวคำตอบรับ แม้จะเป็นบุคคลที่ถูกเจาะจงตัวก็ตาม เพราะในเรื่องการตั้งรางวัลนั้น ศาสนายินยอมให้ไม่รู้ตัวคนทำงานได้

3) **ชิ้นงาน** คือสิ่งที่เจ้าของทรัพย์สินตั้งเงื่อนไขเพื่อให้มีสิทธิ์รับรางวัล เช่น การนำของหายมาคืนได้ หรือสอนเด็ก หรือรักษาผู้ป่วย เป็นต้น

ไม่มีเงื่อนไขว่าชิ้นงานจะต้องเป็นสิ่งที่รู้แน่ชัด เหมือนเช่นผลประโยชน์ในเรื่องการเช่าซึ่งจะต้องเป็นถูกกำหนดด้วยการทำงานหรือเวลา ดังนั้นการตั้งรางวัลจึงมีผลใช้ได้แม้ชิ้นงานที่ตั้งรางวัลไว้ให้จะยังไม่รู้แน่ชัดก็ตาม หมายถึงยังไม่ได้ถูกกำหนดด้วยการทำงานหรือเวลา เพราะกว่าจะนำของหายมาคืนได้หรือสอนเด็กจนกว่าอ่านออกเขียนได้อาจต้องใช้เวลาช้านานหรือใช้เวลาช่วงสั้น ๆ ก็ได้ และอาจต้องใช้แรงงานอย่างมาก หรืออาจไม่ต้องใช้แรงงานมากก็ได้ ทั้งหมดที่กล่าวมานั้นเป็นสิ่งที่ไม่อาจรู้ได้โดยแน่ชัดในการทำงานศาสนาจึงอภัยให้เพราะเป็นสิ่งที่ประชาชนมีความต้องการ

4) **ค่าตอบแทน** คือสิ่งที่ผู้ตั้งรางวัลผูกมัดตนเองว่าจะจ่ายให้แก่คนที่ทำงาน โดยมีเงื่อนไขว่าค่าตอบแทนนี้จะต้องเป็นสิ่งที่รู้กันชัดเจน เนื่องจากเป็นข้อตกลงที่มีการตอบแทนซึ่งกันและกัน ดังนั้นถ้าหากสิ่งตอบแทนไม่รู้ชัดเจน ข้อตกลงก็ใช้ไม่ได้ ในกรณีนี้ถ้าหากผู้ทำงานได้ทำงานไป เขาก็มีสิทธิ์ได้รับค่าตอบแทนตามราคาท้องตลาด เพราะมีหลักเกณฑ์อยู่ว่าข้อตกลงทุกข้อตกลงที่จำเป็นต้องจ่ายค่าตอบแทนตามที่ได้ระบุไว้ เมื่อมีผลใช้ได้ ก็จำเป็นต้องจ่ายค่าตอบแทนตามราคาท้องตลาด เมื่อข้อตกลงนั้นใช้ไม่ได้

4.4.4 ข้อกำหนดของการตั้งรางวัล

การตั้งรางวัลมีข้อกำหนดหลายประการ ได้แก่

1) **เป็นข้อตกลงที่ไม่ผูกมัด** หมายความว่ายินยอมให้ยกเลิกได้ จากฝ่ายผู้ตั้งรางวัลเมื่อใดที่เขา

ต้องการ เช่นเดียวกับผู้ทำงานที่จะทิ้งงานเมื่อใดก็ได้โดยอีกฝ่ายหนึ่งจะยินยอมหรือไม่ก็ตาม และโดยอีกฝ่ายหนึ่งจะรู้ว่ามีการยกเลิกหรือไม่ก็ตาม ทั้งนี้ เพราะเป็นข้อตกลงทำงานที่ไม่รู้แน่ชัดโดยมีสิ่งตอบแทน ดังนั้นจึงยินยอมให้คู่ตกลงทั้งสองฝ่ายยกเลิกข้อตกลงได้

ดังนั้นถ้าหากผู้ทำงานเป็นฝ่ายยกเลิก เขาจะไม่ได้รับอะไรตอบแทนเลย แม้เขาจะได้เริ่มทำงานไปเป็นบางส่วนแล้วก็ตาม เพราะเขาจะไม่มีสิทธิ์ได้รับรางวัลนอกจากต้องทำงานแล้วเสร็จเท่านั้น ดังเป็นที่ทราบ แต่เขาได้ทิ้งงานไปเสียก่อน สิทธิของเขาจึงหลุดร่วงไป

แต่ถ้าหากผู้ตั้งรางวัลยกเลิกข้อตกลง มีหลักพิจารณาดังนี้ ถ้าหากยกเลิกข้อตกลงก่อนเริ่มงาน ก็ถือว่าไม่มีอะไรผูกพันเขา เพราะเขาบอกยกเลิกก่อนใช้ประโยชน์ใด ๆ จากผู้ทำงาน จึงไม่มีสิ่งใดผูกพันกับเขา แต่ถ้าหากเขาบอกเลิกหลังจากเริ่มทำงานไปแล้ว เขาจะต้องจ่ายค่าจ้างตามราคาท้องตลาดในส่วนที่ได้มีการทำงานจริง เพราะเขาได้ใช้ประโยชน์ส่วนหนึ่งของผู้ทำงานไปโดยไม่มีค่าตอบแทน ดังนั้นจึงจำเป็นต้องจ่ายค่าจ้างให้เขา

2) จะไม่มีสิทธิ์ได้รับรางวัลนอกจากผู้ตั้งรางวัลจะต้องบอกอนุญาตให้ เช่นกล่าวว่า ผู้ใดพบของหายของฉันทัน เขาจะได้รับเท่านั้นเท่านี้ เมื่อคนหนึ่งทำงานโดยไม่ได้รับอนุญาต เขาไม่มีสิทธิ์ได้รับอะไรเลย เช่นเดียวกับกรณีที่มีคนหนึ่งพบของหาย แล้วนำไปคืนเจ้าของ หรือได้สอนลูกของคน ๆ หนึ่งให้อ่านได้และเขียนได้ โดยผู้ปกครองไม่ได้อนุญาต เพราะเท่ากับเขาได้ใช้ความสามารถของเขาโดยไม่มีค่าตอบแทน ดังนั้นเขาจึงไม่มีสิทธิ์ได้ค่าตอบแทน

ถ้าอนุญาตให้คนหนึ่งทำงานโดยไม่ได้ตั้งเงื่อนไขเรื่องรางวัลไว้ ตามมัชฮับซาฟีอีถือว่าเขาไม่มีสิทธิ์ได้รับอะไรเลย มีทรรศนะหนึ่งกล่าวว่า เขาจำเป็นต้องจ่ายค่าจ้างตามราคาท้องตลาด ถ้าหากเป็นที่รู้กันว่าผู้ทำงานลักษณะนี้โดยมีค่าจ้าง

ถ้าหากอนุญาตให้คนหนึ่งทำงาน แต่คนอื่นเข้ามาทำ คนที่เข้ามาทำโดยไม่ได้รับอนุญาต จะไม่ได้รับอะไรตอบแทนเลย ถึงแม้จะรู้กันว่าการทำงานลักษณะนี้จะมีค่าจ้างก็ตาม เนื่องจากไม่มีข้อผูกพันกับเขาว่าจะต้องจ่ายค่าตอบแทน การทำงานของเขาจึงเป็นการอาสาเข้ามาทำ

3) ผู้ทำงานจะยังไม่มีสิทธิ์ได้รับรางวัลจนกว่าทำงานแล้วเสร็จ เช่น หายจากอาการป่วย ถ้าหากตั้งรางวัลให้แก่การรักษาจนหายป่วย หรือต้องอ่านออกเขียนได้อย่างแตกฉาน ถ้าหากตั้งรางวัล ให้แก่การสอนจนอ่านออกเขียนได้ เป็นต้น หรือต้องนำของหายมาคืนได้ ถ้าหากตั้งรางวัลให้แก่การนำของหายมาคืน

ถ้าหากมีการทำงานร่วมกันมากกว่าหนึ่งคน พวกเขาจะมีสิทธิ์จะได้รับรางวัลเท่า ๆ กัน แม้ว่าจะทำงานไม่เท่ากันก็ตาม เพราะไม่สามารถกำหนดขอบเขตของแต่ละคนได้ จนสามารถแบ่งรางวัลให้แก่แต่ละคนตามสัดส่วนของงานที่แต่ละคนได้ทำไป

4) ยินยอมให้มีการเพิ่มและลดรางวัลได้ก่อนเสร็จงาน ถ้าหากผู้ตั้งรางวัลกล่าวแก่คนหนึ่งว่าท่านจงทำงานชิ้นนี้ ท่านจะได้รับเงินหนึ่งร้อยบาท ต่อมาเขากล่าวว่า ท่านจงทำงานชิ้นนี้ ท่าน

จะได้รับเงินสองร้อยบาท หรือได้รับเงินห้าสิบบาท เมื่อเสร็จงานผู้ที่ตั้งรางวัลจำเป็นต้องจ่ายเงินครั้งสุดท้ายที่เขาพูดออกไปคือสองร้อยบาทหรือห้าสิบบาท ถ้าหากผู้ตั้งรางวัลพูดออกไปก่อนผู้ทำงานจะลงมือทำงาน และผู้ทำงานรู้ว่าผู้ตั้งรางวัลได้พูดเช่นนั้นในกรณีที่ผู้ทำงานถูกเจาะจงตัวแน่นอน หรือผู้ตั้งรางวัลได้ประกาศออกไป ในกรณีที่ผู้ทำงานไม่ได้ถูกเจาะจงตัวแน่นอน

ถ้าหากการเพิ่มหรือลดเงินรางวัลเกิดขึ้นภายหลังจากได้ลงมือทำงานไปแล้ว จำเป็นต้องจ่ายค่าจ้างให้แก่ผู้ทำงานในราคาท้องตลาด เพราะข้อผูกมัดครั้งที่สองได้ไปยกเลิกข้อผูกมัดครั้งแรก และการยกเลิกขณะทำงานทำให้ต้องกลับไปใช้ค่าจ้างตามราคาท้องตลาด

และถือว่ามิใช่ข้อกำหนดเช่นเดียวกับกรณีที่มีการเพิ่ม หรือลดรางวัลก่อนเริ่มลงมือทำงาน โดยผู้ทำงานที่เจาะจงแน่นอนไม่รู้เรื่องดังกล่าว หรือผู้ที่ตั้งรางวัลไม่ได้ประกาศให้ทราบทั่วกัน ผู้ทำงานก็มีสิทธิ์ได้รับค่าจ้างในราคาท้องตลาด ตามทฤษฎีที่มีน้ำหนัก (รอญี)

5) เมื่อผู้ตั้งรางวัลกับผู้ทำงานเกิดขัดแย้งกัน ถ้าหากทั้งสองฝ่ายเกิดขัดแย้งกันในเงื่อนไขของรางวัล โดยผู้ทำงานกล่าวว่า ท่านตั้งรางวัลให้แก่การทำงานชิ้นนี้ ผู้ตั้งรางวัลกล่าวว่า ผมไม่ได้ตั้งรางวัล ให้เชื่อคำพูดของผู้ตั้งรางวัล ด้วยการสาบาน เพราะแต่เดิมไม่ได้มีการตั้งรางวัล และผู้ทำงานได้อ้างการชดใช้และอ้างสัญญาผูกมัด ซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่มีอยู่แต่เดิม ตามหลักการให้พิจารณาคำพูดของผู้ที่ยึดอยู่กับหลักเดิม พร้อมการสาบาน

เช่นเดียวกับกรณีที่ทั้งสองฝ่ายขัดแย้งในเรื่องงานที่มีการตั้งรางวัลให้ เช่นผู้ตั้งรางวัลกล่าวว่า ฉันตั้งรางวัลไว้ให้แก่ผู้ที่นำรถยนต์ของฉันที่หายไปคืนมาได้ คนทำงานกล่าวว่า แต่ท่านตั้งรางวัลไว้ให้แก่การนำสิ่งของท่านชิ้นนี้ที่หายคืนมาได้ หรือทั้งสองฝ่ายขัดแย้งต่อบุคคลที่ทำงาน นายเดชกล่าวว่า ผมเป็นผู้ที่ทำงานชิ้นนี้ เจ้าของรางวัลกล่าวว่า คนอื่นเป็นคนทำ

ในสองรูปดังกล่าวให้เชื่อผู้ตั้งรางวัลด้วยการสาบาน เพราะผู้ทำงานอ้างเงื่อนไขการตั้งรางวัล ซึ่งไม่มีอยู่แต่เดิม เช่นเดียวกับที่อ้างการทำงานที่อยู่ในรับผิดชอบของตน โดยที่แต่เดิมตนไม่ต้องรับผิดชอบงานนั้น

ถ้าหากทั้งสองฝ่ายขัดแย้งกันในจำนวนของรางวัล หรือลักษณะหรือประเภทของรางวัล เช่น คนทำงานกล่าวว่า ท่านตั้งรางวัลไว้ให้ผมหนึ่งพันบาท เจ้าของรางวัลกล่าวว่า ฉันตั้งรางวัลไว้ห้าร้อยบาทหรือเขา กล่าวว่า สิบดอลลาร์ ผู้ตั้งรางวัลกล่าวว่า สิบ ดินาร์ เป็นต้น ในกรณีนี้ให้ทั้งสองฝ่ายสาบานยืนยันคำพูดของตน และปฏิเสธคำพูดของอีกฝ่ายหนึ่ง เมื่อทั้งสองฝ่ายได้ทำการสาบานแล้ว คำพูดของคนทั้งสองก็ถือว่าตกไป และคนทำงานมีสิทธิ์ได้รับค่าจ้างในราคาท้องตลาด

เช่นเดียวกับกรณีที่คนทั้งสองขัดแย้งกันในการทำงาน คนทำงานกล่าวว่า ท่านตั้งรางวัลให้ฉันในการทำงานชิ้นนี้เพียงชิ้นเดียว ผู้ตั้งรางวัลกล่าวว่า ฉันตั้งรางวัลให้แก่การทำงานชิ้นนี้และชิ้นนั้นด้วย ให้ทั้งสองฝ่ายสาบานยืนยันคำพูดของตนและปฏิเสธคำพูดของอีกฝ่ายหนึ่ง และให้คนทำงานได้รับค่าจ้างตามราคาท้องตลาด

ข้อแตกต่างระหว่างการตั้งรางวัลกับการว่าจ้าง

การตั้งรางวัลกับการว่าจ้างมีข้อแตกต่างกันหลายประเด็น ได้แก่

- 1) การตั้งรางวัลอนุญาตให้กระทำได้ในการทำงานที่ยังไม่รู้ชิ้นงาน ขณะที่ไม่อนุญาตให้มีการว่าจ้างทำงานที่ยังไม่รู้ชิ้นงานแน่นอน
- 2) การตั้งรางวัลอนุญาตให้กระทำได้กับคนทำงานที่ไม่รู้ตัวว่าเป็นใคร แต่การว่าจ้างไม่อนุญาตให้กระทำกับผู้ที่ไม่รู้ตัวตนว่าเป็นใคร
- 3) ในการว่าจ้างฝ่ายลูกจ้างที่จะเข้าทำงานจำเป็นต้องกล่าวคำสนอง (กอบูล) ส่วนในการตั้งรางวัลผู้ทำงานไม่จำเป็นต้องกล่าวคำสนอง (กอบูล)
- 4) ในการตั้งรางวัล ผู้ทำงานจะยังไม่มีสิทธิ์ได้รับรางวัลนอกจากทำงานเสร็จสิ้นลง และถ้าหากมีการตั้งเงื่อนไขให้จ่ายรางวัลล่วงหน้า ถือว่าข้อตกลงนั้นใช้ไม่ได้ ส่วนในการว่าจ้างนั้นอนุญาตให้ตั้งเงื่อนไขจ่ายค่าจ้างล่วงหน้าได้
- 5) การตั้งรางวัลเป็นข้อตกลงที่ไม่ผูกมัดตั้งเป็นที่ทราบ ขณะที่การเช่าเป็นข้อตกลงที่ผูกมัดฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่มีสิทธิ์ยกเลิกนอกจากต้องได้รับความยินยอมจากอีกฝ่ายหนึ่ง

5) งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากข้อมูลของกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย ระบุว่า ช่วงเดือนเมษายน-กันยายน 2558 ได้ให้ใบอนุญาตจัดให้มีการแถมพิกหรือรางวัลด้วยการเสี่ยงโชค 240 ราย เมื่อตรวจสอบลักษณะกิจกรรมจากเว็บไซต์บริษัทให้บริการจัดกิจกรรมการส่งเสริมการตลาดด้วยการชิงโชคแบบครบวงจรรายหนึ่ง พบสินค้า 80 รายการใช้กลยุทธ์เข้าข่าย Lotto Marketing มีรายละเอียดดังนี้

ประเภทสินค้า กลุ่มเครื่องดื่มใช้กลยุทธ์นี้มากเป็นอันดับหนึ่งคือ ร้อยละ 32.50 รองลงมาคือกลุ่มของกิน (31.25%) กลุ่มของใช้ (11.25%) และอื่น ๆ เช่น ผลิตภัณฑ์ความงาม ธนาคาร ปิมน้ำมัน รายการทีวี สายการบิน เป็นต้น

รูปแบบการชิงโชค อันดับแรกคือการส่ง SMS (รหัสใต้ฝา/ฉลาก/ใบเสร็จรับเงิน) มีมากถึงร้อยละ 38.10 ทิ้งห่างจากรูปแบบอื่น ๆ ทั้งรูปแบบดั้งเดิมคือ การส่งชิ้นส่วน/คูปอง (17.86%) และรูปแบบที่น่าจะเป็นแนวโน้มที่มีมากขึ้นอย่างการส่งภาพถ่าย (15.48%) หรือการกด Like&share (5.95%)

ของรางวัลอันดับแรกคือ ทองคำ/เพชร มีมากถึงร้อยละ 32.12 รองลงมาคือไอโฟน (26.28%) รถยนต์-รถจักรยานยนต์ (16.06%) และอื่น ๆ เช่น สินค้าไอที โปรแกรมท่องเที่ยว เครื่องใช้ไฟฟ้า บัตรกำนัลต่างๆ เป็นต้น ไอโฟนเป็นที่ต้องการมาก โดยเฉพาะลูกค้าที่เป็นเด็ก ไอโฟนถือเป็นรางวัลสูงสุด ได้ทองยังไม่เท่ากับได้ไอโฟน ถ้าได้ทองพ่อแม่เก็บหมดแต่ถ้าได้ไอโฟนเด็กได้ใช้

ความถี่ในการออกรางวัลบางธุรกิจเลือกการออกรางวัลเพียงครั้งเดียว แต่หลายธุรกิจเลือกการออกรางวัลแบบผสม เช่น ออกทุกวัน ทุกสัปดาห์ และให้รางวัลใหญ่ทุกเดือนหรือ 2-3 เดือนครั้ง เป็นต้น

จีระพันธ์ การะเกด (2554) ทำการศึกษาเรื่อง เครือข่ายเกมออนไลน์ และ ปัจจัยที่ทำให้เกิดการเสี่ยงโชคในเยาวชนกรณีศึกษา : สามก๊กออนไลน์ (3 Kingdoms Online) และสเปเชียลฟอร์ซ (Special Force) การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึง สาเหตุที่ทำให้เยาวชนมีพฤติกรรมการเสี่ยงโชค อันเกิดมาจากเกมออนไลน์ และ การลอกเลียนแบบพฤติกรรมเหล่านั้นมาประยุกต์ใช้ในสังคมแห่งชีวิตจริง รูปแบบการเสี่ยงโชคภายในเกมออนไลน์ ตลอดจนผลกระทบต่างๆ พร้อมทั้งแนวโน้มที่จะเกิดขึ้นในอนาคตจากการเสี่ยงโชคภายในเกมออนไลน์ของเยาวชน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษามีทั้งหมด 2 กลุ่มคือ กลุ่ม ผู้ประกอบการร้านอินเทอร์เน็ต บริเวณรอบมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ บางเขน 10 คน และกลุ่มเยาวชนที่เข้าร่วมเล่นเกม สามก๊กออนไลน์ (3 Kingdoms Online) และ สเปเชียลฟอร์ซ (Special Force) จำนวน 40คน แบ่งเป็นเพศชาย 20 คน และเพศหญิง 20 คน โดยใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก และการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม

จากผลการศึกษาพบว่าสาเหตุที่ทำให้เยาวชนเข้าร่วม และ เลิกเสี่ยงโชคภายในเกมออนไลน์ เกิดขึ้นจากบริบทต่างๆ ที่อยู่ในสังคมนรอบตัวของเยาวชนผู้เล่นเกมออนไลน์ อาทิเช่น ความสนุก ผลตอบแทนจากการเสี่ยงโชค ความอยากรู้อยากลอง เพื่อน เนื้อหาของเกมออนไลน์สิ่งต่างๆ เหล่านี้ก่อให้เกิดการเข้าร่วมเสี่ยงโชคในเกมออนไลน์ พร้อมทั้งสาเหตุที่ทำให้เลิกเสี่ยงโชคในเกมออนไลน์ อาทิเช่น เงิน เพื่อน และ เนื้อหาของเกมในส่วนของผลกระทบที่เกิดขึ้นกับตัวเยาวชนนั้นผู้ที่เกี่ยวข้องโดยตรงอย่าง ภาคธุรกิจเกมออนไลน์ และกระทรวงวัฒนธรรม ควรให้การดูแลสอดส่องอย่างเคร่งครัด อย่าหวังแต่ผลประโยชน์ของบริษัทของตนเองเพียงอย่างเดียว ควรให้ความสำคัญกับเยาวชนที่จะเป็นผู้พัฒนาประเทศต่อไปในอนาคตด้วย นอกจากตัวเยาวชนจะไม่มีคุณภาพแล้ว จะก่อให้เกิดปัญหาของประเทศในอนาคตที่สุด

จันทรา ธนะวัฒน์วงศ์ และคณะฯ (2557) ทำการวิจัยเรื่อง “ การพนันที่สัมพันธ์กับวิถีชีวิต” ผลการวิจัยพบว่า สถานการณ์ของจังหวัดอำนาจเจริญและอุบลราชธานี พบว่าการพนันที่สัมพันธ์กับวิถีชีวิตของความเป็นเมืองและความเป็นชนบท เป็นประเด็นที่ควรได้รับการตระหนักถึง กล่าวคือในส่วนของเขตเมืองทั้งจังหวัดอำนาจเจริญและอุบลราชธานี ด้วยวิถีของผู้คนที่เปลี่ยนแปลงไป การแพร่กระจายของเทคโนโลยี การสื่อสารสมัยใหม่ที่รุกกล้าเข้ามาอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้การพนันมีพลวัตในตัวเองที่ปรับเปลี่ยนไปตามความทันสมัยที่เกิดขึ้น สามารถพบเห็นผู้คนเข้าไปในบ่อนการพนันออนไลน์ ทั้งเยาวชน ประชาชนทั่วไป คนทำงานในอาชีพที่แตกต่างกัน ก็สามารถเข้าสู่การพนันออนไลน์ได้ ขณะเดียวกันการเติบโตของบ่อนที่สัมพันธ์กับความก้าวหน้า ของเทคโนโลยี กลับไม่

มีกลไกในการกำกับและควบคุมที่เหมาะสม เพราะยังไม่มี การควบคุมในเรื่องนี้ ผ่านทั้งกฎหมายหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอย่างชัดเจน กลายเป็นสุญญากาศที่ทำให้การพนันที่อิงแอบหรืออาศัยเทคโนโลยีสามารถขยายตัวและเข้าถึงได้ง่ายอย่างรวดเร็ว

ดร.บุปผา ลาภะวัฒนาพันธ์ (2556) ทำการวิจัยเรื่อง “ความสัมพันธ์ระหว่างการเปิดรับข่าวสารกับทัศนคติ และพฤติกรรมการเล่น การพนันของนิสิตนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาทั่วประเทศ” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการเปิดรับข่าวสาร ทัศนคติ และพฤติกรรมการเล่นการพนันของนิสิตนักศึกษาทั่วประเทศ ตลอดจนความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรทั้งสาม ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ในรูปแบบของการสำรวจ (Survey) แบบการศึกษาภาพตัดขวาง (Cross-sectional Study) เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถาม (Questionnaire) ทั้งนี้ ผู้วิจัยเลือกเข้าถึงประชากร (Accessible Population) เฉพาะ นิสิต นักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาที่มีสมาชิกของเครือข่ายอาจารย์สื่อสารมวลชนเพื่อขับเคลื่อนสังคมลด ปัญหาการพนันเป็นผู้สอน ซึ่งมีสถานศึกษาตั้งอยู่ในภูมิภาคต่าง ๆ ทั่วประเทศ รวม 9 สถาบัน ได้แก่ มหาวิทยาลัยพายัพ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม มหาวิทยาลัยบูรพา มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน มหาวิทยาลัยรามคำแหง มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม และมหาวิทยาลัยหอการค้าไทย กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตร Taro Yamane ได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่างเท่ากับ 900 คน สำหรับการสุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยใช้การสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดย เลือกเฉพาะ นิสิต นักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาที่มีสมาชิกของเครือข่ายอาจารย์สื่อสารมวลชนเพื่อ ขับเคลื่อนสังคมลดปัญหาการพนันเป็นผู้สอน รวม 9 สถาบันอุดมศึกษา ลำดับถัดมา ใช้การสุ่มตัวอย่าง แบบจัดสัดส่วน (Quota Sampling) โดยกำหนดสัดส่วนของกลุ่มตัวอย่างจาก 9 สถาบันในจำนวนเท่า ๆ กัน สถาบันละ 100 คน จากนั้นใช้การสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (Accidental Sampling) เพื่อเข้าถึงกลุ่มตัวอย่างในแต่ละสถาบัน โดยพยายามให้มีการกระจายของกลุ่มตัวอย่างตามลักษณะประชากรที่กำหนดไว้มากที่สุดจนครบ 900 คน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ การแจกแจงค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ส่วนการทดสอบสมมติฐานใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-Way ANOVA) การทดสอบความเป็นอิสระต่อกันของสองประชากร (Chi-Square) การวิเคราะห์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson’s Product Moment Correlation Coefficient) และการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยสำหรับประชากร สองกลุ่มที่เป็นอิสระต่อกัน (Independent -Samples T-Test)

ผลการวิจัย พบว่า

1) กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับการเล่นการพนันจากสื่อบุคคล สื่อมวลชน และสื่อใหม่ โดยเพื่อนเป็นสื่อบุคคลที่พูดเรื่องการพนันมากที่สุด โทรทัศน์เป็นสื่อมวลชนที่ได้รับความนิยม ขณะที่เว็บไซต์และเฟสบุ๊กกลายเป็นสื่อใหม่มาแรง

2) กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีทัศนคติเกี่ยวกับการเล่นการพนันในระดับค่อนข้างบวกผ่านมุมมองคนไทยชอบการเสี่ยงโชคมากที่สุด แม้จะรู้ว่าไม่มีใครประสบความสำเร็จได้จากการพนันและการพนัน เป็นสิ่งที่ผิดก็ตาม เข้าข่าย “รู้ทั้งรู้ว่าไม่ดี แต่ก็ยังทำ”

3) กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีประสบการณ์ในการเล่นการพนันมาก่อน นิยมเล่นไพ่มากที่สุด โดยเริ่มเล่นครั้งแรกเมื่อสมัยเรียนชั้นประถมศึกษา เหตุผลง่าย ๆ คือ เพื่อความสนุกสนาน ไม่มีอะไรทำ ฆ่าเวลา และอยากรู้เฉย ๆ

4) ทัศนคติเชิงบวกต่อการพนันเป็นผลมาจากกลุ่มตัวอย่างนิยมเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับการพนัน โดยสื่อบุคคลอย่างเพื่อนและสื่อมวลชนอย่างโทรทัศน์ถือเป็นสื่อหลักในการโน้มน้าวใจให้กลุ่มตัวอย่างโดยเฉพาะเพศชายที่ศึกษาในมหาวิทยาลัยเอกชน เรียนได้เกรดเฉลี่ยสะสม 1.01-2.00 และมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 20,001-30,000 บาท

5) ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์อย่างชัดเจนกับพฤติกรรมการเล่นการพนันของกลุ่มตัวอย่างมีอยู่ 3 ปัจจัยหลัก ประกอบด้วย 1) การมีทัศนคติเชิงบวกต่อการพนัน 2) การเปิดรับข่าวสารการพนันจากเพื่อน โทรทัศน์ และเว็บไซต์ 3) ลักษณะทางประชากรศาสตร์ที่เอื้อต่อการเล่นการพนัน ได้แก่ เพศ ประเภทของมหาวิทยาลัยที่ศึกษา และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน

พินิจ ลำภรณ์านนท์ และคณะ (2554) ทำการวิจัยเรื่อง “การศึกษาสถานการณ์ พฤติกรรม และผลกระทบการพนันในประเทศไทย” โดยสำรวจความคิดเห็นของประชากรอายุ 15 ปีขึ้นไป จาก 16 จังหวัดทั่วประเทศ ระหว่างเดือนตุลาคม พ.ศ.2553 ถึงเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ.2554 ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างถึงร้อยละ 77.1 เคยมีประสบการณ์เล่นการพนันมาก่อน หว่ยได้เงินเป็นการพนันที่คนส่วนใหญ่เล่นครั้งแรก รองลงมาคือสลากกินแบ่งรัฐบาลและการเล่นไพ่ เพราะสามารถหาซื้อและเล่นพนันได้ทั่วไป เหตุผลเมื่อเริ่มเล่นการพนันคือชอบเสี่ยงโชค ร้อยละ 79.4 และ 47 เพื่อความสนุกสนานเพลิดเพลิน ร้อยละ 10.2 ที่เหลือล้วนมีส่วนต่ำกว่าร้อยละ 3 ทั้งสิ้น ได้แก่ คิดว่ามีโอกาสชนะมาก ร้อยละ 2.8 เป็นการหารายได้เสริมทางหนึ่ง ร้อยละ 2.7 มีแหล่งที่เล่นอยู่ใกล้ ๆ ร้อยละ 0.2 เป็นต้น ส่วนใหญ่เริ่มเล่นการพนันด้วยตนเอง ไม่มีใครชวน ทั้งนี้ เมื่อจำแนกเฉพาะผู้ที่เล่นการพนันในปีพ.ศ.2553 เป็นรายภูมิภาคและพื้นที่ศึกษา พบว่า มีนักพนันอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมากที่สุด รองลงมาเป็นภาคกลาง ภาคเหนือ ภาคใต้ กรุงเทพมหานคร และปริมณฑล ประเด็นที่น่าสนใจคือเป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชายในทุกภูมิภาคทุกพื้นที่การศึกษา

ศรัณยพงศ์ เทียงธรรม (2557) ทำการวิจัยเรื่อง “ทัศนคติและพฤติกรรมการเสี่ยงโชค การตลาดของผู้บริโภคที่มีอายุ 25 ปีขึ้นไป ผลการศึกษาวิจัย ผู้วิจัยวางกรอบมาตรการการกำกับ

กิจกรรมส่งเสริมการขายด้วยการเสี่ยงโชคไว้ 2 ด้าน การตลาดเสี่ยงโชคและการซื้อผลิตภัณฑ์เพื่อร่วมเสี่ยงโชคเป็นปัจจัยสาเหตุที่มี ผลต่อความโน้มเอียงที่จะเสพติดการเสี่ยงโชคพนัน ข้อค้นพบนี้นำมาสู่ข้อเสนอเรื่องการ ปกป้องเด็กและเยาวชนรวมทั้งกลุ่มผู้เปราะบางจากการตลาดเสี่ยงโชคโดยไม่มีข้อแม้ เพื่อตัดปัจจัยสาเหตุที่นำไปสู่ความโน้มเอียงที่จะเสพติดการเสี่ยงโชคพนัน จากการเปรียบเทียบมาตรการการกำกับดูแลการเสี่ยงชคนำมาสู่ข้อเสนอด้าน การคุ้มครองสังคม ทั้งด้านการสร้างความเป็นธรรมแก่ผู้บริโภคในกิจกรรมเสี่ยงโชค การ สื่อสารผลกระทบทางลบที่จะเกิดขึ้นเพื่อให้ผู้บริโภคเกิดการรับรู้เพื่อประกอบการตัดสินใจร่วมหรือไม่ร่วมกิจกรรม และการกำหนดเงื่อนไขการอนุญาตที่รัดกุมเพื่อสื่อสารกับ สังคมว่ากิจกรรมประเภทนี้ แม้ไม่ได้ห้ามทั้งฝ่ายผู้จัดและผู้บริโภคตามแนวคิดการค้าเสรี แต่ภาครัฐไม่ได้ส่งเสริมสนับสนุนเนื่องจากเป็นกิจกรรมที่ทำให้สังคมมีค่านิยมเสี่ยงโชค และอาจจะส่งผลกระทบต่อสังคมได้เช่นเดียวกับการอนุญาตการพนัน

แนวทางการกำกับการส่งเสริมการขายด้วยวิธีการเสี่ยงโชค 5 เรื่อง ได้แก่

- 1) การป้องกันกลุ่มเปราะบางในสังคมจากกิจกรรมการแจกรางวัลด้วยการเสี่ยงโชค
- 2) การสื่อสารให้ทุกฝ่ายเกิดความเข้าใจว่ากิจกรรมประเภทนี้มีโอกาสสร้างผลกระทบได้แบบเดียวกับ การติดการพนัน
- 3) การกำหนดกรอบหรือขอบเขตด้านมูลค่ารางวัล ความถี่และถ้อยคำในการสื่อสารกิจกรรมประเภทนี้
- 4) มาตรการด้านภาษีและค่าธรรมเนียมเพื่อลดแรงจูงใจในการจัดกิจกรรมของผู้ประกอบการ
- 5) บทลงโทษผู้กระทำผิด ส่วนในระยะยาวควรมีการหาข้อสรุปว่ากิจกรรมนี้ควรถูกกำกับอย่างเข้มงวด ในไทยหรือไม่อย่างไร เพื่อความเหมาะสมและเป็นธรรมแก่ผู้บริโภคและสังคมไทย

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การตลาดลำเส้นชวนพั่นเพื่อการกระตุ้นตลาดที่ส่งผลต่อประชาชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อพัฒนาหลักเกณฑ์เพื่อการวินิจฉัยการทำตลาดลำเส้นชวนพั่น และการหาแนวทางการเผยแพร่และสร้างความเชื่อมั่นของประชาชนมุสลิมต่อหลักเกณฑ์ดังกล่าว ในบทนี้จะกล่าวถึงวิธีดำเนินการศึกษาวิจัย ประกอบด้วย ระเบียบวิธีวิจัย ประชากร กลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล ตามลำดับดังนี้

1) ระเบียบวิธีวิจัย / แนวทางการดำเนินงานวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และระเบียบวิธีวิจัยเชิงสำรวจโดยการทบทวนเอกสาร วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์นักวิชาการต่อมุมมองการทำตลาดลำเส้นชวนพั่น การสนทนากลุ่ม Focus Group ร่วมแสดงความคิดเห็นในการทำตลาดลำเส้นชวนพั่น การวิพากษ์งาน การจัดเวทีร่วมเสวนาแลกเปลี่ยน/มุมมองนักวิชาการศาสนาต่อการทำตลาดลำเส้นชวนพั่น เชิญประชาชนมุสลิมในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้ เข้าร่วมรับฟังจำนวน 50 คน แล้วนำเสนอในรูปแบบรายงานการวิจัยเชิงพรรณนา

การวิจัยเอกสาร ผู้วิจัยจะทำการศึกษาวิเคราะห์หนังสือ เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โสภิตทัศนวัสดุต่างๆ ที่เกี่ยวกับการซื้อขาย การส่งเสริมการขาย หลักการอิสลามว่าด้วยการพั่น หลักการอิสลามว่าด้วยการชิงโชค และความเห็นของนักวิชาการเกี่ยวกับการชิงโชค

การวิจัยภาคสนาม การสนทนากลุ่ม Focus Group ร่วมแสดงความคิดเห็นในการทำตลาดลำเส้นชวนพั่น การสัมภาษณ์เชิงลึก การวิพากษ์งาน จัดเวทีร่วมเสวนาแลกเปลี่ยน/มุมมองนักวิชาการศาสนาต่อการทำตลาดลำเส้นชวนพั่น

2) ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

2.1) ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วย นักวิชาการศาสนา นักวิชาการด้านการตลาด นักวิชาการด้านการบริหารธุรกิจ และผู้นำศาสนา

2.2) กลุ่มตัวอย่างได้แก่ นักวิชาการศาสนา นักวิชาการด้านการตลาด นักวิชาการด้านการบริหารธุรกิจ และผู้นำศาสนา จำนวน 20 คน โดยการสุ่มแบบเจาะจง

3) เครื่องมือในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลคณะผู้วิจัยใช้แบบสัมภาษณ์ เป็นการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In Depth Interview) เพื่อศึกษามุมมองของนักวิชาการศาสนา นักวิชาการด้านการบริหารธุรกิจ นักวิชาการด้านการตลาด โดยคณะผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างเครื่องมือในการเก็บข้อมูล ดังนี้

1. ศึกษาค้นคว้ารายละเอียดที่เกี่ยวข้องกับการซื้อขาย การส่งเสริมการขาย หลักการศาสนาว่าด้วยการพนัน หลักการศาสนาว่าด้วยการชิงโชค เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการสัมภาษณ์
2. นำข้อมูลต่างๆที่ได้มารวบรวมเพื่อกำหนดขอบเขตเนื้อหา การสร้างแบบสัมภาษณ์
3. นำแบบสัมภาษณ์ไปปรึกษาผู้เชี่ยวชาญเพื่อหาประสิทธิภาพของแบบสัมภาษณ์
4. ปรับปรุงแก้ไขแบบสัมภาษณ์ที่ได้รับการแนะนำจากผู้เชี่ยวชาญแล้วลงเก็บข้อมูล

4) วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บข้อมูลในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ได้ดำเนินการดังนี้

1. ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับหลักการศาสนาอิสลามว่าด้วยการพนันและหลักการศาสนาว่าด้วยการชิงโชค
2. ประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อเก็บข้อมูลภาคสนาม
3. สร้างเครื่องมือและพัฒนาเครื่องมือวิจัย
4. เก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม
5. รวบรวมข้อมูลและจัดกระทำกับข้อมูล
6. ทำการวิเคราะห์ข้อมูลและแปลผลข้อมูล
7. จัดทำรายงานวิจัยฉบับร่างและปรับปรุงแก้ไข
8. จัดทำรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

5) การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยวิธีการวิเคราะห์และการสรุปผลที่ได้จากการศึกษาเอกสาร และการสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย แล้วทำการแยกแยะและวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ ตรวจสอบความถูกต้องครอบคลุมของข้อมูล แล้วนำเสนอในรูปแบบรายงานการวิจัยเชิงพรรณนา

6) แผนการดำเนินการวิจัย

กิจกรรม/ขั้นตอน การดำเนินงาน	ระยะเวลา 6 เดือน					
	1	2	3	4	5	6
1. ประชุมทีมนักวิจัยเพื่อทำความเข้าใจในการทำงานร่วมกัน						
2. ทบทวนเอกสาร/การออกแบบเครื่องมือในการวิจัย						
3. ลงพื้นที่สัมภาษณ์นักวิชาการเพื่อศึกษาการทำการตลาดลำเส้นชวนพั่น						
4. จัดประชุมแสดงความคิดเห็นของนักวิชาการร่วมตกผลึกในการทำการตลาดลำเส้นชวนพั่น						
5. ประชุมร่วมกันวิพากษ์งาน						
6. จัดเวทีร่วมเสวนา แลกเปลี่ยนมุมมองนักวิชาการต่อการทำการตลาดลำเส้นชวนพั่น						
7. ประชุมสรุปผลข้อมูลจัดทำรายงานฉบับสมบูรณ์ และรายงานผลการเงิน						
8. จัดพิมพ์รายงานฉบับสมบูรณ์ และตีพิมพ์เผยแพร่						

บทที่ 4

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 2 ประการคือ 1) ศึกษาหลักเกณฑ์เพื่อการวินิจฉัยการทำการตลาดลำเส้นชวนพนันตามหลักการของศาสนาอิสลาม และ 2) ศึกษาแนวทางการเผยแพร่หลักเกณฑ์การวินิจฉัยการทำการตลาดลำเส้นชวนพนันตามหลักการของศาสนาอิสลามต่อประชาชนมุสลิม ซึ่งผลการวิจัยสามารถนำเสนอได้ ดังนี้

1) หลักเกณฑ์เพื่อการวินิจฉัยการทำการตลาดลำเส้นชวนพนันตามหลักการของศาสนาอิสลาม

จากการศึกษาพบว่า ในการพิจารณาการทำการตลาดลำเส้นชวนพนันตามหลักการของศาสนาอิสลามหรือไม่จำเป็นต้องทำความเข้าใจในการนิยามการพนัน หลักเกณฑ์เพื่อพิจารณาการพนัน การเสี่ยงโชคตามหลักการของอิสลามเนื่องจาก 3 ประเด็นนี้มีความเกี่ยวข้องกันและส่งผลกระทบต่อพิจารณาการลำเส้นชวนพนัน ซึ่งจากการศึกษาสามารถนำเสนอได้ดังนี้

1.1 นิยามของการพนันในอิสลาม

จากการสังเคราะห์ข้อมูลนิยามของการพนันในอิสลาม หมายถึง การได้มาซึ่งทรัพย์สินหรือความเพลิดเพลินใจ โดยการเดิมพัน เสี่ยงโชค เสี่ยงทาย ทำนาย คาดการณ์ คาดเดอนาคต รวมถึงการใช้จ่ายเหตุเชิญชวนพนันเพื่อทำกิจกรรม ความหมายของการพนันในอิสลามเรียกในภาษาอาหรับว่าอัล-กิมาร์ (الْقِمَار) หรืออัล-มายสิร์ (الْمَيْسِر) หมายถึง การเล่นเพื่อให้ได้เงินหรือสิ่งอื่นด้วยการเสี่ยงโชคหรือด้วยฝีมือ

การพนัน คือ เป็นการละเล่นเพื่อเอาเงินหรือสิ่งอื่น ๆ ด้วยการเสี่ยงโชคหรือการทำนายคาดเดาผลที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ซึ่งสามารถที่จะเลือกเล่นได้หลายประเภท หลายรูปแบบ หรือหมายถึงการเล่นเอาเงินหรือสิ่งอื่น ด้วยการเสี่ยงโชคหรือฝีมือ อาทิเช่น การเล่นลูกเต๋า หมากรูก ถั่ว หัวแหวนไข่ ก้อนหิน เป็นต้น แต่การเล่นนั้นจะมีเพียงผู้เดียวที่ทำนายถูกและเป็นผู้ชนะ ส่วนผู้แพ้ที่จะต้องเอาเงินหรือทรัพย์สินที่เดิมพันให้แก่ผู้ชนะ ส่วนกฎและกติกาพร้อมกับจำนวนเงินที่เดิมพันนั้นได้กำหนดไว้แล้วก่อนที่จะเริ่มเล่นการพนันประเภทนั้น ๆ นักวิชาการเห็นพ้องตรงกันว่าทุกๆ การละเล่นที่มีการพนันถือเป็นสิ่งต้องห้าม (حَرَامٌ) และถือเป็นส่วนหนึ่งจากการได้มาซึ่งทรัพย์สินของผู้คนโดยมิชอบ (بِأَظْلٍ)

จากวัตถุประสงค์ในการวิจัยเพื่อศึกษาหลักเกณฑ์เพื่อการวินิจฉัยการทำการตลาดล้ำเส้นชนวนพนันตามหลักการของศาสนาอิสลาม จากการลงพื้นที่ปฏิบัติการเก็บข้อมูลภาคสนามโดยการสัมภาษณ์นักวิชาการ นักการตลาด นักบริหารธุรกิจ และผู้นำศาสนาในพื้นที่ กล่าวว่า “การพนัน” ในมุมมองของอิสลาม ตามอายัตกรูอาน การพนัน คือ **ميسر** (มัยสิร) ซึ่งการพนันนั้น มี 2 ประเภท คือ 1) การพนันทั่วไป เป็นการละเล่นที่ไม่ได้อะไร อาจจะได้ชนะหรือแพ้ 2) **قمار** (กีมาร์) คือ การละเล่นในรูปแบบของการพนัน การละเล่นแบบเสี่ยงโชคหรือว่าการละเล่นต่างๆที่มีการต่อรอง เช่น คนหนึ่งต่ออย่างหนึ่ง อีกคนก็ต่ออีกแบบหนึ่ง ถ้าชนะ คนนั้นได้อันนั้น ทุกการกระทำของคนที่ร่วมละเล่น ณ ขณะนั้น ที่มีผลทั้งได้และไม่ได้เท่าๆกัน นั่นก็คือ เสี่ยง ทุกอย่างในการกระทำการเล่นที่เสี่ยงว่าจะได้หรือไม่ได้เรียกว่าการพนันทั้งสิ้น ภาษาไทยใช้คำว่าการเล่นเพื่อให้ได้เงินหรือสิ่งอื่นด้วยการเสี่ยงโชคหรือด้วยฝีมือ แต่ภาษาอาหรับ ใช้รวมทุกการงานที่ร่วมเล่นร่วมทำเสี่ยงเพื่อจะได้หรือไม่ได้มันก็คือการเสี่ยงโชค ทุกอย่างจะได้หรือไม่ได้ 50/50 เสี่ยงดูเผื่อได้ หากไม่ได้ก็อด ทั้งหมดนี้เรียกว่าการพนัน (**الميسر**) (อับดุลลาตีฟ การี. บทสัมภาษณ์, 2560)

ส่วนอับดุลรอแม สุลหลง (บทสัมภาษณ์, 2560) กล่าวว่า “การพนันทุกชนิดโดยการละเล่นทุกอย่างที่ทำให้ล้มชิกรุลลอฮฺ (ล้มผู้สร้าง) ถือเป็นการพนัน หรือการละเล่นทุกอย่าง ที่ทำให้ล้มการละหมาด เล่นหมากรอก หมากรุก เช่น ถึงเวลาละหมาดแล้ว ยังเล่นอยู่ ยังเพิลิตเพิลินอยู่ ก็ถือว่าเข้าข่ายพนัน”

อะห์มัด จะปะเกีย (บทสัมภาษณ์, 2560) กล่าวว่า

“การพนัน หมายถึง การแข่งขัน การละเล่น การเสี่ยงโชค เสี่ยงทาย จะเป็นกลุ่มหรือเดี่ยวก็ตามแต่ หากมีเงินรางวัลในการลงทุนเป็นเดิมพัน ทั้งสิ้นถือว่าการพนัน”

ในขณะที่อิสมาน จารง (บทสัมภาษณ์, 2560)

“การพนันคือการละเล่น การแข่งขันหรือการเสี่ยงโชค เสี่ยงทาย ระหว่างบุคคลหรือกลุ่มคน โดยอาจมีเงินหรือของรางวัลที่ทั้งสองมีการลงทุนเป็นเดิมพัน”

จากหลักการของกฎหมายที่กำหนดนิยามของการพนันที่ครอบคลุมการพนันที่ผิดกฎหมายทุกชนิด รวมถึงการให้รางวัลด้วยการเสี่ยงโชคเข้าไว้ด้วยกันเพื่อที่จะได้ไม่มีกฎหมายมากเกินไปจนจำเป็นนั้น กฎหมายอิสลามชี้ขาดการละเล่นทุกชนิดที่มีการลงทุนทั้งสองฝ่าย ฝ่ายหนึ่งได้ และฝ่ายหนึ่งเสีย นั่นก็คือ การพนัน และการชิงโชคหรือจับฉลากเสี่ยงโชคถือว่าการพนันชนิดหนึ่ง คือรูปแบบในการเล่นโดยใช้การตัดสินใจในการเลือกสุ่มเลือกสรรหาหรือตัดสินใจผู้ชนะเพื่อรับรางวัลโดยใช้คู่มือและอย่างอื่น ก็ล้วนเป็นการพนัน (โรสนา รัฐการ์ณย์. บทสัมภาษณ์, 2560)

คนอื่นได้ในขณะที่เขาอาจจะต้องการสิ่งบางอย่างที่ผู้อื่นมีและสามารถแบ่งปันให้เขาได้เช่นกัน ดังนั้น อัลลอฮ์จึงได้นำมนุษย์ให้มารู้จักการแลกเปลี่ยนสินค้าและการใช้ประโยชน์จากกันผ่านทาง การซื้อและการขาย เพราะว่าการดำเนินธุรกิจดังกล่าวจะเป็นสิ่งที่ทำให้ชีวิตทางด้านสังคมและเศรษฐกิจดำเนินไปอย่างราบรื่นและส่งเสริมประชาชนให้เป็นผู้ที่สร้างผลงาน

ในยุคเริ่มแรกแห่งการปฏิบัติภารกิจของท่านศาสดามุฮัมมัดนั้น ในหมู่พวกอาหรับมีการดำเนินธุรกิจและการแลกเปลี่ยนทรัพย์สินหลายรูปแบบด้วยกัน ท่านศาสดาเองยอมรับในการดำเนินธุรกิจทั้งหลายที่ไม่ขัดกับหลักการชะรีอะฮ์และห้ามการทำธุรกิจที่ขัดต่อวัตถุประสงค์และเป้าหมายชะรีอะฮ์ เช่น การค้าขายสิ่งที่หะรอม การดำเนินธุรกิจที่สร้างความปั่นป่วนวุ่นวาย หรือการค้ากำไรเกินควร หรือการเอาเปรียบคู่ค้า เป็นต้น (ยูซุฟ ก็อรฎอวี, 2539 : 328-329) เพื่อที่จะป้องกันการปั่นตลาด ท่านศาสดายังได้ห้ามสิ่งที่เรียกว่า “นะญช” ไว้ด้วย อุมร์ได้อธิบายว่านะญช หมายถึง การที่ใครคนใดคนหนึ่งประมูลสินค้าไว้เกินกว่าราคาของมัน โดยไม่มีเจตนาที่จะซื้อมันจริง ๆ แต่เพียงเพื่อที่จะดึงคนอื่นให้ประมูลในราคาที่สูงกว่า ซึ่งการทำเช่นนี้มีหลายครั้งด้วยกันที่พ่อค้าบางคนทำไปเพื่อหลอกลวงคนอื่น (ยูซุฟ ก็อรฎอวี, 2539 : 337-338) ในบรรดามาตรการต่าง ๆ ที่ท่านศาสดาใช้เพื่อที่จะป้องกันการดำเนินธุรกิจให้ปลอดภัยจากการเอาเปรียบและการหลอกลวงให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ก็คือห้ามคนมิให้ออกไปนอกเมืองเพื่อซื้อสินค้าที่กำลังเดินทางมาสู่ตลาด ท่านได้บอกให้คนในเมืองคอยจนกว่าสินค้าเหล่านั้นจะมาถึงตลาดเสียก่อน (รายงานโดย มุสลิม, อะหมัด และอิบนุมาญะฮ์ อ้างถึงในยูซุฟ ก็อรฎอวี, 2539 : 337)

ซึ่งการแบ่งประเภทของการพนันคือ การพนันในรูปแบบของการละเล่น มักพบเห็นกันบ่อยในทุกซอกซอยของสังคม เพราะที่ใดมีการละเล่น ที่นั่นมักมีการพนันปะปนอยู่ด้วยเสมอ ทั้งๆที่บางครั้งผู้ละเล่นเอง อาจจะรู้หรือไม่รู้ว่าเป็นการพนัน โดยเฉพาะการละเล่นของเด็กๆ เราคงปฏิเสธไม่ได้ว่า คงไม่มีเลยที่การละเล่นของเด็กๆ จะไม่มีการพนันเกิดขึ้น ไม่ว่าจะด้วยการกล่าวคำทำพนันกันด้วยคำพูด หรือการเดิมพันกันด้วยทรัพย์สิน การพนันในรูปแบบของการละเล่นจึงเป็นพื้นฐานของการพนันชนิดอื่นๆ รูปแบบของการพนันที่เป็นการละเล่นมีมากมายหลายชนิด เช่น การโยนสตาจค์หัว ก้อย การเป่ายิงฉุบ การทอยสตางค์ การทอยเส้น การเล่นปั่นแปะ การเล่นลูกแก้ว การเล่นต่อแต้ม เกมเศรษฐี การเล่นหนังยาง การเล่นไพ่ การเล่นเปิดหนังสือ การเล่นหมากรุก หมากฮอส หมากเก็บ การเล่นเกมต่างๆ และอื่น ๆ อีกมากมาย

จากการลงพื้นที่เก็บข้อมูลภาคสนามสามารถสรุปผลหลักเกณฑ์เพื่อการวินิจฉัยการทำ การตลาดล้ำเส้นชวนพนันตามหลักการของศาสนาอิสลาม พบว่า

1) หลักเกณฑ์ในการวินิจฉัยในเรื่องการเสี่ยงโชคการพนัน คือ การละเล่นที่ทำให้เสียเวลาเฉยๆอย่างไร้ประโยชน์ และการละเล่นเพื่อหวังผลตอบแทนที่เป็นทรัพย์สิน เงินทอง ทุกการละเล่นที่

ฝ่ายหนึ่งกำไรอีกฝ่ายหนึ่งขาดทุน หรือ เป็นการลงทุนทั้งสองฝ่ายอีกฝ่ายหนึ่งได้ แต่อีกฝ่ายหนึ่งไม่ได้นั้นก็คือการพนัน

2) หลักเกณฑ์ในการวินิจฉัยในเรื่องการเสี่ยงโชคการพนัน คือ การที่มีสองฝ่ายมาจัดการแข่งขัน หรือมีการเล่น แล้วทั้งสองฝ่ายได้ออกทรัพย์สินหรือเงินเมื่อทำการแข่งขันแล้วถ้าใครชนะก็จะได้ทรัพย์สินหรือเงินนั้นส่วนคนที่แพ้ก็จะเสียทรัพย์สินนั้น ส่วนการละเล่นที่ทำให้เสียเวลาเฉยๆอย่างไรประโยชน์ โดยไม่ได้เสียทรัพย์สิน ไม่ถือว่าเป็นการพนันแต่เป็นการกระทำที่เสียเวลา ถือว่า เป็นมั่วๆ

โดยอับดุลรอแม สุหลง (บทสัมภาษณ์, 2560) ให้ความเห็นว่า

“หลักเกณฑ์เพื่อพิจารณาการพนันนั้นให้ยึดตามความหมายของการพนัน คือ การที่มีสองฝ่ายมาจัดการแข่งขัน หรือมีการเล่น แล้วทั้งสองฝ่ายได้ออกทรัพย์สินหรือเงินเมื่อทำการแข่งขันแล้วถ้าใครชนะก็จะได้ทรัพย์สินหรือเงินนั้นส่วนคนที่แพ้ก็จะเสียทรัพย์สินนั้น แต่การออกเงินแค่ฝ่ายเดียวจะไม่ถือว่าเป็นการพนัน และการซื้อเพื่อมุ่งหวังการชิงโชคก็ถือว่าเป็นการพนัน”

ถ้าการละเล่นที่เป็นลักษณะดังกล่าวนี้จะถือว่าเป็นการพนัน เช่น มีการลงเงิน คนละ 100 บาท เพื่อการแข่งขันกันแล้วปรากฏว่ามีคนชนะและมีแพ้ คนที่ชนะก็จะได้รับรางวัลไปส่วนคนที่แพ้นั้นไม่ได้อะไรเลย ส่วนการแข่งขันที่มีการออกเงินแค่ฝ่ายเดียวนั้น เช่น การที่อบต.ได้จัดการแข่งขันกีฬาฟุตบอลแล้วปรากฏว่ามีทีมที่ชนะและทีมที่แพ้ ทีมที่ชนะได้รับรางวัลส่วนทีมที่แพ้ไม่ได้รับรางวัล นั่นถือว่าได้

และการซื้อเพื่อมุ่งหวังชิงโชคนั้นก็ถือว่าเป็นการพนัน เช่น การซื้อน้ำอชิตันที่จะดื่มหรือจะส่งชิงโชคแต่ถ้าเกิดส่งชิงโชคนั้นก็คือการพนันแล้ว แต่ว่าถ้ามีคนคนหนึ่งซื้ออชิตัน ซื้อเพื่อดื่มอย่างเดียวเห็นตัวเลข ก็ส่งเพราะไม่ได้เสียค่าใช้จ่ายใดๆ และไม่ได้หวังอะไร แต่ได้ขึ้นมา แบบนั้นถือว่าโชค ไม่ถือว่าเป็นการพนัน เพราะไม่ได้ตั้งใจว่าจะได้หรือจะซื้อน้ำเพื่อส่งตั้งแต่ต้น

ขณะที่อะหมัด จะปะเกีย (บทสัมภาษณ์, 2560)

กล่าวว่า “หลักเกณฑ์พิจารณาการพนันนั้นคือ หากมีการลงทุนเกิดขึ้น นั้นเรียกว่า การพนัน ในอิสลาม การพนันในอิสลาม ที่รู้ๆมีทั้ง การพนันที่มีการเดิมพัน กับไม่มีการเดิมพัน สิ่งที่เดิมพันหรือลงทุนนั้นก็คือเงิน”

อิสมาน จารง (บทสัมภาษณ์, 2560) กล่าวว่า “หลักเกณฑ์พิจารณาการพนันนั้นคือ เป็นการเสี่ยงโชคจะชนะหรือแพ้ ได้หรือเสีย มีการลงทุนลงขันกันทั้งสองฝ่ายถือว่าเป็นการพนัน”

และโรสนา รัฐการณ์ (บทสัมภาษณ์, 2560) กล่าวว่า “การเสี่ยงทายจากพวกฝ่าของสินค้าเพื่อลุ้นรางวัลต่าง ๆ มันมีความเอนเอียงอาจจะนำไปสู่การพนันได้ เพราะมันไม่ได้ตั้งใจลูกค้าในการ

ตัดสินใจซื้อเพียงอย่างเดียว บางทีที่ลูกค้าซื้อสินค้านั้นอาจไม่ได้ต้องการสินค้านั้นแต่ต้องการที่ชิงโชค ฉะนั้นหากเป็นเช่นนี้หลักเกณฑ์นี้อาจจะมีผู้ได้และผู้เสีย ซึ่งมันเป็นการพนัน”

1.3 การเสี่ยงโชคตามหลักการศาสนาอิสลาม

ปัจจุบันนี้การค้าต่าง ๆ มีมากมาย เช่นเดียวกันผลิตภัณฑ์ถูกผลิตขึ้นมากมาย จนล้นตลาด มากเกินความจำเป็นต่อผู้บริโภค (ชัยค่อศัยมิน ร่อฮิมะฮุลลอฮ์, มปป.) กลยุทธ์ทางการตลาดหรือ การส่งเสริมการขายที่มีรูปแบบที่หลากหลาย เช่น การชิงโชค การแจกคูปอง การให้สิทธิพิเศษแก่ ลูกค้า การให้ส่วนลด เป็นต้น จนกลายเป็นว่าทุกบ้านจะมีของใช้มากมายหลายชนิด ที่ส่วนหนึ่งมาจากการซื้อสินค้าในช่วงที่บริษัทมีการจัดทำโปรโมชั่น ซึ่งบริษัทจะมีการจัดรางวัลให้แก่ผู้บริโภคเพื่อ ตอบสนองสิ่งนั้นๆ

ในศาสนาอิสลามกลยุทธ์ทางการค้านี้ ภาษาอาหรับเรียกว่า ฮัยละฮ์ อนุญาตให้กระทำได้ ส่วนหนึ่งเป็นการให้สมนาคุณแก่ลูกค้า ในลักษณะการจับฉลากชิงโชค เนื่องด้วยการจับฉลากมีใน อิสลาม เป็นสิ่งที่อนุญาตให้กระทำได้ แต่อย่าเกินเลยจนถึงขั้นหลอกลวงหรือเกินจริง ซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่ อนุญาต (นุรูลอิสลาม, 2008)

จากบทบัญญัติว่าด้วยการชิงโชค การจับรางวัล (SMS, คูปองชิงโชค และอื่นๆ) ควรให้ ความสำคัญกับหลักการศาสนา ทศนะของอิหม่ามมุสลิมจากอาบูฮูร็อยเราะฮ์ รอฎียาลลอฮูอันฮู กล่าว ว่า ท่านรอซูลุลลอฮ์ซอลัลลอฮุอาลัยฮิวาล็อลัม “ห้ามในการซื้อขายในลักษณะ ฆ็อรอรอร์” หมายถึง การ ซื้อขายที่ยังไม่รู้แน่ชัดว่าจะได้หรือไม่ มันคืออะไร ขนาดเท่าไร มันมีเรื่องของความไม่แน่นอนเข้ามา เกี่ยวข้องปะปนอยู่ ซึ่งทำให้บางคนได้รับและบางคนไม่ได้รับ เหมือนเช่น การซื้อของหนึ่งชิ้นและได้ แกรมฟรีอีกหนึ่งชิ้นไม่เป็นที่ต้องห้ามตราบใดที่ลูกค้าทุกคนที่ซื้อสินค้าอย่างเดียวกันได้รับของแถม เหมือนกัน

หุกม ในลักษณะการซื้อขายเช่นนี้ มีเงื่อนไข 2 ประการ

1) ศึกษารายละเอียด คือ ถ้าผู้ซื้อซื้อสินค้าเจตนาเพื่อต้องการคูปองที่ร่วมรายการ ดังกล่าว หรือแค่อยากได้หรือเพียงต้องการลุ้น ก็ถือว่าไม่อนุญาตเข้าข่ายการพนันในอิสลาม เนื่องจาก เมื่อส่งชิงโชคแล้วยังไม่สามารถรู้ได้ว่าจะได้กำไรหรือขาดทุน

2) เงื่อนไขดังกล่าวถือว่าหะรอมโดยสิ้นเชิง รายงานโดยเชค अबดุลอาซิ บินบาซ (ฟัต วา อิสลามียะห์ 2 : 367-368) จากหนังสืออัล-ฮาวาฟิซ อัลติญยะห์ อัลตัสวิกียะฮ, และอัล-ลัญนะฮ์ อัลด-ดาอิมะฮ (ฟัตวา อิสลามียะห์ 2 : 366-367) จากหนังสืออัล-ฮาวาฟิซ อัลติญยะห์ อัลตัสวิกียะฮ, เนื่องจากการชิงโชคดังกล่าวเข้าข่ายการกิมาร์และการพนัน ซึ่งไม่ทราบว่ามีผู้เข้าร่วมรายการเจตนาเพื่อ อะไร ดังที่อับดุลลาตีฟ การ์ (บทสัมภาษณ์, 2560) ที่ได้แสดงความเห็นไว้ว่า

“การพนันเสี่ยงโชคนั้น การเสี่ยงโชคไม่ได้ หรือจะซื้ออะไรก็ตามที่มีชิงโชคแล้วหวังเพื่ออยากได้โชค แต่ถ้าซื้อไม่รู้และไม่ได้ตั้งใจตั้งแต่ต้น แต่บริษัทก็โทรมาว่าคุณโชคดี แบบนี้ไม่ถือว่าเป็นการพนัน” และจะถือว่าการชิงโชคเป็นสิ่งที่อนุญาต ถ้าการชิงโชคเราไม่ได้ลงทุนอะไรเลย ถ้าได้คือโชคของเขา แต่ถ้าไม่ได้ก็ไม่ต้องแบกรับความขาดทุนใด ๆ ทั้งสิ้น (อิสลามถามตอบ, 2013)

สำหรับการพนันเสี่ยงโชค สามารถแบ่งชนิดการชิงโชคออกเป็น 3 ประเด็น คือ 1) รูปแบบการชิงโชคสำหรับผู้ซื้อโดยการออกเงินเพื่อการชิงโชค ซึ่งผู้โชคดีจากการหยิบฉลากจะได้สินค้าและต้องจ่ายเงิน ยกตัวอย่างเช่น การส่ง SMS เพื่อชิงโชคผ่านการให้บริการของเครือข่ายต่าง ๆ หรือ การส่งฝาเครื่องดื่มเพื่อชิงโชค ส่งหมายเลขผ่าน SMS ลุ้นโชค เป็นต้น หุกม ถือว่าเป็นการชิงโชคที่ไม่อนุญาต เนื่องจากลักษณะการชิงโชคดังกล่าวเข้าข่ายการพนัน เพราะเป็นการลงทุนทั้งสองฝ่าย อีกฝ่ายได้ทรัพย์สินและอีกฝ่ายเสียทรัพย์สิน โดยที่เราเสียค่าส่ง SMS ในการส่งข้อความไปยังรายการ และมุ่งหวังเพื่อที่อยากจะได้รางวัลเหล่านั้น ดังที่ ดร.อานิส พัฒนปรีชาวงศ์ (บทเสวนา, 2560) ที่ได้แสดงความเห็นไว้ว่า

“เรื่องนี้ข้อขัดแย้งในทัศนะของนักอุลามะฮ์ ทัศนะแรกบอกว่า มันเป็นค่าใช้จ่าย (การลงทุน) ที่ยอมจ่ายมากขึ้น ถือว่าไม่ได้ ทัศนะที่สอง บอกว่าเป็นการบริการของเขา ซึ่งถือว่าได้”

ในขณะที่นักวิชาการท่านหนึ่งให้ความเห็นว่า “การที่ผู้บริโภคหรือลูกค้าเห็นบริษัทกำลัง Live สด (รีวิวลินค้า) โดยให้ผู้ชมลุ้นโดยการส่งข้อความ ทางบริษัทจะสุ่มแจกเงินรางวัล กรณีเช่นนี้เป็นลักษณะการเสี่ยงโชค โดยที่เรามุ่งหวังเพื่อที่อยากจะได้รางวัลเหล่านั้น จึงถือได้ว่าเป็นการพนัน”

2) ชนิดการชิงโชคโดยปราศจากเงื่อนไขใด ๆ รูปแบบการชิงโชค เช่น ห้างสรรพสินค้า ตลาดการจัดแสดงสินค้า (โมโตโชว์) เป็นต้น เป็นก้าวแรกเพื่อที่จะดึงดูดให้ผู้บริโภคเข้ามามีส่วนร่วม โดยทางบริษัทมีการมอบคูปอง ซึ่งลูกค้าไม่ต้องมาซื้อของใดๆ หลังจากนั้นทางบริษัทก็มีการจับฉลากและให้ผู้ชมที่เข้าร่วมงานร่วมแสดงความยินดี หุกม คือ การกระทำเช่นนี้ถือว่าอนุญาต เนื่องจากตั้งเดิมการซื้อขायถือว่าได้และอนุมัติ เพราะไม่ได้มีเงื่อนไขใดๆ ที่ผิดหลักชารีอะฮ์ ไม่มีดอกเบี้ย การหลอกลวงเข้ามาเกี่ยวข้องแต่อย่างใด

3) ชนิดการชิงโชคโดยมีการซื้อของ รูปแบบการชิงโชคที่ผู้จัดกิจกรรมระบุชัดเจนว่า สินค้าดังกล่าวมีการจัดรายการเพื่อการชิงโชค ดังนั้นผู้ที่ต้องการเข้าร่วมงานไม่สามารถเข้าร่วมงานได้ ยกเว้นเฉพาะผู้ที่ต้องการซื้อของชิ้นนั้นเท่านั้น ยกตัวอย่าง ห้างสรรพสินค้าได้ระบุสินค้าที่ร่วมรายการ เช่น ตู้เย็น วิทยุ และอื่น ๆ เป็นต้น ใครที่ซื้อสินค้าที่เข้าร่วมรายการและจ่ายเงินครบตามจำนวนดังกล่าว มีสิทธิ์ได้รับคูปองเพื่อชิงโชค และอีกตัวอย่าง คือ บริษัทจะเตรียมสินค้าที่ร่วมรายการ เพื่อดึงดูดให้ผู้ซื้อสินค้า อาทิเช่น โทรศัพท์มือถือ ตัวเครื่องบิน ตัวไปทำฮัจญ์และอุมเราะห์ และอื่น ๆ เป็นต้น ซึ่งใครก็

ตามที่ซื้อสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ให้เขียนชื่อในคู่มือพร้อมกับหย่อนใส่กล่องที่เตรียมไว้ บริษัทก็จะเป็นผู้หยิบฉลากและให้รางวัลแก่ผู้โชคดี

เงื่อนไขในลักษณะการจัดร่วมรายการเช่นนี้ สามารถสรุปได้ 2 ประเด็นคือ 1) กรณีที่ราคาสินค้าหรือผลิตภัณฑ์เพิ่มขึ้นจากราคาปกติ ถือว่าไม่อนุญาต หุกม คือ หะรอมและไม่อนุญาต เนื่องจากราคาสินค้าเพิ่มขึ้น โดยผู้ซื้อได้จ่ายเงินออกไปเพื่อซื้อสินค้าดังกล่าว ซึ่งไม่รู้ว่าจะได้กำไรหรือขาดทุน ในการซื้อขายดังกล่าวเข้าข่ายการพนันในอิสลาม 2) กรณีการจัดฉลากรางวัลไม่มีอิทธิพลหรือกระทบกับราคา ทางบริษัทมีการจับฉลากเพื่อต้องการให้สินค้าขายดี ดังที่ดร.อานิส พัฒนปรีชาวงศ์ (บทเสวนา, 2560) ที่ได้แสดงความเห็นไว้ว่า

“กรณีการจัดชิงโชคโดยการซื้อของ ถ้าผู้ประกอบการใช้กลยุทธ์คำว่า สมนาคุณให้กับลูกค้า วิธีการนี้ถือว่าทำได้ เพราะเห็นด้วยกับทัศนะที่ว่า ทุกคนมีสิทธิ์ได้ของ เนื่องจากไม่ต้องไปลุ้นอีกที แต่ถ้าราคาสินค้าหรือผลิตภัณฑ์เพิ่มขึ้นจากราคาปกติ ถือว่าไม่อนุญาต ซึ่งผู้ซื้อได้จ่ายเงินออกไปเพื่อซื้อสินค้าดังกล่าว ซึ่งไม่รู้ว่าจะได้กำไรหรือขาดทุน”

เหมือนลักษณะการส่งเสริมการขายโดยทั่วไปจะใช้การโฆษณาเพื่อดึงดูดให้ผู้บริโภคซื้อสินค้าที่ร้านค้า และออกแบบให้ผู้บริโภคซื้อสินค้าในปริมาณที่มากขึ้น ผู้บริโภคไม่เคยใช้ผลิตภัณฑ์เกิดความสนใจในตราสินค้าและพิจารณาที่จะทดลองใช้จนเกิดความภักดีต่อผลิตภัณฑ์ของบริษัทและได้รับรางวัลบริการพิเศษจากบริษัท ดังที่โรสนา รัฐگارณีย์ (บทสัมภาษณ์, 2560) ได้แสดงความเห็นไว้ว่า

“ถ้าผู้ผลิตทำเพื่อจูงใจลูกค้าจนเกินไปก็อาจทำให้ไปสู่การเชิญชวนให้เป็นนักพนันได้ อย่างเช่นที่แพร่หลายในปัจจุบัน คือ การเสี่ยงทาย เสี่ยงโชคจากฝาหรือชิ้นส่วนของผลิตภัณฑ์เพื่อลุ้นรับของรางวัลต่าง ๆ ซึ่งมันอาจจะเอนเอียงไปสู่การพนันได้ ซึ่งการทำชิงโชคและคูปองในการทำ การตลาดนั้นสินค้ากับของที่ได้ควรมีความสอดคล้องกัน อย่างเช่น ของที่ได้สามารถเอาไปใช้ควบคู่กับสินค้าได้ก็ถือว่ามีความเหมาะสม เหมือนกับซื้อนมแล้วแถมแก้ว ทั้งสองเป็นสินค้าที่สามารถใช้ควบคู่กันได้ ซึ่งการตลาดเช่นนี้จะทำให้นักถึงตัวแบรนด์สินค้าได้มากขึ้น”

เห็นได้ว่ากิจกรรมการโฆษณาการส่งเสริมการขายเป็นเรื่องที่มันไม่ได้จูงใจลูกค้าในการตัดสินใจซื้อสินค้าเพียงอย่างเดียว บางทีที่ลูกค้าซื้อสินค้านั้นอาจไม่ได้ต้องการสินค้านั้นแต่ต้องการที่จะชิงโชค จากคำถามที่เกี่ยวข้องในการลงพื้นที่สัมภาษณ์นักวิชาการเกี่ยวกับการตลาดล้ำเส้นชวนพนัน คณะผู้วิจัยได้ร่วมสัมภาษณ์จำนวน 2 ครั้ง เพื่อตกผลึกประเด็นในการวิจัย ดังนี้

1. บริษัทกำลัง Live สด (รีวิวสินค้า) โดยให้ผู้เข้าชมลุ้นข้อความส่งมา ทางบริษัทจะสุ่มข้อความเพื่อแจกเงินรางวัล ได้หรือไม่ เพราะเหตุใด? จากการสัมภาษณ์นักวิชาการ พบว่า เนื่องจากเป็นการลงทุนทั้งสองฝ่าย ต่างคนต่างรีวิวต่างลงทุน แล้วอีกฝ่ายได้ทรัพย์สินในขณะที่อีกฝ่ายเสียทรัพย์สิน โดย

เสียค่าใช้จ่ายโดยการส่ง SMS ในการส่งข้อความให้กับทางรายการ เป็นลักษณะการเสี่ยงโชค โดยที่เรา มุ่งหวังเพื่อที่อยากจะได้รางวัลเหล่านั้น จึงถือได้ว่าเป็นการพนัน เนื่องจากเป็นการชิงโชคโดยการ จ่ายเงินออกไป ซึ่งผู้โชคดีจะได้สินค้าและต้องจ่ายเงิน

2. การเที่ยวงานกาชาดจ่ายเงินผ่านประตูของเหล่ากาชาด จำนวน 20 บาท ตักลูกบอลเป็นการพนันหรือไม่? จากการสัมภาษณ์นักวิชาการ พบว่า การเที่ยวงานกาชาดประจำปีของจังหวัด ในกรณีที่มีการตักลูกบอลเพื่อลุ้นรางวัลนั้นเป็นการเสี่ยงโชค เนื่องจากเป็นการลงทุนทั้งสองฝ่าย จึงถือได้ว่าเป็นการพนัน การส่งเสริมการขายเช่นนี้เป็นการชิงโชคโดยมีการซื้อของ ซึ่งผู้จัดกิจกรรมระบุชัดเจนว่า สินค้าดังกล่าวมีการจัดรายการเพื่อการชิงโชค

3. กรณีมีการประกาศจากสหกรณ์ว่าใครที่สมัครสมาชิกตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไป มีสิทธิ์ลุ้นไปทำ อัญญาและอุมเราะห์ ลักษณะเช่นนี้เข้าข่ายเป็นการเสี่ยงโชคหรือไม่ เพราะเหตุใด จากการสัมภาษณ์ นักวิชาการมีมุมมองที่แตกต่างกัน พบว่า กรณีเป็นการพนัน เพราะการลงทุนน้อยๆแต่หวัง ผลประโยชน์ที่มหาศาลมันคือพนัน แต่รูปแบบการเรียกมันไม่เหมือนกัน แต่นี่มันเรียกว่าชิงโชคหรือลุ้นโชค มันคือการพนันหรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า เสี่ยงโชค ในขณะที่นักวิชาการที่มีความคิดเห็นว่ามันถือได้ว่าเป็นการพนัน เนื่องจาก เป็นช่วงโปรโมชั่น ที่มีลักษณะการทำฝ่ายเดียว คือ สหกรณ์ ผู้ให้รางวัล โดยผู้ที่สมัครสมาชิกไม่ได้สูญเสียทรัพย์สินแต่อย่างใด ไม่ใช่เป็นการลงเงินและเสี่ยงที่ได้หรือเสียเงินนั้น ส่วนเรื่องการหยิบฉลากลุ้นไปอุมเราะห์และอัญญานั้น เป็นเพียงแค่การหยิบฉลากเพียงเท่านั้นเอง

4. สลากออมสินซื้อเก็บไว้เพื่อลงทุน แต่เขาจับฉลากให้ได้รางวัล ก็ได้รางวัลแจ๊คพ็อต ได้หรือไม่ได้ เป็นการพนันหรือไม่? จากการสัมภาษณ์นักวิชาการ พบว่า จะถือว่าเป็นโชค เนื่องจากทรัพย์สินของผู้ซื้อสลากออมสินยังอยู่ครบไม่ได้สูญเสียใดๆ เนื่องจากเป็นการส่งเสริมการขายที่มีลักษณะการชิงโชคโดยปราศจากเงื่อนไขใดๆ

5. หากเราได้เปิดบัญชีขั้นต่ำ 500 และมีเงื่อนไขเปิดเพิ่มที่ 2000 บาทจะได้ประกันชีวิตพร้อม ลุ้นรางวัลอีก 200,000 เป็นการพนันหรือไม่ อย่างไร? จากการสัมภาษณ์นักวิชาการ พบว่า เพราะการเปิดบัญชีเพื่อที่จะได้ประกันชีวิตพร้อมลุ้นรางวัลแบบนี้ไม่ได้ เพราะมีการทำประกันชีวิต ซึ่งการทำประกันชีวิตในอิสลามเป็นสิ่งต้องห้าม เนื่องจากเป็นการล่อใจให้สมาชิกติดกับเงื่อนไข เป็นการลุ้น/เสี่ยงโชคเข้าข่ายการพนัน

6. การตั้งชื่อแพนด้า ชื่อที่โดนใจ ก็จะได้รับรางวัลไปอันนี้คือเกมส์หรือการพนัน? จากการสัมภาษณ์นักวิชาการมีความเห็นว่า การตั้งชื่อ ไม่ได้ลงทุนอะไรเลย มันไม่ได้เรียกว่าการพนัน เพราะการพนันคือการลงทุนเพื่อให้ได้มาซึ่งกำไรมหาศาล แต่ไม่ได้ลงทุนอะไร ไม่ได้เกี่ยวกับ การพนัน ไม่ได้

เรียกว่าเป็นการพนัน เรียกว่าเป็นรางวัลมากกว่าการพนัน เนื่องจากเป็นการส่งเสริมการขายที่มีลักษณะการชิงโชคโดยปราศจากเงื่อนไขใดๆ

7. โทศนาการแข่งขันหรือส่งไปรษณีย์เพื่อทายว่าทีมไหนจะชนะ? จากการสัมภาษณ์นักวิชาการ มีความเห็นว่า การที่มีสองฝ่ายมาจัดการแข่งขัน หรือมีการเล่น แล้วทั้งสองฝ่ายได้ออกทรัพย์สินหรือเงินเมื่อทำการแข่งขันแล้วถ้าใครชนะก็จะได้ทรัพย์สินหรือเงินนั้นส่วนคนที่แพ้ก็จะเสียทรัพย์สินนั้น ซึ่งการลงทุนในการซื้อไปรษณียบัตรในการลุ้นโชค หากโชคไม่ได้ก็ไม่ได้ หากโชคดีก็ได้ไป เข้าข่ายการพนันชัดเจน เป็นการส่งเสริมการขายในลักษณะการชิงโชคโดยมีการซื้อของ ซึ่งผู้จัดกิจกรรมระบุชัดเจนว่า สินค้าดังกล่าวมีการจัดรายการเพื่อการชิงโชค

8. การซื้อหมายเลขตั้งแต่ 1 - 50 เพียงหมายเลขเดียวในราคา 199 บาท จากนั้นทางบริษัท จะสุ่มหมายเลขเพียงหมายเลขเดียว ที่จะได้และซื้อ iPhone ในราคาเพียง 159 บาทเท่านั้น? จากการสัมภาษณ์นักวิชาการ มีความเห็นว่า เป็นการลงทุนสองฝ่ายที่มีการเสี่ยงโชค ผู้ชนะได้รางวัลผู้ที่แพ้ไม่ได้อะไรเลยเป็นการพนันอย่างชัดเจน เนื่องจากเป็นการชิงโชคโดยการจ่ายเงินออกไป ซึ่งผู้โชคดีจะได้สินค้าและต้องจ่ายเงิน

9. ปัจจุบันร้านค้าออนไลน์จัดโปรโมชั่นให้ลูกค้า โดยการประชาสัมพันธ์ให้ลูกค้าหรือผู้ที่สนใจ กดไลค์ กดแชร์ แแท็กเพื่อน พร้อมกับแคปหน้าจอแล้วจัดส่งข้อความมาให้ร่วมแสดงความคิดเห็น โดยร้านค้าระบุว่าข้อความใครโดน ใครทำตามกฎกติกาที่ได้วางไว้ มีสิทธิ์ลุ้นรางวัลที่ร้านค้าจัดไว้ ทั้งนี้เมื่อลูกค้าท่านใดได้รับการติดต่อกลับไป ทางร้านจะจัดส่งของรางวัล แต่มีเงื่อนไขว่าลูกค้าที่ได้จะต้องจัดส่งค่าจัดส่ง EMS 50 บาท ลักษณะเช่นนี้เข้าข่ายการเสี่ยงโชคเพื่อการพนันหรือไม่ เพราะเหตุใด? จากการสัมภาษณ์นักวิชาการ มีความเห็นว่า เพียงแค่ค่า EMS เท่านั้น ไม่มีการลงทุนในการเสี่ยงแต่อย่างใด การกดไลค์ กดแชร์ แล้วส่งไปนั้นยังไม่มีมีการเสียค่าใช้จ่ายใดๆ แต่เมื่อทางร้านได้ติดต่อกลับไปเพื่อจะจัดส่งรางวัลแล้วเสียค่าใช้จ่าย 50 บาทนั้น ถือว่าผู้ซื้อยังมีสิทธิ์ที่จะรับหรือไม่รับก็ได้และเป็นลักษณะที่เมื่อจะจ่ายนั้นไม่ได้เป็นการเสี่ยงโชคใดๆเพราะชัดเจนแล้วว่าได้ การส่งเสริมการขายเช่นนี้เป็นการชิงโชคโดยการจ่ายเงินออกไป ซึ่งผู้โชคดีจะได้สินค้าและต้องจ่ายเงิน

10. หากเราซื้อสิ่งของสิ่งนั้นประจำ เช่น นมชั้นหวาน นมตราหมี เป็นต้น บริษัทก็ได้ประกาศให้เราแกะฉลากออก เขียนที่อยู่และเบอร์โทรศัพท์ จากนั้นก็สุ่มชิงโชค และบริษัทก็จะบอกอีกว่า แต่เรามีของสัมมนาคุณจำกัด เราจึงขอใช้สิทธิ์ด้วยการหยิบฉลาก? จากการสัมภาษณ์นักวิชาการ มีความเห็นว่า การซื้อสินค้าแล้วเราได้สินค้าที่เราจ่าย ซึ่งเราตั้งใจซื้อสินค้านั้นเพื่ออุปโภคบริโภค แต่สินค้าเหล่านั้น มีหมายเลขเพื่อให้เราส่งไป การส่งไปโดยไม่มีการลงทุนแล้วเมื่อเขาประกาศว่าเราได้

แบบนี้ไม่ใช่การพนัน เป็นโชค แต่เมื่อใดที่ส่งไปแต่มีการลงทุน คือ เสียค่าใช้จ่าย 3 บาทหรือมากกว่านั้น แล้วส่งไปเพื่อชิงโชค ถือว่าเป็นการพนัน

11. อธิตันราคาปกติก็คือ 20 บาทแต่จะมีช่วงๆหนึ่งที่มีการลุ้นโชคราคาอธิตันก็เพิ่มขึ้น ทำให้มีผู้คนที่ซื้อเป็นจำนวนมากเพื่อลุ้นโชค? จากการสัมภาษณ์นักวิชาการ มีความเห็นว่า เป็นการลุ้นโชค เป็นการเสี่ยงโชคเพื่อให้ได้มาซึ่งความต้องการ(อยากได้สิ่งเหล่านั้นมาเป็นของตน) เนื่องจากราคาสินค้ามีการเปลี่ยนแปลงจากราคาเดิม ทำให้ราคาสินค้าสูงขึ้น ลักษณะเช่นนี้เป็นการพนัน ซึ่งนักการตลาดมองว่าสิ่งที่เขาทำการชิงโชคนั้นโอกาสที่ลูกค้าจะได้รับมันไม่มากเพียงพอ หนึ่งในร้อยคนก็ยังไม่จำเป็นต้องเป็นในพันคนหรือล้านคน และโอกาสที่ได้รับมันไม่คุ้มกับสินค้านั้นเลย จริงๆ แล้วยังมีเครื่องมือการทำการส่งเสริมการขายในลักษณะอื่นที่ทำให้ลูกค้าได้รับมากกว่า ในลักษณะดังกล่าวเพียงเพื่อกระตุ้นยอดขายเพียงอย่างเดียว

12. ส่ง SMS ลุ้นโชคไปยังรายการทีวีที่ออกอากาศ จะมีสิทธิ์ลุ้นตัวหนัง/ตัวคอนเสิร์ต โดยทางรายการแจ้งรายละเอียดโดยให้พิมพ์ข้อความส่งมา พร้อมวงเล็บว่าที่สุดด้วย พร้อมนี้ทางรายการแจ้งว่าข้อความใครที่โดนใจ 5 ท่านแรกมีสิทธิ์ลุ้นรางวัลดังกล่าว ลักษณะเช่นนี้เข้าข่ายเป็นการเสี่ยงโชคหรือไม่ เพราะเหตุใด? จากการสัมภาษณ์นักวิชาการ มีความเห็นว่า เป็นการลงทุนทั้งสองฝ่ายฝ่ายหนึ่งได้ทรัพย์สินฝ่ายหนึ่งเสียทรัพย์สิน เนื่องจากมีการลงทุนไปในตัวด้วย เพราะเสียค่าใช้จ่ายในการส่ง SMS ในการส่งข้อความให้กับทางรายการ

13. ซื้อรถช่วงระยะเวลาหนึ่งเพื่อที่จะได้รับส่วนลด (เงินสด/เงินสด/ดอกเบี้ย) เข้าข่ายการพนันหรือไม่ เพราะเหตุใด? จากการสัมภาษณ์นักวิชาการ มีความเห็นว่าเป็นการโฆษณาโปรโมชันสินค้าช่วงลดราคา ผู้ซื้อสินค้าไม่มีการเสียทรัพย์สินเพื่อเสี่ยงโชคและไม่มีการลงทุนเพื่ออีกฝ่ายจะได้หรือเสียทรัพย์สิน เนื่องจากเป็นการชิงโชคโดยการจ่ายเงินออกไป ซึ่งผู้โชคดีจะได้สินค้าและต้องจ่ายเงิน

14. การส่ง sms และ line เป็นการพนันหรือไม่ เนื่องจากเกณฑ์หลักๆของการพนันคือต้องลงทุน? จากการจัดเวทีสัมมนา มีความเห็นว่าเรื่องนี้มีความขัดแย้งในทัศนะของนักอุลามาฮะ คือ ทัศนะแรก บอกว่ามันเป็นค่าใช้จ่าย (การลงทุน) ที่ยอมจ่ายมากขึ้น ถือว่าไม่ได้ ทัศนะที่สอง บอกว่าเป็นการบริการของเขา ซึ่งถือว่าได้

15. ในฐานะที่เราเป็นผู้ประกอบการถ้าเราจะใช้กลยุทธ์โดยการใช้คำว่าของสมนาคุณ หมายความว่าลูกค้าที่ซื้อของทุกอย่างที่ร้าน สามารถรู้ว่าเขาจะได้อะไรเพิ่ม และได้เท่าไหน อยากทราบว่ามีวิธีนี้ได้หรือไม่? จากการจัดเวทีสัมมนา มีความเห็นว่าวิธีการนี้ได้ เพราะเห็นด้วยกับทัศนะที่ว่า

วิธีการนี้ทุกคนมีสิทธิ์ได้ของไม่ต้องไปลุ้นอีกที่ ดร.อานิส พัฒนปรีชาวงศ์ (บทเสวนา, 2560) ขณะที่ ผศ.ดร. อับดุลฮาติม โซซิง (บทเสวนา, 2560) มีความเห็นเหมือนกันแต่เพิ่มเติมคือ ให้ความวิธีนั้นทำให้เกิดผลเสียกับผู้อื่นหรือไม่

16. การขายของเป็นสต็อก หมายถึง การสั่งซื้อของจากเขาอีกที่โดยที่ของนั้นยังไม่ใช้ของเรา แต่เราเอากำไรจากเขา เช่น การขายทางออนไลน์ ได้หรือไม่? จากการจัดเวทีสัมมนา มีความเห็นว่าคุณต้องดูว่าเราขายอยู่ไหนสถานะไหน ดูหลักวากาละฮฺ คือ ดูว่าเราเป็นเจ้าของสินค้านั้นหรือยัง ถ้าไม่ใช่ก็ไม่มีสิทธิ์อากัต ซื้อขายได้ เพราะ ท่านนบีได้ห้ามว่า ห้ามขายในสิ่งที่ไม่ใช่เจ้าของ ดังนั้นเราจะไม่มีสิทธิ์ในกำไรแม้แต่บาทเดียว

2) แนวทางการเผยแพร่หลักเกณฑ์การวินิจฉัยการทำการตลาดล้ำเส้นชวนพนันตามหลักการของศาสนาอิสลามต่อประชาชนมุสลิม

จากการศึกษาแนวทางการเผยแพร่หลักเกณฑ์การวินิจฉัยการทำการตลาดล้ำเส้นชวนพนัน คณะผู้วิจัยต้องการศึกษาความเห็นของผู้ประกอบการและประชาชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้ต่อการทำการตลาดล้ำเส้นการพนันและรูปแบบการรับข้อมูลข่าวสารความรู้ทางด้านศาสนาที่มีผลต่อการกำหนดทิศทางการดำเนินธุรกิจ ซึ่งจากการศึกษาสามารถนำเสนอแนวทางการเผยแพร่หลักเกณฑ์ดังกล่าวออกเป็น 2 ประเด็นดังนี้

2.1 ทศนคติและพฤติกรรมการรับข้อมูลข่าวสารของผู้ประกอบการและประชาชนต่อการทำการตลาดล้ำเส้นชวนพนัน ความกังวลในสังคมไทยนอกเหนือจากการพนันที่มีอยู่ในทุกหย่อมหญ้าแล้ว ก็คือการเสี่ยงโชคชนิด "รวยเปรี้ยงปร้าง รวยซ้ำ รวยซ้อน" ด้วยการใช้เบอร์ในฝาเครื่องดื่มซึ่งโชคกันทุกวัน ทุกชั่วโมง เป็นการสร้างบรรยากาศที่บ่มเพาะให้ประชาชนหมกมุ่นในการใช้เงินน้อยต่อยอดเพื่อให้ได้เงินมาก สร้างความฝันลมๆ แล้งๆ (ชื่อน้ำมากินจนพุงอืดก็แทบไม่มีสิทธิ์ลุ้น) และที่สำคัญก็คือการบ่มเพาะจิตใจของการเป็นนักพนัน ทั้ง ๆ ที่อิสลามมีบทบัญญัติการพนันที่ชัดเจน และการเสี่ยงโชคนั้นจัดเป็นการพนันรูปแบบหนึ่งสิ่งเป็นซึ่งที่ไม่ถูกต้องตามหลักการศาสนาอิสลาม

จากการศึกษาทศนคติและพฤติกรรมการรับข้อมูลข่าวสารของผู้ประกอบการและประชาชนเกี่ยวกับข้อดำเนินการทางศาสนา สามารถเสนอได้ดังนี้

2.1.1 ทศนคติของผู้ประกอบการและประชาชนต่อข้อห้ามเกี่ยวกับการพนันในการทำการตลาด

1) จากการศึกษาผู้ประกอบการและประชาชนส่วนใหญ่ให้ความสำคัญต่อหลักคำสอนแต่ขาดความชัดเจน ความเข้าใจและไม่สามารถตัดสินใจด้วยตนเองได้ว่าการทำการตลาดในรูปแบบใดขัดกับหลักศาสนา ดังนั้นจึงพบว่า ผู้ประกอบการจะใช้วิธีการทำการตลาดแบบเลียนแบบ เมื่อมีหน่วยงาน

บริษัทหรือสถานประกอบการที่มีความน่าเชื่อถือออกแบบการทำการตลาด เขาอาจจะเลือกรูปแบบเดียวกัน เนื่องจากเข้าใจว่าถูกต้อง

“เราไม่สามารถเข้าใจได้ว่า การทำการตลาดแบบใดที่ไม่ขัดต่อหลักศาสนา คนอื่นเขาซื้อกันเราซื้อด้วย เพื่อได้” ประชาชนรายหนึ่งในจังหวัดยะลา

“การดำเนินธุรกิจต้องสอดคล้องกับหลักศาสนา ถ้าหากว่าทำธุรกิจไม่ถูกต้องตามหลักศาสนา จะทำให้เกิดอันตรายต่อชีวิตของคุณและผู้อื่น” ผู้ประกอบการรายหนึ่งในจังหวัดนราธิวาส

2) การตลาดล้ำเส้นการพนันเป็นภัยอันตรายมีผลกระทบต่อตนเองและสังคม

“การพนันเป็นสิ่งไม่ดี การทำการตลาดล้ำเส้นการพนันก็เป็นสิ่งไม่ดี ถ้าชิงโชคแล้วไม่ได้รับของรางวัล ก็อาจจะผิดหวัง ทำลายตนเอง” ประชาชนรายหนึ่งในจังหวัดปัตตานี

“อันตราย เล่นแล้วมีความเสี่ยง เสียได้ เสียไม่ได้ มีผลกระทบต่อตนเองและสังคม” ผู้ประกอบการรายหนึ่งในจังหวัดปัตตานี

3) ควรมีหน่วยงานทางศาสนาทำหน้าที่ให้คำแนะนำแก่ผู้ประกอบการและประชาชนในการทำการตลาดให้ปราศจากการพนัน เพราะความซับซ้อนของการทำตลาดและรูปแบบที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา

“อยากให้มีหน่วยงานทางศาสนา เช่น ศูนย์พิทักษ์ องค์กรศาสนา ประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างการรับรู้ให้กับประชาชน เนื่องจากการทำการตลาดปัจจุบันมีรูปแบบใหม่ตลอดเวลา อาจจะทำให้ประชาชนหลงกลในเรื่องดังกล่าวได้” ผู้ประกอบการรายหนึ่งในจังหวัดปัตตานี

4) การเผยแพร่ข้อมูลในเรื่องนี้มีน้อยมาก ขาดความทั่วถึง ประชาชนไม่รู้ข้อมูลดังกล่าว

“การเข้าถึงข้อมูลของประชาชนมีน้อยมาก เห็นว่าสินค้ามีการโฆษณา มีรางวัลแจก ตัดสินใจส่งไปชิงโชค เพื่อมีโชค ได้รับรางวัล” ประชาชนรายหนึ่งในจังหวัดนราธิวาส

2.1.2 พฤติกรรมการรับข้อมูลการทำการตลาดและข้อวินิจฉัยทางศาสนา

1) ไม่มีหน่วยงานเฉพาะ เพื่อให้คำเตือนแก่ผู้ประกอบการและประชาชนในการทำการตลาดล้ำเส้นการพนัน เนื่องจากมีข้อจำกัดในการตัดสินใจไม่ปลอดภัยมากนัก

2) ผู้ประกอบการใช้วิธีการปรึกษาผู้เชี่ยวชาญทางด้านศาสนาในการให้คำปรึกษา ซึ่งวิธีการดังกล่าว ข้อวินิจฉัยไม่สอดคล้องมีความซับซ้อนเปลี่ยนแปลงทางด้านเทคโนโลยี

3) ประชาชนต้องการร่วมสนุกกับกิจกรรมการทำการตลาดกับบริษัทโดยไม่คำนึงถึงข้อวินิจฉัยทางศาสนา

การศึกษาแนวทางการเผยแพร่หลักเกณฑ์การวินิจฉัยนั้น จึงจำเป็นต้องออกแบบการจัดการที่มีประสิทธิภาพด้วยเช่นกัน ซึ่งสามารถนำเสนอแนวทางได้ดังนี้

2.2 เนื้อหาการเผยแพร่ จากการศึกษาพบว่า การทำการตลาดมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบใหม่ ๆ ตลอดเวลาเพื่อให้ได้รับความสนใจจากผู้บริโภคและแนวโน้มที่จะนำไปสู่การล่าเส้นขนพนันตามหลักการของศาสนาอิสลามก็มีเพิ่มขึ้นด้วยเช่นกัน ซึ่งการเผยแพร่หลักเกณฑ์การวินิจฉัยให้กับประชาชนเป็นความจำเป็นอย่างยิ่ง แต่การเผยแพร่จำเป็นต้องมีกรณีตัวอย่างเพื่อการเทียบเคียงสร้างความเข้าใจ การนำเสนอเฉพาะเพียงหลักเกณฑ์การพิจารณาไม่สามารถก่อให้เกิดประโยชน์อย่างแท้จริงแก่ประชาชนได้ อีกทั้งข้อหลักเกณฑ์การพิจารณานั้นนักวิชาการศาสนาก็มีข้อวินิจฉัยที่ต่างกันอย่างเห็นได้ชัด การนำเสนอจึงจำเป็นต้องรอบด้านและให้ความเห็นชี้แจงจากนักวิชาการเพื่อสร้างความมั่นใจให้กับผู้บริโภคในการตัดสินใจ

ดังที่ผู้ทรงคุณวุฒิให้ความเห็นว่า “การวินิจฉัยในแต่ละกรณีนักวิชาการศาสนาจำเป็นต้องศึกษาหลักการพิจารณาที่รอบด้าน ขณะเดียวกันก็ต้องเข้าใจรูปแบบกิจกรรมที่ถูกใช้ในการทำการตลาดด้วย เพราะถ้าไม่เข้าใจว่ารูปแบบกิจกรรมดังกล่าวนั้นจริง ๆ เป็นอย่างไรแล้ว สุดท้ายหลักการที่กำหนดไว้อาจจะให้ข้อวินิจฉัยผิดได้”

ดังนั้นเนื้อหาในการเผยแพร่จึงประกอบด้วย 2 ส่วนสำคัญคือ ส่วนที่เป็นหลักการการวินิจฉัยและส่วนของการวินิจฉัยรายการกรณี ซึ่งมีแนวทางการเผยแพร่ ดังนี้

2.2.1) การเผยแพร่หลักการ การเผยแพร่หลักเกณฑ์การวินิจฉัยจำเป็นต้องออกแบบเนื้อหาการเผยแพร่ที่ครอบคลุม มุ่งเน้นให้เห็นถึงหลักสำคัญของการพิจารณาและหลักการอื่น ๆ ประกอบ และเป็นการสร้างความเข้าใจเบื้องต้นสำหรับผู้บริโภคในการพิจารณาตัดสินใจ แต่เนื่องจากการกำหนดหลักเกณฑ์การวินิจฉัยมีความหลากหลาย จึงควรมีการเผยแพร่ในหลากหลายมิติเพื่อการตัดสินใจของผู้บริโภคเอง

“หลักการทำการตลาดในสถานการณ์ปัจจุบัน มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา การเผยแพร่หลักการต้องมีการเทียบเคียงกับการวินิจฉัยจากบรรดาอุลามะฮ์ การศึกษาแหล่งข้อมูลจากตำราต่าง ๆ ทั้งในและต่างประเทศที่ได้มีการวินิจฉัยศึกษาเรื่องดังกล่าว เพื่อให้ผู้บริโภคตระหนักและให้ความสำคัญก่อนการตัดสินใจร่วมสนุกกับกิจกรรม” ผู้ทรงคุณวุฒิ (บทเสวนา, 2560)

2.2.2) การเผยแพร่ข้อวินิจฉัยในรายการกรณีของกิจกรรมการทำการตลาด ซึ่งข้อมูลในลักษณะนี้จำเป็นต้องอาศัยระยะเวลาสำหรับการดำเนินการศึกษาและทำข้อวินิจฉัยจากนักวิชาการ

ศาสนาที่จะต้องทำงานร่วมกับผู้เชี่ยวชาญในแต่ละด้านและจะต้องมีหน่วยงานที่ได้รับการยอมรับจากประชาชนในการให้ความเห็นต่อผลการวิจัยดังกล่าว

“ข้อแตกต่างในรายการณีของกิจกรรมการทำการตลาด ต้องมีการเปรียบเทียบเชื่อมโยงกับหลักการเบื้องต้น โดยการศึกษาแต่ละประเด็นถึงลักษณะการทำการตลาด และมีหน่วยงานที่วิจัยข้อมูลที่ชัดเจน เพื่อความรู้และความเข้าใจที่ถูกต้อง” ผู้ทรงคุณวุฒิ (บทเสวนา, 2560)

2.2) รูปแบบการเผยแพร่หลักการ

ปัจจุบันบริษัทต่างๆ ได้หันมาใช้วิธีการส่งเสริมการขายด้วยการให้ของกำนัลแก่ลูกค้าของตน ของกำนัลเหล่านี้อาจจะให้แก่ลูกค้าทุกคนหรืออาจให้แก่เฉพาะลูกค้าที่เลือกโดยวิธีการใดวิธีการหนึ่ง ซึ่งแล้วแต่บริษัทจะตัดสินใจ รางวัลหรือของสมนาคุณไม่ว่าจะเป็นรูปของเงินรางวัลหรือผลิตภัณฑ์สินค้า หรือสิ่งของที่ถูกระบุเจาะจงแน่นอน

การชิงโชคจะเป็นสิ่งที่อนุญาต ถ้าการชิงโชคเราไม่ได้ลงทุนอะไรเลย ถ้าได้คือโชคของเขา แต่ถ้าไม่ได้ก็ไม่ต้องแบกรับความขาดทุนใด ๆ ทั้งสิ้น ไม่ว่าจะวิธีการมอบโชคนั้นโดยการจับฉลากหรือวิธีอื่นก็ตาม แต่ถ้าหากการชิงโชคที่อิสลามไม่อนุญาต เช่น เมื่อคนใดคนหนึ่งไม่เคยเป็นลูกค้ากับบริษัทแห่งนั้นและเมื่อเขาได้ยืมทางบริษัทแห่งนั้นประกาศว่าจะมีการแจกรางวัลชิงโชคสำหรับบุคคลที่เขียนฉลากหรือพิมพ์ SMS ส่งไปยังบริษัท เขาคนนั้นก็เลยรีบไปซื้อสินค้าแล้วก็เขียนฉลากหรือ SMS ชื่อที่อยู่แล้วส่งไปยังบริษัทดังกล่าวเพื่อชิงโชค การกระทำเช่นนี้ไม่อนุญาต

จากการศึกษาพบว่า หลักเกณฑ์การวินิจฉัยหลักการศาสนาอิสลามว่าด้วยการชิงโชคนั้น ต้องคำนึงถึงบทบัญญัติว่าด้วยการชิงโชค การจับรางวัลต่าง ๆ การส่ง SMS คุปองชิงโชค ที่ควรให้ความสำคัญต่อหลักการศาสนา ซึ่งหลักเกณฑ์ดังกล่าวได้ห้ามการซื้อขายในลักษณะ ช้อรรี้อร หมายถึง การซื้อขายที่ยังไม่รู้แน่ชัดว่าจะได้หรือไม่ มันคืออะไร ขนาดเท่าไร ซื้อซ้ำขาดในหลักเกณฑ์การวินิจฉัย จึงได้นำเสนอรูปแบบการเผยแพร่ข้อมูลให้กับผู้ประกอบการและประชาชนเพื่อสร้างการรับรู้ ความเข้าใจร่วมกัน

ดังที่ผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็นว่า “ควรดำเนินการสัมภาษณ์ผู้รู้ โต๊ะครู กรรมการมัชลิส บรรดาอิหม่ามต่าง ๆ นักวิชาการในพื้นที่ เพื่ออ้างอิงและเผยแพร่หลักการดังกล่าว”

ซึ่งสามารถนำเสนอรูปแบบการเผยแพร่หลักการออกเป็น 2 ประเด็น

2.2.1 ช่องทางการสื่อสาร จากการศึกษาพบว่า การเผยแพร่หลักเกณฑ์การวินิจฉัยให้กับผู้ประกอบการและประชาชน จำเป็นต้องมีช่องทางการสื่อสารที่หลากหลาย เป็นการยกประเด็นข้อชี้ขาดของการทำการตลาดชวนพนันให้ผู้บริโภค กลุ่มลูกค้า ตระหนักถึงภัยอันตรายของการเสพติดการพนันผ่านการทำการตลาดโดยการส่งเสริมการขายในลักษณะการชิงโชค มีรางวัลเป็นสิ่งล่อใจ

“จุดประสงค์ของการทำการตลาดเช่นนี้ เพื่อตอบสนองความต้องการของลูกค้า ให้ลูกค้าได้กิน ได้ใช้สินค้าของเรา แต่กลายเป็นว่าบางทีสิ่งที่ลูกค้าซื้อสินค้าไม่ได้ต้องการใช้สินค้าเรา แต่เพียงเพื่อต้องการสิ่งที่เรานำมาล่อใจ จำเป็นที่บริษัทหรือห้างร้านควรตระหนักในจริยธรรมตรงนี้ด้วย” นักการตลาด (บทสัมภาษณ์, 2560)

การเข้าถึงแหล่งข้อมูลช่องทางการสื่อสาร อาทิเช่น สื่อโซเชียลมีเดีย เครือข่ายสังคมออนไลน์ สื่อสิ่งพิมพ์ วารสาร หนังสือพิมพ์ การพูดจา ปากต่อปาก การทำป้ายเตือนระวัง (Info Graphic) เป็นต้น และผ่านการนำเสนอสด (Live) ซึ่งถูกแชร์ข้อมูลข่าวสารต่อจำนวน 92 ครั้ง

“จะต้องตัดสินใจได้ว่า สิ่งไหนบ้างที่เป็นการพนันและสิ่งไหนบ้างที่ไม่ใช่การพนัน โดยการเลือกหลักเกณฑ์ในการตัดสินใจ (ให้ข้อสรุป) เพื่อให้เกิดการยอมรับ เมื่องานวิจัยเรื่องนี้ได้ถูกเผยแพร่ต่อไป” ดร.อนิส พัฒนปรีชาวงศ์ (บทเสวนา, 2560)

2.2.2 การสร้างการรับรู้ จากการศึกษาพบว่า การสร้างการรับรู้และความเข้าใจการทำการตลาดการพนันแก่ผู้ประกอบการและประชาชนนั้น บริษัทหรือห้างร้านควรตระหนักถึงข้อหลักการทางศาสนา และธุรกิจจำเป็นต้องยับยั้งชั่งใจในการนำคุณธรรมจริยธรรมทางธุรกิจสู่การส่งเสริมการขายให้มากที่สุด

“เราต้องเริ่มสร้างความรู้และความเข้าใจตั้งแต่วัยเด็ก เพราะบางทีขนมที่เด็กซื้อแทบจะไม่ได้กินส่วนของขนมเลย แต่ซื้อเพียงอยากได้ในส่วนของแถม เช่น เกม ตุ๊กตา เพราะบางทีเราจะไม่เรียกว่าเป็นการพนันแต่เป็นการทำโปรโมชั่น ถ้าเราให้ความรู้ตั้งแต่เด็ก เขาก็จะสามารถเป็นผู้บริโภคที่มีวิจารณญาณไม่ตกเป็นเหยื่อของการตลาดเช่นนี้” นักบริหารธุรกิจท่านหนึ่งกล่าวไว้

2.3) หน่วยงานเพื่อการเผยแพร่หลักเกณฑ์และการวินิจฉัย

ปัจจุบันการตลาดในมิติของการส่งเสริมการขายที่มีรูปแบบ ลักษณะ ประเภท เครื่องมือการขายที่หลากหลาย ที่เป็นเครื่องจูงใจกระตุ้นให้ผู้บริโภคตัดสินใจซื้อสินค้าและบริการเพิ่มขึ้น ทั้งการมีส่วนร่วมในการมอบสินค้า การให้รางวัล การแข่งขัน เป็นต้น

เป้าหมายของการส่งเสริมการขายส่วนใหญ่ที่ใช้กันในสังคมทุนนิยม นั้นมิใช่การตอบสนองความต้องการที่เป็นอยู่อย่างมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผลหรือเพื่อสร้างความต้องการที่แท้จริงแล้วสำหรับสินค้าและบริการ แต่เพื่อสร้างความต้องการแบบผิวเผินชั่วคราวในสินค้าและบริการขึ้นมา “สลากซิงโชค” และวิธีการอื่น ๆ (เช่นการโฆษณา) จึงน่าที่จะต้องได้รับการวิเคราะห์โดยพิจารณาถึงผลทางด้านเศรษฐกิจและสังคม โดยเฉพาะทางด้านศีลธรรม ซึ่งหากผู้ออกกฎหมายในรัฐใดรู้สึกว่าการกระทบทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของการส่งเสริมการขายเช่นนั้นไม่พึงปรารถนา พวกเขาสามารถออกกฎหมายคุ้มครองสังคมให้พ้นจากผลกระทบดังกล่าวได้ เมื่อถึงเวลานั้น พวกเขาบริษัทต่าง

ๆ ที่มีความสามารถจะอยู่รอดและเจริญรุ่งเรืองได้ในตลาดที่ไม่จำเป็นต้องใช้วิธีการส่งเสริมการขาย ด้วยวิธีการสร้างความต้องการแบบหลอกกลวงขึ้นมาก็จะได้พิจารณาถึงผลของมันและหลีกเลี่ยงการใช้วิธีการดังกล่าว” (บรรจง บินกาซัน, 2545 : 98-100)

จากการศึกษาพบว่า การนำเสนอข้อมูลการเผยแพร่หลักเกณฑ์และการวินิจฉัยข้อมูลการทำการตลาดล้ำเส้นชวนพนันให้กับผู้ประกอบการและประชาชนรับทราบเพื่อการตัดสินใจซื้ออันอยู่บนพื้นฐานของหลักการศาสนาอิสลามว่าด้วยการชิงโชค

“การเผยแพร่หลักเกณฑ์และการวินิจฉัย ควรศึกษาการฟัตวา (วินิจฉัย) จากบรรดาอุลามะฮ์ในเรื่องนี้ที่เป็นข้อขัดแย้งหรือความเห็นไม่ตรงกัน และเปรียบเทียบกับสถานการณ์ปัจจุบัน โดยศุนย์ฟัตวา ออกมาชี้ขาดในประเด็นดังกล่าว เพื่อความชัดเจนและสร้างความรู้ความเข้าใจให้กับประชาชน” ผศ.ดร.อับดุลฮาลิม ไชชิง (บทเสวนา, 2560)

โดยหน่วยงานเพื่อการเผยแพร่หลักเกณฑ์การวินิจฉัย เช่น ศุนย์ฟัตวา มีบทบาทในการวินิจฉัย ป้องกันลักษณะรูปแบบการทำการตลาดล้ำเส้นการพนันผ่านคู่มือที่เป็นรูปธรรม สถาบันการศึกษา ควรมีการจัดเวทีประชาสัมพันธ์โดยการสร้างจิตสำนึกถึงภัยอันตรายของการทำการตลาด ให้กับเยาวชน นิสิตนักศึกษาและบุคลากรทางการศึกษา ตระหนักและเล็งเห็นถึงความสำคัญ องค์การศาสนา เป็นหน่วยงานที่มีบทบาทในฐานะผู้นำสูงสุดทางด้านศาสนา ควรมีการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารให้กับผู้ประกอบการและประชาชนในการสร้างการรับรู้ก่อนการตัดสินใจบริโภค อีหม่าม คอเต็บ บิหลั่น/ผู้นำชุมชน ควรเป็นสื่อกลางในการให้ข้อมูลผ่านการจัดประชุมคณะกรรมการมัสยิด หรือการเผยแพร่ผ่านการเทศนา (คุตบะฮ์) หรือในวันสำคัญต่างๆ ของศาสนา และสื่อมวลชนมุสลิม ควรมีบทบาทในการนำเสนอสื่อ/ข่าว ที่สร้างความชัดเจนให้กับผู้ประกอบการและประชาชน ซึ่งข้อมูลที่น่าไปเผยแพร่ ต้องได้รับการวินิจฉัยและมีแหล่งอ้างอิงหลักการที่ถูกต้องมากที่สุด

“แนะนำในเรื่องของหุกม (การตัดสิน) เราจำเป็นต้องดูการฟัตวา (วินิจฉัย) จากนักอุลามะฮ์ของเราก่อน และจากหนังสือที่มีความเกี่ยวข้องกับเรื่องนั้น ๆ ซึ่งผู้วิจัยจะต้องไปดูทัศนะจากอุลามะฮ์ก่อนแล้วนำไปเทียบเคียงกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน หากมีความเห็นไม่ตรงกันหรือขัดแย้งกันนั้นก็ถือว่าเป็นเรื่องธรรมดา และเป็นหน้าที่ของนักวิชาการที่จะต้องพิจารณาว่า มีหลักเกณฑ์อย่างไรในการตัดสินเรื่องนั้น ๆ” ผู้รู้ศาสนาท่านหนึ่งกล่าวไว้

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่องการตลาดล้าเส้นชวนพนันเพื่อการกระตุ้นตลาดที่ส่งผลต่อประชาชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้ ในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์การวิจัย ศึกษาหลักเกณฑ์เพื่อการวินิจฉัยการทำการตลาดล้าเส้นชวนพนันตามหลักการของศาสนาอิสลาม ศึกษาแนวทางการเผยแพร่หลักเกณฑ์การวินิจฉัยการทำการตลาดล้าเส้นชวนพนันตามหลักการของศาสนาอิสลามต่อประชาชนมุสลิม

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และระเบียบวิธีวิจัยเชิงสำรวจโดยการทบทวนเอกสาร วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์นักวิชาการต่อมุมมองการทำการตลาดล้าเส้นชวนพนัน การสนทนากลุ่ม Focus Group ร่วมแสดงความคิดเห็นในการทำการตลาดล้าเส้นชวนพนัน การวิพากษ์งาน การจัดเวทีร่วมเสวนาแลกเปลี่ยน/มุมมองนักวิชาการศาสนาต่อการทำการตลาดล้าเส้นชวนพนัน เชิญประชาชนมุสลิมในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้ แล้วนำเสนอในรูปแบบรายงานการวิจัยเชิงพรรณนา จากการศึกษาสามารถสรุป อภิปรายผล ข้อเสนอแนะการวิจัยดังนี้

1) สรุปผลการวิจัย

จากการลงพื้นที่เก็บข้อมูลการสัมภาษณ์ การจัดเวทีสัมมนา การร่วมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในการทำการตลาดล้าเส้นชวนพนัน สามารถสรุปผลการวิจัยจำแนกตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ดังนี้

1.1 ศึกษาหลักเกณฑ์เพื่อการวินิจฉัยการทำการตลาดล้าเส้นชวนพนันตามหลักการศาสนาอิสลาม พบว่า นิยามของการพนันทั่วไป คือ บุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปตกลงร่วมกัน ทำการเสี่ยงโชคโดยการวางเงินเดิมพันจากทรัพย์สิน อาศัยความฉลาดและไหวพริบในการคาดการณ์และการทายผล ส่วนนิยามของการพนันในอิสลาม คือ การได้มาซึ่งทรัพย์สินหรือความเพลิดเพลินใจ โดยการเดิมพัน เสี่ยงโชค เสี่ยงทาย คาดการณ์ คาดเดาอนาคต รวมถึงการใช้คำพูดเชิญชวนเพื่อทำกิจกรรม

ซึ่งการพนัน คือ การลงทุนเพื่อให้ได้กำไรอันมหาศาล การพนันมี 2 ประเภท นั่นก็คือ การเล่นที่ทำให้เสียเวลาเฉยๆ อย่างไม่ประโยชน์ และการเล่นเพื่อหวังผลตอบแทนที่เป็นทรัพย์สิน เงินทอง ทุกการเล่นที่ฝ่ายหนึ่งกำไรอีกฝ่ายหนึ่งขาดทุน หรือ เป็นการลงทุนทั้งสองฝ่ายอีกฝ่ายหนึ่งได้ แต่อีกฝ่ายหนึ่งไม่ได้ นั่นก็คือการพนัน

โดยหลักเกณฑ์เพื่อพิจารณาว่าการกระทำใดที่เป็นการพนัน จากมุมมองของนักวิชาการ นักการตลาด นักบริหารธุรกิจ ผู้รู้ศาสนา พบว่า หลักเกณฑ์ในการวินิจฉัยในเรื่องการเสี่ยงโชคการ

พนัน คือ การเล่นเกมที่ทำให้เสียเวลาเฉยๆ อย่างไรก็ตาม การเล่นเกมเพื่อหวังผลตอบแทนที่เป็นทรัพย์สิน เงินทอง ทุกการเกมที่ฝ่ายหนึ่งกำไรอีกฝ่ายหนึ่งขาดทุน หรือ เป็นการลงทุนทั้งสองฝ่ายอีกฝ่ายหนึ่งได้ แต่อีกฝ่ายหนึ่งไม่ได้ นั่นก็คือการพนัน และการที่มีสองฝ่ายมาจัดการแข่งขัน หรือมีการเล่น แล้วทั้งสองฝ่ายได้ออกทรัพย์สินหรือเงินเมื่อทำการแข่งขันแล้วถ้าใครชนะก็จะได้ทรัพย์สินหรือเงินนั้นส่วนคนที่แพ้ก็จะเสียทรัพย์สินนั้น ส่วนการเล่นเกมที่ทำให้เสียเวลาเฉยๆ อย่างไรก็ตาม โดยไม่ได้เสียทรัพย์สิน ไม่ถือว่าเป็นการพนันแต่เป็นการกระทำที่เสียเวลา ถือว่า เป็นมั่วสุก

จากบทบัญญัติว่าด้วยการชิงโชค การจับรางวัล (SMS, คุปองชิงโชค และอื่นๆ) ควรให้ความสำคัญกับหลักการศาสนา ซึ่งหุกมการส่งเสริมการขาย ในลักษณะเช่นนี้ มีเงื่อนไข 2 ประการ

1) ศึกษารายละเอียด คือ ถ้าผู้ซื้อซื้อสินค้าเจตนาเพื่อต้องการคุปองที่ร่วมรายการดังกล่าว หรือแค่อยากได้หรือเพียงต้องการลุ้น ก็ถือว่าไม่อนุญาตเข้าข่ายการพนันในอิสลาม เนื่องจากเมื่อส่งชิงโชคแล้วยังไม่สามารถรู้ได้ว่าจะได้กำไรหรือขาดทุน 2) เงื่อนไขดังกล่าวถือว่าหะรอมโดยสิ้นเชิง รายงานโดยเชค अबดุลอาซิ บินบาช (ฟัตวา อิสลามียะห์ 2 : 367-368) จากหนังสืออัล-ฮาวาฟิซ อัลติฎยยะห์ อัลตัสวีกีเยฮฺ, และอัล-ลัญญะฮฺ อัต-ดาอีมะฮฺ (ฟัตวา อิสลามียะห์ 2 : 366-367) จากหนังสืออัล-ฮาวาฟิซ อัลติฎยยะห์ อัลตัสวีกีเยฮฺ, เนื่องจากการชิงโชคดังกล่าวเข้าข่ายการกัมรและการพนัน ทั้งนี้สามารถแบ่งชนิดการชิงโชคออกเป็น 3 ประเภท ดังนี้

1) การชิงโชคโดยปราศจากเงื่อนไขใดๆ รูปแบบ เช่น ห้างสรรพสินค้า ตลาด การจัดแสดงสินค้า (โมโตโชว์) เป็นต้น เป็นก้าวแรกเพื่อที่จะดึงดูดให้ผู้บริโภคเข้ามามีส่วนร่วม โดยทางบริษัทมีการมอบคุปอง ซึ่งลูกค้าไม่ต้องมาซื้อของใดๆ หลังจากนั้นทางบริษัทก็มีการจับฉลากและให้ผู้ชมที่เข้าร่วมงานร่วมแสดงความยินดี หุกมคือ การกระทำเช่นนี้ถือว่าอนุญาต เนื่องจากดั้งเดิมการซื้อขยถือได้ว่าได้และอนุมัติ เพราะไม่ได้มีเงื่อนไขใด ๆ ที่ผิดหลักชารีอะฮฺ ไม่มีดอกเบีย การหลอกลวงเข้ามาเกี่ยวข้องแต่อย่างใด

2) การชิงโชคโดยมีการซื้อของ รูปแบบการชิงโชคที่ผู้จัดกิจกรรมระบุชัดเจนว่า สินค้าดังกล่าวมีการจัดรายการเพื่อการชิงโชค ดังนั้นผู้ที่ต้องการเข้าร่วมงานไม่สามารถเข้าร่วมงานได้ ยกเว้นเฉพาะผู้ที่ต้องการซื้อของชิ้นนั้นเท่านั้น ยกตัวอย่าง ห้างสรรพสินค้าได้ระบุสินค้าที่ร่วมรายการ เช่น ตู้เย็น วิทยุ และอื่น ๆ เป็นต้น ใครที่ซื้อสินค้าที่เข้าร่วมรายการและจ่ายเงินครบตามจำนวนดังกล่าว มีสิทธิ์ได้รับคุปองเพื่อชิงโชค อีกตัวอย่าง คือ บริษัทจะเตรียมสินค้าที่ร่วมรายการ เพื่อดึงดูดให้ผู้ซื้อสินค้า อาทิเช่น โทรศัพท์มือถือ ตัวเครื่องบิน ตัวไปทำฮัจญ์และอุมเราะห์ และอื่น ๆ เป็นต้น ซึ่งใครก็ตามที่ซื้อสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ให้เขียนชื่อในคุปองพร้อมกับหย่อนใส่กล่องที่เตรียมไว้ บริษัทก็จะเป็นผู้หยิบฉลากและให้รางวัลแก่ผู้โชคดี หุกม ต้องศึกษารายละเอียด ซึ่งผู้ซื้อซื้อสินค้าเจตนาเพื่อต้องการคุปองที่ร่วมรายการดังกล่าว หรือแค่อยากได้หรือเพียงต้องการลุ้น ก็ถือว่าไม่อนุญาตเข้าข่ายการพนันในอิสลาม เนื่องจากเมื่อส่งชิงโชคแล้วยังไม่สามารถรู้ได้ว่าจะได้กำไรหรือขาดทุน

3) การชิงโชคโดยการจ่ายเงิน รูปแบบ การชิงโชคสำหรับผู้ซื้อโดยการออกเงินเพื่อการชิงโชค ซึ่งผู้โชคดีจากการหยิบฉลากจะได้สินค้าและต้องจ่ายเงิน ยกตัวอย่างเช่น การส่ง SMS เพื่อชิงโชค ผ่านการให้บริการของเครือข่ายต่าง ๆ หรือ การส่งฝาเครื่องดื่มเพื่อชิงโชค ส่งหมายเลขผ่าน SMS ลุ้นโชค เป็นต้น หุคม ถือว่าเป็นการชิงโชคที่ไม่อนุญาต เนื่องจากลักษณะการชิงโชคดังกล่าวเข้าข่ายการพนัน

1.2 ศึกษาแนวทางการเผยแพร่หลักเกณฑ์การวินิจฉัยการทำการตลาดล้ำเส้นชวณพนันตามหลักการของศาสนาอิสลามต่อประชาชนมุสลิม สามารถแยกประเด็นดังนี้

1) ทศนคติของผู้ประกอบและประชาชนที่มีต่อการทำการตลาดล้ำเส้นการพนันตามหลักการของศาสนาอิสลาม พบว่า ส่วนใหญ่ให้ความสำคัญต่อหลักคำสอนของศาสนา แต่ยังคงความเข้าใจอย่างชัดเจน จึงไม่สามารถตัดสินใจด้วยตนเองได้ว่า การทำการตลาดรูปแบบใดที่ขัดกับหลักศาสนา ดังนั้นจึงพบว่าผู้ประกอบการและประชาชนจะใช้วิธีการเลียนแบบ เมื่อมีหน่วยงานหรือสถานประกอบการที่มีความน่าเชื่อถือ ออกแบบการทำการตลาด เขาอาจจะเลือกรูปแบบเดียวกัน เนื่องจากเข้าใจว่าถูกต้อง ซึ่งการดำเนินธุรกิจต้องสอดคล้องกับหลักคำสอนของศาสนา ถ้าหากธุรกิจไม่ถูกต้องตามหลักศาสนา จะทำให้เกิดอันตรายต่อชีวิตตนเองและสังคม

2) พฤติกรรมของผู้ประกอบและประชาชนที่มีต่อการรับข้อมูลการทำการตลาดล้ำเส้นการพนันตามหลักการของศาสนาอิสลามและข้อวินิจฉัยทางศาสนา พบว่า ยังไม่มีหน่วยงานเฉพาะที่สามารถดำเนินการให้คำเตือนแก่ผู้ประกอบการและประชาชนในการทำการตลาด เนื่องจากประชาชนต้องการร่วมสนุกกับกิจกรรมการทำการตลาดของบริษัทโดยไม่คำนึงถึงข้อวินิจฉัยทางศาสนา ดังนั้นจึงจำเป็นต้องมีวิธีการปรึกษาผู้รู้เฉพาะทางเพื่อไม่ให้เกิดความซับซ้อนและการเปลี่ยนแปลงทางด้านเทคโนโลยีที่มีบทบาทมากที่สุดแก่มนุษย์

3) การเผยแพร่หลักเกณฑ์การวินิจฉัย จำเป็นต้องมีกรณีตัวอย่างเพื่อการเทียบเคียงสร้างความเข้าใจ เนื่องจากการนำเสนอเฉพาะเพียงหลักเกณฑ์ยังไม่สามารถก่อให้เกิดประโยชน์อย่างแท้จริงแก่ประชาชนได้ อีกทั้งข้อหลักเกณฑ์ของนักวิชาการก็มีข้อวินิจฉัยที่แตกต่างกัน เพราะถ้าหากนักวิชาการไม่เข้าใจรูปแบบการดำเนินกิจกรรมดังกล่าวแล้วนั้น สุดท้ายหลักการที่อาจกำหนดไว้ อาจจะทำให้ข้อวินิจฉัยผิดได้ ส่วนรูปแบบการเผยแพร่หลักเกณฑ์เพื่อให้ประชาชนและผู้ประกอบการรับทราบข้อมูลการทำการตลาดล้ำเส้นการพนันโดยผ่านช่องทางการสื่อสารต่าง ๆ เช่น สื่อดิจิทัล โซเชียลมีเดีย สื่อออนไลน์ สื่อสิ่งพิมพ์ เป็นต้น และควรมีหน่วยงานที่ออกมาชี้ขาดเพื่อการสร้างความรู้ความเข้าใจในการเผยแพร่หลักเกณฑ์ร่วมกัน

2) อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยหลักเกณฑ์เพื่อการวินิจฉัยการทำการตลาดลำเส้นชวนพนันตามหลักการของศาสนาอิสลาม และแนวทางการเผยแพร่หลักเกณฑ์การวินิจฉัยการทำการตลาดลำเส้นชวนพนันตามหลักการศาสนาอิสลามต่อประชาชนมุสลิม เนื่องด้วยการตลาดในปัจจุบันหันมาสนใจกับการส่งเสริมการขายที่มุ่งเน้นสู่ผู้บริโภคหรือผู้ใช้คนสุดท้าย เป็นการส่งเสริมการขายที่มุ่งกระตุ้นให้ผู้บริโภคเป็นส่วนหนึ่งของการขายด้วยการใช้กลยุทธ์ดึง โดยทั่วไปจะใช้ร่วมกับการโฆษณาเพื่อดึงดูดให้ผู้บริโภคซื้อสินค้าที่ร้านค้าร่วมกับการพิจารณาทดลองใช้สินค้า ด้วยสินค้าที่ร่วมรายการ ผู้ซื้อมีสิทธิ์ในการส่งชิงโชคร่วมสนุกได้

ซึ่งในงานวิจัยครั้งนี้ใช้เครื่องมือการส่งเสริมการขาย ที่สอดคล้องกับการแข่งขันและการชิงรางวัล การแข่งขันเป็นการส่งเสริมการขายเพื่อให้ได้รับรางวัลจากความสามารถหรือทักษะของผู้บริโภคเอง ส่วนการชิงรางวัล เป็นการส่งเสริมการขายที่ผู้ชนะได้รับรางวัลเนื่องจากโชคอย่างแท้จริง โดยใช้วิธีการสุ่มเพื่อหาผู้ชนะ ซึ่งเป็นวิธีการที่นิยมเพราะผู้เข้าร่วมไม่ต้องแสดงความสามารถหรือทักษะใด ๆ ทั้งสิ้นก็มีสิทธิชนะได้ (สายฤดี พัฒนพงศานนท์และนภวรรณ ตันติเวชกุล, 2556) โดยการชิงรางวัลที่นิยมคือการเล่นเกมส์ แต่การส่งเสริมการขายวิธีนี้ไม่สามารถสร้างความผูกพันของผู้บริโภคกับตราสินค้าได้มากนัก (ศิริรัตน์ เจนศิริศักดิ์และคมทัศน ทัศวา, 2560) และการให้คูปองเพื่อชิงโชค ที่สอดคล้องกับ (ศิริรัตน์ เจนศิริศักดิ์และคมทัศน ทัศวา, 2560) กล่าวว่าการให้คูปอง เป็นหลักฐานที่ยืนยันว่า ผู้ที่ได้รับคูปองจะเป็นเจ้าของสิทธิ์ในการได้รับส่วนลดหรือสิทธิ์อื่น ๆ สำหรับสินค้าในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง ซึ่งการแจกคูปองเพื่อแลกซื้อสินค้ามักจะใช้กับสินค้าออกใหม่หรือเป็นสินค้าที่ได้รับการปรับปรุงคุณภาพให้ดีกว่าเดิม (นิติพล ภูตะโชติ, 2549) โดยคูปองจะถูกนำไปใช้ร่วมกับสินค้าตัวอย่างในการกระตุ้นให้เกิดการทดลองใช้ เพราะช่วยลดความเสี่ยงในการรับรู้ของผู้บริโภคในผลิตภัณฑ์ใหม่ (สายฤดี พัฒนพงศานนท์และนภวรรณ ตันติเวชกุล, 2556)

จากผลการสัมภาษณ์นักวิชาการในพื้นที่ ว่าด้วยหลักเกณฑ์เพื่อการวินิจฉัยการทำการตลาดลำเส้นชวนพนันตามหลักการของศาสนาอิสลาม จากการศึกษาทำให้เห็นถึงความคล้ายและความแตกต่างในรูปแบบและวิธีการของการเล่นการพนันต่าง ๆ ซึ่งศาสนาอิสลามห้ามการพนันทุกชนิด และถือว่าเป็นบาปใหญ่อันใหญ่หลวง จากมุมมองในทัศนะของอิสลามการพนันเรียกในภาษาอาหรับว่า อัล-กิมาร์ (أَلْقِمَارُ) หรือ อัล-มายสิร์ (أَلْمَيْسِرُ) หมายถึง การเล่น เอาเงินหรือสิ่งอื่นด้วยการเสี่ยงโชคหรือฝีมือ (Game of Chance) โดยการทํานายหรือคาดเดาผลที่เกิดขึ้นในอนาคต จากการสังเคราะห์ข้อมูลนิยามของการพนันในอิสลาม หมายถึง การได้มาซึ่งทรัพย์สินหรือความเพลิดเพลินใจ โดยการเดิมพัน เสี่ยงโชค เสี่ยงทาย ทํานาย คาดการณ์ คาดเดาอนาคต รวมถึงการใช้คำพูดเชิญชวนพนันเพื่อทำกิจกรรม ล้วนเป็นการพนันทั้งสิ้น การพนันที่มีการเล่นที่ทำให้เสียเวลาเฉยๆอย่างไร้ประโยชน์

และการละเล่นเพื่อหวังผลตอบแทนที่เป็นทรัพย์สิน เงินทอง ทุกการละเล่นที่ฝ่ายหนึ่งกำไรอีกฝ่ายหนึ่งขาดทุน หรือ เป็นการลงทุนทั้งสองฝ่ายอีกฝ่ายหนึ่งได้ แต่อีกฝ่ายหนึ่งไม่ได้ นั่นก็คือการพนัน หรือการที่มีสองฝ่ายมาจัดการแข่งขัน หรือมีการเล่น แล้วทั้งสองฝ่ายได้ออกทรัพย์สินหรือเงินเมื่อทำการแข่งขันแล้วถ้าใครชนะก็จะได้ทรัพย์สินหรือเงินนั้นส่วนคนที่แพ้ก็จะเสียทรัพย์สินนั้น

ซึ่งศาสนาอิสลามเน้นย้ำว่านักธุรกิจมุสลิมต้องให้ความสำคัญอย่างจริงจังกับหลักการพื้นฐานในอิสลาม ซึ่งเป็นสิ่งที่มุสลิมในสาขาอาชีพอื่นจำเป็นต้องให้ความสำคัญเช่นเดียวกัน หลักการที่สำคัญนั้น ได้แก่ 1) อัลลอฮ์พระเจ้าผู้สร้างเป็นเจ้าของและควบคุมสรรพสิ่งที่มีอยู่ในโลกนี้ทั้งหมด นักธุรกิจมุสลิมในฐานะบ่าวของพระองค์สามารถหาผลประโยชน์จากสิ่งที่ถูกสร้างเหล่านั้น หากเขายังปฏิบัติตามคำสั่งของพระองค์ 2) มนุษย์ต้องรับผิดชอบในทุกๆ สิ่งที่เขากระทำ ดังที่อัลลอฮ์ได้สัญญาว่า หากมนุษย์ปฏิบัติสิ่งที่เป็นความดีไม่ว่าจะเล็กน้อยเพียงใด เขาก็จะได้รับการตอบแทนเป็นรางวัล เช่นเดียวกัน หากว่าเขาปฏิบัติกรรมชั่วสักน้อยนิด เขาก็จะได้รับการลงโทษ (อาพันดี หะซัน, 2557)

รูปแบบการพนันในการชิงโชค เป็นการพนันในรูปแบบของการเล่นซึ่งอาจจะมีการกล่าวคำทำพนันกันด้วยคำพูด หรือการเดิมพันกันด้วยทรัพย์สิน เช่น การโยนสตาจค์หัว ก้อย การเป่ายิงฉุบ การทอยสตาจค์ การทอยเส้น การเล่นป่นแปะ การเล่นเกมแก้ว การเล่นต่อแต้ม เกมเศรษฐี การเล่นเกมต่างๆ การเล่นเกมไพ่ การเล่นเกมเปิดหนังสือ การเล่นเกมกรุก หมากฮอส หมากเก็บ การเล่นเกมต่างๆ และอื่น ๆ อีกมากมาย จากหะดีษของท่านรอซูล ﷺ ได้กล่าวไว้ความว่า

จากอับดุลฮะดีษกล่าวว่า ท่านรอซูล ﷺ กล่าวว่า คนหนึ่งคนใดจากพวกท่านได้กล่าวคำสาบานด้วยกับพระเจ้าแล้ว ดังนั้น สำหรับเขาจงกล่าวว่าไม่มีพระเจ้าอื่นใดนอกจากอัลลอฮ์ ﷻ และใครที่กล่าวกับเพื่อนของเขาว่า “มาเรามาพนันกัน” ดังนั้นจะต้องจ่ายทาน (มุสลิม อัลเศาะเฮียะฮฺ, ม.ป.ป.) สอดคล้องกับบทบัญญัติว่าด้วยการชิงโชค การจับรางวัลว่า หะดีษจากท่านอาบูฮุร็อยเราะฮ์ รอฎิยัลลอฮูอันฮู รายงานโดยอัลบุคอรีและมุสลิม ท่านรอซูลลุลลอฮ์ซอล็อลฮาลัยฮิวาล็อลัม กล่าวว่า “ใครก็ตามที่ได้กล่าวว่า มาเดิมพันการพนันใหม่ ดังนั้นเขาผู้นั้นจะต้องจ่ายชากาต” เขาจะต้องจ่ายกัฟฟาระฮ์ เพื่อลบล้างความผิดดังกล่าวจากคำพูดของเขา (มุสลิม : 11/107, พิตฮูล บะฮ์รี : 86/12, นัยลฺ อัลญิว : 8/258 และอันนูล มะอบูด : 9/54) โดยหุ้กมการรับของขวัญจากตลาดการค้าของขวัญและรางวัลต่างๆที่มีการแจกกันตามท้องตลาดตามปริมาณสินค้า และในการแข่งขัน การโชว์สินค้า การจัดมหกรรมกีฬา สินค้า และศิลปะ การแข่งขันวาดภาพเหมือน ภาพถ่ายสิ่งมีชีวิต การแข่งขันโชว์เครื่องแต่งกาย การแข่งเทพีความงาม เป็นต้น ล้วนเป็นสิ่งที่นำไปสู่สิ่งที่อัลลอฮ์ห้าม เช่นเดียวกับการละเล่นที่ล่อลวงสติปัญญาของคน กินทรัพย์สินของผู้อื่นโดยมิชอบ สูญเสียเวลา สร้างความเสื่อมเสียแก่ศาสนาและจริยธรรม และหมกมุ่นอยู่กับสิ่งที่ไม่ได้ถูกสร้างมาเพื่อการนั้น ดังนั้นมุสลิมจึงจำเป็นต้องระมัดระวังจากสิ่งเหล่านั้น

แนวทางการเผยแพร่หลักเกณฑ์การวินิจฉัยการทำการตลาดล้ำเส้นชวนพนันตามหลักการของศาสนาอิสลามต่อประชาชนมุสลิม จำเป็นต้องออกแบบการจัดการที่มีประสิทธิภาพ เนื่องจากหลักเกณฑ์การวินิจฉัยในหลายกรณียังมีการก้ำกึ่ง อาจจะทำให้ประชาชนเกิดความสับสนกับรูปแบบกิจกรรมทางการตลาด และอาจเข้าใจว่าสิ่งนั้นคือสิ่งที่ถูกต้อง ซึ่งการเผยแพร่ดังกล่าวต้องมีการเทียบเคียงจากแหล่งข้อมูลเอกสาร ตำรา งานวิจัย ทั้งในและต่างประเทศ และมีแหล่งวินิจฉัยที่มีความน่าเชื่อถือ เช่น ศูนย์พิทักษ์ องค์กรศาสนา สถาบันการศึกษา สื่อมวลชนมุสลิม เป็นต้น โดยการนำเสนอ งานวิจัยต้องรอบด้านและให้ความเห็นชี้แนะจากนักวิชาการเพื่อสร้างความมั่นใจให้กับผู้บริโภคในการตัดสินใจ

แนวทางหนึ่งในการเข้าถึงข้อมูลของผู้บริโภคที่อ่อนไหวต่อการเปลี่ยนแปลงของการตลาดในยุคปัจจุบัน ทั้งความคิดเห็น ทศนคติหรือความเข้าใจเกี่ยวกับการพนันจึงขึ้นอยู่กับมุมมองมากกว่าธรรมชาติในตัวเอง (สังคิต พิริยะรังสรรค์และคณะ, 2543) แต่เนื่องจากการกำหนดหลักเกณฑ์การวินิจฉัยมีความหลากหลาย จึงควรมีการเผยแพร่ในหลากหลายมิติเพื่อการตัดสินใจของผู้บริโภคเอง ในรายการณกิจกรรมทางการตลาด ซึ่งข้อมูลดังกล่าวต้องอาศัยระยะเวลาเพื่อหามติการวินิจฉัยของผู้เชี่ยวชาญในแต่ละด้าน เพื่อตกผลึกการวินิจฉัยร่วมกัน ดังนั้นต้องมีหน่วยงานรองรับการวินิจฉัยดังกล่าวเพื่อสร้างการรับรู้ให้แก่ประชาชนต่อไป

3) ข้อเสนอแนะ

3.1) ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

3.1.1) ข้อเสนอแนะจากประชาชน พี่น้องประชาชนมุสลิมต้องรับรู้หลักการการทำการตลาดที่ขัดกับหลักศาสนา และควรตระหนักให้มีความสำคัญกับรูปแบบกิจกรรมการส่งเสริมการขายที่เข้าข่ายการพนัน

3.1.2) ข้อเสนอแนะจากผู้ประกอบการ ควรมีการสื่อสารผลกระทบทางลบที่จะเกิดขึ้น เพื่อให้ผู้บริโภคเกิดการรับรู้เพื่อประกอบการตัดสินใจร่วมหรือไม่ร่วมกิจกรรม

3.1.3) ข้อเสนอแนะจากนักวิชาการศาสนา สร้างความชัดเจนในหลักเกณฑ์การวินิจฉัยการทำการตลาดล้ำเส้นชวนพนันให้กับผู้ประกอบการและประชาชนทั่วไป

3.1.4) ข้อเสนอแนะจากสถานศึกษา ควรปกป้องเด็กและเยาวชนรวมทั้งกลุ่มผู้เปราะบางจากการตลาดเสี่ยงโชค และการกำหนดเงื่อนไขการอนุญาตที่รัดกุมเพื่อสื่อสารกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

3.1.5) ข้อเสนอแนะจากชุมชน ควรมีข้อสรุปว่ากิจกรรมการเสี่ยงโชคควรถูกกำกับอย่างเข้มงวด เพื่อความเหมาะสมทั้งทางด้านคุณธรรมและจริยธรรม

3.1.6) ข้อเสนอแนะจากองค์กรศาสนา สร้างความร่วมมือจากหน่วยงานทางศาสนาในการเผยแพร่ข้อมูลการทำการตลาดลำเส้นชวนพั่นในวงกว้างและเชิงลึก

2.2) ข้อเสนอแนะเพื่อการทำวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรศึกษารายกรณีทั้งรูปแบบ ลักษณะกิจกรรมการทำการตลาดเพื่อการกระตุ้นตลาด เช่น การชิงโชคบอลโลก การประมูลสินค้า การลุ่มไปทำฮัจญ์และอุมเราะฮ์ เป็นต้น ที่ส่งผลต่อประชาชนมุสลิม

2) แนวทางการเผยแพร่การวิจัยควรศึกษาทัศนคติของผู้บริโภคต่อลักษณะการทำการตลาดลำเส้นชวนพั่น เพื่อให้ผู้บริโภคตระหนักและให้ความสำคัญในรูปแบบการชิงโชคที่ขัดต่อหลักการศาสนาอิสลาม

บรรณานุกรม

- การพนันข้อห้ามการเงิน การแทงบอล การเล่นหวย การแทงมวย การแทงม้า. (2557). ออนไลน์
<http://islamhouse.muslimthai.com/main/index.php?page=sub&category=53&id=19431>. ค้นเมื่อวันที่ 6 กรกฎาคม 2560.
- การพนันคือความโสมมของชัยฎอน. (2011). ออนไลน์. แหล่งที่มา :
<https://abuisrafil.wordpress.com/2011/11/04/%E0%B8%81%E0%B8%B2%E0%B8%A3%E0%B8%9E%E0%B8%99%E0%B8%B1%E0%B8%99-%E0%B8%84%E0%B8%B7%E0%B8%AD%E0%B8%84%E0%B8%A7%E0%B8%B2%E0%B8%A1%E0%B9%82%E0%B8%AA%E0%B8%A1%E0%B8%A1%E0%B8%82%E0%B8%AD%E0%B8%87%E0%B8%8A/>. ค้นเมื่อวันที่ 6 พฤษภาคม 2560.
- การส่งชิงโชคต่าง ๆ ผิดหลักการศาสนาหรือไม่. (2555). ออนไลน์. แหล่งที่มา :
<https://www.dek-d.com/board/view/2529040/>. ค้นเมื่อวันที่ 6 กรกฎาคม 2560.
- การส่งชิงโชคสินค้า. (มปป). ออนไลน์. แหล่งที่มา : <http://www.islammore.com> เมื่อวันที่ 7 กันยายน 2560.
- ค็อตเลอร์ ฟิลิป. (2550). **การจัดการการตลาด**. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพฯ : เพียร์สัน เอ็ดดูเคชั่น อินโดไชน่า.
- จาร์ก เซ็นเจริญและมูห์มัด พายิบ. (มปป.). **นิติศาสตร์อิสลาม**. จัดพิมพ์โดย สำนักพิมพ์ ส.วงศ์ เสี่ยงม.
- เชค กอฎี อิบิซุญาร์ อัลอัซฟิฮานีย์. (มปป.). **มูลฐานนิติศาสตร์อิสลามเบื้องต้น**. พิมพ์โดย ม.ศิริ พาณิชย์.
- ดร.ชาญชัย อาจิณสมาจาร. (2551). **หลักการตลาด**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ปัญญาชน.
- ดร.นิติพล ภูตะโชติ. (2549). **การบริหารการขาย**. กรุงเทพฯ : ซีเอ็ดดูเคชั่น.
- ดร.ยูซุฟ ก็อร์กูวี่. (2539). **หะลาลและหะรอมในอิสลาม**. พิมพ์ครั้งที่ 3. ศูนย์หนังสืออิสลาม. พิมพ์ที่ ห้างหุ้นส่วนจำกัด เจริญวิทย์ การพิมพ์.
- ดร. เสรี วงษ์มณฑา. (2550). **ครบเครื่องเรื่องการสื่อสารการตลาด**. กรุงเทพฯ : พิมพ์ที่ บริษัท ธรรมสาร จำกัด.
- ดร.อะมีน บินอับดุลลอฮ์ อัช-ชะกอวีย์. **ทางรอดจากการลงโทษของพระผู้เป็นเจ้า**. หนังสือ อัต-ตุร์อู อัล-มุนตะกอฮฺ มิน อัล-กะลีมาต อัล-มุลกอฮฺ. ออนไลน์. แหล่งที่มา :
www.IslamHouse.com. ค้นเมื่อวันที่ 14 กันยายน 2560.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- ทำการตลาดด้วยวิธีการจับรางวัล. (มปป). ออนไลน์. แหล่งที่มา : www.sunnahstudent.com
 ค้นเมื่อวันที่ 7 กันยายน 2560.
- เทพฤทธิ์ คงเพชรขาว. (2554). “การรับรู้สื่อโฆษณา ความพึงพอใจในการส่งเสริมการขาย และ พฤติกรรมผู้บริโภคที่ใช้บริการห้างเทสโก้โลตัสในเขตกรุงเทพมหานคร” สารนิพนธ์
 หลักสูตรปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาการตลาด.
- บุปผา ลาภะวัฒนาพันธ์. (2556). “ความสัมพันธ์ระหว่างการเปิดรับข่าวสารกับทัศนคติ และ พฤติกรรม การเล่นการพนันของนิสิตนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาทั่วประเทศ”.
- บรรจง บินกาซัน. (2545). **ทุกคำถาม อิสลามมีคำตอบ เล่ม 1**. พิมพ์ครั้งแรก ตุลาคม 2545. จัดพิมพ์
 โดย สำนักพิมพ์ อัล-อะมีน.
- ผาสุก พงษ์ไพจิตร คังสิต พิริยะรังสรรค์ นवलน้อย ตริรัตน์ และกนกศักดิ์ แก้วเทพ. (2543)
อุตสาหกรรมการพนันไทย อังกฤษ สหรัฐอเมริกา ออสเตรเลียและมาเลเซีย, (เชียงใหม่.
 ซิลค์เวิร์มบุคส์).
- พิชญ จงสถิตวัฒนา. (2558). รูปแบบการส่งเสริมการขาย. ออนไลน์
<http://lib.neu.ac.th/ULIB/dublin.php?ID=2971>. ค้นเมื่อวันที่ 6 กรกฎาคม 2560.
- พิษภัยการพนันร้ายกาจมากที่สุด ทำให้คนจนหนทางต้องพบกับจุดจบ. (2555). ไทยรัฐออนไลน์.
 ออนไลน์. แหล่งที่มา : <http://www.thairath.co.th/content/292544>. ค้นเมื่อวันที่ 1
 พฤษภาคม 2560.
- มหาวิทยาลัยกรุงเทพ. (2559). **วารสารนักบริหาร**. ปีที่ 36. ฉบับที่ 2 กรกฎาคม-ธันวาคม 2559.
 พิมพ์ที่ สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยกรุงเทพ
- มุหัมมัด อิบรอฮีม อัต-ตุวัยญีรีย. 2009. **อัซ-ซับก การแข่งขัน**. หนังสือมุคตะศ็อร อัลฟิกฮิล อิสลา
 มีย. ออนไลน์. แหล่งที่มา :
<https://islamhouse.com/th/category/732373/articles/showall/1/>. ค้นเมื่อวันที่ 1
 พฤษภาคม 2560.
- มัสลัน มาหะมะ. (มปป.). **นิติศาสตร์อิสลาม**. ออนไลน์. แหล่งที่มา :
<http://www.islammore.com/view/1030> ค้นเมื่อวันที่ 7 กันยายน 2560.
- วรัญญา ทศนิตศรีวงศ์. (2558). **กฎหมายการพนัน**. ศูนย์ศึกษาปัญหาการพนัน. ออนไลน์. แหล่งที่มา :
http://gamblingstudy-th.org/document_research/113/1/4/gamblinglaw/. ค้นเมื่อ
 วันที่ 6 พฤษภาคม 2560.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- วรากรณ์ สามโกเศศ. (2556). การพนันหรือการเสี่ยงโชค. คอลัมน์ประจำคอลัมน์ “อาหารสมอง”.
ออนไลน์. สืบค้นเมื่อวันที่ 6 พฤษภาคม 2560.
- ศิริรัตน์ เจนศิริศักดิ์และคมทศน์ ทศวา. (2560). “ภาษีอากรกับการส่งเสริมการขาย”. วารสาร
ปัญญาวิวัฒน์ ปีที่ 9 ฉบับที่ 1 ประจำเดือนมกราคม-เมษายน 2560.
- ศรัณยพงศ์ เทียงธรรม. (2557). “ทัศนคติและพฤติกรรมความเสี่ยงโชคการตลาดของผู้บริโภคที่มีอายุ
25 ปีขึ้นไป”. วิทยุศุนย์ศึกษาปัญหาการพนัน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สายฤดี พัฒนพงศานนท์และนภวรรณ ตันติเวชกุล. (2556). “การรับรู้วิธีการส่งเสริมการขายบน
เฟซบุ๊กแฟนเพจและผลต่อพฤติกรรมผู้บริโภค” วารสารการประชาสัมพันธ์และการโฆษณา
ปีที่ 6 ฉบับที่ 1 2556.
- สวิตา เดชวรสุทธิ. (2558). “อิทธิพลของการรับรู้ตราสินค้า ความสนใจในการส่งเสริมการขายและ
ความพึงพอใจในการบริการส่งผลต่อความภักดีในตราสินค้า TNT”. การค้นคว้าอิสระ
บริหารธุรกิจบัณฑิต มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- สุพรรณณี อินทร์แก้ว. การบริหารการค้าปลีก. (2555). พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : ธนาเพรส.
- สำนักงานชาวไทยมุสลิม. (2010). ออนไลน์. แหล่งที่มา :
<http://thaimuslim.com/view.php?c=6&id=11556>. ค้นเมื่อวันที่ 6 พฤษภาคม 2560.
- สำนักนายกรัฐมนตรี สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. (2545). บันทึกเรื่องหารือปัญหาข้อ
กฎหมาย ว่าด้วยการพนันเกี่ยวกับการใช้โทรศัพท์ระบบหมายเลข 1900 ในการจัดให้มี
การทายผลการแข่งขันกีฬาและ ตอบปัญหาชิง. ออนไลน์. แหล่งที่มา : [http://app-thca.krisdika.go.th/Naturesig/
CheckSig?whichLaw=cmd&year=2545&lawPath=c2_0589_2545](http://app-thca.krisdika.go.th/Naturesig/CheckSig?whichLaw=cmd&year=2545&lawPath=c2_0589_2545). ค้นเมื่อวันที่ 6
พฤษภาคม 2560.
- แสวงหาความจริงจากอิสลาม. (2556). ออนไลน์. แหล่งที่มา : <http://the-truth-of-islamic.blogspot.no/?m=1> ค้นเมื่อวันที่ 14 กันยายน 2560.
- อาพันดี หะซัน. (2557). เอกสารประกอบการสอนรายวิชาจริยธรรมธุรกิจในอิสลาม.
- อาลี เสือสมิง. (2013). กระทั่งถามตอบปัญหาคาใจ. ออนไลน์. แหล่งที่มา : alisuasaming.org เมื่อ
วันที่ 14 กันยายน 2560.
- อิสลามถามตอบ. (2013). ออนไลน์. แหล่งที่มา : www.facebook.com ค้นเมื่อวันที่ 7 กันยายน
2560

บรรณานุกรม (ต่อ)

- อิสฮาก พงษ์มณี. (2558). **สรุปทบทวนคดีเรื่องการซื้อขาย**. หนังสือ “อัลมุลก์คืออัลฟิกฮ์” ของพะฎี ละตุ้ชเชคคอและห์ อิบนู เฟาซาน อัลเฟาซาน.
- อัซซัยยิด ซาบิก. (2558). **ฟิกฮุซซุนนะฮฺ เล่ม 5**. พิมพ์ครั้งที่ 2. ปีที่พิมพ์ กุมภาพันธ์ 2558. พิมพ์ที่ บริษัท ออฟเซ็ท จำกัด.
- อับดุลลาตีฟ การี. (2558). ““นกรงหัวจุก” พนันพื้นบ้านในสังคมมุสลิมสามจังหวัดชายแดนภาคใต้” **วิจัยศุนย์ศึกษาปัญหาการพนัน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย**.
- อรุณ บุญชม. (มปป.). **อัลฟิกฮ์ (นิติศาสตร์อิสลาม)**. ศูนย์หนังสือมานพ วงศ์เสงี่ยม. พิมพ์โดย M.K. IMAGE CO.LTD.
- อรชร มณีสงฆ์. (2551). “การส่งเสริมการขาย”ออนไลน์ สืบค้นเมื่อวันที่ (มิถุนายน 2560).
- AL Ustads Dzulkornain bin Muhammad Sunusi. (2008). Hukum Undian Berhadiah. <http://pengusahamuslim.com/๑๕๓-hukum-undian-berhadiah.html>
- George E.Belch และ Michael A.Belch. 2015. **การโฆษณาและการส่งเสริมการตลาด**. พิมพ์ที่ สำนักพิมพ์แมคกรอ-ฮิล.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ

1. ชื่อ-สกุล   ดร.อาณิส พัฒนปรีชาวงศ์
ตำแหน่ง   รองผู้อำนวยการสถาบันอาหรับและอิสลามศึกษา
สถานที่ทำงาน   มหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์

2. ชื่อ-สกุล   ผู้ช่วยศาสตราจารย์ดร. अबดุลฮาติม ไชชิง
ตำแหน่ง   อดีตคณบดีคณะอิสลามและนิติศาสตร์
                              กรรมการที่ปรึกษาคณะอิสลามศึกษาและนิติศาสตร์
สถานที่ทำงาน   มหาวิทยาลัยฟาฏอนี

3. ชื่อ-สกุล   นางโรสนา รัฐการณ์
ตำแหน่ง   อาจารย์ประจำหลักสูตรบริหารธุรกิจบัณฑิต สาขาวิชาบริหารธุรกิจ
สถานที่ทำงาน   มหาวิทยาลัยฟาฏอนี

4. ชื่อ-สกุล   นายอะห์มัด จะปะเกีย
ตำแหน่ง   หัวหน้าศูนย์พิตวา
                              อาจารย์ประจำศูนย์อัลกรุอาน
สถานที่ทำงาน   คณะอิสลามศึกษาและนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยฟาฏอนี

5. ชื่อ-สกุล   ผู้ช่วยศาสตราจารย์ अबดุลลาตีฟ การี
ตำแหน่ง   รองคณบดีฝ่ายบริหาร
                              อาจารย์ประจำสาขาวิชาอิสลามศึกษา
สถานที่ทำงาน   คณะอิสลามศึกษาและนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยฟาฏอนี

6. ชื่อ-สกุล   นายอิสมาน จารง
ตำแหน่ง   อาจารย์ประจำสาขาวิชาเศรษฐศาสตร์การเงินและการธนาคาร
สถานที่ทำงาน   คณะศิลปศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยฟาฏอนี

7. ชื่อ-สกุล   ดร.อับดุลรอแม สุลหลง
ตำแหน่ง   อาจารย์ประจำหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต
                              สาขาวิชาการสอนอิสลามศึกษา
สถานที่ทำงาน   มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา
8. ชื่อ-สกุล   นายตานียา เจ๊ะสนิ
ตำแหน่ง   รองคณบดีฝ่ายวิชาการ
                              อาจารย์ประจำสาขาวิชาชะรีอะฮ์
สถานที่ทำงาน   คณะอิสลามศึกษาและนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยฟาฏอนี
9. ชื่อ-สกุล   นายอับดุลเลาะ โต๊ะมีเด่น
ตำแหน่ง   อดีตดาโต๊ะยุติธรรมจังหวัดนราธิวาส

ภาคผนวก ข
รายงานผลการจัดเสวนา

รายงานผลการจัดเสวนา

โครงการเรื่อง การตลาดล้าเส้นการพนัน ภัยร้ายคุกคามสังคมมุสลิม

เมื่อวันจันทร์ที่ 28 สิงหาคม 2560 นักศึกษา ผู้ประกอบการ และประชาชนในพื้นที่ จำนวน 72 คน ได้มาร่วมเข้าฟังงานเสวนาและวิพากษ์งานวิจัยในหัวข้อ “การตลาดล้าเส้นการพนัน ภัยร้ายคุกคามสังคมมุสลิม” งานเสวนาดังกล่าวจัดขึ้นโดยคณะผู้วิจัย ในโครงการวิจัย การตลาดล้าเส้นชวนพนันเพื่อการกระตุ้นตลาดที่ส่งผลต่อประชาชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้ โดยได้รับเกียรติจากผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อับดุลฮาติม ไชชิง อาจารย์ประจำคณะอิสลามศึกษาและนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยฟาฏอนีและดร. อานิส พัฒนปรีชาวงศ์ รองผู้อำนวยการสถาบันอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์ มาร่วมเสวนา

ในช่วงแรกคณะผู้วิจัย ประกอบด้วย นางสาวกามีละห์ หะยียะโกะ หัวหน้าโครงการวิจัย นางสาวสุกัญญา มาลาวัลย์จันทร์และนางสาวหัสนียะห์ นะดาราณี ผู้ร่วมวิจัย ได้ดำเนินการนำเสนอประเด็นการวิจัยเกี่ยวกับ ความเป็นมาและปัญหาการวิจัย วัตถุประสงค์ของการวิจัย ผลที่คาดว่าจะได้รับ แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ระเบียบวิธีวิจัย ผลการวิจัย และข้อเสนอแนะที่ลงพื้นที่สัมภาษณ์ หลังจากนั้นตั้งประเด็นให้อาจารย์ทั้ง 2 ท่านวิพากษ์งานวิจัยดังกล่าว

จากประเด็นการตั้งโจทย์วิจัยในครั้งนี้ อาจารย์ทั้งสองท่านได้ให้ความเห็นว่า การตั้งโจทย์การวิจัยมีความทันสมัย ความสอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบันได้ดี เนื่องจากเป็นหัวข้อที่ปัจจุบันประชาชนมีพฤติกรรมการบริโภค การซื้อสินค้าในลักษณะนี้กันมากขึ้น แต่ในมิติของศาสนาประชาชนส่วนมากยังไม่ทราบข้อมูลมากนัก และต้องขอชื่นชนคณะผู้วิจัยที่ได้มีหทัยบยกประเด็นดังกล่าว เพื่อนำเผยแพร่ออกสู่สาธารณชนในวันนี้

(1) ประเด็นวัตถุประสงค์ของการวิจัย ในวัตถุประสงค์การวิจัยในข้อที่ 1 เพื่อศึกษาหลักเกณฑ์เพื่อการวินิจฉัยการทำการตลาดล้าเส้นชวนพนันตามหลักการของศาสนาอิสลาม คณะผู้วิจัยได้นำเสนอว่า จากการลงพื้นที่สัมภาษณ์ นักวิชาการศาสนา ผู้นำศาสนา นักการตลาด นักบริหารธุรกิจ ซึ่งจากการสังเคราะห์ข้อมูลได้ให้นิยามของการพนันในอิสลาม หมายถึง การได้มาซึ่งทรัพย์สินหรือความเพลิดเพลินใจ โดยการเดิมพัน เสี่ยงโชค เสี่ยงทาย ทำนาย คาดการณ์ คาดเดาอนาคต รวมถึงการใช้คำพูดเชิญชวนพนันเพื่อทำกิจกรรม

ความหมายของ“การพนัน” ในมุมมองของอิสลาม ตามอายัตกรูอาน การพนัน คือ *ميسر* (มายีสิร) ซึ่งการพนันนั้น มี 2 ประเภท *ميسر* (มายีสิร) คือ 1) การพนันทั่วไป เป็นการละเล่นที่ไม่ได้ทำอะไร อาจจะได้ชนะหรือแพ้ 2) *قمار* (กีมีร์) คือ การละเล่นในรูปแบบของการพนัน การละเล่นแบบเสี่ยงโชคหรือว่าการละเล่นต่างๆที่มีการต่อรอง และการพนันทุกชนิดโดยการละเล่นทุกอย่างที่ทำให้ล้มชิกรุลลอฮฺ (ล้มผู้สร้าง) ถือเป็นการพนัน หรือการละเล่นทุกอย่าง ที่ทำให้ล้มการละหมาด เล่นหมากรอก หมากรุก เช่น ถึงเวลาละหมาดแล้ว ยังเล่นอยู่ ยังเพลิดเพลินอยู่ ก็ถือว่าเข้าข่ายพนัน ในการสุ่มเสี่ยงและคิดว่าได้หรือไม่ได้ก็คือการเข้าข่ายพนันจากหลักเกณฑ์เพื่อการวินิจฉัย การทำการตลาดล้ำเส้นชวนพนันตามหลักการของศาสนาอิสลามของนักวิชาการสามารถสรุปได้ ดังนี้

1. หลักเกณฑ์ในการวินิจฉัยในเรื่องการเสี่ยงโชคการพนัน คือ การละเล่นที่ทำให้เสียเวลาเฉยๆอย่างไรประโยชน์ และการละเล่นเพื่อหวังผลตอบแทนที่เป็นทรัพย์สิน เงินทอง การละเล่นที่ฝ่ายหนึ่งกำไรอีกฝ่ายหนึ่งขาดทุน หรือ เป็นการลงทุนทั้งสองฝ่ายอีกฝ่ายหนึ่งได้ แต่อีกฝ่ายหนึ่งไม่ได้ นั่นก็คือการพนัน

2. หลักเกณฑ์ในการวินิจฉัยในเรื่องการเสี่ยงโชคการพนัน คือ การที่มีสองฝ่ายมาจัดการแข่งขัน หรือมีการเล่น แล้วทั้งสองฝ่ายได้ออกทรัพย์สินหรือเงินเมื่อทำการแข่งขันแล้วถ้าใครชนะก็จะได้ทรัพย์สินหรือเงินนั้นส่วนคนที่แพ้ก็จะเสียทรัพย์สินนั้น ส่วนการละเล่นที่ทำให้เสียเวลาเฉยๆอย่างไรประโยชน์ โดยไม่ได้เสียทรัพย์สิน ไม่ถือว่าเป็นการพนันแต่เป็นการกระทำที่เสียเวลา ถือว่าเป็นมกรูฮ

ข้อเสนอแนะจากผู้ทรงคุณวุฒิ

1. อยากให้ผู้วิจัยศึกษาเกี่ยวกับเรื่องที่วิจัยให้ลงลึก เช่น ศึกษาจากตำรา ผลงานวิทยานิพนธ์ เพราะมีในหนังสือของอาหรับที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนี้เป็นเล่มๆ เช่น หนังสือที่มีชื่อว่า อะห์กัม อัลมุซาบาคอต ฟิลอิสลามียะห์ เนื่องจากข้อมูลที่ได้จากการทำวิจัยเรื่องนี้ ผู้วิจัยจะได้มาจากการสัมภาษณ์จากนักวิชาการบ้านเรา จึงแนะนำให้ไปเทียบและอ้างอิงจากตำราของนักวิชาการต่างประเทศด้วย เช่น ตำราของท่านอุสมาน อัลฮุรัยยิลและของท่าน มุฮัมมัด ซูอร ที่รียาด เป็นต้น เพราะปัญหาเรื่องนี้ไม่ใช่เกิดขึ้นในบ้านเราเท่านั้นแต่เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นทั่วโลก

2. กลุ่มเป้าหมายที่ไปสัมภาษณ์ควรมีความหลากหลายของผู้รู้ ให้มีทั้งโต๊ะครู กรรมการมัชลิส บรรดาอิหม่ามต่างๆ ด้วย เพราะเป็นคนที่ประชาชนยอมรับและนับถือด้วยเช่นกัน เพื่อกันว่าผู้รู้ที่เราไปสัมภาษณ์บางคนไม่ถูกยอมรับและอาจทวงติงหรือเป็นข้ออ้างต่างๆได้

(2) วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อศึกษาแนวทางการเผยแพร่หลักเกณฑ์การวินิจฉัยการทำการตลาดล้ำเส้นชวนพนันตามหลักการของศาสนาอิสลามต่อประชาชนมุสลิม คณะผู้วิจัยได้นำเสนอว่าส่วนหนึ่งได้มีการจัดโครงการเสวนาขึ้นเพื่อเผยแพร่หลักเกณฑ์การวินิจฉัย เชิญนักศึกษาผู้ประกอบการ ผู้สนใจทั่วไปเข้าร่วมรับฟังในประเด็นดังกล่าวในวันนี้ และนำเสนอผ่านสื่อสังคม

ออนไลน์ ผู้ทรงคุณวุฒิได้เสนอแนะแนวทางการเผยแพร่ข้อมูลควรรศึกษากระบวนการสื่อหรือหาช่องทาง การเผยแพร่ข้อมูลของประชาชน ด้วยการเสนอข้อมูลให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น ศูนย์พิทักษ์ คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด เวทีสาธารณะ การจัดทำวารสารประชาสัมพันธ์ การเผยแพร่ทาง สื่อออนไลน์ เป็นต้น เพื่อให้ประชาชนทั่วไปรับทราบเป็นแนวทางเดียวกัน เนื่องจากปัจจุบันเทคโนโลยี อินเทอร์เน็ตได้เข้ามามีบทบาทต่อชีวิตประจำวันมากขึ้น ดังนั้นการได้รับข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ที่ สามารถสื่อถึงกลุ่มเป้าหมายได้อย่างรวดเร็ว

ประเด็นต่อมาจากคำถามของผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้วิจัยใช้หลักเกณฑ์อย่างไรในการตัดสินใจ ความขัดแย้งในเรื่องการทำวิจัย? ชั้นแรก สัมภาษณ์ผู้รู้ ประกอบด้วย ผู้นำศาสนา นักวิชาการศาสนา นักการตลาด นักบริหารธุรกิจ จากนั้นมีการจัดประชุมเพื่อร่วมกันตกลงผลจากการสัมภาษณ์ และ ดำเนินการสัมภาษณ์ผู้รู้อีกครั้งในประเด็นคำถามเดิมเพื่อเป็นการยืนยันคำตอบ

ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 1 ดร. อานิส พัฒนปรีชาวงศ์ ให้ความคิดเห็นว่า การตัดสินใจ ขัดแย้งของบรรดาผู้รู้ ซึ่งบางที่ผู้รู้ก็ยืนยันคำตอบ ซึ่งเป็นหน้าที่ของผู้วิจัยที่จะต้องอธิบายคำถามให้ ผู้รู้เข้าใจก่อน เนื่องจากในการที่ผู้รู้จะพิจารณาสิ่งใด ๆ แล้ว จะต้องให้ผู้รู้เข้าใจรูปแบบและประเด็น ปัญหาเหล่านั้นก่อน

ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 2 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อับดุลฮาติม ไชชิง ให้ความคิดเห็นว่า เรื่องของการหุกม (ตัดสิน) เราจำเป็นต้องดูการพิทวา (วินิจฉัย) จากบรรดาอุลามาฮะ (ผู้รู้) และจาก หนังสือที่มีความเกี่ยวข้องกับประเด็นนั้น ๆ เช่น นักอุลามาฮะ (ผู้รู้) จาก ซาอูดิอาราเบีย จากการตาร์ หรือจากคูเวต เนื่องจากบรรดาผู้รู้เหล่านี้ได้มีประเด็นใหม่ ๆ ที่มีการศึกษาเรื่องดังกล่าวอยู่แล้ว สำหรับหุกม (การตัดสิน) หากมีความคิดเห็นที่ขัดแย้งกันผู้วิจัยควรนำไปเปรียบเทียบกับเหตุการณ์ที่ เกิดขึ้นในปัจจุบันเรื่องนี้เป็นเรื่องสำคัญและละเอียดอ่อน

ทั้งนี้ให้ผู้วิจัยไปดูหลักเกณฑ์จากบรรดาอุลามาฮะที่เสนอเกี่ยวกับเรื่องการพนัน หรือไปศึกษา จากหนังสือของ กุญบูลฎอรอส หรือหนังสือของอิหม่ามซาฟอีเกี่ยวกับ อัลกีร์อัลมัยซีร์ (การพนัน) ว่ามี ความหมายว่าอย่างไรแล้วอิหม่ามนาวาวี(นักอุลามาฮะร่วมสมัย) จะมาอธิบายความหมายจากสิ่งที่อิหม่ามซาฟอี อีกที่ว่าสามารถวิเคราะห์ออกมาว่าอย่างไร ส่วนบทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ควรรศึกษาหลักเกณฑ์ของทั้ง 4 มัชฮับ อย่างน้อย 1 ถึง 2 เล่ม ไม่ว่าจะเป็น หนังสืออัลอุม มัจมูฮ ของ อิหม่ามซาฟอี อัลมุหนีของอิหม่ามอะห์หมัด อัลกุบรอ ของอิหม่ามอัลมาลีก็

เนื่องจากอูมามาฮะสมัยใหม่จะใช้หลักเกณฑ์ของอุลามาฮะสมัยก่อนมาเทียบเคียงเช่นกัน ว่าการ กระทำสิ่งนั้น จัดเข้าอยู่ในรูปแบบของการพนันหรือไม่ ซึ่งอาจจะมีความขัดแย้งก็ไม่ใช่ไร

หลังจากนั้น ก็เปิดประเด็นคำถามให้กับผู้ร่วมเสวนา ร่วมกันตั้งคำถาม และให้ผู้เชี่ยวชาญได้ ตอบคำถามในแต่ละข้อ สิ้นสุดกิจกรรมการเสวนา ร่วมกันถ่ายรูปหมู่และมอบของที่ระลึก

ภาคผนวก ค
ภาพ Info Graphic

Info Graphic

สื่อถึงหลักเกณฑ์การตลาดลำเส้นชวนพนัน

“

การตลาดล้ำเส้นชวนพนัน
เป็นการส่งเสริมการขาย
ที่กระตุ้นให้ผู้บริโภคซื้อสินค้า
เพื่อชิงโชคและหวังโชคลาภ

”

(นักการตลาดท่านหนึ่ง, 2560)

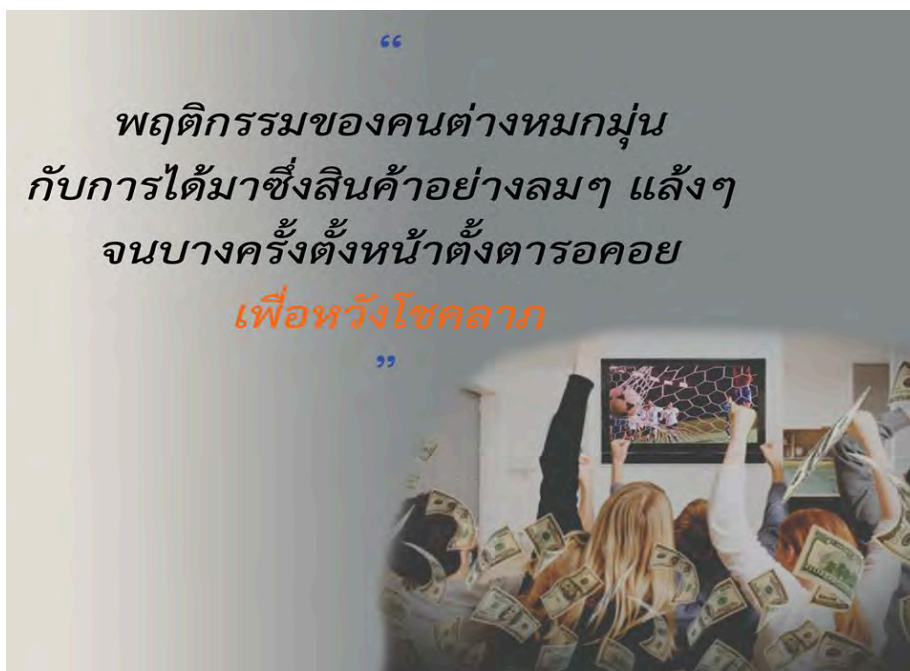
“

การละเล่นที่มีการพนันเป็นสิ่งที่ต้องห้าม
และถือเป็นส่วนหนึ่งจากการได้มา...
ซึ่งทรัพย์สินของผู้คนโดยมิชอบ

”

(ผู้รู้ศาสนาท่านหนึ่ง, 2560)

“

กดไลค์ กดแชร์ แคปหน้าจอ LIKE
 ส่งข้อความแสดงความคิดเห็น
 ใครตามกฎกติกา ลุ้นรับของรางวัล
 ข้อความใครโดนใจจะติดต่อกลับ
 ลักษณะดังกล่าวไม่ถือว่าเป็นการพนัน...
 เนื่องจากไม่มีการลงทุนแต่อย่างใด

”

(อ.อิสมาน จารง, 2560)

“

การชิงโชคก็ไม่ต่างอะไรกับการพนัน
 มีได้มีเสียเหมือนกัน

”

(อับดุลรอแม สุหลง, 2560)

“

ส่ง SMS ลุ้นโชค
 เจตนาไว้ต้องการเสี่ยงโชค
 เพื่อที่อยากได้รางวัล
 ตามหลักการศาสนา
 ถือได้ว่าเป็นการพนัน

”

(นักวิชาการศาสนาท่านหนึ่ง, 2560)

“

ทุกสิ่งทีักระทำ
 ถ้าหากเกิดผลเสียต่อตนเอง
 และผู้อื่นก็ต้องคิด
 ว่าเข้าข่ายการพนัน
 และห้ามกระทำอย่างเด็ดขาด...

”

(อับดุลฮาลิม ไชชิง, 2560)

ภาคผนวก ง
รูปภาพการจัดกิจกรรม

ภาพการจัดกิจกรรม

ภาพที่ 1 ประชุมทีมนักวิจัยเพื่อทำความเข้าใจในการทำงาน

ภาพที่ 2 ประชุมร่วมกับที่ปรึกษาโครงการวิจัย

ภาพที่ 3 ลงพื้นที่สัมภาษณ์นักวิชาการ

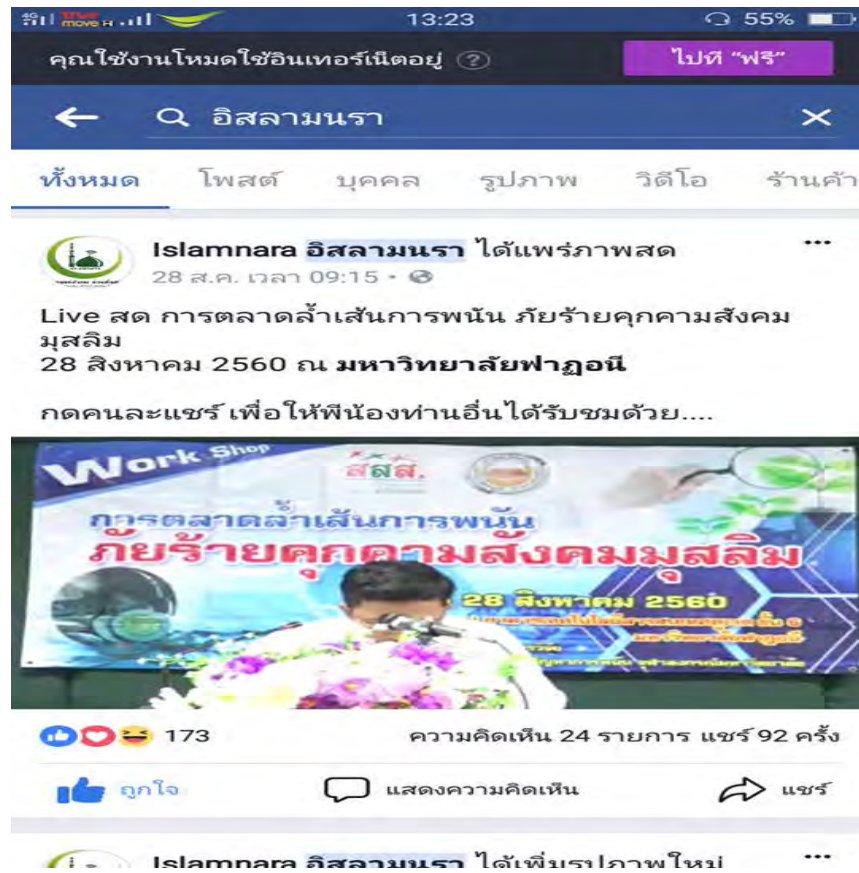
ภาพที่ 4 ฉากหลังโครงการเสวนาและวิทยากรงาน

ภาพที่ 5 ผู้เข้าร่วมโครงการเสวนาและวิพากษ์งาน

ภาพที่ 6 ผู้เข้าร่วมโครงการเสวนาและวิพากษ์งาน

ภาพที่ 7 แพร่ภาพสดโครงการเสวนาและวิพากษ์งาน

ภาพที่ 8 มอบของที่ระลึกให้ผู้ทรงคุณวุฒิ

ภาพที่ 9 มอบของที่ระลึกให้ผู้ทรงคุณวุฒิ

ภาคผนวก จ
ประวัติคณะผู้วิจัย

ประวัติคณะผู้วิจัย

1) ชื่อ-สกุล กามีละฮ์ หะยียะโกะ เลขบัตรประจำตัวประชาชน 1969900070569
โทรศัพท์ 093-659-1361 Email : nailandnur@gmail.com

วุฒิการศึกษา

ปริญญาโท บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารธุรกิจ
มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

ปริญญาตรี เศรษฐศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์การเงินและการธนาคาร
มหาวิทยาลัยฟาฏอนี

อาจารย์ประจำสังกัด คณะศิลปศาสตร์และสังคมศาสตร์ สาขาวิชาบริหารธุรกิจ
มหาวิทยาลัยฟาฏอนี

ประสบการณ์ในงานวิจัย

ผู้ร่วมวิจัย

- การนำเทคนิคและลดเวลาการวาดผ้าบาติกมาใช้ในการตกแต่งของใช้ในครัวเรือน เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ กรณีศึกษาจังหวัดปัตตานี (โครงการทุนสนับสนุนการวิจัย ประจำปี 2555 กรมส่งเสริมวัฒนธรรม)

ความเชี่ยวชาญ/ความสนใจพิเศษ

บริหารธุรกิจ/จริยธรรมธุรกิจ การค้าปลีก

ผลงานที่ตีพิมพ์เผยแพร่

- กามีละฮ์ หะยียะโกะ. 2558. แนวทางการเพิ่มยอดขายของผู้ค้าปลีกชุมชนในช่วงเศรษฐกิจชะลอตัว. การประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 2. มหาวิทยาลัยฟาฏอนี. หน้า 608-619.

2) ชื่อ-สกุล สุกัญญา มาลาวยัจันทร์ เลขหมายประจำตัวประชาชน 1801400110441
โทรศัพท์ 086-0008693 E-mail : halizna.mal@gmail.com

วุฒิการศึกษา

ระดับปริญญาตรี บริหารธุรกิจบัณฑิต (เกียรตินิยมอันดับ 1) สาขาวิชาการเงินและ
การลงทุน คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยรังสิต

ระดับปริญญาโท บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาการเงินและการลงทุน
คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยรังสิต

อาจารย์ประจำสังกัด คณะศิลปศาสตร์และสังคมศาสตร์ สาขาวิชาบริหารธุรกิจ
มหาวิทยาลัยฟาฏอนี

ประสบการณ์ -

สาขาที่ชำนาญการพิเศษ บัญชี การเงิน

ผลงานที่ตีพิมพ์ -

3) ชื่อ- นามสกุล หัสนีเยาะห์ นะดาราณิง เลขประจำตัวประชาชน 1950600041069
โทรศัพท์ 0808637712 Email. hasniyah.m@yru.ac.th

การศึกษา

ระดับปริญญาโท สาขาการสอนอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

ระดับปริญญาตรี สาขาเศรษฐศาสตร์การเงินและการธนาคาร

มหาวิทยาลัยอิสลามยะลา

อาจารย์ประจำสังกัด สาขาวิชาอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

ประสบการณ์งานวิจัย

ผู้ร่วมวิจัย

- การแก้ปัญหาการสำเร็จหลักสูตรอิสลามศึกษาและสามัญศึกษาระดับตอนปลาย
ไม่พร้อมกัน: กรณีศึกษาโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในสามจังหวัด
ชายแดนภาคใต้ (โครงการทุนสนับสนุนการวิจัยประจำปี 2559 คณะครุศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา)

คุณสมบัติพิเศษ/ความเชี่ยวชาญ/ความสนใจพิเศษ

- เชี่ยวชาญด้านการสอนอิสลามศึกษาและสนใจในการทำวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนา
นวัตกรรมด้านการสอน

ผลงานตีพิมพ์ -